

**PROBLEMS AND
PROSPECTS
OF TERRITORIES'
SOCIO-ECONOMIC
DEVELOPMENT**

**Collections of Materials
of the 2nd International Scientific
Conference
April 25-29, 2013
Opole, Poland**

Berdyansk State Pedagogical University, Berdyansk (Ukraine)
The Academy of Management and Administration in Opole (Poland)
High School Humanitas, Sosnowiec (Poland)
High School of Medicine, Sosnowiec (Poland)
University of Economics in Bratislava (Slovak Republic)
The Far Eastern Federal University, Vladivostok (Russia)
al-Farabi Kazakh National University, Almaty (Republic of Kazakhstan)
Poltava University of Economics and Trade, Poltava (Ukraine)
Institute for the Study of Spatial Development, Berdyansk (Ukraine)

PROBLEMS AND PROSPECTS OF TERRITORIES' SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

Collections of Materials of the 2nd International Scientific Conference
April 25-29, 2013
Opole, Poland

UDC 332.1:332.145

Collections of Materials of the 2nd International Scientific Conference '*Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development*' (April 25-29, 2013, Opole, Poland). – Berdyansk: Publishing Tkachuk, 2013. – 184 p. Rus. language, Ukr. language, Eng. language, Pol. language, Slk language: il.

ISBN 978-966-2261-48-6

The collection of materials of the 2nd International Scientific Conference considers modern theories, their practical aspects, tools for analyzing and managing complex socio-economic problems and prospects of territories' socio-economic development, as well as promising new research directions are presented. Grounded systematic methodological concept and design principles of socio-economic research, taking into account the features of socio-economic determinants in constructing models of socio-economic systems at various levels, the purpose of which is to substantially increase the economic efficiency of such systems. Paying separate attention to the study of the financial and economic instruments of territorial development and enterprises in the spatial coordinate system.

For academics, postgraduates and undergraduates students, staff research organizations, managers of enterprises and organizations.

Editorial board: prof. PhD M.Duczmal (co-chair of organizing committee), prof. DcSc V.Zarva (co-chair of organizing committee), prof. DcSc I.Bogdanov, prof. DcSc I.Britchenko, prof. PhD V.Gonda, doc. DcSc V.Saenko, doc. PhD O.Bordousov, doc. PhD N.Dubrovina, doc. PhD W.Duczmal, doc. PhD T.Nestorenko, Ing. PhD J.Peliova, doc. PhD A.Nestorenko (responsible secretary of Conference).

Materials are presented in the author's own words.
Authors held responsible for content of the materials.

UDC 332.1:332.145

ISBN 978-966-2261-48-6

© Authors of articles, 2013.

© Publisher O.Tkachuk, 2013.

CONTENTS

SECTION 1 THE FINANCIAL AND ECONOMIC INSTRUMENTS OF TERRITORIAL DEVELOPMENT

Аубакирова Ж.Я., Айтбембетова А.Б. Эффективность инструментов экологической политики как фактор устойчивого развития регионов.....	7
Бараннік Ю.В. Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України.....	9
Билай Ю.В. Денежная политика правительства Вооруженных сил Юга России (1918-1920 гг.).....	11
Білик О.С. Визначення напрямів формування інноваційної діяльності на еколого-економічних засадах.....	14
Болуспаев Ш.А. Инновации в нефтегазовой промышленности Казахстана.....	15
Вермінська О.М. Система забезпечення інноваційного розвитку на мезорівні.....	17
Гайдук М.В. Інвестиційна привабливість України та шляхи її підвищення... ..	19
Гладкая А.В. Оценка уровня конкурентоспособности предприятия.....	21
Дарибаева М.Ж. Особенности развивающихся фондовых рынков (на примере Республики Казахстан).....	23
Дубовская Л.И. Причины и пути выхода из «Великой рецессии» в идеях Пола Кругмана.....	25
Євтушенко А.Ф. Інвестиційна привабливість як чинник розвитку підприємництва.....	28
Извекова Ю.В. Проблема привлечения иностранных инвестиций в Украину.....	29
Ishuova Zh. Dynamic stochastic general equilibrium model of Kazakhstan, Russia and the Rest of the World.....	31
Кобельчук Н.М., Мухін І.О. Стабільність курсу гривні як чинник економічного розвитку України.....	33
Коровко Ю.В. Роль кадровой политики в достижении целей предприятия.....	35
Ковáč F. Lafferova krivka – teória a prax.....	36
Кудабаева Ж. М. Региональная политика Казахстана как экономический инструмент развития регионов.....	38
Курусь Т.Є. Стимулюючі та стримуючі чинники інфляційних процесів в Україні.....	40
Ныгыметова А.М. Роль прямых иностранных инвестиций в экономическом росте и развитии несырьевого сектора Казахстана.....	42
Павлюк Н.П. Фінансово-економічний розвиток рибної галузі Рівненської області.....	44
Петягін Д.В. Проблеми управління державним боргом України.....	45
Попова С.В. Мотиви виходу підприємства на зовнішній ринок.....	47
Skalák P. Inovácie a ich význam pre krajinu.....	49
Соловійова О.О. Передумови визначення цінової конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості.....	51

Сторчеус Ю.В., Косоногова Л.Г. Предпосылки создания многотопливного дискового двигателя для горнодобывающей отрасли Донбасса.....	52
Темирбекова А.Б. Субсидирование сельхозпроизводителей как фактор устойчивого развития АПК.....	54
Тягунова Н.М. Тягунова З.О. Підвищення ефективності господарської діяльності споживчої кооперації України як напрям її реформування.....	56
Ускеленова А.Т. Микрокредитование как инструмент поддержки агропромышленного комплекса Казахстана.....	57
Чепуренко Н.Г. Експрес-аналіз як інструмент оцінки фінансового стану підприємства.....	59
Шергелашвили Е.В. Совершенствование отношений присвоения как фундаментальная предпосылка социально-экономического развития территорий.....	61
Щерба Х.І. Державна підтримка малого підприємництва у Львівській області.....	62

SECTION 2 PROBLEMS AND PROSPECTS OF TERRITORIAL'S PUBLIC SECTOR

Ажажа М.А. Проблеми механізму задіяння потенціалу місцевого самоврядування.....	65
Барат А.А. Безробіття як соціально-економічна проблема сучасності.....	67
Бибешко А.В. Формирование трудового коллектива в организации.....	68
Биготанов К.С., Тулешова Г.Б. Создание и особенности «Жонгар-Алатауского» Государственного Национального природного парка.....	71
Бордоусов О.В., Азанбаева С.Е. Оценка коэффициента Ципфа для Казахстана.....	73
Britchenko I., Olshantseva T. Problems and prospects of educational service in the region.....	75
Voskoboynuk M. Peculiarities of doing business with Japanese partners.....	77
Дубровина Н.А., Бенева Е., Дубровина В.А. Тенденции изменения образовательного потенциала экономически активного населения в странах Центральной и Восточной Европы.....	78
Дубровина Н.А., Сивец А., Орновский М., Обцовская Д. Диагностика качества медицинских услуг на основе социологического опроса респондентов.....	80
Єрмак Н.В. Мовна компетентність майбутніх фахівців економічного напрямку як елемент формування культури мовлення.....	83
Жидкова Т.В., Апатенко Т.Н. Техноцентры как пример инновационного объединения специализированных общественных центров.....	85
Іванова М.В. Аналіз показників соціально-економічного розвитку Запорізької області.....	87
Казаков Г.І. Методи боротьби з безробіттям в економічних ідеях 20-30-рр. ХХ ст.....	90
Kondybayeva S. Analysis of structure of housing construction of the Republic of Kazakhstan.....	91
Костін Ю.Д., Мінкович О.В. Напрямки соціальної політики на підприємстві ПАТ «Харківська ТЕЦ-5».....	93

Лабаш П., Замятин П.Н., Дубровина Н.А., Замятин Д.П. Анализ показателей профессиональных заболеваний и травм занятого населения на примере Словакии.....	95
Lennerová I. Konceptia štátnej bytovej politiky na Slovensku do roku 2015.....	99
Lisý J. Kríza globalizácie – globalizácia krízy?.....	101
Лобова Е.Ю. Проблемы мусоропереработки в Украине и пути их решения	103
Lulczak Z. Kształtowanie otwartości władz w polityce energetycznej państwa i jego regionów.....	106
Majerčík P. Finančná kríza a jej socialno-ekonomický dopad.....	108
Максишко Н.К., Глазова Я.В. Развитие самоорганизации местной громады как инструмент повышения эффективности муниципальной экономики.....	109
Nestorenko T. Urban ecosystem services as factor of cities' amenities	111
Pastoráková E. Socio-ekonomické aspekty rozhodovania sa jednotlivcov v oblasti životného poistenia na Slovensku.....	112
Пелиова Я., Несторенко А.В. Использование принципов логистики в туристических кластерах.....	114
Саута Ю.В. Влияние религии на экономику: исторический аспект.....	115
Сердюк О.В. Туристическая кластерная инициатива как инструмент создания бренда города.....	117
Шамсутдинова Ю.С. Развитие рекреационно-туристической индустрии в контексте обеспечения социально-экономической безопасности страны....	119
Шелеметьєва Т.В. Обґрунтування перспектив підвищення ефективності експортної діяльності.....	121
Щерба О.І. Реклама і ціннісні орієнтації українського суспільства.....	123

SECTION 3

THE THEORETICAL FRAMEWORK, REGIONAL ASPECTS AND MODELS OF SPATIAL ECONOMY

Баєтова Ж.Ж. Анализ внешней торговли стран-участниц Таможенного союза за 2012 год.....	125
Бажин И.И. Региональные целевые программы как инструмент социально-экономического развития территорий.....	127
Бодаубаева Г.А. Региональные логистические центры как фактор развития территорий.....	129
Гладка М.Є. Вплив ефективної діяльності підприємств на капіталізацію регіонів.....	131
Gonda V. Plynová kríza a opatrenia krajín stredoeurópskeho regiónu na posilnenie energetickej bezpečnosti.....	133
Джулаева А.М. Модель кластерного развития регионов в рамках государственно-частного партнерства.....	135
Дуламбаева Р.Т., Жумагулова А.Б. Региональное развитие АПК.....	136
Дуламбаева Р.Т., Темирбекова А.Б. Региональная политика Республики Казахстан на современном этапе.....	138
Ережепова А.А. Специфика региональной макродинамики в Республике Казахстан.....	140
Ільєва Л.С. Напрямки розвитку туристичної індустрії України.....	142
Keizer S. Rola małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju regionu.....	144
Коваль Л.А. Прямые инвестиции как фактор развития Днепропетровской области.....	146

Коломоєць В.Г., Місєвич С.В. Перспективи стратегічного співробітництва України та Польщі.....	148
Місюкевич В.І., Гринько С.М. Просторовий розвиток економіки регіону: теоретичні можливості і практичні аспекти.....	149
Мухашев А.О. Анализ социально-экономического состояния регионов Казахстана.....	151
Novák M. <i>Globálne finančné krízy</i>	153
Нурманова Б.З. <i>Региональное развитие Республики Казахстан</i>	156
Овчиннікова О.Р. Метод двох крайніх точок в дослідженні міграції населення.....	158
Орленко О.В. Пріоритети та інструменти імпортозаміщення у стратегії модернізації підприємств круп'яної галузі України.....	160
Пасічник О.А. Використання математичних методів у дослідженні чинників впливу на міграцію між Україною і Республікою Польща.....	162
Прушківська Е.В. Формування постіндустріального суспільства та теорії просторової організації в національній економіці.....	165
Спанкулова Л.С., Такишева А.М. Региональные аспекты роста и развития экономики Казахстана.....	166
Темирбаева С.Б., Садуллаева А.П. Рациональное размещение производительных сил Республики Казахстан как фактор диверсификации экономики.....	168
Трало І.М. Формування стратегічного потенціалу регіону в умовах просторової економіки.....	170
Tumanova M.E., Tumanova G.I., Tumanova F.I. Investment portfolio optimization 6 shares securities by diversification Markowitz.....	172
Федотов А.И. Проблемы развития туристического сектора в Украине.....	173
Хусаинова Ж.С. Параметры устойчивого развития региональной социально-экономической системы.....	175
Шевцов Д.В. Стратегічні напрями ефективного функціонування підприємств олієжирового підкомплексу України.....	177
Шормакова Ж.Ж. Проблемы формирования и развития экспортного зернового потенциала Республики Казахстан.....	178
Яценко Е.А. Анализ состояния и тенденций развития рынка пива Украины.....	180

SECTION 1

THE FINANCIAL AND ECONOMIC INSTRUMENTS OF TERRITORIAL DEVELOPMENT

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНСТРУМЕНТОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Аубакирова Ж.Я.¹, Айтбембетова А.Б.²

Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан

¹ korn1000@mail.ru, ² aitbembetova2010@mail.ru

Современное развитие индустриального производства сопровождается сверхинтенсивным использованием природных ресурсов, а также колоссальным загрязнением окружающей среды во всех регионах Казахстана. На большей части территории республики отсутствует естественная способность природной среды к воспроизводству. В связи с этим экологическая ситуация становится все более значимым фактором развития, влияющим на все стороны экономического, социального и демографического благополучия страны. Приведем лишь некоторые факты антропогенного воздействия на окружающую среду:

Аральский и Семипалатинский регионы объявлены зонами экологического бедствия, где произошли разрушение естественных экологических систем, деградация флоры и фауны и вследствие неблагоприятной экологической обстановки нанесен существенный вред здоровью населения;

экстенсивное развитие сельскохозяйственного производства привело к деградации земель, более 60% территории страны подвержено жесточайшему опустыниванию, что приводит к уменьшению плодородия почв и, как следствие, к сокращению продуктивности животноводства и растениеводства;

за 40 лет эксплуатации целинных и залежных земель в результате ветровой и водной эрозии утрачено 1,2 млрд. тонн гумуса;

по водообеспеченности на душу населения Казахстан занимает последнее место среди стран СНГ. При этом ежегодно в поверхностные водоемы республики сбрасывается более 200 млн. м³ загрязненных сточных вод;

увеличивается количество вредных выбросов. Большинство зон высокого загрязнения атмосферного воздуха совпадает с местами концентрированного расселения людей. В Павлодарской, Карагандинской областях на каждого жителя в 2011 г. приходилось соответственно 847 и 691 кг вредных выбросов;

в результате деятельности предприятий горно-металлургического комплекса на территории Казахстана скопилось более 20 млрд. т промышленных отходов при ежегодном поступлении около 1 млрд. т, в том числе 230 миллионов тонн радиоактивных.

Имеющаяся статистика отмечает рост токсичных отходов. За последние годы их ежегодное образование возросло со 150 млн. тонн в 2002 г. до 425 миллионов тонн в 2011 г., или в 1,8 раза. Они сосредоточены преимущественно в Костанайской (47,7%), Восточно-Казахстанской (22,7%) и Карагандинской (19,2%) областях.

Экологическая катастрофа грозит Актау и Каспийскому морю. Существовавший когда-то химико-гидрометаллургический завод в течение многих лет сбрасывал в бессточную котловину отходы обогащения урановой руды. 25 лет назад уровень озера находился на отметке 31 м, то есть на 4 м выше уровня Каспийского моря. В ядовитом озере на площади в 77 км² хранятся почти 105 млн. тонн радиоактивных и токсичных отходов.

Современная система природно-ресурсного законодательства Казахстана содержит нормативно-правовые акты, разработанные в условиях разных социально-экономических систем, что уже предопределяет их противоречивость между собой. В настоящее время еще не созданы условия и рыночные принципы использования и охраны природных ресурсов. Принятый в 2007 г. Экологический кодекс РК позволил запустить механизмы экономического регулирования охраны окружающей среды и природопользования в соответствии с международными стандартами. Он установил перечень экономических налогов и платежей по наиболее вредным, загрязняющим химическим веществам и выбросам.

Однако компании, работающие в отраслях минерально-сырьевого комплекса, регулярно нарушают природоохранное законодательство и установленные нормы загрязнения. По мнению ряда экспертов, соблюдение экологических требований и полное возмещение экологического ущерба от добычи и переработки минерального сырья повлечет к сокращению рентабельных конкурентоспособных предприятий, что практически нереально в сложившихся экономических условиях.

В республике создана специальная рабочая группа, ответственная за выработку мероприятий для осуществления плана по «Зеленому росту». Однако эффективность данной программы вызывает сомнение, поскольку программа «Форсированного индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2010-2014 годы» (ФИИР) уже определена и действует, а координация между этими двумя стратегиями пока отсутствует.

Среди широкого спектра инструментов регулирования природопользования особое место занимают экономические механизмы, которые, в свою очередь можно разграничить на следующие типы: жесткий, «подавляющий» – использует административные и рыночные инструменты; средний, стимулирующий развитие природоохранных производств – использует рыночные механизмы; мягкий, «догоняющий» механизм. Он ставит самые общие ограничительные экологические рамки для экономического развития отраслей, секторов и регионов. В Казахстане сформирован и используется мягкий, либеральный механизм.

На наш взгляд, проблема состоит в выборе оптимальной модели экономического механизма природопользования, учитывающего и региональные особенности. Так, в Атырауской, Мангистауской, Западно-Казахстанской областях в силу чрезвычайно слабой развитости обрабатывающей промышленности, происходит потеря ресурсов и колоссальное загрязнение окружающей природной среды. Очевидно, что ориентация на рационализацию природопользования и предотвращения экологических рисков в регионах интенсивного освоения природных ресурсов требует вовлечения стимулирующих и более жестких механизмов экономического регулирования.

Требует совершенствования и законодательная база. В нормативных документах, принятых за годы независимости, пока не закреплены рыночные механизмы природопользования и охраны окружающей среды. При формировании нормативных актов механизмы реализации их не

закладаються. Это приводит к необходимости новых подзаконных актов и выделения дополнительных ресурсов. В условиях экономического роста необходимо изменить практику формирования и реализации природно-ресурсного законодательства. Целесообразней вводить и шире использовать кратко-, средне- и долгосрочное прогнозирование развития природно-ресурсного законодательства. Для этого необходимо разработать методические рекомендации для социально-экономической оценки действующих нормативно-правовых актов природно-ресурсного законодательства.

Существует несколько основных проблем в сфере охраны окружающей среды: недостаточное использование государством экономических инструментов экологической политики, отсутствие экономических стимулов для перехода предприятий на экологически доступные технологии, не создана бизнес-среда в сфере переработки и утилизации отходов. Нет механизма ликвидации накопленного экологического ущерба.

При отсутствии эффективной системы государственного регулирования экологии экономический рост приводит к ухудшению состояния окружающей среды и, в целом, качества жизни населения.

Литература

1. Проблемы экологии в Казахстане. Национальный научный портал: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.nauka.kz/biol_med/razd4.

2. Казахстану еще предстоит научиться управлять своими экологическими рисками: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.mining.kz/ru/portfel/pm/item/3873-kazaxstanu-eshhe-predstoit-nauchitsya-upravlyat-svoimi-ekologicheskimi-riskami.html.

3. Нурланова Н.К. Региональная парадигма устойчивого развития Казахстана: проблемы теории и практики / Н.К.Нурланова. – Алматы: Институт экономики КН МОН РК, 2009. – С. 277, 281.

4. Куатбаева Г.К. Природно-ресурсное законодательство в условиях экономического роста / Г.К.Куатбаева, Е.К.Ибраимханов. – М.: МАКС Пресс, 2003. – С.108.

5. Охрана окружающей среды и устойчивое развитие Казахстана 2007-2011 /Агентство Республики Казахстан по статистике. – 2011. – С.100, 134.

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Бараннік Ю.В.

*Бердянський державний педагогічний університет, Україна
Jvbarannik@mail.ru*

Надії перших років незалежності на швидку перебудову та модернізацію економіки України внаслідок дії ринкового механізму не знайшли свого відображення. Економіка країни (з урахуванням таких факторів, як глобалізація, інтеграція, зміна методів та підходів до господарювання) для забезпечення постійного соціально-економічного розвитку потребує розробки нових та запровадження вже відомих прогресивних методів господарювання, а також оновлення реального сектора економіки шляхом активізації інноваційно-інвестиційної діяльності.

Широке коло питань, пов'язаних з дослідженнями в галузі розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності та залучення іноземних інвестицій, знайшли відображення в роботах вітчизняних і закордонних учених-економістів. Дослідженню проблем інвестиційного проектування та інноваційно-інвестиційного розвитку присвячені праці вчених А.Н. Шабаліна, Т.В. Майорової, І.О. Бланка, В.М. Бороноса, В.А. Верби, П.Л. Віленського, О.А. Загородніх, В.Г. Золотогорова, В.В. Ковальова, В.В. Коссова, В.Н. Лівшица, І.В. Ліпсиця, А.А. Пересади, В.П. Савчука, С.А. Смоляка, О.М. Теліженка, В.Д. Шапіро, В. Беренса, Ю. Блеха, Г. Бірмана, М. Бромвича, Л.Дж. Гітмана, Д. Норкотт, Я. Хонко та ін. Однак деякі теоретичні та практичні аспекти залучення прямих іноземних інвестицій в національну економіку розроблені недостатньо повно та потребують уточнення і подальшого розвитку в сучасних умовах.

Досвід промислово розвинутих країн світу засвідчує, що інноваційно-інвестиційний вектор розвитку підприємств, підвищення рівня конкурентоспроможності їх продукції на світовому ринку має бути одним з найголовніших завдань державної політики будь-якої країни. У зв'язку з цим дещо вже зроблено: так на сьогодні в Україні розроблена державна стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів (проект), прийнята стратегія економічного і соціального розвитку (2004-2015 рр.), але на відміну від розвинутих країн інноваційні процеси в Україні не набули достатніх масштабів і не стали суттєвим фактором зростання ВВП.

Обстеження інновацій за європейською методологією CIS було запроваджено з метою моніторингу інноваційної діяльності в Європі. В 2011 р. в Україні вдруге проводилося обстеження інноваційної діяльності за період 2008-2010 рр. відповідно до програми CIS (перше – у 2009 р. за період 2006-2008 рр.). Протягом 2008-2010 рр. частка інноваційно активних підприємств порівняно з попереднім періодом зросла на 3,0 в.п. в основному за рахунок збільшення частки підприємств, які займалися організаційними та маркетинговими інноваціями. Із загальної кількості обстежених підприємств 4,5% займалися лише технологічними інноваціями, 11,2% – лише організаційними та маркетинговими інноваціями (нетехнологічними інноваціями), 5,3% – технологічними й нетехнологічними інноваціями. Частка підприємств із технологічними інноваціями зменшилася на 1,8 в.п. [2].

У 2011 р. створенням і використанням високих технологій та об'єктів права інтелектуальної власності, а також використанням раціоналізаторських пропозицій займалися 2124 підприємства і організації України, більшість яких – промислові підприємства. Протягом звітного року високі технології створювали 172 підприємства, що на 11,7% більше, ніж у минулому році. Майже третина цих підприємств зосереджена у м. Київ, по 9,9% – у Дніпропетровській та Донецькій, 8,1% – Харківській, 5,2% – Луганській, 4,7% – Миколаївській областях; у розрізі видів економічної діяльності 42,4% – це організації, що займалися дослідженнями і розробками, 27,9% – підприємства переробної промисловості, 19,8% – установи вищої освіти. Загальна кількість створених високих технологій порівняно з 2010 р. збільшилась на 18,9% і склала 447, у т.ч. 85% – нові для України, 15% – принципово нові. Із загальної їх кількості 18,1% – за державним контрактом, понад дві третини яких – в організаціях вищої освіти, 27,2% – досліджень і розробок [2].

У 2011 р. на нові технології було отримано 999 охоронних документів, у т.ч. 274 – патенти на винахід, 560 – на корисну модель, 165 – на промисловий зразок. Із загальної їх кількості 31 охоронний документ має патентну чистоту в інших країнах. Найбільша кількість створених високих технологій призначена

для впровадження у переробній промисловості – 47,2%; в галузі досліджень і розробок – 29,1%; у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – 2,5%; у добувній промисловості – 2,0%; на підприємствах транспорту та зв'язку – 2,0%.

У 2011 р. кількість підприємств та організацій, що використовували у виробництві високі технології, порівняно з 2010 р. збільшилась на 23,1% і становила 1958 підприємств. З них 21,0% зосереджено у Харківській області, 7,5% – у Донецькій, 7,2% – Одеській, 6,4% – Запорізькій, 6,1% – Луганській, 5,9% – Житомирській, 5,6% – Закарпатській областях; у розрізі видів економічної діяльності 59,6% – це підприємства промисловості, 17,4% – організації, що займалися операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям, 10,3% – підприємства транспорту та зв'язку, 3,7% – установи освіти [2].

На нашу думку, інвестиційно-інноваційна політика розвитку держави повинна бути орієнтована на: збереження науково-технічного потенціалу, формування сучасних технологічних укладів, забезпечення простих правил «гри» на ринку фінансових та інших інвестицій, підвищення наукоємності та конкурентоспроможності вітчизняної продукції, оновлення виробничих потужностей. В першу чергу, держава повинна намагатись реалізувати інноваційні проекти з невеликим терміном окупності інвестицій, забезпечити систему державного фінансування таких проектів та надати можливість іноземним інвесторам вкладати кошти в розвиток інноваційних технологій на території України. Державу при цьому слід розглядати в двох аспектах: інвестор та координатор створення національної інвестиційно-інноваційної політики.

Література

1. Бодров В.Г. Инновационно-инвестиционная модель устойчивого развития национальной экономики: учеб. материалы / В.Г.Бодров, В.О.Гусев, В.Ф.Мартыненко. – К.: НАГУ, 2009. – 60 с.
2. Держаний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
3. Казак А.Н. Реализация инвестиционных проектов на территории АР Крым в рамках государственно-частного партнерства / Казак А.Н. Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2010. – Випуск 38-3. – С.84-90.
4. Корчагин Ю.А. Инвестиционный анализ и инвестиционная стратегия: Учебное пособие для студентов экономических специальностей.– Воронеж: ЦИРЭ, 2005.– 64 с.
5. Родионова Н.Д. Инвестиционно-инновационные приоритеты обеспечения устойчивого развития экономики региона / Н.Д. Родионова // Ставрополь. – 2007. – № 3.

ДЕНЕЖНАЯ ПОЛИТИКА ПРАВИТЕЛЬСТВА ВООРУЖЕННЫХ СИЛ ЮГА РОССИИ (1918-1920 гг.)

Билай Ю.В.

*Бердянский государственный педагогический университет, Украина
Bilay.yriy@rambler.ru*

Принципы организации денежного обращения, как показывает вся история экономики, отличаются в мирные периоды и в периоды ведения войн. Наглядным примером особенностей реализации политики денежного

обращения во время войны является денежная политика правительства Вооруженных сил Юга России (ВСЮР). Актуальным является вопрос – как правительство А.И.Деникина и П.Н.Врангеля реализовало денежную политику.

Цель работы – рассмотреть методы денежно-кредитной политики правительства ВСЮР, изучить зависимость платежеспособности данного правительства от военно-политической конъюнктуры. Историография проблемы исследования представлена работами С.П. Виноградова [1], В.А. Лазарева [3], А.А. Валентинов [2], А.А. Соколова [4], В.П. Подберезного [5], В. И. Кутилина [6]. В этих работах рассматривается эмиссионная политика правительства Вооруженных сил Юга России. Кроме того, рассмотрена проблема введения единой денежной системы. Также рассмотрены вопросы значимости политической составляющей при формировании экономической политики Белого движения на юге бывшей Российской империи.

Центральную роль в денежном обращении в годы Гражданской войны на территориях подконтрольных несоветским органам власти играли эмиссии Добровольческой Армии, на основе которых строилось денежное обращение Юга России. Первоначально финансами Добровольческой Армии заведовал генерал М.В.Алексеев. Затем в 1918 г. был создан высший орган гражданского управления – “Особое Собрание”, состоящий из 11 отделов. Под общим руководством руководителя финансового отдела М.В.Бернацкого Ростовская контора Госбанка, которой дали полномочия по выпуску денежных знаков, стала обеспечивать потребности денежного обращения на территориях занятых Добровольческой Армией [2, с.27].

Выпуски денежных знаков Добровольческой Армии проходили в двух эмиссиях: Ростовской конторы Госбанка и Главного командования ВСЮР. После ухода немецких войск с Дона и дальнейшего занятия территории Добровольческой Армией перед белыми финансистами встал вопрос о снабжении занятых мест денежными знаками. Исходя из этого, правительство решило ряд проблем, связанных с расширением Ростовской Экспедиции. Согласно распоряжению М.В. Бернацкого, денежные знаки должны были печататься в Ростовской, Кубанской и Новороссийской Экспедициях. Однако выпускаться они должны только под грифом Ростовской Конторы Государственного Банка [2, с.12-14].

Для унификации денежного обращения на подконтрольных территориях нужно было изъять из обихода валюту, которой до этого был насыщен рынок (в обращении было достаточное количество обязательств Всевеликого Войска Донского). Но на местах сразу приняли эти меры крайне недоброжелательно, выкуп банкнот так и не был начат [3, с.14-16].

Финансовое положение Добровольческой Армии в 1918-1920 гг. было достаточно сложным, зачастую критическим. Перед управлением финансов при Особом Собрании стояли очень серьезные проблемы. Среди них наиболее трудными были: отсутствие золотого запаса (весь золотой запас России был вывезен в Сибирь правительством А.В. Колчака) и валютных резервов, рост цен, обесценение денег, плохое поступление налогов, огромные расходы на ведение Гражданской войны. Эти и многие другие причины привели к тому, что основным источником покрытия расходов стала усиленная эмиссия денежных знаков Добровольческой Армии. По состоянию на 1 августа 1919 г. было эмиссировано 4,6 млрд. рублей, а за август-сентябрь – еще 3-4 млрд. рублей. Всего с августа 1919 г. до начала 1920 г. было напечатано от 7,5 до 9 млрд. рублей. Из-за большой эмиссии по состоянию на 1 марта 1920 г. покупательная сила рубля на Кубани уменьшилась в 861 раз по сравнению с 1914 г. и стала равняться 0,12 царской копейки [4, с.88]. “Оседание” денег в деревне, рост цен,

исчезновение денежных знаков, считаемых лучшими – вот причины перманентного “денежного голода”. Для покрытия недостатка денежных знаков с 1919 г. Главное командование ВСЮР начинает практически бесконтрольную эмиссию. Для поддержки кредитной системы 1 января 1920 г. Государственное казначейство ВСЮР выпускает краткосрочные 6% обязательства номиналом в 100000 рублей. Эмиссионная политика, проводимая на территории подконтрольной Белой Армии, ставила под угрозу покупательную способность рубля. Это видно по количеству билетов Государственного казначейства, выпущенных Добровольческим командованием и Донским правительством – с 1919 г. по август 1920 г. было выпущено 110 млрд. рублей. А уже в 1920 г. с февраля по октябрь было выпущено 176.млрд. рублей, только денег Главного командования к октябрю 1920 г. было выпущено на сумму 157, 5 млрд. руб. Курс данной валюты по отношению к иностранной валюте постоянно снижался [6, с.1-3].

К весне 1920 г. войска белых армий отступали в Крым. 22 марта 1920 г. Главнокомандующим ВСЮР стал генерал П.Н.Врангель. В это время спрос на товары значительно превышал предложение, рубль стремительно обесценивался, М.В. Бернацкий справедливо полагал, что поднять ценность рубля может только внешний заем [1, с.184-185].

Именно для получения займов было проведено несколько реформ: земельная, реформа местного самоуправления. Однако все реформы не привели к ожидаемым результатам. В ситуации, когда реформы не дали должного эффекта по стабилизации положения и получении займов от стран Антанты, М.В.Бернацкий выдвинул идею девальвации рубля [5, с.3]. Им были даже заказаны во Франции и Англии новые денежные знаки на сумму 23 млрд. рублей. Эти деньги доставлены в Крым, но проект М.В. Бернацкого был отвергнут, и новые деньги так и не были выпущены в обращение. Поэтому единственным источником финансирования правительства П.Н.Врангеля, являлся печатный станок [1, с.196-198]. Таким образом, несмотря на попытки унификации денежной системы в условиях Гражданской войны и создания единой платежной единицы, в обращении находились различные купюры и денежные суррогаты. Эмиссионная политика правительства ВСЮР привела к обесцениванию рубля и уже к 1919 г. из-за этой меры курс рубля по отношению к другим валютам существенно снизился. Руководство ВСЮР для поддержания покупательной способности рубля не имело золотого запаса, как это было у других правительств Белого движения. В сегодняшних реалиях, когда правительства проводят значительную эмиссию денежных знаков, прежде всего они должны обращаться к историческому опыту подобных действий, и просчитывать все возможные последствия, к которым можно отнести инфляцию и обесценивание национальной денежной единицы.

Литература

1. Виноградов С. П. Денежные знаки революции и гражданской войны / С.П. Виноградов // Архив русской революции. – Москва, Политиздат, 1991. – Т. VII. – С.183-200.
2. Валентинов А.А. Крымская эпопея / А.А. Валентинов // Архив русской революции. – Москва, Политиздат, 1991. – Т. V. – С 27.
3. Лазарев В.А. И все-таки она была. К вопросу о существовании в Ростове-на-Дону в 1921 году фабрики Госзнака / В.А.Лазарев // Военный вестник Юга России. – Ростов-на-Дону, №40. – 1995. – С.12-18.
4. Соколов А.А. Обесценение денег, дороговизна и перспективы денежного обращения в России / А.А. Соколов. – Екатеринодар, 1920. – С.88.

5. Подберезный В.П. Реформы Врангеля / В.П. Подберезный // Нумбон. – Ростов-на-Дону, №7. – 1995. – С.3.
6. Кутилин В. И. О попытке к единому бумажно-денежному обращению в 1919 г. / В.И. Кутлин // Северо-Кавказский коллекционер. – Ростов-на-Дону, №3. – 1930. – С.1-3.

ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАСАДАХ

Білик О.С.

*Бердянський державний педагогічний університет, Україна
elen19-85@yandex.ua*

Екологічна безпека нині розглядається як компонент національної безпеки. Стан навколишнього природного середовища – інтегральний показник розвитку держави. У Міжнародній конвенції «Про збереження біологічного різноманіття» стверджується необхідність коригування підходів до біологічного різноманіття, яке є надбанням усього людства, а не окремої держави чи адміністративного утворення [1]. Країни несуть відповідальність за збереження свого біологічного різноманіття. У цьому документі підкреслюється загальна нестача інформації та знань відносно біологічного різноманіття, що потребує істотних капіталовкладень, але у майбутньому очікується одержання значної кількості екологічних, економічних і соціальних вигод від таких інвестицій.

Екологічна політика більшості країн світу спрямована на подолання конфлікту між державою, яка уособлює власника природних ресурсів, і місцевим населенням, яке бажає неконтрольовано споживати (руйнувати) ці ресурси. Підвищення рівня громадської свідомості, інформованості місцевого населення, особливо керівників підприємств та адміністрацій, а також формування екологічного світогляду в молодого покоління – пріоритети соціально спрямованих напрямів екологічної політики держави.

Оптимізація шляхів переробки промислових відходів, зниження викидів і скидів токсичних речовин у навколишнє природне середовище допоможуть зменшити техногенний прес на біосферу та здоров'я людини. Гостро постають нині регіональні екологічні проблеми, які неможливо вирішити лише з використанням місцевих ресурсів. Багато міст та районів Дніпропетровщини оголошені районами екологічного лиха. Більшість важливих питань охорони навколишнього природного середовища контролюється та фінансується на державному рівні через державні програми (Національна програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води [2], Загальнодержавна програма поводження з токсичними відходами [3], Загальнодержавна програма фінансування національної екологічної мережі [4], Державна програма «Ліси України» [5] та ін.). Окремі заходи з охорони довкілля заплановані на обласному та місцевому рівнях. Нині спостерігається недостатня координованість робіт природоохоронного напрямку на різних рівнях.

Досягти збереження природних екосистем регіону можливо лише при одночасному вживанні заходів, спрямованих на зміну ситуації в окремій галузі охорони навколишнього середовища в цілому та заходів, які вирішують конкретні локальні проблеми, що продовжують виникати і зараз, причому темпи їх виникнення (наприклад, обсяги утворення відходів) прискорюються кожного року. Усі заходи, спрямовані на поліпшення стану природного середовища, неможливі без поточного коригування екологічної політики з боку органів

місцевої виконавчої влади, координації дій адміністративних і наукових установ, підприємств різної форми власності, оновлення та вдосконалення нормативної бази з питань охорони довкілля.

Оздоровлення стану навколишнього природного середовища в регіоні та зменшення техногенного навантаження на природні екосистеми неможливе без суттєвої зміни ставлення керівників підприємств і місцевого населення до екологічних проблем. Екологічне виховання повинно бути безперервним, об'єднувати всі ланки освітньої галузі, включаючи післядипломну освіту. Формування світогляду екологічно свідомої людини є передумовою переходу до сталого економічного, соціального, екологічного розвитку області.

Зменшення техногенного навантаження на навколишнє природне середовище необхідне для забезпечення існування природних популяцій рослин тварин і людини як одного з видів живих організмів. Екологія – фундаментальна наукова дисципліна, що вивчає взаємовідносини між організмом і середовищем його існування. Результатом екологічних досліджень є встановлення біологічного різноманіття – інтегрального показника стану довкілля, що визначає ступінь стійкості природних екосистем до антропогенних чинників.

Отже, пріоритетними напрямками охорони навколишнього природного середовища та інноваційної діяльності на еколого-економічних засадах є:

- 1) зменшення техногенного навантаження на навколишнє природне середовище;
- 2) моніторинг і відтворення природних екосистем;
- 3) підвищення рівня екологічної свідомості суспільства.

Література

1. Про збереження біологічного різноманіття. Міжнародна конвенція: 05.06.1992. – К., 1992.
2. Про Національну програму екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води. Постанова Верховної Ради України: 27 лютого 1997 р. № 123/97-ВР. – Офіц. вид. – К., 1997.
3. Про Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами. Закон України від 14 вересня 2000 р. N 1947-III. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К., 2000.
4. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки. Закон України від 21 вересня 2000 р. N 1989-III / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К., 2000.
5. Про затвердження Державної цільової програми «Ліси України» на 2010-2015 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2009 р. №977 / Кабінету Міністрів України – Офіц. вид. – К., 2009.

ИННОВАЦИИ В НЕФТЕГАЗОВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАЗАХСТАНА

Болуспаев Ш.А.

*Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
shalkar87@mail.ru*

Инновации в современной экономике представляют собой сложное комплексное явление, основным результатом которого является повышение эффективности хозяйственной деятельности. Использование инноваций является одним из основных факторов, определяющих эффективность

экономической системы и конкурентоспособность национальной экономики в целом.

Нефтегазовая промышленность имеет важное значение для экономики Казахстана и является сегодня наиболее влиятельным фактором в поддержании социально-экономического развития и интеграции страны в глобальную экономику. На современном этапе развития требуется стратегический взгляд на трансформационные процессы, происходящие в Казахстане с оценкой как пройденных, так и будущих этапов.

Одним из основных субъектов инновационной деятельности являются промышленные предприятия как основной потребитель создаваемых инноваций. В Казахстане уровень инновационной активности очень низкий. Одной из причин данной пассивности является сырьевая направленность отечественной экономики, а общеизвестно, что в добывающих отраслях цикл применяемых технологий достаточно велик.

По данным агентства статистики Республики Казахстан, в 2011 г. уровень инновационной активности в Казахстане составил 5,7%, увеличившись в 2,7 раза по сравнению с 2003 г. (табл. 1). Несмотря на значительное увеличение уровень инновационной активности остается очень низким.

Таблица 1

Уровень активности в области инноваций Казахстана [1]

Годы	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Уровень активности, %	2,1	2,3	3,4	4,8	4,8	4,0	4,0	4,3	5,7

Объем инновационной продукции Казахстана в 2011 г. составил 235962,7 млн. тг. и по сравнению с 2003 г. вырос на 3,6 п.п. Количество предприятий, имеющих инновации, по продуктовым и процессным инновациям в Казахстане в 2011 г. составил 614, из них 5 приходится на нефтегазовый сектор (НГС) (рис.1) [1].

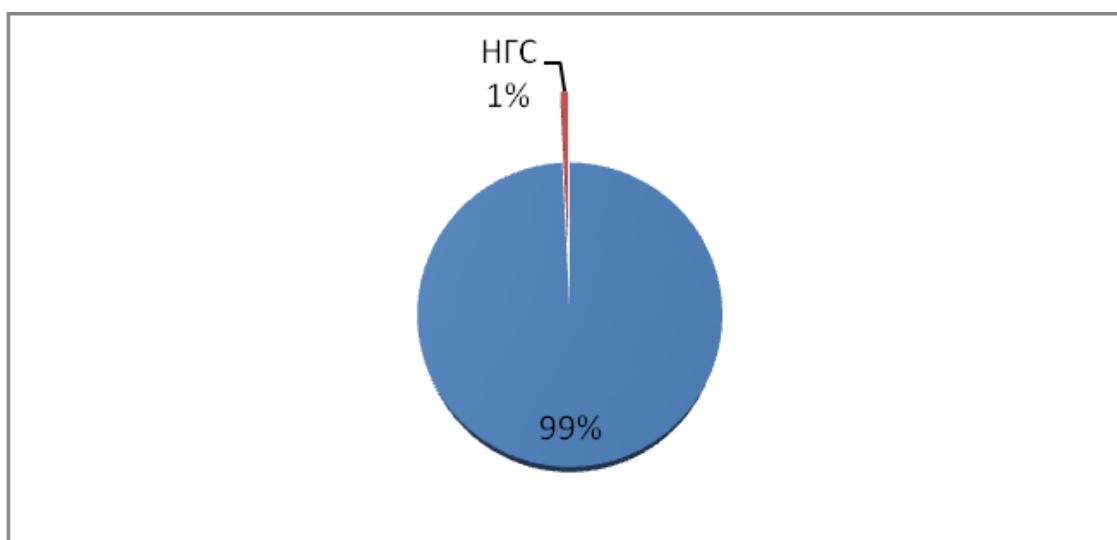

Рис.1. Доля предприятий НГС, имеющих инновации, в общем количестве предприятий имеющих инновации [1]

Следует отметить, что государство серьезно взялось за проблему технологического развития страны. Например, в Казахстане был разработан специальный Межотраслевой план научно-технологического развития страны.

Одна из целей плана заключается в становлении отечественной нефтегазовой науки, способной удовлетворить внутренние потребности отрасли в НИОКР не менее чем на 50%.

Сегодня Казахстан входит в группу государств, обладающих огромным запасом углеводородов, которые оказывают существенное влияние на формирование и состояние мирового энергетического рынка. На территории республики открыто 208 месторождений углеводородов, из них половина нефтяные, треть – нефтегазовые, остальные – газовые и газоконденсатные. Из этого числа в настоящее время промышленно разрабатывается более 70 месторождений. Суммарные прогнозные запасы углеводородов сырья в Казахстане с учетом потенциала Каспийского шельфа составляли 13 млрд. т нефти и конденсата и 7,1 трлн. кубометров природного газа.

Казахстан может полностью обеспечить себя топливно-энергетическими ресурсами за счет собственных природных ресурсов и осуществлять вывоз топлива и передачу электроэнергии за пределы республики. Производство угля Республики Казахстан в 1,9 раза превышает его потребление, добыча нефти в 8 раз превышает ее потребление [2].

Поэтому для Казахстана очень важно внедрение инноваций в нефтегазовой промышленности для эффективного использования имеющихся углеводородных ресурсов.

Для инновационного развития нефтегазового сектора экономики необходимо сформировать инновационную инфраструктуру, которая способствовала бы внедрению различных нововведений. В функции данной инфраструктуры должны входить:

- во-первых, помощь в создании субъекта инновационного развития;
- во-вторых, консультационное и информационное содействие;
- в-третьих, образовательные и представительские услуги;
- в-четвертых, предоставление оборудования и многое другое.

Литература

1. Наука. Инновации. Информационное общество / Статистический бюллетень агентства РК по статистике. Астана. – 2012. – С.64.

2. British Petroleum, Statistical review of world energy 2012. Available from: http://www.bp.com/assets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/statistical_review_of_world_energy_full_report_2012.pdf.

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА МЕЗОРІВНІ

Вермінська О.М.

*Навчально-науковий інститут підприємництва та перспективних технологій
Національного університету «Львівська політехніка», Україна
akavasi@gmail.com*

Характерною ознакою сучасних економічних систем є перехід на інноваційний шлях розвитку, при якому ринок широко використовує наявний науковий та інтелектуальний потенціал. Світовий досвід показує, що досягнення інноваційного типу розвитку тісно залежить від умов у яких працює інноваційне підприємництво, від того наскільки сприятливим є це середовище.

Інноваційний розвиток та проблеми його забезпечення є актуальним питанням у працях науковців, зокрема таких як: Алексєєв І.В., Федулова Л.І., Кузнєцова А.С., Федотова Т.А., Геєць В.М., Семіноженко В.П. та інші. Незважаючи на велику кількість публікацій, важливим залишається визначення системи, в якій функціонує сучасне інноваційно активне підприємство.

Метою даного дослідження є вивчення системи забезпечення інноваційного розвитку на мезорівні, визначення її основних складових.

На нашу думку, забезпечення інноваційного розвитку – процес комплексний та повинен враховувати всі аспекти та етапи життєвого циклу інновації. Тому логічним буде стверджувати, що і система забезпечення інноваційного розвитку повинна включати підсистеми, відповідальні за ті чи інші аспекти інноваційної діяльності. Кожна із складових системи робить свій внесок у інноваційний розвиток. На нашу думку, на мезорівні система забезпечення інноваційного розвитку повинна функціонувати у розрізі семи основних елементів:

- *Нормативно-правове та програмне забезпечення* інноваційної діяльності на мезорівні формується на основі як загальнодержавних так і безпосередньо регіональних нормативно-правових та програмних документів. Це документи, що мають значний вплив на інноваційний розвиток, адже встановлюють пріоритети та правила ведення інноваційної діяльності.

- *Інформаційне забезпечення*. На кожному етапі інноваційного розвитку важливе значення має інформаційне забезпечення усіх, в тому числі потенційних, учасників цього процесу. Неналагоджене інформаційне забезпечення призводить до того, що підприємство непоінформоване про досягнення науки, а наука не отримує інформації щодо потреб підприємств, місцеві органи влади не знають про реальні проблеми підприємств, а підприємства непоінформовані про програми та інші заходи регіональних органів влади для підтримки інноваційного розвитку. Крім цього, підприємства відчувають складність у знаходженні інвесторів та партнерів, тоді як останні не мають вичерпної інформації про інноваційний потенціал підприємств.

- *Науково-освітнє забезпечення, в т.ч. кадрове*. Інноваційний розвиток не можливий без розвитку науки та здатності освіти у кадровому забезпеченні. Наука та кваліфікований персонал є платформою інноваційного розвитку.

- *Інфраструктурне забезпечення*. Одним із ключових умов інноваційного розвитку економіки країни та окремого регіону є наявність ефективної інноваційної інфраструктури, яка може забезпечити всебічну підтримку та сприяння у здійсненні інноваційної діяльності. Інноваційна інфраструктура на мезорівні може бути представлена наступними елементами: науково-технічні парки, наукові центри, бізнес-інкубатори та інші спеціалізовані організації.

- *Фінансове забезпечення*. Ведення інноваційної діяльності потребує значних обсягів фінансових ресурсів, що зумовлено витратами на створення інновації, її виведення на ринок. Найбільш витратними є етапи фундаментальних та прикладних досліджень, створення експериментального зразка. Крім прямих витрат, які безпосередньо стосуються конкретної інновації, значних обсягів фінансування можуть потребувати і непрямі витрати, які виникають у зв'язку із введенням інновації.

Саме тому розвиток підсистеми фінансового забезпечення інновацій є особливо важливим та одним із визначальних при виборі інноваційного шляху розвитку.

- *Підприємницьке забезпечення*. Інноваційний розвиток неможливий без основного суб'єкта інноваційної діяльності – підприємництва. Саме розвинений

підприємницький сектор – це те середовище, в якому швидко реалізується та поширюється інновація.

- *Забезпечення внутрішньо регіональною підтримкою та стимулюванням.* Злагоджена співпраця між територіальними органами влади та іншими суб'єктами інноваційної діяльності є запорукою успіху території. Внутрішньо регіональна підтримка і стимулювання – це відсутність бюрократії, спрощення та прискорення процедури експертизи та реєстрації інноваційних проєктів, контроль та максимальне забезпечення виконання програм розвитку області, особливо у частині фінансового забезпечення, створення особливих преференцій для підприємств-інноваторів.

Отже, швидкий перехід на інноваційний тип економіки на мезорівні можливий при збалансованому поєднанні усіх складових системи забезпечення інноваційного розвитку. Основним завданням державний та регіональних органів влади у цьому напрямку має стати виважена та адекватна інноваційна політика, яка забезпечить розвиток усіх підсистем забезпечення інноваційного розвитку.

Література

1. Алексєєв І.В. Інноваційний розвиток підприємств регіону та його фінансове забезпечення [Текст] / І.В.Алексєєв, С.В.Паранчук, О.С.Червінська // Регіональна економіка. – 2012. – № 2. – С. 99-108.

2. Федулова Л.І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України / І.В.Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 87-100.

3. Кузнєцова А.С. Інноваційний розвиток як фактор конкурентоспроможності підприємства / А.С.Кузнєцова, Т.А.Федотова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – № 2 (18). – С. 96-99.

4. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.Геєць, В.Семіноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Гайдук М.В.

*Бердянський державний педагогічний університет, Україна
marygayduk@mail.ru*

Проблема залучення іноземних інвестицій є надзвичайно актуальною для України, оскільки саме через прилив інвестицій і визначають процес економічного зростання держави в цілому, тому сталий економічний розвиток суспільства значною мірою залежить від обсягу інвестицій. У зв'язку з цим постає проблема активізації інвестиційної діяльності для подальшого розвитку національної економіки країни. Питання щодо інвестиційної привабливості та шляхів її підвищення відображенні у працях Гаврилюка О.В., Малютіна О.К., Драгана І.В., Даниленко А.А., Петкова Л., Бондара І. та інших.

Метою даної роботи є розкриття стану інвестиційної привабливості України в цілому та визначення шляхів і способів її оптимізації. Методами дослідження є метод аналізу і синтезу, логічний метод.

На сучасному рівні розвитку інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим. Україна потенційно може бути однією з провідних країн із залученням іноземних інвестицій, оскільки цьому сприяє її величезний

внутрішній ринок. Проте цьому перешкоджають політична нестабільність, недосконалість законодавства, нерозвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, нестабільність українського законодавства, нерозвиненість ринкової інфраструктури, зокрема фондового ринку, сильний податковий тиск, бюрократизм і корупція в місцевих і центральних органах влади через що Україну віднесли до групи країн з найбільшим інвестиційним ризиком.

Найсприятливішими для залучення інвестицій вважають такі види економічної діяльності України, як промисловість (машинобудування, хімічна, паливна та інші) і фінансова діяльність [2]. Найменш привабливим сегментом є сільське господарство, куди за останні 10-15 років масштабні інвестиції не надходили. Найпривабливішими для інвесторів регіонами є Київська, Харківська, Донецька, Дніпропетровська, Львівська, Одеська області.

Статистика свідчить, що економіка і фінансовий сектор становлять певний інтерес для іноземних інвесторів. Про це говорить чистий приплив прямих іноземних інвестицій в економіку нашої країни, який щорічно зростає як у загальному обсязі, так і відносно ВВП.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України на 31 грудня 2012 р. становив 54462,4 млн. дол. США, що на 8,2% більше обсягів інвестицій на початок 2012 р. З країн ЄС внесено 42979,3 млн. дол. інвестицій (78,9% загального обсягу акціонерного капіталу), із країн СНД – 4269,0 млн. дол. (7,8%), з інших країн світу – 7214,1 млн. дол. (13,3%).

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій на 31 грудня 2012 р. становив 64044,1 млн. дол. [3]. Динаміка інвестицій в Україну показує, що інвестиції в країну надходять, і з кожним роком їхній обсяг збільшується, але їх все ж замало для того, щоб досягти рівня розвитку країн Західної Європи. І тому, не зважаючи на всі кількісні та якісні перетворення, Україна й досі сприймається іноземними інвесторами як несприятлива для інвестування держава.

Для покращення інвестиційного клімату України необхідно здійснити такі заходи:

- стабілізувати політичну ситуацію в країні, з метою створення сильної держави з єдиною економічною стратегією розвитку;

- усунути корупцію, зменшити управлінський апарат та їх витрати, сприяти прозорості ведення бізнесу;

- запровадити новий менеджмент з усуненням всіх бюрократичних перепон та ризиків;

- впроваджувати інноваційні технології, оновлювати та модернізувати виробничі потужності підприємств;

- зменшувати загальне податкове навантаження, передусім на робочу силу та нові інвестиції, малі та швидко зростаючі підприємства;

- вкладати залучені інвестиційні кошти на першочергові та пріоритетні проекти інвестиційного розвитку, запобігати тіншовому відтоку капіталу з країни.

Також, потрібно переносити податковий тягар з доходів та прибутків на джерела ренти (природні ресурси, успадковані основні фонди), та потенційні джерела доходів – з метою їх найефективнішого використання та оподаткування (концесії, податок на активи).

Для України важливим є впровадження ефективної стратегії залучення та використання інвестицій. До пріоритетних напрямків іноземного інвестування слід віднести створення в Україні сучасної інфраструктури: телекомунікації, ділову інфраструктуру, транспорт, технічно оснащене складське господарство. Особливу роль в активізації інвестиційної діяльності повинно мати страхування інвестицій від некомерційних ризиків [2]. Отже, не зважаючи на позитивні

зрушення інвестиційна привабливість України достатньо низька. В дослідженні запропоновано способи поліпшення інвестиційної привабливості. Покращення інвестиційної привабливості України за запропонованими напрямками дасть змогу залучити в майбутньому значно більшу кількість іноземних інвесторів.

Література

1. Боднар І.Р. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі / І.Р.Боднар // Регіональна економіка. – 2009. – №4. – С. 62-70.
2. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / О.В.Гаврилюк // Фінанси України. – 2009. – №3. – С. 79-93.
3. Держаний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

ОЦЕНКА УРОВНЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Гладкая А.В.

*Бердянский государственный педагогический университет, Украина
Gladkaya-nasta@mail.ru*

На сегодняшний день на международном рынке конкурирует большое количество предприятий различных отраслей. Каждый производитель пытается достичь конкурентного преимущества над другими предприятиями. Возможность в достижении такого преимущества определяется таким понятием как конкурентоспособность. От уровня конкурентоспособности предприятия зависит место, которое оно занимает на рынке [1].

Один из показателей уровня конкурентоспособности – его комплексная оценка, определение которой является сложным процессом. Следует отметить то, что конкурентоспособность предприятия может быть обнаружена только в рамках группы предприятий, относящихся к одной отрасли. Конкурентоспособность можно выявить только сравнением между собой этих предприятий как в масштабе региона, страны, так и в масштабе мирового рынка.

Проблема оценки конкурентоспособности предприятия актуальна и широко изучается как за рубежом, так и отечественными учеными. Но опыт определения конкурентоспособности промышленных предприятий, функционирующих на рынке кабельно-проводниковой продукции, недостаточно освещен в литературе. Каждая компания оценивает свою позицию по своей методике, а суть и эффективность ее не афиширует. Главная проблема заключается в том, что отсутствует общепризнанный подход к оценке конкурентоспособности предприятия.

При оценке «конкурентоспособности предприятия» выделяются структурные элементы, такие как категория конкурентоспособности фирмы и конкурентоспособности товара, соответствующие данной цели, выявляются наиболее важные качественные характеристики этих элементов [2]. То есть выявляются переменные, обеспечивающие конкурентоспособность. При этом возникает проблема определения набора данных переменных, так как каждый специалист их определяет по-разному.

В подходе к оценке конкурентоспособности, который предлагается в данной работе, конкурентные преимущества, определяющие рыночные позиции хозяйствующего субъекта, предлагается сгруппировать по шести наиболее значимым аспектам: конкурентоспособность изделия; финансовое состояние

предприятия; эффективность маркетинговой деятельности; рентабельность продаж; имидж (марочный капитал) предприятия; эффективность менеджмента [3].

Конечную формулу оценки конкурентоспособности предприятия можно представить в виде произведения перечисленных параметров внутренней конкурентоспособности предприятия. Главный недостаток такого расчета заключается в том, что не учитывается значимость каждого из используемых показателей.

Для получения более точного результата рассчитывается сравнительная комплексная оценка конкурентоспособности предприятий. Для ее расчета используются различные методы. В данном исследовании предлагается методика оценки уровня конкурентоспособности фирмы на основе метода определения по мере удаления от начала координат.

В проведенном исследовании были рассчитаны сравнительные комплексные оценки конкурентоспособности предприятий на примере ПрАТ «ПП «Азовкабель» (г. Бердянск, Украина) и ЗАО «Самарской кабельной компании» (г. Самара, Российская Федерация). В ходе проведенного анализа была сформирована система факторов, которая легла в основу расчета показателя уровня конкурентоспособности предприятий (табл.1).

Таблица 1

Показатели конкурентоспособности предприятий

Показатель конкурентоспособности	«Азов-кабель»	«Самара-кабель»	Весовой коэффициент
Конкурентоспособность изделия	0.9	1	0.3
Финансовое состояние предприятия	0.97	0.76	0.15
Эффективность маркетинговой деятельности	1.15	1.4	0.15
Рентабельность продаж	0.13	0.06	0.2
Эффективность менеджмента	0.1	0.11	0.2

На основе данных табл.1 можно рассчитать общий показатель конкурентоспособности предприятия:
для предприятия «Азовкабель»:

$$K = \sqrt{0.9^2 + 0.97^2 + 1.15^2 + 0.13^2 + 0.1^2} = 1.76$$

для предприятия «Самаракабель»:

$$K = \sqrt{1^2 + 0.76^2 + 1.4^2 + 0.06^2 + 0.11^2} = 1.88$$

Полученные результаты свидетельствуют о том, что уровень конкурентоспособности ЗАО «Самаракабель» выше, чем ПрАТ «ПП «Азовкабель». Как уже отмечалось ранее, главный недостаток данного метода состоит в том, что при расчете не учитывается значимость каждого из вошедших в систему показателей.

Для корректировки данного недостатка каждому из показателей следует присвоить весовой коэффициент, после чего расчеты осуществляются методом максимального удаления от начала координат.

Для предприятия «Азовкабель» уровень конкурентоспособности составляет:

$$K_K = \sqrt{0.3 * 0.9^2 + 0.15 * 0.97^2 + 0.15 * 1.15^2 + 0.2 * 0.13^2 + 0.2 * 0.1^2} = 0.78$$

для предприятия «Самаракабель»:

$$K_K = \sqrt{0.3 * 1^2 + 0.15 * 0.76^2 + 0.15 * 1.4^2 + 0.2 * 0.06^2 + 0.2 * 0.11^2} = 0.82$$

Так как более значимому коэффициенту присваивался больший весовой коэффициент, то большее значение оценки конкурентоспособности является лучшим. Из этого следует, что уровень конкурентоспособности ПРАТ «ПП «Азовкабель» ниже, чем ЗАО «Самарская кабельная компания».

Результаты проведенного исследования показывают, что различные подходы к определению комплексной оценки конкурентоспособности предприятия дали одинаковый результат. При определении уровня конкурентоспособности фирмы лучше использовать несколько методов расчета, так как в ряде случаев разные подходы могут дать противоречивый результат. Наиболее точно описывает положение фирмы на рассматриваемом рынке метод, в котором учитывается значимость выбранных факторов конкурентоспособности.

Литература

1. Павлова В.А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення: Монографія /В.А. Павлова. – Д.: Вид-во ДУЕП, 2006. – 276 с.
2. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навч. посібник. / С.М.Клименко, О.С. Дубова, Д.О. Барабась, Т.В. Омельченко. – К.:КНЕУ, 2006. – 527 с.
3. Мошнов В.А. Комплексная оценка конкурентоспособности предприятия: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.cfin.ru.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ ФОНДОВЫХ РЫНКОВ (НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН)

Дарибаева М.Ж.

*Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
m.zh_daribayeva@mail.ru*

Фондовый рынок – сегмент финансового рынка, который оказывает значительное воздействие на всю экономику страны, является основным механизмом перераспределения капиталов между хозяйствующими субъектами и различными секторами, а также является основной частью финансовой системы государства. Вступая в интеграционные процессы, он формирует сферу, в которой создаются значительные по масштабу источники финансовых ресурсов, предназначенные для экономического роста, концентрируются и распределяются инвестиционные ресурсы.

В мировой практике фондовые рынки по степени развития делятся на развитые и развивающиеся. В финансовом словаре инвестиционных терминов дается следующее определение: «развивающиеся рынки – это финансовые рынки в странах с развивающейся экономикой, где началась индустриализация и интеграция в мировую экономику. Финансовые рынки в этих странах незрелы

в сравнении с мировыми финансовыми центрами, однако постепенно усложняются и интегрируются в мировые рынки. Эти рынки потенциально могут дать высокие прибыли, но также характеризуются высоким риском и волатильностью» [1].

Фондовый рынок Республики Казахстан относится к развивающимся фондовым рынкам. Он начал функционировать с 17 ноября 1993 года.

Особенность развития фондового рынка Республики Казахстан с начала 90-х гг. заключалась в том, что рынок наполнялся очень малым количеством ценных бумаг и недостаточным спросом на них. За двадцать лет существования фондовый рынок Казахстана столкнулся с рядом проблем [2]:

1. Развитие фондового рынка происходит на фоне постоянного спада и подъема производства.

2. "Непрозрачность" рынка, рискованность операций на нем.

3. Дестабилизирующее влияние на казахстанский фондовый рынок оказывают инфляция и инфляционные ожидания. Это характерно для всех стран в переходный период.

4. Серьезным препятствием на пути создания эффективно функционирующего фондового рынка в Казахстане было несовершенство законодательства и норм регулирования по ценным бумагам, и некачественная коммуникационная инфраструктура.

В формировании фондового рынка в Казахстане также можно отметить, что Правительство республики активно предпринимало эффективные меры по устранению многочисленных проблем, преодоление которых необходимо в успешном развитии и функционировании рынка ценных бумаг. В сентябре 2011 г. для стимулирования работы фондового рынка Правительство Республики Казахстан утвердило постановление о проведении «Народного IPO». Определен перечень акционерных обществ, акции которых будут предлагаться на продажу поэтапно – до 2015 г. [3].

Таблица 1

Основные этапы и компании-участники «Народного IPO»

Этапы	Компании-участники
2012 год	АО «КазТрансОйл»
2013 год	АО «KEGOC», АО «Эйр Астана», АО «КазТрансГаз», АО «Самрук-Энерго», АО «НМСК «Казмортрансфлот»
2014 год	АО «НК «Қазақстан темір жолы», АО «Қазтеміртранс»
2015 год	АО «Казатомпром», АО «КазМунайГаз»

Источник: <http://www.halyk-ipo.kz/ru/ipo/programm/>

Компании-участники «Народного IPO» – это четверть экономики страны, стратегические активы Казахстана. Эта программа позволит построить новые заводы, открыть новые виды производства. Государство сохранит контроль над базовыми предприятиями – на продажу выставляются небольшие пакеты акций. Согласно постановлению Правительства, в ходе первичного размещения на казахстанском организованном рынке ценных бумаг были размещены простые акции АО «КазТрансОйл» в количестве 38 463 559 (тридцать восемь миллионов четыреста шестьдесят три тысячи пятьсот пятьдесят девять) штук. Основная деятельность компании является оказание услуг по транспортировке нефти, а также услуг по транспортировке продуктов переработки нефти и воды по системе собственных трубопроводов, услуг по сливу и наливу нефтепродуктов.

Основной целью «Народного IPO» является предоставление населению Казахстана приоритетного права на приобретение акций ведущих компаний страны. В дальнейшем, при свободном обращении акций на фондовом рынке, они могут приобретаться различными инвесторами, в том числе зарубежными. Это позволит привлечь дополнительные средства в экономику Казахстана [4].

Основными перспективами развития современного рынка ценных бумаг на нынешнем этапе являются: концентрация и централизация капиталов, повышения уровня организованности и усиление государственного контроля, компьютеризация рынка государственных ценных бумаг, нововведения на рынке, секьюритизация, взаимодействие с другими рынками капиталов.

Таким образом, необходимо отметить, что казахстанский фондовый рынок постепенно развивается и принимает более развитый облик, чем первоначальное нестабильное состояние. Несмотря на все проблемы и диспропорции, фондовый рынок Казахстана, как важнейшая часть формирующегося финансового рынка имеет большой потенциал и серьезные перспективы быстрого развития.

Литература

1. Financial review dictionary of investment terms. Country Investment Management and John Fairfax Publications Pty Ltd, 1996.
2. Портфельный менеджмент на развивающихся фондовых рынках [Текст]: монография / В. Ю. Додонов. – А.: [б. и.], 2003. – 368 с.
3. О программе «Народное IPO»: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.halyk-ipo.kz/ru/ipo/programm>.
4. Простые акции АО «КазТрансОйл»: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kase.kz/ru/shares/show/KZTO>.

ПРИЧИНЫ И ПУТИ ВЫХОДА ИЗ «ВЕЛИКОЙ РЕЦЕССИИ» В ИДЕЯХ ПОЛА КРУГМАНА

Дубовская Л.И.

*Бердянский государственный педагогический университет
m-masyuk@bk.ru*

Если хорошо представлять себе скрытую механику кризисов и депрессий, их последствия для экономики будут не столь катастрофичными. К сожалению, мало кто может похвастаться таким пониманием.

Автор, получивший мировое признание за исследование проблем экономической географии, ведет читателя по странам и континентам, которые за последние 20 лет находились во власти разрушавших экономику кризисов. «Текиловый» кризис в Мексике, финансовый коллапс в Аргентине, дефолт 1998 г. в России и японская рецессия 1990-х гг. сведены воедино, чтобы понять причины рецессии, которая 2 года назад началась в самой мощной экономике мира – США – и постепенно опутала своими щупальцами весь земной шар, приведя к невиданному на протяжении 50 лет спаду производства и банкротству доселе незыблемых финансовых институтов [3]. На протяжении десятилетий в головах экономистов и политиков (за исключением марксистов и иных принципиальных критиков капитализма) все глубже укоренялось убеждение в том, что присущую рыночной экономике цикличность удалось «приручить» – периодические кризисы больше не угрожают превратиться в затяжную болезнь, подобную американской Великой депрессии. Всеобщая

уверенность основывалась на позитивном экономическом опыте: для целых поколений «все обошлось». Вначале – благодаря гениальному в своей простоте решению П.Волкера (председателя Федеральной резервной системы США в 1979-1987 гг.), поднявшего, вопреки негоднованию рейгановской администрации, ставку учетного процента. Этой мерой он одолел многолетнюю стагфляцию 1970-х и вернул страну к экономическому росту. Позднее благодаря виртуозной (как считали почти все) финансовой политике А.Гринспена (председателя ФРС в 1987-2006 гг.), который смягчил последствия доткомовского кризиса 2000 г. «Никогда прежде главы центральных банков не пользовались столь мистически непререкаемой репутацией, как А.Гринспен. В те годы казалось, что базовая структура экономики изменилась настолько, что процветание, скорее всего, будет продолжаться и дальше», – пишет П.Кругман в своей книге «Возвращение Великой депрессии?» [2, с.44].

П.Кругман, лауреат Нобелевской премии (2008 г.), стал их интеллектуальным публичным лидером. Знакомство со взглядами П.Кругмана занимательно (его книга – настоящий макроэкономический и финансовый триллер) и поучительно: ученый, что называется, на пальцах объясняет, как работает современная экономика, каков механизм кризисов и как с ними пытались бороться правительства разных стран последние 80 лет. П.Кругман пишет, что до депрессии пока, к счастью, дело не дошло, но набор экономических проблем – тот же, что и в 1930-е гг., и это особенно тревожит, так как в послевоенный период подобное наблюдается впервые. В совокупности эти проблемы действительно могут ввергнуть мировое хозяйство в депрессию, сопоставимую с Великой депрессией. Сходство двух кризисных ситуаций принципиально. В основе обеих – недостаточные частные расходы. Неспособность породить адекватный спрос – глубинная причина всех рецессий 1990-х, начиная с японской депрессии, растянувшейся на все последние 15 лет, включая мексиканскую (1995), тайландскую, малазийскую, индонезийскую и корейскую (1997), аргентинскую (2002) и, наконец, нынешний финансовый кризис, грозящий перерасти во всеобщую депрессию, как в 1930-е гг. [1].

Среди описываемых П.Кругманом факторов, нарушивших баланс спроса, самые важные – настроения покупателей, безграмотность экономической политики отдельных правительств, в том числе тех, кто пользуется «фирменными» рецептами МВФ. По мнению автора, эти рекомендации основаны на «наборе глупых идей, именуемых экономикой предложения». Последние десятилетия масла в огонь подливали международные хедж-фонды и теневая банковская система. Ну и, разумеется, надутые А.Гринспеном Безрассудным (именно так его характеризует П.Кругман) пузыри ипотечного и фондового рынка.

Теневой банковской системой экономисты называют вовсе не криминальный капитал, а ставший весьма обширным сектор мировой экономики, который по своим функциям – сбор свободных денежных средств и передача их в производительное использование предпринимателям – подобен обычным банкам.

Именно с теневым банковским сектором связаны многочисленные деривативы, структурированные финансовые продукты и т.п. Эти инвестфонды не застрахованы государством (они не привлекают вклады населения в прямом смысле слова) и никем толком не регулируются.

Между тем по объему операций, как отмечает П.Кругман, теневая банковская система практически сравнялась с традиционной. И главное, она подвержена тем же паническим «набегам вкладчиков» (держателей обязательств), что стала одним из факторов кризиса банковской системы в

1929 г. и последующих годах. Хедж-фонды, зарабатывающие тем, что атакуют валюты разных стран в расчете на прибыль от девальвации, также не способствуют устойчивости мировой экономической системы. И они тоже выпали из системы регулирования. Вдобавок многие из них зарегистрированы в офшорах и не подпадают под юрисдикцию заинтересованных правительств. Поэтому П.Кругман придает большое значение международным усилиям, в частности, финансовым договоренностям стран двадцатки.

Основной причиной, по которой названные обстоятельства стали возможными или приобрели злокачественный характер, П.Кругман считает общую беспечность экономистов, политиков, чиновников и образованной публики в целом. Вообще, вся книга – это интеллектуальный реванш П.Кругмана: его коллеги-экономисты, а заодно и политики, которые десятилетиями не прислушивались к его предупреждениям, теперь пожинают плоды.

П.Кругман известен тем, что говорит всему человечеству правду – а не то, что миру хочется слышать. В 1992 г. на вопрос президента США Б.Клинтон о том, можно ли иметь сбалансированный бюджет и при этом провести затратную реформу здравоохранения, П.Кругман ответил, что нельзя – придется выбирать.

Нынешние меры, предлагаемые П.Кругманом – это, по сути, стандартные рецепты кейнсианства. Прежде всего, устранить кризис ликвидности, предоставив предприятиям и гражданам столько денег, сколько они могут переварить. Так уже и делают правительства большинства стран. Ссылаясь на макроэкономические расчеты, П.Кругман критикует администрацию Дж.Буша за недостаточные антикризисные бюджетные ассигнования. Если США последуют примеру Японии, в конце 1990-х выделившей на эти цели все 14%, то объем антикризисных вливаний составит \$2 трлн. (ВВП США превышает \$14 трлн.).

План Б.Обамы, принятый весной 2009 г., приблизился к этой величине. Но если взглянуть на дело с другой стороны, то \$2 трлн. – это чуть меньше текущей разности между ВВП и национальным долгом США. Когда же эти цифры сравнятся (а это может случиться в ближайшее время), США окажутся в положении стран Азии и Латинской Америки, которые утрачивали доверие инвесторов и из-за этого впадали в депрессию. Выходом для них была массивная помощь МВФ и США. А кто поможет США? Разумеется, П.Кругман предвидел этот вопрос. Он приводит примеры Великобритании и Австралии: доверие инвесторов к их экономической силе было так велико, что атаки спекулянтов на национальные валюты, даже вызвав девальвацию, не приводили к депрессии.

Осмотрительное правительство любой страны в период между кризисами должно всеми силами снижать долю госдолга в ВВП, чтобы сохранить себе маневр на случай угрозы депрессии.

Очень важно и то, как «впрыснуть» ликвидность в экономику. Дж.Буш, действия которого по спасению экономики после финансового кризиса 2007 г. П.Кругман критикует, передавал деньги гражданам в виде налоговых возвратов (tax rebates). Способ явно несовершенный: часть этих денег неизбежно перейдет в сбережения, особенно во время кризиса: работает принцип «предпочтения ликвидности». По мнению автора, необходимо поддержание и расширение правительственных расходов. По мере преодоления кризиса появятся условия для финансовой реформы. «Все системы, которые в кризис, вероятно, придется спасать, поскольку они играют ключевую роль, должны быть отрегулированы до его наступления, чтобы они не несли избыточных рисков».

По поводу финансовой глобализации П.Кругман заявляет, что меры по накоплению валютных резервов не принесли плодов ни в Бразилии, ни в Корею и нужны иные действия [2]. Во всяком случае, финансовая глобализация оказалась гораздо более чреватой угрозами, чем представлялось ранее.

Литература

1. Громковский В. Рецензия на книгу: Пол Кругман. Возвращение Великой депрессии? Мировой кризис глазами нобелевского лауреата / В.Громковский // М.: Эксмо, 2009: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ekonomika.by>.
2. Кругман П. Возвращение Великой депрессии? / Кругман П. / М.: Эксмо, 2009. – 336 с.
3. Шерман М. Рецензия на книгу «Возвращение Великой Депрессии?» Пола Кругмана / М.Шерман: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.investor.ru>.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Євтушенко А.Ф.

*Бердянський державний педагогічний університет, Україна
nast.evt94@mail.ru*

Одним із найбільш важливих завдань, які стоять перед інвестором, є вибір об'єктів інвестування, що мають найпривабливіші перспективи розвитку та дозволяють забезпечити найвищу ефективність інвестицій. В той же час підприємство проявляє ініціативу і прагне знайти потрібного інвестора, а потім переконати його інвестувати грошові кошти. Успіх такого переконання обумовлюється рівнем інвестиційної привабливості підприємства.

Підприємство повинно максимально підвищувати свою інвестиційну привабливість для того, щоб інвестор вклав гроші саме в його проект. Тому питання інвестиційної привабливості підприємства є дуже актуальним на сьогоднішній день, коли конкуренція за інвестиційні ресурси стає все жорсткішою.

Необхідність залучення фінансових ресурсів і їх обмеженість зумовлює актуальність проблеми оцінки і підвищення інвестиційної привабливості підприємства, яка дозволяє інвестору сформулювати уявлення про надійність та ефективність вкладення коштів в нього. Але, незважаючи на значні досягнення в теорії й практиці управління інвестиційною привабливістю суб'єктів господарювання, є проблеми, які залишаються предметом дискусій і обговорень вчених-економістів.

Значний інтерес становить проблема оцінки ефективності інвестиційної привабливості, яку проводять за допомогою ряду методів і критеріїв. Підприємцю важливо знати, коли він відшкодує вкладений капітал, який ефект дасть вкладення коштів, і який ризик при цьому він зазнає.

Найбільш розповсюдженими методами оцінки інвестиційної привабливості підприємства можна виділити такі, як метод дисконтування коштів, метод середнього рівня віддачі, метод простої норми прибутку, метод окупності. За допомогою цих методів здійснюється інвестиційний аналіз проектів, тобто оцінюється і зіставляється інвестиційна привабливість (ефективність) напрямів інвестування, окремих програм або об'єктів. За

результатами наших досліджень та порівнянь можна зробити висновок, що для оцінки реальної ефективності інвестиційного проекту використання тільки одного з цих методів є недостатнім, бо в кожного з них є свої недоліки, що можуть привести к серйозним наслідкам у майбутньому. Тому більш доцільним та ефективним буде використовувати ці методи оцінки ефективності таким чином, щоб вони доповнювали один одного.

Необхідно відзначити, що інвестиційна привабливість підприємства – самостійна економічна категорія, що характеризується не тільки стійкістю фінансового стану підприємства, прибутковістю капіталу, курсом акцій і рівнем виплачуваних дивідендів. Разом із цим інвестиційна привабливість підприємства формується завдяки конкурентоспроможності продукції, клієнтоорієнтованості підприємства, що виражається в якнайповнішому задоволенні потреб споживачів. Важливе значення для підвищення інвестиційної привабливості підприємства має рівень інноваційної діяльності в рамках стратегічного розвитку підприємства. Слід зазначити, що задачі з реалізації інновацій є ведучими у всій системі чинників, що визначають рівень інвестиційної привабливості підприємства.

Отже, можна зробити висновок, що інвестиційна привабливість підприємства (ІПП) – це його інтегральна характеристика як об'єкта майбутнього інвестування з позиції перспектив розвитку (динаміки обсягів продажу, конкурентоспроможності продукції), ефективності використання ресурсів і активів, їхньої ліквідності, стану платоспроможності і фінансової стійкості, а також низки неформалізованих показників (професійні здібності керівництва, галузева та регіональна приналежність підприємства, стадія життєвого циклу, добросовісність підприємства як партнера).

Проте, проблема залучення інвестицій у підприємство потребує подальшого дослідження, особливо треба приділити увагу методам оцінки інвестиційної привабливості підприємства, зведення її результатів у інтегральний вид та його інтерпретацію.

Література

1. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навч. посібник / А.П.Дука. – К.: Каравела, 2008. – 432 с.
2. Коюда В.О. Основи інвестиційного менеджменту: Навчальний посібник / В.О.Коюда, Т.І.Лепейко, О.П.Коюда. – К.: Кондор, 2008. – 340 с.
3. Пересада А.А. Інвестування: Навч. посібник. / А.А. Пересада. – К.: КНЕУ, 2004. – 250 с.

ПРОБЛЕМА ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В УКРАИНУ

Извекова Ю.В.

*Бердянский институт государственного и муниципального управления
Классического частного университета, Украина
yuliabanditka@yandex.ru*

В настоящее время экономическая ситуация в Украине сложная, необходимы иностранные инвестиции. Они будут являться неким «рычагом» решения многих проблем. Сложность в том, что приходится решать этот вопрос в кризисной обстановке [4, с.16]. Наиболее популярные объекты инвестирования – недвижимость и земельные участки. Иностранные

инвестиции являются сегодня тем ресурсом, который, во всяком случае, в более близкой перспективе может способствовать повышению эффективности предприятий, а, следовательно, и развитию соответствующих городов, улучшению социальной защиты граждан.

По оценкам экспертов, для нормального развития экономики Украины требуется дополнительных инвестиций от 80 до 100 млрд. долл. США. В тоже время прямые иностранные инвестиции за двадцать лет независимости составили всего лишь 5,3 млрд. долл. Цифра более чем скромная. Украина может стать ведущей страной для притока инвестиций. Сравнительно дешевая рабочая сила, огромный научный потенциал, плодородные земли и наличие инфраструктуры, хотя и не очень развитой.

Тогда в чем кроется причина оттока иностранных инвестиций? Все довольно просто. Во-первых, нет выработанной системы для привлечения инвесторов. Во-вторых, политическая нестабильность, бюрократия и коррупция. В-третьих, деятельность многих предприятий в Украине носит полукриминальный характер, что отпугивает потенциальных инвесторов. Существенным недостатком является постоянно изменяющееся законодательство. Инвесторы не уверены, что их право собственности и инвестиции в Украине будут защищены. Из-за этого сформировались определенные негативные стереотипы в отношении Украины [3, с.14]. На сегодняшний день иностранные инвесторы, которые все же рискуют инвестировать в экономику Украины, требуют законодательных гарантий, большие корпорации и инвестиционные компании требуют правительственных гарантий и льгот [1, с.88].

Однако механизм реализации правовых гарантий пока еще недостаточно отработан. В Украине до сих пор не созданы обоснованные системы государственной поддержки инвестиционной деятельности предприятий. Как следствие этого, в инвестиционной деятельности страны образовался замкнутый круг, когда недоинвестирование национальной экономики усиливает спад производства, что, в свою очередь, приводит к снижению инвестиционных возможностей субъектов ведения хозяйства и государства.

Вывести Украину из этого замкнутого круга может лишь научно обоснованная инвестиционная политика государства. Исследование проблемы инвестирования экономики всегда находилось в центре внимания экономической мысли. Это обусловлено тем, что инвестиции касаются самых глубоких основ хозяйственной деятельности, определяют процесс экономического роста в целом [2, с.57]. В связи с этим целью работы является анализ факторов, обеспечивающих привлекательность иностранных инвестиций в экономику Украины и поиск путей их совершенствования.

Экономика Украины как потенциальный объект инвестирования вызывает живой интерес у зарубежных инвесторов, так как страна занимает стратегически и географически выгодное положение в Европе. Украина также имеет самые плодородные земли, что в комбинации с инвестициями и повышением уровня технологии может дать поразительные результаты. В чем преимущество иностранных инвестиций? Для Украины это:

- оживление экономики;
- возможность получить доступ к современным технологиям и методам управления;
- привлечение оборудования и «ноу-хау»;
- продвижение украинских товаров на внешний рынок;
- создание новых рабочих мест;
- освоение невостребованного научно-технического потенциала.

Как видим, существенные преимущества и ни единого недостатка. Мерами по улучшению инвестиционного климата в Украине могут стать:

- разработка четкой, обоснованной государственной стратегии привлечения иностранных инвестиций;
- проведение структурной перестройки экономики;
- обеспечение стабильности законодательства в сфере инвестирования и налогообложения;
- реформирование налоговой системы путем сокращения общего количества налогов, уменьшения ставок некоторых из них и ликвидации экономически необоснованных льгот;
- обеспечение взвешенной политики правительства и НБУ в денежно-кредитной сфере;
- обеспечение государственных гарантий и льгот, осуществление страхования иностранных инвесторов от рисков.

Таким образом, Украина нуждается в улучшении инвестиционной деятельности и политики по привлечению иностранных инвестиций. Система мер должна быть стабильной. А для улучшения политики по привлечению иностранных инвестиций государство должно создать действенную систему льгот для иностранных инвесторов в отдельных отраслях и регионах, стабильное экономическое и внешнеторговое законодательство, снизить налоговую нагрузку и упростить структуру налогов.

Литература

1. Затонацкая Т.Г. Повышение эффективности реализации государственных инвестиционных программ в Украине / Т.Г.Затонацкая // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 4. – С.86-94.
2. Минакова И. Регулирование инвестиционной деятельности посредством налоговых механизмов / И.Минакова // Право и экономика. – 2011. – № 10. – С. 55-60.
3. Сколотяный Ю. Сбережения и инвестиции: в поиске доверия: (Как сохранить приток инвестиций при современной нестабильности) / Ю.Сколотяный // Фондовый рынок. – 2011. – № 41 (ноябрь). – С.14-17.
4. Федулова Л.І. Фінансування інновацій у посткризовий період: збалансованість фінансової й інвестиційної політик / Л.І.Федулова // Фінанси України. – 2011. – №8. – С.15-28.

DYNAMIC STOCHASTIC GENERAL EQUILIBRIUM MODEL OF KAZAKHSTAN, RUSSIA AND THE REST OF THE WORLD

Zhanna Ishuova

Al Farabi Kazakh National University, Republic of Kazakhstan

ishuova_zhanna@hotmail.com

The work estimates the influence of monetary policy on economic growth in the Republic of Kazakhstan with the help of dynamic stochastic general equilibrium model, using a data set comprising 76 quarters for the period from 1994:01 to 2012:04. Most aspects of the model are defined from statistical data on the economy of the Republic of Kazakhstan. The increment rate of the CPI ratio, the index of actual effective exchange rate for a group of CIS and non-CIS countries (24 countries), the average monthly rated salary per one employee and the M3 money supply have been calculated. A comparative analysis of the consequences of

monetary policy options for the Republic of Kazakhstan with data for the Russian Federation and Republic of Belarus, shows that monetary policy in the Republic of Kazakhstan meets the standards of the leading countries.

Comparing the analysis of consequences of monetary policy options for the Republic of Kazakhstan with data for the Russian Federation and Republic of Belarus in the works of Ivashchenko [1] and Drobyshevsky [2], we can conclude that monetary policy in the Republic of Kazakhstan meets the standards adopted in the leading countries: a clear anti-inflation policy is evident (a growth in inflation by 1 percentage point results in a rate increase of 0.75%).

As a result of correlation analysis, the moderate linear relationship between gross domestic product (*GDP*) and inflation (*INF*) (33%) has been established. *GDP* is strongly influenced by the money supply (*M*) (79%), average rated wages (*w*) (84%), currency exchange rate to the tenge (*E*) (78%) and costs to the state budget (*G*) (85%). A very weak and negative influence is made by labour volume (*L*) (-0.06%) and household consumption (*C*) (-0.04%). The strong relationship between informative variables, i.e. the availability of multicollinearity, was taken into account for the regression models. The time series used were analyzed in terms of their time invariance using the Dickey-Fuller (DF) test each time, to select the proper method of analysis. According to the results, the values of DF Prob. statistics are equal to zero at a 5% confidence level, and therefore the hypotheses are rejected, i.e. no unit roots are available and the series is invariant.

There are different statistical approaches to defining the number of factors in dynamic models (DFM). For example, Bai and Ng [3] have developed a set of criteria to select factors in large-scale models. The principal component analysis (PCA) can be also used to establish a set of factors in DFM models. The PCA analysis stipulates that the selection of many factors q is based on the first eigenvalues of spectral density matrix X_t . Principal components are then added until the increase in explained dispersion is less than the set value $\alpha=0.05$. The first two dynamic principal components explain approximately 99% of the variation, whereas the eigenvalue of the third component equals $0.005 < 0.05$. Thus, we make use of two dynamic factors estimated according to FAVAR with lag length p equal to 4. Moreover, we have established that the results are not significantly influenced by an increased set of factors: reducing lag length or dividing the period in samples into smaller subgroups. The method based on Kilian [4] has been used to measure uncertainty while estimating aspects. It is required to make up a 90% confidence range for the impulse-response system.

An analysis of the efficiency of the monetary policy of the Bank of Russia in 2000 – first half of 2008 leads to some conclusions (for example see [2]): the interest rate channel in Russia is not effective. The analysis did not show any systematic influence of the Bank of Russia's instruments of monetary policy on market interest rate. E.A. Leontyeva [5] suggested three main reasons for this: the absence of an indicative interest rate, the small volume of operations in the open market, and no possibility to carry out an independent monetary policy with a floating currency exchange rate. Contrary to this, the exchange rate channel proved to be effective. The Bank of Russia can influence the exchange rate dynamics of the national currency. According to the calculations of other authors, the general influence of a strengthened exchange rate on *GDP* is still negative.

In Belarus [1] and the Russian Federation [2, 5] monetary policy is sensitive neither to inflation rates, nor economic growth rates. The dissipation of inflation dispersion and the economic growth rates demonstrate such differences in a country's economic policy. In Belarus and Russia most of the dispersion, inflation and growth rates is stipulated by the activity of the state, whereas a key aspect for

economic growth in Kazakhstan is the volume of labour resources available for households, and the inflation rate is explained by multiple factors, including shocks of liquidity preferences, shocks of intertemporal preferences, technological shocks, etc. Thus, the analysis shows the advantages of the monetary policy of the Republic of Kazakhstan over the monetary policy of the Russian Federation and the Republic of Belarus.

References

1. Ivashchenko A.S. Impact of monetary shocks on macroeconomic dynamics [Electronic Resource] // Access mode: http://mmaetst.narod.ru/archieve/251110_seminar_ai.pdf.
2. Drobyshevsky S.M., Trunin P.V., Kamenskih M.V. Analysis of the rules of monetary policy of the Bank of Russia in 1999-2007. // Institute of the Economy in transitional period. Working paper № 127. – 88 p. – 2009.
3. Bai J., Ng S. Determining the number of factors in approximate factor models // *Econometrica*. – pp. 191-221. – № 70. – 2002.
4. Kilian L. Small-sample confidence intervals for impulse response functions // *Review of Economics and Statistics*. – pp. 218-230. – № 80. – 1998.
5. Leontieva E.A. Modelling the impact of monetary policy on macroeconomic performance in the case of the Russian Federation: PhD thesis: 08.00.13 // Lomonosov Moscow State University. – 23 p. – 2010.

СТАБІЛЬНІСТЬ КУРСУ ГРИВНІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Кобельчук Н.М.¹, Мухін І.О.²

Бердянський державний педагогічний університет, Україна

¹ kobnatali@mail.ru, ² naval_43@mail.ru

На початку 90-х років, з проголошенням незалежності України, відкрилася нова сторінка в історії гривні. Програма економічних реформ, визначала грошову реформу як основу економічного суверенітету України, ринкової економіки. Умови введення гривні вирізнялися надзвичайною складністю: розрив традиційних економічних зв'язків, прогресуючий спад виробництва, зростання інфляційних процесів, інерція, пов'язана зі зміною основ господарчого устрою, відсутність відносин приватної власності, позбавлення правонаступництва щодо зовнішніх активів СРСР.

Для економічного розвитку України стабільність гривні стала позитивним чинником. Зокрема, зростання ВВП у 2011 р. було на рівні 5% (рис.1), а темпи інфляції становили всього 4,6%.

Стабільність курсу гривні протягом 2011 р. забезпечувалася заходами валютного та монетарного регулювання. Насамперед Національний банк України суттєво скоротив свою участь у валютних торгах на міжбанківському ринку (табл.1).

Обсяги іноземної валюти (придбаної на готівковому валютному ринку), перерахованої за офіційним курсом гривні, суттєво перевищують обсяги готівки у національній валюті, яка знаходиться поза банківською системою та становлять практично третину показника М2. Ці обсяги іноземної валюти створюють потенційну загрозу для стабільності як національної грошової системи, так і економіки в цілому. Відповідно до концепцій у різних країнах застосовується різна кількість агрегатів.

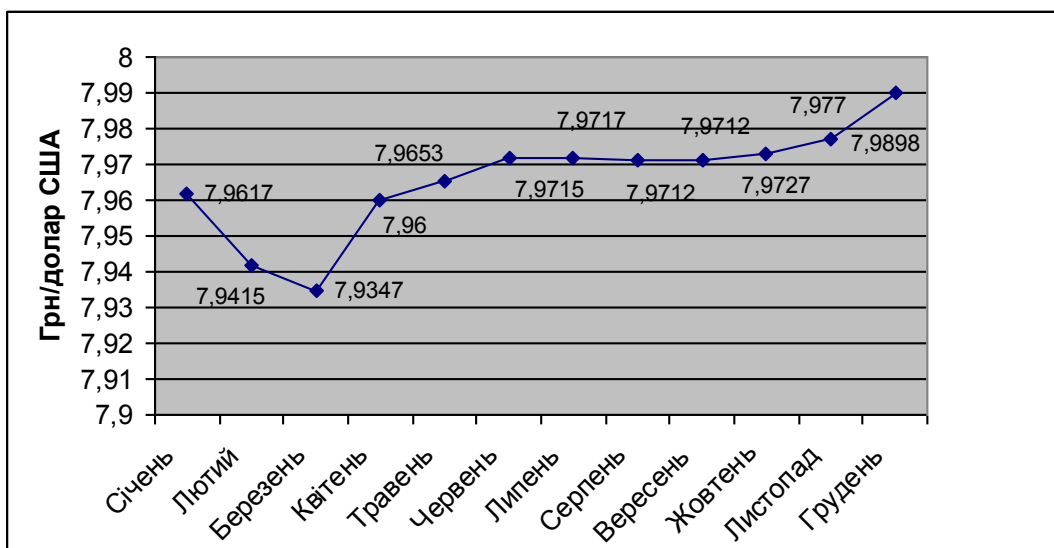

Рис.1. Динаміка офіційного курсу гривні щодо долара США у 2011 р.

Внаслідок коливань попиту та пропозиції на міжбанківському валютному ринку, Національний банк України впродовж січня-вересня 2012 р. здійснював операції як з продажу, так і з купівлі іноземної валюти. Їх метою були поповнення і диверсифікація міжнародних резервів, а також стабілізаційний вплив на ринкові очікування для забезпечення досягнення завдань, визначених Основними засадами грошово-кредитної політики на 2012 р.

Таблиця 1

Динаміка сальдо валютних інтервенцій НБУ і рівня монетизації економіки у 2006-2011 рр.

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сальдо валютних інтервенцій НБУ, млн. доларів США	5030	7600	3900	10432	2400	3737,3	7494,9
Рівень монетизації економіки, % до ВВП	42,3	46,5	46,0	47,9	49,6	48,6	48,7
Рівень інфляції, %	11,6	16,6	22,3	12,3	9,1	4,6	7,4

У цілому за цей період сальдо валютних інтервенцій Національного банку України було від'ємним і становило 3,6 млрд. дол. США. Проте частка операцій Національного банку України в загальному обсязі міжбанківського валютного ринку була значно меншою (2,9%), ніж у відповідному періоді 2011 р. (8%).

Вищезазначене визначало динаміку обмінного курсу гривні відносно долара США на міжбанківському валютному ринку, який з початку року знизився на 1,14 % – до 8,1203 грн./дол. США.

Таблиця 2

Динаміка обмінного курсу гривні

Валюта	%	грн./валюта
долар США	0,04	7,9930 грн./дол. США
російський рубль	2,69	2,5623 грн./10 рублів
Євро	0,08	10,2902 грн./євро.

Офіційний курс гривні з початку 2012 р. знизився до долара США на 0,04% – до 7,9930 грн./дол. США, до російського рубля на 2,69% – до 2,5623 грн./10 рублів. Відносно євро гривня за офіційним курсом укріпилася на 0,08 % – до 10,2902 грн./євро. Щоденні відхилення офіційного курсу гривні до долара США від ринкового протягом дев'яти місяців знаходилися в межах від -0,09% до -1,81%.

Обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України (купівля та продаж іноземних валют за гривні в доларовому еквіваленті) становив 4017,7 млн. доларів США, у тому числі:

обсяг валюти, купленої банками в населення, – 1108.0 млн. доларів США;
обсяг валюти, проданої населенню, – 2909.6 млн. доларів США;

міжнародні резерви (за оперативними даними) – 29254.6 млн. доларів США.

В 2013 р., якщо Уряд і Нацбанк відпустять курс гривні, національна валюта може подешевшати на 10-20% (до 8,8-9,5 UAH/USD), а середня вартість в 2013-2014 рр. не перевищить 8,4 грн./дол.

РОЛЬ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ В ДОСТИЖЕНИИ ЦЕЛЕЙ ПРЕДПРИЯТИЯ

Коровко Ю.В.

Бердянский государственный педагогический университет, Украина

juliakra@mail.ru

Рыночная экономика ставит ряд принципиальных задач, важнейшей из которых является максимально эффективное использование кадрового потенциала. Для того чтобы этого достигнуть, нужна четко разработанная кадровая политика государства. Кадровая политика – главное направление в работе с кадрами, набор основополагающих принципов, которые реализуются кадровой службой предприятия. В этом отношении кадровая политика представляет собой стратегическую линию поведения в работе с персоналом. Кадровая политика – это целенаправленная деятельность по созданию трудового коллектива, который наилучшим образом способствовал бы совмещению целей и приоритетов предприятия и его работников [1].

Назначение кадровой политики – своевременно формулировать цели в соответствии со стратегией развития организации, ставить проблемы и задачи, находить способы и организовывать достижение целей. Главным объектом кадровой политики предприятия является – персонал (кадры). Персоналом предприятия называется основной (штатный) состав его работников.

1. Кадры – это главный и решающий фактор производства, первая производительная сила общества. Они создают и приводят в движение средства производства, постоянно их совершенствуют. От квалификации работников, их профессиональной подготовки, деловых качеств в значительной мере зависит эффективность производства [2].

Общие требования к кадровой политике в современных условиях сводятся к следующему.

2. Кадровая политика должна быть тесно увязана со стратегией развития предприятия. В этом отношении она представляет собой кадровое обеспечение реализации этой стратегии.

3. Кадровая политика должно быть достаточно гибкой. Это значит, что она должна быть, с одной стороны, стабильной, поскольку именно со

стабильностью связаны определенные ожидания работника, с другой – динамичной, т.е. корректироваться в соответствии с изменением тактики предприятия, производственной и экономической ситуации. Стабильными должны быть те ее стороны, которые ориентированы на учет интересов персонала и имеют отношение к организационной культуре предприятия.

4. Поскольку формирование квалифицированной рабочей силы связано с определенными издержками для предприятия, кадровая политика должна быть экономически обоснованной, т.е. исходить из его реальных финансовых возможностей.

5. Кадровая политика должна обеспечить индивидуальный подход к своим работникам [3].

Таким образом, кадровая политика направлена на формирование такой системы работы с кадрами, которая ориентировалась бы на получение не только экономического, но и социального эффекта при условии соблюдения действующего законодательства.

Кадровая политика должна увеличивать возможности предприятия, реагировать на изменяющиеся требования технологии и рынка в ближайшем будущем. Для полного анализа кадровой политики любого предприятия необходимо выделить критерии оценки, например, количественный и качественный состав персонала; уровень текучести кадров; гибкость проводимой политики; степень учета интересов работника / производства [4, 5].

Таким образом, кадровую политику следует рассматривать как составную часть всей управленческой деятельности и производственной политики организации. Ее целью должно быть создание сплоченной, ответственной, высокоразвитой и высокопроизводительной рабочей силы.

Литература

1. Маслов Е.В. Управление персоналом / Е.В.Маслов. – Новосибирск: Рассвет, 2008. – 309 с.
2. Лифинец А.С. Основы управления персоналом / А.С.Лифинец. – Иваново: Дом книги, 2008. – 256 с.
3. Клеппер Е.В. Управление персоналом / Е.В.Клеппер Е.В. – М.: Инфра-М, 2009.
4. Занковский А.Н. Организационная психология / А.Н.Занковский. – М.: Флинта; МПСИ, 2002. – 648 с.
5. Медведев В.П. Основы менеджмента / В.П.Медведев. – М.: Дека, 2002. – 352 с.

LAFFEROVA KRIVKA – TEÓRIA A PRAX¹

Filip Kováč

*Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovenská republika
filip.kovac@euba.sk*

Artur Laffer, americký ekonóm narodený počas druhej svetovej vojny, sa nikdy nepýšil autorstvom krivky znázorňujúcej vplyv daňovej sadzby na efektívny daňový výber, avšak bola to práve ona, ktorá sa navždy spojila s jeho menom. Príbeh okolo zrodzenia Lafferovej krivky je vskutku zaujímavý a po prvýkrát bol tento pojem použitý

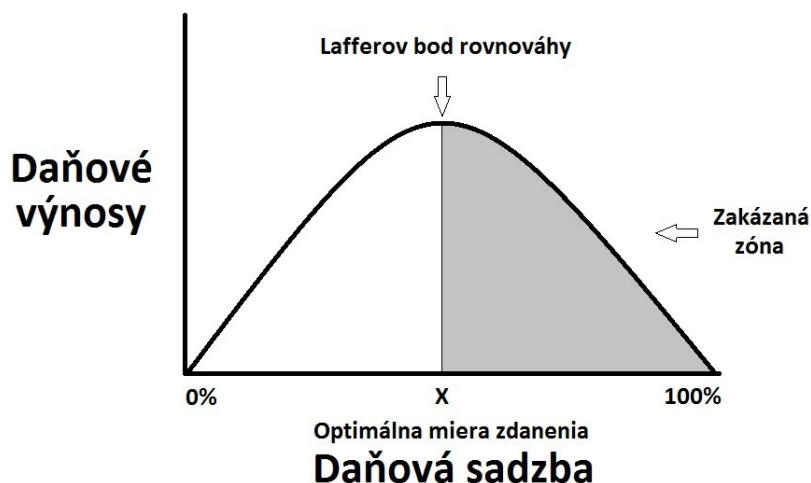
[1] Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0174/11 Determinanty formovania znalostnej ekonomiky v kontexte novej hospodárskej stratégie „Európa 2020“.

v roku 1978 novinárom Judom Wanniskim (denník The Wall Street Journal) v článku „Dane, príjem a Lafferova krivka“. V článku Wanniski opisuje pracovnú večeru zo zimy roku 1974, na ktorej sa okrem neho zúčastnil Donald Rumsfeld (vedúci kancelárie prezidenta Geralda Forda), Dick Cheney (vtedajší asistent Donalda Rumsfelda, neskôr taktiež vedúci kancelárie prezidenta Geralda Forda) a ekonóm Artur Laffer. Počas debaty ohľadom návrhu prezidenta Forda, ktorý sa týkal zvýšenia daní si Artur Laffer nakreslil jednoduchú krivku na servítku, ktorú mal položenú pri tanieri. [5] Pomocou nej začal argumentovať súvislosti medzi daňovými sadzbami a efektom výberu, pričom sa opieral o teórie Johna Maynarda Keynesa a moslimského učenca zo 14. storočia Ibn Khalduna.

Samotná spojitosť medzi výškou daňovej sadzby a výnosmi, ktoré by toto zvýšenie mohlo priniesť bola rozoberaná dávno pred Lafferom. Podobné úvahy smerujúce k správne nastaveniu daňovej sadzby vieme nájsť v prácach Adama Smitha a Davida Huma z 18. storočia, ako aj Henryho Georgea z 19. storočia. V súčasnosti sa však za najsofistikovanejšiu teóriu daňových sadzieb považuje práve tá Lafferova.

Lafferova krivka znázorňuje, ako sa vplyvom rastu daňových sadzieb efektívny daňový výber zvyšuje, avšak od určitého bodu, ktorý sa nazýva Lafferov bod, sa napriek rastúcim daňovým sadzbám výnos z daní začne znižovať. Je to spôsobené tým, že pri nadmerne vysokej miere zdanenia sa zvyšuje pravdepodobnosť výskytu daňových únikov, nastáva odliv kapitálu do krajín s nižšou mierou zdanenia (daňové raje, off shore centrá), znižuje sa ekonomická aktivita a obyvateľstvo je menej motivované pracovať a tvoriť úspory. Na krivke sa tiež nachádzajú dva hraničné body, pri ktorých sa daňový výber rovná nule. V prvom prípade ide o situáciu, kedy sa daňová sadzba rovná 0%, a teda aj výber z takejto sadzby sa bude rovnáť nule. V druhom prípade bude pri daňovej sadzbe na úrovni 100% rovnaký nulový daňový výber ako v prvom prípade. Je to zapríčinené tým, že pri 100% sadzbe daní ľudia nie sú ochotní pracovať, pretože by celý svoj dôchodok museli odovzdávať štátu.

Pri tvorbe daňovej politiky štátu a určovania sadzieb pre jednotlivé dane vie byť užitočná ďalšia skutočnosť, ktorú Lafferova krivka odhaľuje. Zvýšenie, alebo prípadné zníženie efektívneho výnosu z daní nie je priamo úmerné zvýšeniu ani zníženiu miery zdanenia. Inými slovami, pri zvýšení daňovej sadzby z úrovne 10% na úroveň 20% sa výber daní nezvýši dvojnásobne. Rovnako existuje teoretická možnosť, že by pri neopatrnnej manipulácii s daňovou sadzbou mohlo medziročné zvýšenie miery zdanenia priniesť v ďalšom roku dokonca nižší objem vybraných prostriedkov, ako to bolo v predchádzajúcom roku, kedy ešte platila nižšia sadzba.

Graf: vlastné spracovanie

Na Slovensku sa daňové sadzby menili na prelome rokov 2003 a 2004, kedy daň z príjmu právnických osôb poklesla z 25% na 19% (v roku 2004 bola zavedená rovná daň). Podľa štatistiky OECD sa po 6% -nom poklese daňovej sadzby podiel vybraných daní znížil len o niečo menej ako 1,5%. Podiel vybraných daní na HDP Slovenska bol v roku 2003 na úrovni 33,1%, v roku 2004 to bolo 31,7%. Dá sa teda povedať, že výraznejšie zníženie miery zdanenia neprinieslo lineárny výpadok v daňovom výbere, avšak podnikateľské prostredie sa zatraktívnilo, čo viedlo napríklad k rastu investícií.

Literatúra

1. Lisý, J. a kolektív: Ekonómia. Bratislava: Iura Edition, 2011, 628 s. ISBN 978-80-8078-406-5.
2. Laffer, A.: The Laffer Curve: past, present and future. 2004. Dostupné na internete: [<http://www.heritage.org/research/reports/2004/06/the-laffer-curve-past-present-and-future>].
3. Daňové sadzby v krajinách OECD. 1981-2012. Dostupné na internete: [www.oecd.org/dataoecd/26/56/33717459.xls].
4. Podiel daňových výnosov na HDP v OECD. 1981-2011. Dostupné na internete: [<http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>].
5. Laffer, A.: To Don Rumsfeld (original napkin). 1974. Dostupné na internete: [<http://web.archive.org/web/20110503200219/http://www.polyconomics.com/gallery/Napkin003.jpg>].

РЕГИОНАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА КАЗАХСТАНА КАК ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Кудабаева Ж. М.

*Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
k.zhuldyz_89@mail.ru*

Все страны мира имеют различное географическое положение, природно-климатические условия, историю развития, демографическую ситуацию, а также имеют разный уровень социально-экономического развития. Появляются регионы, которые порождают серьезные социально-экономические проблемы. В зависимости от сложившихся социально-экономических условий развития страны и ее различий формируется соответствующая региональная политика. Социально-экономическая политика Республики Казахстан еще далека от использования в своей практике апробированных мировым сообществом принципов регионализма. Концепция регионализма как доктрина территориальной организации общества возникла как реакция на процессы унификации, усреднения общественных отношений, игнорирования местных интересов.

Успехи региональной политики, направленной на поддержку экономического развития отсталых регионов, во многом зависят от выбранного подхода к типологизации регионов, отвечающей формам и условиям оказания финансовой поддержки. Традиционное деление областей (в Республике Казахстан объектом региональной политики является область) Казахстана по территориально-климатическим признакам – Западный Казахстан, Северный Казахстан, Южный Казахстан, Восточный Казахстан и Центральный Казахстан – не отвечает целям и задачам оказания финансовой поддержки.

Регионы Казахстана имеют разную территориально-отраслевую специализацию, разные возможности для саморазвития и самофинансирования. Это обуславливает разные подходы государства по регулированию экономической деятельности.

Используя известные экономические и административные инструменты регулирования, необходимо стремиться обеспечить население и бизнес всех регионов равной доступностью к социальным благам и равную возможность для саморазвития. Ученые нашей страны проводят группировку областей по социально-экономическим проблемам и показателям по-разному. Необходимо сформулировать единую по всей стране группировку областей в целях проведения эффективной региональной политики. Важнее, на наш взгляд, учесть те преимущества областей, которые будут стимулировать социально-экономическое развитие.

Несмотря на принятия ряда программных документов по региональному развитию Казахстана, ключевыми проблемами остаются:

- растущий разрыв в уровне жизни городского и сельского населения;
- высокая дифференциация по уровню социально-экономического развития и качеству жизни населения между территориями с «сырьевой» и «несырьевой» направленностью экономики;
- острая экологическая обстановка в ряде регионов страны;
- низкий уровень индустриального развития многих территорий;
- наличие проблемных регионов и депрессивных малых городов.

Наличие сложных региональных проблем, еще более обострившихся в новых экономических и политических условиях, требует корректировки региональной политики государства и совершенствования механизмов ее реализации.

В качестве формирования механизма реализации региональной политики необходимо учесть следующее:

воздействие на социально-экономическое развитие регионов государство осуществляет через систему правовой регламентации всех субъектов жизнедеятельности и хозяйствования на территории, а также через реализацию программ реформирования экономики страны, поэтому необходимы учет интеграционного регионального эффекта от намечаемых мероприятий и их соответствие интересам комплексного социально-экономического развития территорий;

формирующийся механизм должен учитывать особенности регионов, быть дифференцированным, гибким, способствовать решению стратегических и тактических задач.

Для формирования оптимальной и эффективной региональной политики необходимы следующие действия:

- проанализировать основные причины имеющихся региональных неравенств, которые формируются под влиянием различных факторов;
- определить место конкретного региона и территориальном разделении труда и его роль в национальной экономике;
- оценить уровень социально-экономического потенциала регионов, способность регионального хозяйства к росту и развитию;
- выявить способность адекватного реагирования конкретного региона на социально-экономические преобразования.

Анализ и учет этих данных позволит сформулировать реальные и научно-обоснованные цели развития всей страны и ее конкретных регионов, а также определить макроэкономические инструменты и средства реализации поставленных целей.

Литература

1. Бибатырова И.А. Региональная экономика и управление / И.А.Бибатырова. – А., 2012. – 220 с.
2. Нурланова Н.К. Региональная парадигма устойчивого развития Казахстана: проблемы теории и практики / Н.К.Нурланова. – А., 2010. – 328 с.
3. Региональная политика Республики Казахстан: экономический механизм реализации: Под.ред. Кенжегузин М.Б. – А.: Ғылым, 1998. – 189 с.
4. Стратегия территориального развития до 2015 года: [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U060000167>.
5. Интыкбаева С.Ж. Финансовые проблемы регионального развития в Республике Казахстан / С.Ж.Интыкбаева. – А., 2003. – 128 с.

СТИМУЛЮЮЧІ ТА СТРИМУЮЧІ ЧИННИКИ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Курись Т.Є.

Бердянський державний педагогічний університет, Україна

Taha_Kurus@mail.ru

Інфляція властива більшості економічно розвинутих країн світу і є основною проблемою в країнах, що розвиваються. Інфляція, крім збільшення дефіциту бюджету, призводить до нерівномірного зростання цін й, звідси, до порушення господарчих зв'язків, гонки цін між окремими галузями економіки та хвильоподібного зростання цін по регіонам держави й галузям. Тому кожна країна повинна слідкувати за рівнем інфляції і регулювати її у разі підвищення.

В Україні певний час не припинялася висока інфляція. У 90-х роках гіперінфляція, припинилась після 2000 р. Але з 2003-го знову її темпи стали наростати і в 2007 р. темп інфляції становив 16,6%, 2008 р. – 22,3%, 2009 р. – 12,3%, 2010 р.– 9,1%, за 2011 р. – 4,6%.

Проблема інфляції в Україні є досить актуальною в наш час і вимагає вирішення. Інфляційні процеси в Україні були зумовлені наступними причинами:

незваженою первинною емісією, диспропорційністю у структурі економіки, що виникла за часів існування адміністративно-командної системи;

залежністю українських виробників від імпорту (енергоносіїв, окремих сировинних матеріалів, комплектувальних виробів тощо);

неефективністю безготівкової системи розрахунку, від'ємним сальдо зовнішньої торгівлі;

зростанням цін на імпортні товари та послуги, необґрунтованим встановленням валютного курсу;

втратою зацікавленості у продуктивності праці; суттєвим скороченням інвестицій; надмірним розширенням тіньового сектору економіки;

використанням неринкових форм розрахунків, зокрема бартеру;

низьким рівнем спроможності економіки щодо задоволення внутрішнього попиту (значна частина приросту ВВП забезпечується за рахунок компонентів, створених у матеріальній сфері).

Розвиток економіки вимагає забезпечення грошима. Отже поступове збільшення маси грошей в економіці – нормальне явище і само по собі інфляції не викликає. Інфляція може походити від того, що пропозиція товарів не встигає за зростанням попиту, припливом грошей, що викликається, і від того, що значна частина грошей не обслуговує виробництво, а рухається лише у сфері торгівлі і вжитку.

Процес прогнозування інфляції, як відомо, спирається на детальний аналіз минулих тенденцій, оцінки поточної ситуації та майбутніх факторів впливу на цінові процеси. Динаміку індексу споживчих цін 1996 по 2010 рр. представлено на рис.1.

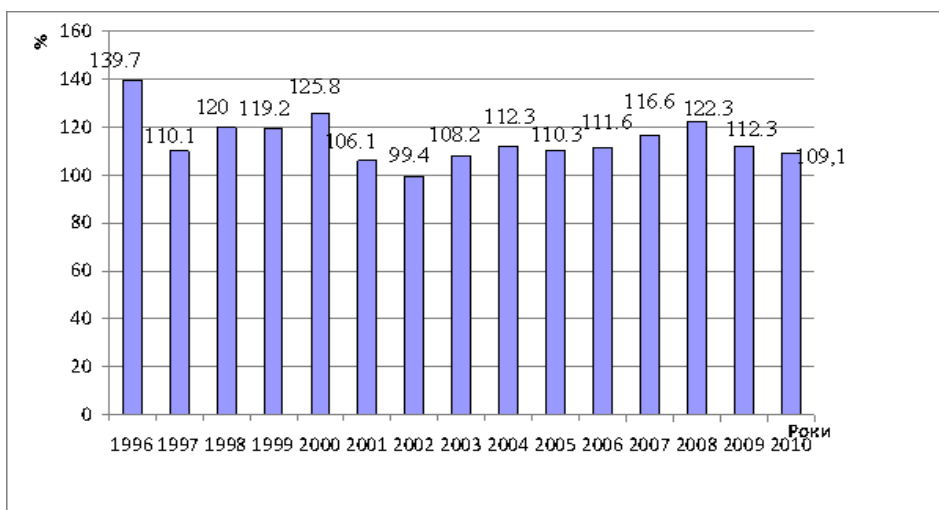

Рис.1. Темп інфляції в Україні (1996-2010 рр.)

В 2010 р. рівень інфляції був 109,1%, у 2009 р. індекс споживчих цін склав 112,3% проти 122,3% у 2008 р. та 116,6% у – 2007 р. Інфляція була сформована за рахунок трьох основних складових. Це продукти харчування, ціни на які зросли на 10,7%, що, за розрахунками, дало 5,4% до загального зростання індексу споживчих цін; житлово-комунальні послуги, де мало місце зростання на 13,8% (внесок – 1,5 в.п.), та алкогольні напої і тютюнові вироби, де із-за підвищення акцизів був приріст цін – 22,1%.

У 2010 р. уряду вперше за 7 років вдалось втримати інфляцію на рівні, меншому 10%, індекс інфляції становив 109,1%.

Стримуючими чинниками зростання споживчих цін були наступні:

зростання пропозиції товарів і послуг на споживчому ринку (у 2010 р. порівняно з 2009 р. загальне виробництво у харчовій промисловості зросло на 3,2% на тлі високого рівня урожаю третій рік поспіль; вартісний приріст імпорту споживчих товарів, включаючи імпорт легкових автомобілів склав 28,3%);

зростання заощаджень домогосподарств (депозити фізичних осіб, за даними НБУ, зросли на 60,3 млрд. грн. або на 28,5%, у тому числі у національній валюті – на 41,1 млрд. грн. або на 41,6%).

скорочення споживчого кредитування домашніх господарств (на 10,3%);

стабільність валютного курсу (офіційний курс гривні до долара США у 2010 р. ревальвував на 0,3%).

Індекс інфляції в Україні в 2011 р. – 104,6%, в 2012 р. – 99,8%, в січні 2013 р. цей показник склав 100,2%. Проте прогноз на 2013 р. погіршений до 6,6% з 5,2%.

Міжнародний валютний фонд зберіг прогноз зростання валового внутрішнього продукту України в 2012 р. на рівні 3%, але погіршив прогноз інфляції до 6% з 7,9% (оцінки квітня 2012 р.). Згідно зі Світовим економічним прогнозом (World Economic Outlook, WEO), який був оприлюднений МВФ, в 2013 р., як і раніше, очікується прискорення економічної динаміки в Україні до 3,5% при інфляції 5,9%. В той же час МВФ погіршив прогноз дефіциту поточного рахунку платіжного балансу України на 2013 р. до 6,6% ВВП з 5,2%.

Література

1. Горбанський А.Б. Ідентифікація типу інфляційного процесу в Україні / А.Б.Горбанський // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2010. – №1. – С.76-81.
2. Петрик О. Визначення оптимального рівня інфляції для України / О.Петрик, С.Ніколайчук // Вісник Національного банку України. – 2009. – №6. – С.10-22.
- 3.Офіційний сайт Державного комітету статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

РОЛЬ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РОСТЕ И РАЗВИТИИ НЕСЫРЬЕВОГО СЕКТОРА КАЗАХСТАНА

Ныгыметова А.М.

Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
aizhanstarr@mail.ru

Иностранные инвестиции – это важнейший локомотив, генератор повышения конкурентоспособности страны на мировом рынке. Для Казахстана привлечение иностранных инвестиций является наиболее важным курсом в стратегии развития экономики страны. За годы независимости в экономику Казахстана были привлечены прямые иностранные инвестиции в размере \$160 млрд. С 1993 г. по 2011 г. объем привлекаемого иностранного капитала вырос почти на 94%. И в годы финансовой неустойчивости в стране поток иностранного капитала не показал снижения (рис.1).

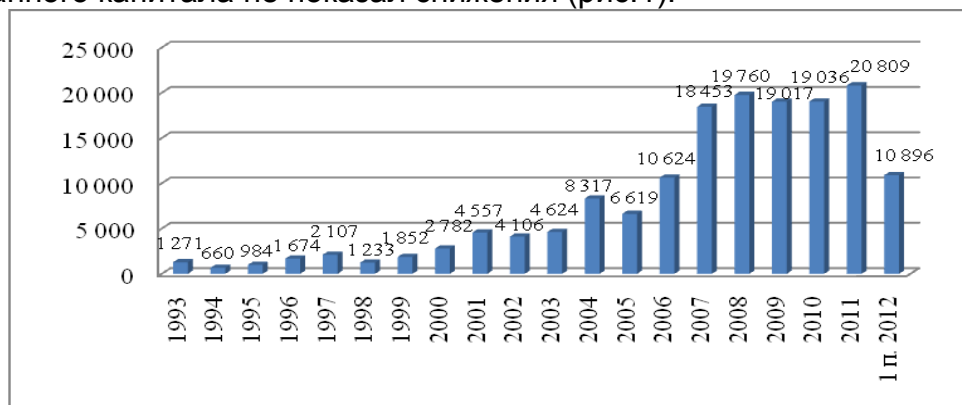

Рис.1. Общая сумма ПИИ, млн. долл. [1]

Увеличение темпов прироста экономики – главная цель в стратегическом развитии Казахстана, и наряду с этим при привлечении такого большого объема иностранного капитала важно оценить его влияние на экономический рост страны. В 2012 г. Служба аналитической информации World Organization of Creditors (WOC) провела исследование, в котором были сравнены динамики ВВП Казахстана и пяти стран-участниц СНГ – Азербайджана, Беларуси, России, Узбекистана и Украины. Данное исследование показало, что рост экономики Казахстана находился на очень высоком уровне в докризисный период. Так, в 2006 г. ВВП страны возрос на 10,7%, а в 2007 г. – на 8,9%. Даже во время кризиса экономика Казахстана не сокращалась, хотя ее рост снизился до 1,2% в 2009 г. По оценкам МВФ, ВВП Казахстана возрос на 7,5% в 2011 г. [2]. Как видно из данного исследования, увеличение объема валовых прямых иностранных

инвестиций в Казахстане имело положительное влияние на увеличение темпов роста экономики.

Не менее важным вопросом для Казахстана является отраслевая структура ПИИ. За весь период независимости наибольшие объемы притока ПИИ направлены в профессиональную, научную и техническую деятельность (преимущественно в деятельность по проведению геологической разведки и изысканий) – 60,8 млрд. долларов США (39,9%), в горнодобывающую промышленность и разработку карьеров – 47,4 млрд. долларов США (31,09%), а в обрабатывающую промышленность – 15,8 млрд. долларов США (10,4%) [3]. На протяжении уже многих лет данная дилемма между сырьевой направленностью страны и проблемой развития обрабатывающего сектора промышленности не теряет свою актуальность. Конечно, не нужно недооценивать тот факт, что обогащенность Казахстана природными ресурсами стало спасательным кругом в начале 90-х годов. Но дальнейшая перспектива остаться ресурсной базой для западных стран и стать рынком сбыта товаров, изготовленных из собственных отечественных ресурсов, не очень-то и радует. Это, по меньшей мере, обидно, не говоря уже о тех миллиардах, которые мы не получаем, в силу того, что продукция не обретает готовый товарный вид в Казахстане. По словам Главы государства, к 2025 г. доля несырьевого сектора в экономике Казахстана должна увеличиться в три раза [4].

В связи с этим в стране были разработаны «Программа форсированного индустриально-инновационного развития», «Программа по привлечению инвестиций, развитию специальных экономических зон и стимулированию экспорта в Республике Казахстан на 2010-2014 годы», «Дорожная карта бизнеса 2020» и «Стратегия «Казахстана-2050».

После реализации «Программы форсированного индустриально-инновационного развития» (внедрена в 2010 г.), в 2011 г. доля обрабатывающего сектора в ПИИ выросла с 9% до 15% (рис.2). Это доказывает высокую эффективность данной программы.

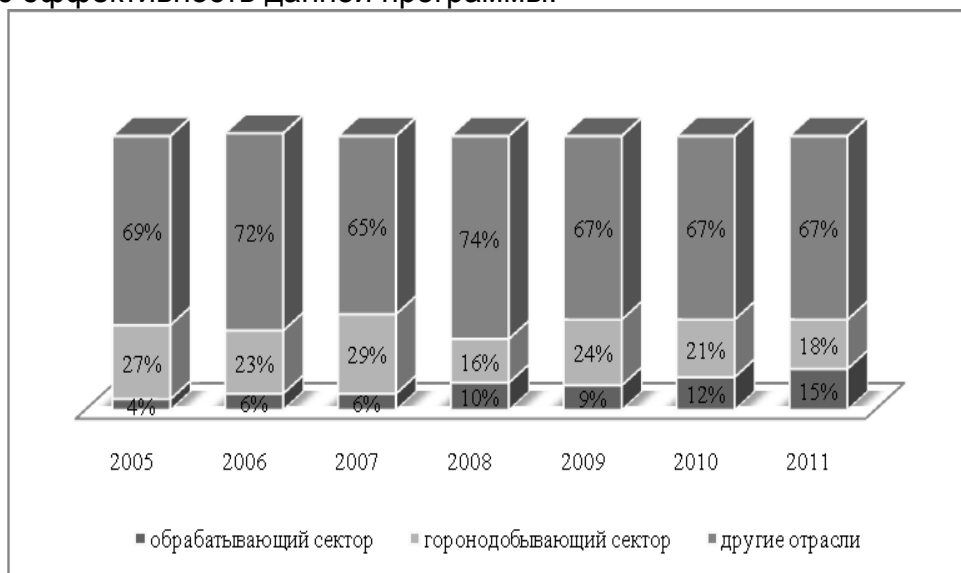

Рис.2 Доли отраслей в ПИИ, %

Источник: составлено автором на основе статистических данных

Но, несмотря на внушающие результаты, несырьевой сектор Казахстана все еще уступает другим отраслям экономики по объему привлеченных инвестиций. По нашему мнению, для того, чтобы стать привлекательным для

иностранных инвесторов, в обрабатывающем секторе необходимо увеличить научный потенциал страны, разрабатывать венчурные проекты.

Литература

1. Прямые иностранные инвестиции в Казахстане: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://invest.gov.kz>.
2. Экономика и ВВП на V Астанинском экономическом форуме: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://world-economic.com>.
3. Статистическая информация по ПИИ по итогам 1 квартала 2012 года: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mint.gov.kz>.
4. Казахстан будет развивать несырьевой сектор экономики: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rus.24.kz>.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РИБНОЇ ГАЛУЗІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Павлюк Н.П.

*Національний університет водного господарства та природокористування,
Україна
lisica86@list.ru*

Розвиток рибної галузі в Україні залежить від ефективності її фінансування. Але фінансове забезпечення підприємств агропромислового сектора залежить від специфіки функціонування цієї галузі, яка визначається: сезонністю виробництва, тривалим періодом відтворення основних засобів, безперервністю виробничих процесів, використанням у якості засобів та предметів праці живих організмів, які підпорядковані у першу чергу біологічним законам відтворення, залежністю результатів діяльності підприємств від природно-кліматичних умов.

Нині рибне господарство тримається на діяльності фізичних осіб, які здійснюють свою господарську чи підприємницьку діяльність в прісноводному рибництві (аквакультурі) чи рибальстві, які зіштовхуються з рядом проблем. Найперше і найболючіше це нестача коштів. Джерела фінансування підприємств аграрного сектора економіки можна поділити на такі групи: власні фінансові ресурси підприємств; державні дотації та здешевлення кредитів; кредитні ресурси та інвестиції.

Проте необхідність підтримки держави у розвитку галузей національного господарства є достатньо виправданою в Україні. Фінансова підтримка галузей здійснюється через розробку та реалізацію державних, регіональних та обласних програм розвитку, зокрема «Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012-2016 роки», на підтримку галузі Рівненська Обласна Рада схвалила «Програму збереження та відтворення рибних запасів Рівненської області на 2010-2015 роки».

Відповідно до програми планується виділення коштів з обласного бюджету в трьох напрямках, а саме на зариблення рибогосподарських водних об'єктів, зі щорічним збільшенням обсягів зариблення; забезпечення якісної охорони водних живих ресурсів (через переоснащення матеріально-технічної бази), проведення наукового моніторингу стану рибних ресурсів області (зокрема передбачається вивчити запаси аборигенної іхтіофауни, визначити шляхи підвищення рибопродуктивності водойм та розробити регіональний кадастр іхтіофауни) на що виділено кошти в сумі 3612 тис. грн.

Необхідність прийняття програми покликана на забезпечення збереження та відтворення рибних запасів регіону, а також визначення єдиної концепції щодо порядку охорони водних живих ресурсів в межах компетенції територіальних підрозділів природоохоронних служб, правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб, які зайняті в рибному господарстві області, громадських формувань рибалок-аматорів та спортсменів і наукових установ.

У сучасних складних економічних умовах певна частина населення України вдається до добування водних живих ресурсів незаконним шляхом. Про це свідчить щорічне зростання статистичних даних із викритих порушень у галузі державної рибоохорони, тому основними умовами вирішення питання браконьєрства на водоймах області є посилення мобільності, дальності виїздів, оперативності реагування оперативної групи органів рибоохорони, що може бути здійснено лише при зміцненні матеріально-технічної бази, збільшення кількості транспортних засобів.

Отже, для фінансово-економічного розвитку рибної галузі необхідно за допомогою прямих методів регулювання, які ґрунтуються на використанні бюджетних коштів державного та обласного бюджетів, фінансувати програми стабілізації та розвитку економіки галузі.

Також необхідно задіяти державні регулюючі механізми: кредитної, податкової й амортизаційної політики, що дозволить підприємствам галузі розвиватися та підтримувати себе на гідному рівні, а також забезпечить економічну стабільність області.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ

Петягин Д.В.

*Бердянський державний педагогічний університет, Україна
petiagin@gmail.com*

Державний борг України представляє собою суму заборгованості України, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань.

Законодавче визначення державного боргу України закріплено в п.20 ст.2 Бюджетного кодексу України, згідно з яким державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [1].

Розглянемо динаміку державного боргу України за часи її незалежності. В період з 1991 по 1994 рр. відбувалося безсистемне зростання та нагромадження державного боргу. На початок 1994 р. борг становив 4.8 млрд. дол. (з них 75% зовнішнього боргу).

З 1994 по 2000 рр. спостерігається тенденція зростання державного боргу. В 2000 році державний борг склав 15,2 млрд. дол. або 48% до ВВП.

З 2001 по 2007 рр. відбувається економічне зростання в країні, державний борг знижується до 12,2% до ВВП країни.

З 2008 р. по наш час спостерігається тенденція збільшення державного боргу. Переважно це пов'язано з глобальною фінансовою кризою. На кінець 2012 р. державний борг зріс на 2.6 млрд. грн. та становив 14,5 млрд. дол. [2] Динаміка відношення державного боргу до ВВП представлена на рис.1.

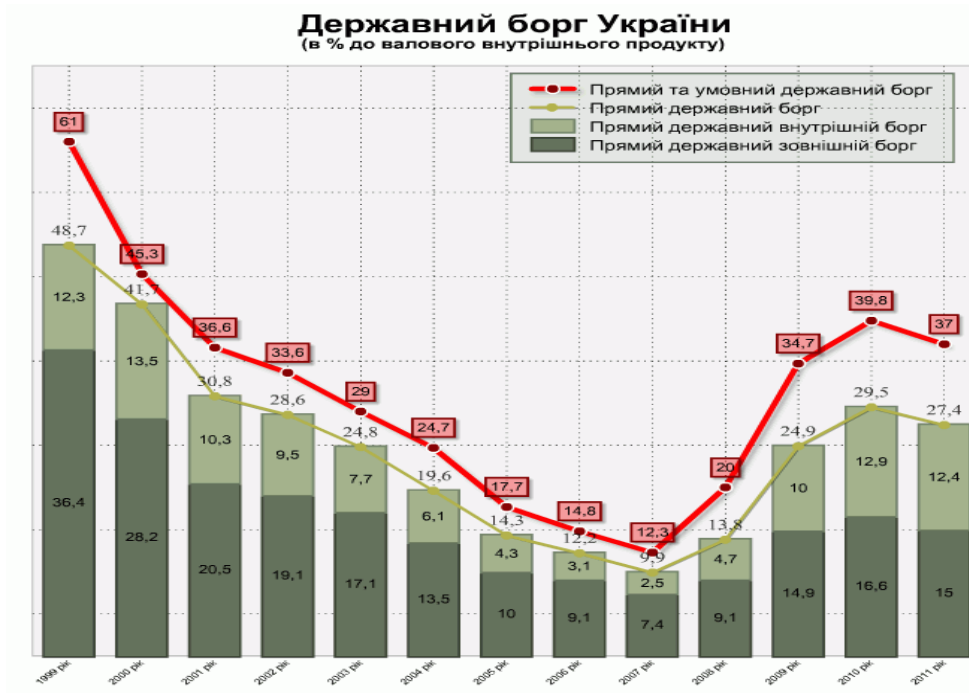

Рис.1. Динаміка державного боргу України

В останні роки держава балансує на грані безпечного рівня боргу. Безпечний рівень – рівень, при якому держава може виконувати свої боргові зобов'язання в повному обсязі та здійснювати запозичення на міжнародних ринках капіталу за прийнятими відсотковими ставками. Для України безпечний рівень боргу складає близько 35% до ВВП. Динаміку безпечного рівня можна побачити на рис.2.

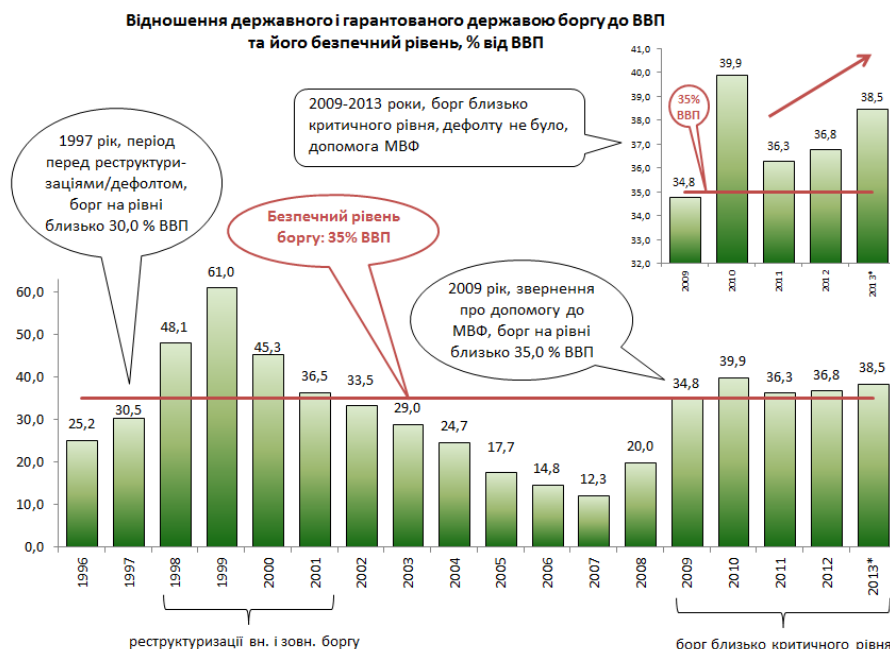

Рис.2. Відношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП та його безпечний рівень, % від ВВП

До причин виникнення та збільшення державного боргу України можна віднести:

хронічний дефіцит Державного бюджету;

перевищення темпів зростання державних видатків над темпами зростання державних доходів;
дискреційна фіскальна політика, що направлена на зменшення податкового навантаження без відповідного скорочення державних витрат;
розширення економічної функції держави;
дія автоматичних стабілізаторів (циклічне зменшення податкових надходжень та збільшення соціальних трансфертів під час економічної кризи);
залучення коштів нерезидентів з метою підтримки стабільності національної валюти;
вплив політичних бізнес-циклів (надмірне збільшення державних видатків напередодні виборів з метою завоювання популярності у виборців) та інші.
Серед шляхів зниження державного боргу можна виділити наступні:
відмова від участі держави у збільшенні статутних капіталів фінансово слабких банків;
удосконалення механізму і процедури підтримки ліквідності банків;
ініціювання процесу реструктуризації зовнішніх боргів корпоративних позичальників;
відмова від практики емісійного фінансування дефіциту бюджету та дотримування курсу поміркованої грошово-кредитної політики;
встановлення граничного розміру дефіциту Державного бюджету на рівні, що не перевищує 3% ВВП;
посилення ролі внутрішніх ринкових позик у процесі фінансування дефіциту бюджету,
запровадження ОВДП з плаваючою відсотковою ставкою, прив'язаною до темпів інфляції,
перехід до випуску ощадних облігацій, які розповсюджуватимуться серед фізичних осіб;
продовження співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями та провадження стриманої політики залучення іноземних кредитів від урядів іноземних держав.

Література

1. Бюджетний кодекс: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456a-17/para111#n111>.
2. Держборг України досяг рекордної величини: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/ECONOMICS/derzhborg-ukrayini-dosyag-rekordnoyi-velichini.html>.

МОТИВИ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

Попова С.В.

*Бердянський державний педагогічний університет, Україна
popova.lanochka@yandex.ua*

Основною метою, з якою підприємства виходять на зовнішні ринки, є максимізація прибутку за рахунок використання ефекту масштабу. Досягнення цієї мети не вичерпує всі елементи мотиваційного механізму, який складається із конкретних збуджувальних мотивів. Наведемо деякі з них:

- 1) обмеженість та відносно низькі можливості розширення внутрішнього ринку;

2) рівень розвитку внутрішнього ринку, за якого вигідно розміщувати капітали за кордоном: насичення ринку товарами; посилення тиску конкурентів; зростання залежності від посередницької торгівлі; зростання зборів, що пов'язані із захистом довкілля; труднощі у дотриманні соціального законодавства;

3) подолання залежності від внутрішнього ринку, сезонних коливань попиту та розсіювання ризиків шляхом завоювання закордонних ринків;

4) скорочення витрат виробництва за рахунок кращого використання виробничих потужностей, зменшення податкових платежів, у тому числі шляхом виробництва продукції за кордоном;

5) продовження життєвого циклу товару;

6) використання державних програм сприяння, які діють у своїй країні чи за кордоном;

7) підвищення ефективності збутової діяльності шляхом посилення ринкових позицій на основі створення відділень, філій, дочірніх підприємств, розширення мережі сервісних пунктів тощо;

8) компенсація коливань валютного курсу шляхом організації паралельного виробництва і збуту у відповідних країнах;

9) подолання тарифних та нетарифних бар'єрів шляхом організації закордонного виробництва;

10) підвищення престижу підприємства на національному ринку як суб'єкта міжнародних економічних відносин [1, с.267].

Головною проблемою виходу підприємства ПАТ «Алчевського металургійного комбінату» на зовнішні ринки є проблема необхідності підвищення рівня конкурентоспроможності, яка визначається цінами, надійністю постачання, технічними інноваціями або новизною товару в цілому, післяпродажним обслуговуванням, стимулюванням збуту і рекламою [2, с.126].

Конкурентами ПАТ "АМК" на ринку збуту готової продукції з національних виробників є такі підприємства, як ПАТ "Запоріжсталь", Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча, комбінат "Криворіжсталь".

Потрібно дуже щільно скласти список необхідних елементів по кожному конкуренту, знання яких надасть можливість передбачити і зменшити загрозу конкурентної невдачі. Серед них можна виділити наступні питання:

на кого і на що вони спираються, які їх комерційні та фінансові зв'язки, який їх суспільний вплив;

які вони мають виробничі потужності, здібність до диверсифікації у разі потреби, чи експортують конкуренти свою продукцію, куди, що саме, в якій кількості, за якою ціною і на яких умовах;

чи реалізують вони всю продукцію під своєю власною маркою або частину продукції виготовляється для інших підприємств або, більш того, частина продукції виготовляється за договором субпідряду;

які витрати за змістом торгового персоналу, як оплачується торговий персонал;

по яких каналах реалізується продукція, які особливі умови надаються оптовикам, роздрібним торговцям (відстрочення платежів, націнки, знижки);

яку інформаційну політику проводять підприємства-конкуренти (реклама загального характеру, стимулювання збуту, реклама на місці продажів, суспільні зв'язки);

яка історія їх продукції, їх успіхів, їх невдач, який їх дослідницький потенціал, чи запускають вони нові продукти чи міняють вони характер своєї діяльності;

до чого зводиться їх цінова політика ("зняття сливок", проникнення в глибину процесу), як сприймається співвідношення "якість – ціна" в їх продукції є чи після продажного обслуговування задовільним;

які "плюси" або які "мінуси" в порівнянні з продуктами даного підприємства мають об'єктивно продукти конкуруючих фірм, який імідж марки конкуруючої фірми і її продукції (серйозність, солідність, надійність, високі технічні показники, обробка, упаковка);

який асортимент продуктів (з погляду кількості і якості);

які причини придбання або відхилення продуктів конкуруючих фірм – ціна, обслуговування, якість; у разі товарів промислового призначення терміни постачань, умови оплати, взаємні договори і т. ін. [3, с.74].

Визначення відповідей на ці питання по кожному конкуренту дасть можливість ПАТ «АМК» підвищити рівень конкурентоспроможності своєї продукції на зовнішніх ринках в порівнянні з продукцією інших підприємств – як вітчизняних, так і зарубіжних.

Література

1. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посібник / М.І.Дідківський. – К.: Знання, 2010. – 462 с.

2. Шкурупій О.В. Основи методики аналізу ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств: Навч. посіб. // О.В.Шкурупій, В.В.Гончаренко, І.А.Артеменко та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.

3. Рум'янцев А.П. Зовнішньоекономічна діяльність: Навчальний посібник / А.П.Рум'янцев, Н.С.Рум'янцева. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 375 с.

INOVÁCIE A ICH VÝZNAM PRE KRAJINU

Pavol Skalák

Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovenská republika

pavol.skalak@euba.sk

V podmienkach globalizácie sa technologický pokrok stáva jedným z určujúcich faktorov zahraničného obchodu. Schopnosť absorbovať zahraničné technológie je kľúčom k rýchlemu rozvoju. Transformujúce sa ekonomiky musia využiť potenciál šírenia inovácií a technológií vyplývajúci z novej ekonomiky, aby zrýchlili dlhodobý ekonomický rast a dobiehanie rozvinutých krajín.

Krajina, ktorá chce zvyšovať svoj dlhodobý ekonomický rast a dobehnúť tak rozvinutejšie krajiny tohto sveta, musí využiť ekonomický potenciál inovácií a technológií. Vo svojom článku Solow dokazuje, že akumulácia kapitálu vysvetľuje iba 13% ekonomického rastu USA v prvej polovici 20. storočia, zvyšných takmer 90% prisudzuje práve technologickému pokroku [5]. Postavenie výskumu zaznamenalo v druhej polovici 20. storočia výrazné zmeny. „Zavádzanie nových technológií, najmä masový nástup informačnej techniky menili nielen štruktúru a kvalitu produkcie, ale zásadne ovplyvňovali aj povahu komparatívnych výhod. Pod vplyvom vedecko-technického pokroku sa podstatne skracoval výrobný cyklus výrobkov, zvyšovala sa frekvencia inovácií, vzrastala diverzifikácia výrobkov a tým aj schopnosť individuálnejšieho uspokojovania potrieb zákazníkov. K cenovej konkurencii pribudla tak konkurencia na základe kvality a úžitkových parametrov výrobkov. Neustála potreba inovácií upevňovala závislosť výroby od výskumu a od kvalifikovanej práce.

Hospodársky vyspelé krajiny začali tak postupne prechádzať na nový zdroj komparatívnych výhod, ktorý bol síce drahší, ale v ktorom mali pred rozvojovými krajinami výraznú prevahu. Týmto novým zdrojom bol ľudský kapitál, t.j. tvorivý potenciál vzdelanej pracovnej sily.“¹

Schopnosť absorbovať zahraničné technológie je kľúčom k rýchlemu rozvoju. Významnú úlohu pri tom zohrávajú priame zahraničné investície, pričom ich prílev závisí od atraktívnosti jednotlivkej krajiny pre zahraničných investorov. Podpora vstupu nových technológií, najmä pomocou priamych zahraničných investícií, bude zároveň tlačiť aj na zlepšovanie kvality národných výrobných faktorov. Význam výskumu a vývoja pre ekonomický rast je celkom zrejmý. Pre väčšinu krajín, ktoré nie sú na hranici technologických možností, sú výnosy spojené s uľahčením transferu technológií oveľa vyššie ako výnosy z rozvíjania pôvodného výskumu a vývoja [6].

Jednou z úloh novej ekonomiky je vytvorenie vhodnej inštitucionálnej infraštruktúry, ktorá by umožnila prijatie, šírenie a produktívne využívanie inovatívnych technológií. Faktormi, ktoré sú najviac relevantné pre rozvoj novej ekonomiky a následného využívania výhod plynúcich z technologického pokroku sú [4] dodržiavanie medzinárodných pravidiel a dohôd, kvalita právnych predpisov a vymožiteľnosť zmluvných záväzkov, infraštruktúra, rozvoj finančného trhu, otvorenosť, výdavky na vedu a výskum, kvalita ľudského kapitálu, flexibilita trhu práce a trhu tovarov a služieb, podnikateľské prostredie, makroekonomická stabilita. Rozvoj znalostnej ekonomiky však so sebou prináša aj zvýšenie nákladov na produkciu, napr. v prípade keď sa kvalifikovaná pracovná sila stáva drahšou, alebo sa zvyšujú výdavky na vedu a výskum.

Rozvoj technológii neznamena pre krajinu zaručené zvýšenie ekonomického rastu. Výsledky štúdie, ktorá sa zaoberala dopadom IT investícií v rozvinutých a rozvojových krajinách (založená na dátach z 36 krajín v období 1985-1993), ukazujú zásadný rozdiel medzi nimi [3].

Zatiaľ čo výnosy z IT investícií v rozvinutých krajinách sú pozitívne a významné, v rozvojových krajinách sú štatisticky nevýznamné. Makroekonomický dopad inovácií v rozvojových krajinách bol teda zanedbateľný. Za hlavný dôvod zrejmého nedostatku výhod z rozšírenia a prijatia novej ekonomiky v tranzitívnych krajinách sa považujú stále relatívne malé hodnoty IT investícií, keďže sú príliš malé na to, aby súviseli s ekonomickým rastom. To môže prameniť z faktu, ktorým argumentujú aj autori, že ak chcú rozvojové krajiny plne využívať výhody technologického pokroku, je potrebné aby najprv vytvorili fyzickú infraštruktúru, investovali do kvalifikácie pracovných síl a podporovali nové ustanovenia, ktoré posilňujú účinky technologického pokroku.

Inovačná aktivita v akejkoľvek oblasti, či ide o hľadanie nového produktu, procesu, riešenia alebo zavedenie novej služby, je základom pre úspešné napredovanie firiem, inštitúcií a aj celej spoločnosti. Predpokladom pre túto aktivitu sú vysokokvalifikovaní pracovníci. Preto sú investície do vedy, výskumu a vzdelávania nevyhnutnou podmienkou pre získanie konkurenčnej výhody, zvýšenie kvality a rozšírenie možností firiem, ale aj krajiny samotnej. „Nedostatočne rozvinutá výskumná základňa znižuje atraktívnosť domáceho prostredia pre zahraničných investorov orientovaných na vyspelejšie technológie a na využívanie domácej výskumnej základne.“²

---

¹ Klas, A. 2006. Zmeny v postavení výskumu v druhej polovici 20. storočia. Ekonomický časopis, Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV: Prognostický ústav SAV, ISSN 0013-3035, 2006, roč. 54, č. 9, s. 872.

² Klas, A. 2010. Výskum ako faktor inovačného rozvoja. Ekonomický časopis. Bratislava: Ekonomický ústav SAV: Prognostický ústav SAV, 2010. ISSN 0013-3035, roč. 58, č. 9, s. 876.

Literatúra

[1] Klas, A. 2006. Zmeny v postavení výskumu v druhej polovici 20. storočia. *Ekonomický časopis*, Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV: Prognostický ústav SAV, ISSN 0013-3035, 2006, roč. 54, č. 9, s. 870-880.

[2] Klas, A. 2010. Výskum ako faktor inovačného rozvoja. *Ekonomický časopis*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV: Prognostický ústav SAV, 2010. ISSN 0013-3035, roč. 58, č. 9, s. 871-887.

[3] Kraemer, K.L., Dedrick, J. 2001. 'Information Technology and Economic Development: Results and Policy Implications of Cross-Country Studies', in: Pohjola, M. (ed.) (2001), *Information Technology, Productivity, and Economic Growth*, Oxford University press, 2001. pp. 262-263.

[4] Piatkowski, M. 2003. The Institutional Infrastructure of the 'New Economy' and Catching-up Potential of Post-Socialist Countries, In: Piech, Krzysztof. *Economic policy and growth in Central and East European countries*. School of Slavonic and East European Studies, University College, 2003. ISBN: 090342570X.

[5] Solow, R. 1957. 'Technical Change and the Aggregate Production Function', *Review of Economics and Statistics*, August 1957.

[6] Stiglitz, J.E. 1998. 'More Instruments and Broader Goals: Moving toward the Post-Washington consensus', WIDER Annual Lectures, No. 2, UNU/WIDER, Helsinki, January, 1998.

ПЕРЕДУМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ЦІНОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Соловйова О.О.

*Бердянський державний педагогічний університет, Україна
olga-soloveva@mail.ru*

Загальні тенденції розвитку ринку харчових продуктів свідчать, що в останні роки, незважаючи на діфляційні процеси, які відбувалися в економіці України в 2012 р., ціни на продукти харчування в країні стрімко підвищувалися. Підвищення цін на продукти харчування призвело до падіння попиту, що стало, безумовно, наслідком падіння платоспроможності українського населення. Витрати населення (в абсолютному та відносному виразі) на продукти харчування зростають, споживання зменшується. Даний комплекс факторів призводить до загострення конкурентної боротьби серед підприємств харчової промисловості, значна кількість яких працює на регіональному ринку. Сама проблема визначення рівня конкурентоздатності підприємств харчової промисловості є досить складною, оскільки аналітик, який працює в даній сфері, має в своєму розпорядженні обмежену кількість інформації. Метою дослідження є обґрунтування необхідності розробки методики оцінки рівня цінової конкурентоспроможності підприємств в умовах обмеженої кількості інформації, характерної для сучасної конкурентної боротьби на ринку харчових продуктів. Даний підхід, на нашу думку, є досить актуальним, оскільки, як правило, у розпорядженні аналітика є обмежена кількість інформації, яка відноситься до діяльності конкуруючих підприємств, що в значній мірі ускладнює конкурентний аналіз.

Незважаючи на наявність різноманітних методів оцінки конкурентоспроможності підприємств, у наш час відсутні методики вивчення і аналізу цінової конкурентоспроможності підприємств, що є істотним пробілом у системі маркетингового і економічного аналізу, оскільки ускладнює процес

узгодження політики ціноутворення з маркетинговою і конкурентною позицією підприємств харчової промисловості. Проведений аналіз існуючих методик показав, що не існує єдиного підходу до оцінки конкурентоспроможності підприємств, тому вибір методики має залежати від конкретних обставин.

Перед кожним дослідником, який поставив перед собою завдання визначити наскільки рівень ціни впливає на конкурентоспроможність товару встає ряд методологічних труднощів:

1) необхідно обрати базу для порівняння, оскільки конкурентоспроможність у кожному разі буде величиною відносною, тобто оцінити даний показник можливо тільки в процесі порівняльного аналізу;

2) конкурентний аналіз завжди стикається із труднощами об'єктивного характеру, оскільки, як правило, у розпорядженні дослідника є необхідний обсяг даних, що стосується бази порівняння, дані щодо економічного і маркетингового стану конкурентів можливо одержати в обмежених масштабах із зовнішніх джерел;

3) виникають і складності, пов'язані з методикою вивчення цінової конкурентоспроможності.

В даному дослідженні пропонується розглядати конкурентоспроможність підприємств харчової промисловості як функцію попиту, тобто чим вище рівень попиту на продовольчі товари того або іншого виробника, тим вище і рівень його конкурентоспроможності. При цьому ми вважаємо, що конкурентною ціною є середня ціна продукту в певний період. В разі суттєвого відхилення від цього значення в бік збільшення можна казати, що конкурентоспроможність ціни падає, а якщо ціна є суттєво меншою ніж середнє значення, то можна стверджувати, що підприємство недотримує прибуток. Запропонована методика визначення цінової конкурентоспроможності продовольчих товарів заснована на комплексі методів економічного і маркетингового аналізу. Разом із тим, в процесі даного аналізу завжди головною метою є дослідження не тільки конкурентоспроможності ціни на певному етапі, а й вивчення динаміки цін та змін в стані конкурентоспроможності підприємств харчової галузі. Для якісного вивчення статистики цін необхідно використання всього арсеналу статистичних методів: вибіркові обстеження, абсолютні і відносні величини, угруповання, середні величини, індекси тощо.

ПРЕДПОСЫЛКИ СОЗДАНИЯ МНОГОТОПЛИВНОГО ДИСКОВОГО ДВИГАТЕЛЯ ДЛЯ ГОРНОДОБЫВАЮЩЕЙ ОТРАСЛИ ДОНБАССА

Сторчеус Ю.В.¹, Косоногова Л.Г.²

¹ Восточноукраинский национальный университет им.В.Даля, Украина

² Антрацитовский факультет горного дела и транспорта

Восточноукраинского национального университета им.В.Даля, Украина

¹ yu_stark@mail.ru, ² kosonogova@poisk.lg.ua

Существенный резерв повышения рентабельности топливно-энергетического комплекса Донбасса, в первую очередь, связан со снижением расхода энергоресурсов при добыче угля и его транспортировке. В этой связи особую актуальность приобретает поиск решений, направленных на улучшение эффективных показателей силовых установок транспортных и вспомогательных энергетических машин, широко применяемых на угледобывающих предприятиях.

Постоянный рост цен на топлива нефтяного происхождения при недостаточной обеспеченности Украины собственными энергоресурсами предопределяет необходимость поиска альтернативных источников энергии для двигателей, которые используются в транспортной инфраструктуре горнодобывающей отрасли. Перспективным направлением энергосбережения для Донбасса является перевод двигателей на использование в качестве топлива сопутствующего метана, запасы которого в регионе весьма значительны.

К сожалению, метан, добываемый в условиях шахтных производств, имеет низкую степень очистки, что негативно влияет на показатели рабочего процесса двигателей и требует дополнительных затрат при адаптации их топливной аппаратуры. В первую очередь это связано с необходимостью обеспечения качественной очистки и создания устройств обогащения рабочей смеси, что предполагает усложнение конструкции и увеличение массогабаритных показателей силовой установки и, тем самым, нивелирует экономические преимущества применения таких топлив.

С другой стороны, поршневые ДВС практически исчерпали резерв значительного улучшения показателей удельной мощности и топливной экономичности. Кроме того, наличие большого числа прецизионных деталей, сложных систем и агрегатов обуславливает высокую стоимость их производства и обслуживания. Существующая тенденция улучшения массогабаритных показателей, наряду с высокими требованиями к топливной экономичности, экологической и пожарной безопасности используемых в отрасли двигателей предопределяет потребность поиска сверхкомпактных и простых по конструкции устройств, работающих на различных видах углеводородного топлива, в том числе природном газе с невысокой степенью очистки.

Отмеченным требованиям вполне отвечают двигатели реактивного вращения, основанные на использовании волновых или каскадных эффектов обмена энергией. Волновые дисковые двигатели (ВДД) обеспечивают приемлемые значения КПД, обладая при этом высокой компактностью и достаточной простой конструкции. Однако реализация высокой экономичности ВДД кажется весьма сложной задачей в силу невысокой степени предварительного сжатия свежего заряда; значительными потерями затопления реактивных струй и недоиспользованием радиальной составляющей реактивной струи.

В свою очередь, каскадный дисковый двигатель (КДД) реактивного вращения с этой точки зрения является более перспективным. При сопоставимых размерных показателях он обеспечивает более высокие значения КПД преобразования энергии горячих газов в располагаемую работу сжимаемого заряда и снижение потерь энергии расширяющихся продуктов сгорания в силу описанных ниже особенностей рабочего цикла.

Основное сжатие свежего заряда осуществляется за счет рекуперативного использования энергии расширяющихся газов в процессе каскадного массообмена между смежными ячейками участков сжатия и расширения. Данный процесс обеспечивает возможность существенного повышения степени предварительного сжатия заряда, что способствует увеличению термического КПД цикла.

В каскадном дисковом двигателе истечение большей части реактивных струй осуществляется не в атмосферу, как в ВДД, а в массообменные каналы статора. Снижение перепадов давлений в реактивных соплах до подкритического уровня сопровождается уменьшением потерь затопления

струи. При этом остаточная энергия реактивной струи, не преобразованная в работу, не теряется вполне, поскольку полезно используется в виде потоковой субстанции в массообменных каналах, способствуя дополнительному повышению предварительного сжатия заряда без увеличения количества подведенной теплоты.

Каскадные дисковые двигатели, по сравнению с существующими, обладают более высоким КПД ввиду повышения предварительного сжатия топливовоздушной смеси за счет рекуперативного использования энергии расширяющихся газов в процессе каскадного массообмена.

Достигнутое в результате особенностей рабочего процесса КДД снижение потерь затопления реактивных струй, а также использование остаточной энергии реактивных струй для дополнительного сжатия рабочей среды в ячейках позволит уменьшить непродуктивный выброс газодинамической энергии потока отработавших газов в атмосферу, тем самым способствуя повышению уровня экологической безопасности силовых установок.

Благодаря тому, что топливно-воздушная смесь в конце процесса сжатия сосредотачивается в локальном объеме со стороны источника воспламенения, частично смешивается с горячими газами и подогревается стенками ячеек, создаются благоприятные условия для своевременного сгорания бедных топлив, в том числе, природного метана с невысокой степенью очистки.

СУБСИДИРОВАНИЕ СЕЛЬХОЗПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ АПК

Темирбекова А.Б.

*Международная академия бизнеса, Республика Казахстан
alma.61@mail.ru*

Резкое увеличение производства продовольствия в странах, являющихся в настоящее время его крупнейшими экспортерами – в США, Канаде, странах ЕС, произошло благодаря мощной государственной поддержке сельского хозяйства и пищевой промышленности. В некоторых странах государственные финансовые вложения в сельское хозяйство в 1,5-2 раза превышают рыночную стоимость его продукции.

В Программе по развитию агропромышленного комплекса в РК на 2013-2020 годы (Агробизнес-2020) планируется не только увеличение бюджетных расходов на поддержку АПК, но и целый ряд новых механизмов поддержки. Это инвестиционные субсидии, гарантирование займов субъектов АПК, фондирование банков второго уровня, субсидирование ставки вознаграждения на лизинг сельхозтехники, субсидии на консультационные затраты, маркетинг и внедрение научно-исследовательских и конструкторских разработок [1].

Инновационной формой господдержки сельхозпроизводителей являются инвестиционные субсидии, которые будут достигать 30% от стоимости проектов. Инвестиционная субсидия – это новый для Казахстана инструмент, однако он давно апробирован в странах Западной Европы и СНГ. Например, в России, в Башкирии, существует программа «500 ферм», по которой региональный бюджет обязуется вернуть 50 процентов инвестиций тому, кто ввел в эксплуатацию новую молочно-товарную ферму [1].

В Эстонии инвестиционные субсидии финансируются из средств Национальной программы развития на модернизацию и приведение

производства в соответствие с требованиями в области охраны окружающей среды и безопасности пищевых продуктов в сельском и лесном хозяйстве, пищевой и рыбной промышленности [2].

В Германии существуют разнообразные формы поддержки инвестиций как отечественных, так и зарубежных предпринимателей. Субсидии выдаются компаниям на всех этапах инвестиционного процесса. Большинство субсидий выдается для поддержки новых инвестиций, направленных, прежде всего, на содействие экономическому росту. При строительстве производственных мощностей инвесторы могут рассчитывать на большой пакет инвестиционных льгот, предусмотренных правительством страны. Основными инструментами финансирования являются денежные пособия, выплачиваемые в виде безвозмездных грантов [3].

В Казахстане для снижения капиталоемкости и сроков окупаемости инвестиционных проектов будет внедрена государственная поддержка в виде частичной компенсации расходов (строительно-монтажные работы, приобретение оборудования, сельскохозяйственной и специальной техники) при инвестиционных вложениях, направленных на создание новых либо расширение действующих производственных мощностей в приоритетных отраслях АПК.

Это будет важным инструментом для активного стимулирования субъектов сельского хозяйства к реализации инвестиционных проектов в приоритетных отраслях агропромышленного комплекса РК.

Новой формой субсидирования, внедряемой в Казахстане, является субсидирование расходов на страхование и гарантирование займов для субъектов АПК. Несмотря на то, что в соответствии с правилами Национального банка любой банк второго уровня вправе выдать кредит в случае предоставления заемщиком страхового сертификата страховой компании рейтингом не ниже ВВ-, из-за больших рисков в сельскохозяйственной сфере и чрезмерно большой процентной ставке этот механизм почти не работает.

Поэтому в программе «Агробизнес-2020» планируется установить размер субсидий в 15%, эта ставка будет постепенно снижаться по мере развития страхового рынка.

Министерством сельского хозяйства РК вводится субсидирование затрат перерабатывающих предприятий на закупку сырья для производства белого сахара, сухого молока, сливочного масла и сыров. Эта мера позволит к 2015 году увеличить объем валового сбора сахарной свеклы с 368 тыс. тонн до 488 тыс. тонн, сохранить более 20,0 тысяч рабочих мест, повысить конкурентоспособность и сократить долю импорта во внутреннем потреблении. В рамках программы планируется увеличить объемы производства конкурентоспособной молочной продукции почти в 2 раза, что, в свою очередь, снизит импортозависимость по продуктам глубокой переработки молока и соответственно сократит долю импорта во внутреннем потреблении на 15%.

Вводится новая система субсидирования производства гербицидов и минеральных удобрений. Такие субсидии будут предоставляться не только отечественным производителям удобрений, но и импортерам этой продукции. Это делается с целью удешевления отечественных гербицидов до 50%, зарубежных гербицидов до 30% [1].

Таким образом, накопленный мировой опыт позволяет реализовывать в Казахстане новые инновационные программы субсидирования сельского хозяйства и смежных с ним отраслей, что позволит отечественным фермерам с меньшими потерями включиться в процесс интеграции в рамках ВТО.

Литература

1 Программа по развитию агропромышленного комплекса в Республике Казахстан на 2013-2020 годы «Агробизнес – 2020»: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.minagri.kz.

2. О целях субсидий на развитие сельского хозяйства и сельских районов: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.agri.ee.

3 Субсидии в Германии – поддержка вашего инвестиционного проекта. Факты и цифры: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.gtai.de.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ЇЇ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ

Тягунова Н.М., Тягунова З.О.

*Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна
bliskun2008@rambler.ru*

Однією з ключових проблем сучасної споживчої кооперації України є послаблення господарських взаємозв'язків між різними ланками її системи. Якщо на рівні областей споживчі товариства, їх спілки та створені ними підприємства кооперуються для досягнення своїх господарських цілей, то на міжрегіональному та загальнодержавному рівнях майже зникли економічні зв'язки, які об'єднували б усі ланки системи споживчої кооперації України на основі взаємного інтересу. Це призводить до того, що єдиним фактором об'єднання споживчих товариств, їх спілок та створених ними підприємств наразі залишається історична традиція і формальне членство в системі. Однак в складних економічних умовах сьогодення такий зв'язок є ненадійним. З року в рік на українському ринку зростає конкуренція, з'являються нові виробники, торговельні мережі, підприємства послуг, які використовують сучасні ефективні форми та методики організації і ведення бізнесу, залучають значні інвестиції у свій розвиток.

Вони починають займати все міцніші позиції на ринку та поступово витіснити кооперативні організації і їх підприємства, які діють розрізнено та не у повній мірі використовують внутрішні резерви одне одного.

Система споживчої кооперації володіє значною кількістю майна та має усі необхідні ресурси і висококваліфікованих фахівців для створення потужного бізнесу загальнодержавного масштабу та об'єднання на основі спільного господарювання усіх ланок системи зі збереженням за ними їх власності. Утім, ці ресурси є обмеженими.

Враховуючи це, споживчим товариствам, їх спілкам і створеним ними підприємствам необхідно визначитися з господарськими пріоритетами, перепрофілювати або відмовитися від нерентабельних і затратних галузей та зосередитись на напрямках діяльності, які традиційно є сильною стороною української споживчої кооперації.

Зокрема до них належать: роздрібна торгівля продовольчими та непродовольчими товарами, оптово-логістична діяльність, організація ринкової торгівлі та надання ринкових послуг тощо. Згідно з даними Звіту про проведення попереднього інвестиційного аналізу основних активів споживчої кооперації України та перспектив їх використання в господарській діяльності, підготовленого ПрАТ "ІНЮРПОЛІС", частка оптової, роздрібною торгівлі та

ринкових послуг у деяких областях досягає більше 80% від загального товарообороту облспоживспілки.

Як свідчить досвід систем споживчої кооперації Норвегії, Угорщини, Швеції, Великобританії тощо, такий шлях є єдино правильним для того, щоб зберегти споживчу кооперацію, її цінності та соціальну спрямованість в умовах жорсткої ринкової конкуренції.

Вирішення цього завдання потребуватиме від споживчої кооперації: модернізації підприємств, оптимізації їх потужностей, концентрації господарської діяльності та раціонального розташування кооперативних господарських об'єктів; диверсифікації господарської діяльності на базі нових технологій, методів та форм господарювання; впровадження конкурентних стратегій, ефективних методів конкурентної боротьби, реалізації конкурентних переваг споживчої кооперації.

Спільний бізнес на основі взаємовигідного інтересу дозволить забезпечити єдність та цілісність системи споживчої кооперації України, а також її стабільність та благополуччя в майбутньому.

МИКРОКРЕДИТОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОДДЕРЖКИ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА КАЗАХСТАНА

Ускеленова А.Т.

Международная академия бизнеса, Республика Казахстан

assol_74_leo@mail.ru

Основной целью Агропромышленного комплекса Казахстана является обеспечение до 80% внутреннего рынка собственным продовольствием и отечественными продуктами. Значимость вопросов поддержки сельского хозяйства для обеспечения страны продовольствием, роста занятости населения и экономического развития республики неоднократно подчеркивалась Главой государства, в том числе в Послании Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева народу Казахстана от 27.01.2012г. «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана» [1]. От успешности реализации экономических и финансовых инструментов зависит социально-экономическое развитие страны.

Сельское хозяйство является основным звеном агропромышленного комплекса Казахстана, обеспечивающее население продовольствием, промышленность – сырьем. Сельское хозяйство в Казахстане субсидируется, государство оказывает финансово-кредитную поддержку. Прочной правовой основой аграрного сектора стал закон «О земле» [2], в котором решен вопрос о частной собственности на землю и определена эффективность рыночных условий. В отрасль пошли частные инвестиции, обновляется техника, совершенствуются технологии, растет экспортный потенциал. Сегодня в нашей стране действуют льготное налогообложение, кредитование и субсидирование аграрного производства, а также другие инструменты господдержки.

Кризисные явления, происходящие на мировых продовольственных рынках, определили актуальность исследования вопросов инструментов финансовой поддержки продовольственного рынка, назрела необходимость переосмысления подходов и методов реализации аграрной политики, внося в нее соответствующие коррективы. В 2011 г. доля сельскохозяйственного производства в объеме валового внутреннего продукта (далее ВВП) страны составила 5,1%, производительность труда занятых в сельском хозяйстве за

период с 2005 по 2011 гг. изменилась с 304,2 тыс. тенге на одного занятого до 498 тыс. тенге, со среднегодовыми темпами роста 9,3% в год, в сельской местности проживало около 7,48 млн. человек или более 45% всего населения Казахстана [3].

Программа Агропромышленного комплекса сельхозпроизводителей поддерживает шесть финансовых инструментов: финансовое оздоровление, повышение доступности товаров, работ и услуг для субъектов АПК, развитие государственных систем обеспечения субъектов АПК, повышение эффективности систем государственного регулирования АПК.

Ключевыми игроками на рынке микрокредитования являются БВУ, Фонд финансовой поддержки сельского хозяйства (АО ФФПСХ), а также микрокредитные организации.

На фоне снижения активности БВУ, сокращения числа филиалов БВУ в сельских районах, а также незначительных объемов кредитования со стороны МКО, АО «Фонд финансовой поддержки сельского хозяйства» является одним из основных поставщиков финансовых услуг в сельской местности. В 2005 году Министерством сельского хозяйства Республики Казахстан была разработана программа прямого микрокредитования сельского населения, которая реализуется через филиалы и представительства АО ФФПСХ. На сегодняшний день кредитный портфель Фонда составляет более 20 млрд. тенге, за последние четыре года он вырос более чем в 5 раз. Количество активных заемщиков составляет 16,299 тыс. По итогам 2011 г. Фонд совместно с дочерними МКО занимал около 75% рынка сельского микрокредитования. В 2005-2012 гг. Фонду на кредитование МКО было выделено 16,1 млрд. тенге бюджетных средств.

В настоящее время Исламский банк развития заключил с АО «Фонд финансовой поддержки сельского хозяйства» соглашения о предоставлении займа для реализации программы микрокредитования сельского населения Казахстана на срок до 10 лет в сумме 6,4 млн. исламских динар, что эквивалентно 10 млн. долл. США, для реализации Программы микрофинансирования сельского населения Казахстана. Отметим, что заем имеет льготные условия, комиссионные вознаграждения составят не более 2% годовых.

Таким образом, система микрокредитования играет особую роль в экономике страны. Микрокредиты призваны стимулировать развитие малого бизнеса – одного из факторов диверсификации экономики – и к тому же решить социальные задачи: вопросы занятости селян, молодежи и переселенцев. Развитие микрокредитования в сельской местности способствует развитию сельского предпринимательства, что в свою очередь приводит к увеличению доходов населения в регионах, снижению уровня безработицы.

Отметим, что в дальнейшем развитии агропромышленного комплекса Казахстан должен ориентироваться на повышение конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции за счет роста эффективности государственной поддержки и создания равных благоприятных условий для развития агробизнеса.

Литература

1. Послание Президента РК Н.А.Назарбаева народу Казахстана от 27.01.2012 г. «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана»: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://akorda.kz/>
2. О земле. Закон Республики Казахстан от 24.01.2001 г. №152-2.
3. Электронный ресурс: www.stat.kz.

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Чепуренко Н.Г.

Бердянський державний педагогічний університет, Україна

Muha2010@bigmir.net

Фінансова оцінка підприємств передбачає розрахунок понад 40 відповідних показників за різними напрямками господарської діяльності підприємства. Отримані внаслідок такої оцінки великі масиви значень показників фактично не дають змогу зробити остаточний висновок, тому що:

– по-перше, кожний показник, крім його значення у цифровому вираженні, має ще й значення вагомості, яке у традиційній формі подання матеріалу відсутнє;

– по-друге, для визначення співвідношення вагомості різних показників інвестора потрібно ці співвідношення зафіксувати і здійснити відповідні розрахунки;

– по-третє, визначення вагомості показника в цілому є досить складною і дуже відповідальною процедурою у системі оцінки, тому для її виконання залучаються спеціально підготовлені експерти.

Основні розділи методики.

Методика включає такі блоки аналізу:

загальну оцінку фінансового стану і його зміни за звітний період;

аналіз фінансової стійкості підприємства;

аналіз ліквідності балансу, ділової активності та платоспроможності підприємства.

Експрес-аналіз фінансової звітності це фінансовий аналіз, для якого досить звичайного балансу і звіту про прибутки і збитки.

Незважаючи на уявну обмеженість початкових даних, по них можна зробити висновки про структуру балансу фінансової стійкості і платоспроможності компанії, про наявність або відсутність вільних грошових коштів, політиці управління грошовими потоками і таким чином – про кредитоспроможність і стадію інвестиційного циклу.

Мета експрес-аналізу – наочне і просте оцінювання фінансового стану і динаміки розвитку господарюючого об'єкта. У процесі аналізу можна виконати розрахунок різних показників і доповнити його методами, що ґрунтуються на досвіді та кваліфікації фахівця.

Експрес аналіз фінансової звітності є оптимальним рішенням для швидкої діагностики стану справ на підприємстві з тим, що б вирішити, до якого рівня має сенс поглиблювати аналіз і які додаткові дані шукати.

Експрес-аналіз доцільно проводити у три етапи:

– підготовчий етап, попередній огляд бухгалтерської звітності, економічне читання та аналіз звітності. Мета першого етапу – прийняти рішення про цілеспрямованість аналізу фінансової звітності і переконатись у її підготовленості до читання.

Мета другого етапу – ознайомлення з пояснювальною запискою до балансу. Це необхідно для того, щоб оцінити умови роботи у звітньому періоді, визначити тенденції основних показників діяльності, а також якісні зміни у майновому та фінансовому станах господарюючого об'єкта.

Третій етап – основний в експрес-аналізі. Його мета – кінцеве оцінювання результатів господарської діяльності і фінансового стану об'єкта. Такий аналіз проводять з тією чи іншою мірою деталізації в інтересах різних користувачів.

Одним з основних елементів експрес-аналізу є вміння працювати з річним звітом і фінансовою звітністю.

В першу чергу при проведенні експрес аналізу фінансового стану необхідно виявити проблемні статті балансу компанії, проглянути статті звітності, провести порівняння даних поточного періоду з минулим. Необхідно виявити і оцінити динаміку проблемних статей бухгалтерського балансу двох видів:

1) що свідчать про крайню незадовільну роботу компанії в звітному періоді і про те, що склалося в результаті цього поганому фінансовому положенні (непокріті збитки, прострочені кредити і позики і кредиторська заборгованість і тому подібне);

2) що свідчать про певні недоліки в роботі організації, які у разі їх регулярного повторення в звітності декількох суміжних періодів можуть істотно відбитися на фінансовому положенні компанії (прострочена дебіторська заборгованість, заборгованість, списана на фінансові результати, стягнуті з організації штрафи, пені, неустойки, негативний чистий грошовий потік і тому подібне).

Наступним етапом є аналіз ліквідності балансу. На цьому етапі необхідно відповісти на питання: чи Розташовує компанія достатнім об'ємом активів для покриття зобов'язань компанії.

Експрес-аналіз може завершуватися висновком про доцільність або необхідність більше поглибленого і детального аналізу фінансових результатів і фінансового положення.

Інтерес при проведенні експрес-аналізу представляють коефіцієнти, що характеризують ділову активність компанії. Аналіз показників повинен показати ефективність роботи менеджерів компанії, як з постачальниками, так і з клієнтами. Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, передусім, в швидкості обороту його засобів.

Експрес аналіз фінансової звітності є оптимальним рішенням для швидкої діагностики стану справ на підприємстві з тим, що б вирішити, до якого рівня має сенс поглиблювати аналіз і які додаткові дані шукати.

Експрес аналіз фінансової звітності дає можливість отримати за один-два дні загальне уявлення про фінансове положення організації. Його зручність – в простоті інформаційної бази аналізу. Дві основні форми (баланс і звіт про прибутки і збитки) являються, по-перше, стандартними і, по-друге, обов'язковими до заповнення для подання до податкової інспекції і органів статистики.

При правильному поводженні з цифрами звітних фінансових звітів і продуманої методології експрес-аналіз фінансової звітності може дати комплексний зріз стану підприємства, необхідний для ухвалення серйозних управлінських рішень.

Література

1. Іващенко В.І. Економічний аналіз господарської діяльності /В.І.Іващенко, М.А.Болюх. – К.: КНЕУ, 2009. – 176 с.
2. Мойсеєнко І. П. Інвестування / І.П.Мойсеєнко. – К.: Знання, 2008. – 490 с.
3. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2.вид., доп.і перероб /Р.А. Слав'юк. – Л.: РВВ "Вежа" Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 456 с.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОТНОШЕНИЙ ПРИСВОЕНИЯ КАК ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ ПРЕДПОСЫЛКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ

Шергелашвили Е.В.

*Донецкий национальный технический университет, Украина
sherhelen_aspirant@mail.ru*

Наиболее актуальной проблемой сегодняшних дней является острая необходимость социально-экономического развития страны как составной части мировой экономики. Несмотря на то, что большое количество научных трудов посвящено вопросам данной области, всегда остается возможность предложить определенный вклад для ускорения процесса нейтрализации сложившегося круга проблем по данному вопросу.

К числу проблемных областей можно отнести как отсутствие целостности и преемственности внутри системы, так и полную иерархичность в подчинении во внешнем проявлении. Особое место занимает отсутствие источников финансирования и инвестирования, поддержания и стимулирования. Подобные функции в основном возложены на государственный сектор экономики, однако, частный в условиях сложившейся ситуации перехода к рыночной системе организации хозяйственного порядка несет в себе не малую роль в определении направления развития в будущем.

В связи с этим стоит остановиться на инновационном потенциале территории, в данном случае страны. Исходя из оценки географического и природного анализа потенциала страны, трудовых ресурсов, инновационная составляющая имеет большой шанс на превалирование, однако, немаловажным аргументом против выше указанных аспектов имеется властная составляющая, которая присуща всем уровням как государственного, осуществляющего контроль и регулирование любой деятельности, так и частного сектора, создающего и изменяющего условия и институты, воздействующие на государство. Исходя из этого, имеет место взаимосвязь власти, бизнеса, населения, капитала разных форм собственности к распределению и острая необходимость социально-экономического развития. И только правильно расставленная приоритетность всех составляющих может гарантировать инновационный подход к развитию экономики в процессе изменения и реформирования.

Главным связующим звеном заявленной взаимосвязи определенно является собственность и собственническое отношение к тем же ресурсам и капиталу, участвующих в распределении. Однако стоит заметить, что от того, кто является собственником распределяемых ресурсов, зависит, каким образом будет происходить распределение, т.к. отношения собственности определенно характеризуются властной окраской, она же является средством осуществления распределительных функций. Из этого выходит, что любые инновационные подходы и проекты будут обречены на провал, так как распределение капитала направленного на инвестирование и реформирование необходимых областей не получают финансирования, а сама составляющая инновационности не участвует в круговороте власти-собственности. Потому что владельцы власти-собственности в состоянии создавать условия и меры по реализации проектов и мероприятий, обеспечивающих собственный интерес и приносящих им прирост капитала. Вне поля круговорота как власти-собственности, так и государства-бизнеса, оказывается как гуманизм и справедливость, социальные гарантии и ментальное формирование нации на

саморазвитие, так и все предпосылки инновационного развития в реформировании имеющихся руин постсоветской экономики.

Казалось бы, выхода из подобной ситуации нет, но благодаря изменению в отношениях собственности можно создать определенные условия, которые будут корректировать эту взаимосвязь и являться инструментом, регулирующим инновационное развитие страны, как основы последующего экономического роста и социального обеспечения. Для этого необходимо определенным образом обратиться к институционализации отношений формы присвоения, в том числе и отношений различных форм собственности, обеспечивающих распределение ресурсов, что даст возможность контроля при создании и реализации распределения капитала.

Государство как агент общества, в целом владея высшими ресурсами, знаниями, или стратегическими сетями социальных позиций в большей степени способно использовать свою политическую власть для формирования компромиссных институтов распределения.

Стоит отметить, что присущие рыночному подходу заинтересованность и выгода страхования при реализации в большей части личных стремлений и интересов не обещает позитивного участия в реализации социально-экономического развития страны. Тем самым подтверждая необходимость создания инструмента, обеспечивающего равновесие между собственностью и властью, между бизнесом и политикой, защищающей свою собственность, можно получить амортизирующий механизм, способный регулировать взаимоотношения, как во внутренней системе, так и во внешней декларации страны. Данный подход сможет гарантировать изменение курса накопленного капитала на поддержание инновационных стремлений к обеспечению восприимчивости экономики. Инновационная составляющая этого курса сможет сыграть свою роль для развития рационального природопользования, что позволит осуществить оптимальное использование как географического положения, так и ресурсного богатства страны с целью увеличения экономических показателей роста.

Литература

1. Дементьев В.В. Экономика как система власти / В.В.Дементьев. – Донецк: Каштан, 2003. – 403 с.
2. Олсон М. Рассредоточение власти и общество в переходный период. Лекарства от коррупции, распада и замедления темпов экономического роста / М.Олсон // Экономика и математические методы. – 1995. – Т.31. – Вып.4. – С.53-81.
3. Russell B. Power. / B. Russell. – London and New York: Routledge, 2000. – 207 p.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Щерба Х.І.

*Навчально-науковий інститут підприємництва і перспективних технологій
Національного університету «Львівська політехніка», Україна
kristin_shcherba@yahoo.com*

Однією з найбільш актуальних проблем, що стоять перед економікою України є розвиток і підтримка підприємництва, особливо малого, забезпечення

його конкурентоздатності. Малий бізнес – це сегмент економіки, розвиток якого забезпечує насичення ринку товарами та послугами повсякденного попиту, додатковими робочими місцями, сприяє послабленню монополізму, розвитку конкуренції.

Проблемами розвитку малого підприємництва займається багато науковців, зокрема: Варналій З., Долішня М., Коляденко Д., Кужель О., Мазур О., Пивоваров М., Поліщук О., Ткаченко В. та ін. Однак, актуальним залишається питання щодо стану та проблем малого бізнесу, зокрема у Львівській області. У нашому дослідженні визначимо на скільки держава сприяє розвитку малого підприємництва, проаналізуємо чи проголошені стратегії розвитку знаходять своє втілення у реальних проектах.

У Львівській області функціонує понад 154 тис. суб'єктів малого бізнесу, в тому числі – 32,7 тис. малих підприємств-юридичних осіб (що становить 60% від загальної кількості юридичних осіб) та понад 121 тис. підприємців – фізичних осіб. Протягом 2012 року зареєстровано 9310 суб'єктів підприємницької діяльності, з яких 2049 юридичних осіб, 7261 фізичних осіб-підприємців, що на 13 % менше, ніж протягом 2011 року [1]. Як видно із таблиці 1, в останні роки існує тенденція до зменшення кількості суб'єктів малого бізнесу. Так, у 2009 р. кількість суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення становила 552 од., а вже у 2011 р. – лише 284 од.

Однією з найбільших проблем, з якою зустрічаються підприємці малого бізнесу є проблема отримання кредиту для започаткування або розвитку власної справи. В Україні встановлені високі відсотки щодо отримання кредитних ресурсів від банківських установ у розмірі 22-23% річних, які є непосильними для малого підприємництва, обов'язковою є застава чи гарантія, яка в півтори-два рази більша, ніж сам кредит. Також існує високий рівень корупції, який сприяє переходу більшості малих підприємств у тінь.

Таблиця 1

*Основні показники діяльності суб'єктів малого підприємництва
у Львівській області*

	Кількість суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення		Кількість зайнятих працівників		З них кількість найманих працівників		Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг)	
	одиниць	у % до середнього показника по Україні	тис. осіб	у % до підсумк у	тис. осіб	у % до підсумк у	млн. грн.	у % до підсумк у
2007	436	77,7	302,3	5,0	205,2	5,6	20832,7	3,5
2008	469	77,0	314,0	5,0	209,3	5,6	24316,4	3,5
2009	552	83,5	339,7	5,3	214,6	5,9	23556,3	3,6
2010	400	86,2	265,0	5,3	176,7	5,8	28526,1	4,0
2011	284	78,9	229,6	5,2	168,1	5,5	29987,6	4,1

Джерело: [2, с.26].

Держава за допомогою різних заходів намагається допомогти розвиватися малому підприємству. Згідно з прийнятою стратегією розвитку малого і середнього підприємництва Львівської області до 2020 р., головною метою є створення всіх необхідних умов для успішного започаткування і

розвитку в області малого і середнього підприємництва, підвищення його конкурентоздатності, зростання чисельності зайнятих осіб із різних соціально-гендерних груп населення та підвищення рівня їх доходів [3]. У даній стратегії визначено основні операційні цілі, які необхідно досягнути, зокрема прописано завдання про покращення умов доступу малих і середніх підприємств до фінансових ресурсів, розроблення комплексу заходів із залученням Асоціації банків Львівщини з метою напрацювання механізмів здешевлення кредитних ресурсів на регіональному ринку банківських послуг.

Однак, на практиці реалізація подібних програм відбувається по-іншому. У кінці 2011 р. ЄБРР затвердив рамкову програму про виділення 100 млн. доларів США для підтримки малого бізнесу в Україні. Але 90% цих грошей поки що не потрапили до підприємців, залишившись зарезервованими на рахунках.

Подібні ситуації відбуваються і на регіональному рівні. Як повідомляє головне фінансове управління облдержадміністрації, згідно з інформацією про стан виконання обласної цільової програми за 9 місяців 2012 р. профінансовано лише 2 пункти на суму 50 тис. грн., хоча програмою передбачене фінансування на суму 250 тис. грн. [4]. На нашу думку, відбувається ситуація, коли протягом року кошти практично не використовуються, а в останній місяць відбувається витрачання всіх решти запланованих грошей на непродумані та неефективні заходи.

Однак, реально підприємці зіштовхуються з багатьма труднощами. Голова організації “Фортеця”, що відстоює інтереси підприємців, Оксана Продан вважає, що сьогодні малому та середньому бізнесу дуже складно взяти кредит під розвиток виробництва: “Багато банків згорнули свої програми кредитування малого та середнього бізнесу, практично відсутнє державне фінансування минулих програм (на 2013 р. в бюджеті передбачено 10 млн. грн. на всю Україну)” [5].

Отже, хоча держава затверджує різні програми розвитку малого підприємництва, однак в реальності ці програми не виконуються так як потрібно. Важливим є усвідомлення урядовими структурами необхідності для розвитку вітчизняної економіки існування малого підприємництва і їх всебічну підтримку.

Література

1. Інформація про виконання заходів «Регіональної програми розвитку малого підприємництва у Львівській області на 2011-2012 роки» за 2012 рік: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lvivbiz.com/article.php?id=5&article=541&>.

2. Діяльність суб'єктів малого підприємництва. 2011 р. Державна служба статистики України. Статистичний збірник. К. – 2012. – 190 с.

3. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва Львівської області до 2020 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lvivbiz.com/article.php?id=9&article=525&>.

4. Інформація про стан виконання обласної цільової програми за 9 місяців 2012 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivbiz.com/docs/upload/FilePath_49.pdf.

5. Продан О. Кредит малому й середньому бізнесу взяти складно / О.Продан: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.vlasnasprava.info/oksana-prodan-kredit-malomu-j-serednomu-biznesu-vzyati-skladno>.

SECTION 2 PROBLEMS AND PROSPECTS OF TERRITORIAL'S PUBLIC SECTOR

ПРОБЛЕМИ МЕХАНІЗМУ ЗАДІЯННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Ажажа М.А.

*Запорізька державна інженерна академія, Україна
azaz-marina@yandex.ru*

В контексті розбудови української держави питання управління соціально-економічним розвитком потенціалу місцевого самоврядування набувають все більшу актуальність та є пріоритетними в процесі формування громадянського суспільства. Протягом століть загальною проблемою механізму задіяння потенціалу місцевого самоврядування є протидія процесу централізації державного управління. Централізація державного управління ефективна в умовах зовнішньої загрози, а в умовах сталого розвитку послабляє державний організм, робить його не конкурентоздатним, оскільки прямим наслідком централізації є зменшення рівня соціальної активності, що рівнозначно незатребуваності інтелектуального потенціалу місцевого самоврядування – основного чинника розвитку української держави. За своєю природою місцеве самоврядування – явище набагато складніше, ніж його формальний сучасний конституційно-правовий статус.

Теоретико-прикладні аспекти потенціалу місцевого самоврядування в Україні висвітлюють вітчизняні науковці – О. Амосов, Л. Анічин, В. Бабаєв, В. Бакуменко, С. Біла, В. Воронкова, А. Дегтяр, В. Дорофієнко, В. Корженко, Н. Корабльова, В. Князєв, В. Мартиненко, А. Мерзляк, О. Мордвінов, Г. Одінцева, І. Розпутенко, А. Ткаченко, О. Чаплигін, Ю. Чернецький та ін.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1]. Політична складова місцевого самоврядування визначається як прояв внутрішньої природи політичний інститут в системі народовладдя.

Необхідність теоретичного обґрунтування та осмислення місця і ролі механізму задіяння потенціалу місцевого самоврядування в організації господарювання та забезпеченні інтеграції до європейського простору зумовлюється сучасними тенденціями щодо формування української держави. У свою чергу, це вимагає наукового аналізу стану потенціалу місцевого самоврядування як найвищої цінності, що є важливим ресурсом у здійсненні модернізації українського суспільства, сутнісним чинником для реалізації ефективного і якісного функціонування української держави інноваційно-інтелектуального типу.

Розв'язання зазначених питань потребує системного дослідження постановки та визначення управлінських проблем, узгодження управлінських цілей, інформаційного забезпечення управлінських рішень і дій; діагностування

та прогнозування управлінських проблем і ситуацій, поведінки партнерів, ресурсного забезпечення управлінських цілей; планування (програмування) управлінських дій, ухвалення рішень, вибір оптимальних методів і способів управлінської дії; вибору і застосуванню способів регулятивного і мотиваційного впливу, критеріїв оцінки співробітників і процедур їх відбору організації комунікативної взаємодії.

Проблеми реалізації механізму задіяння потенціалу місцевого самоврядування пов'язані з:

1) процесом формування потенціалу місцевого самоврядування, який певною мірою залежить від механізму волевиявлення, узгодження інтересів, пошуку найбільш ефективних форм організації спільної діяльності територіальної громади як єдиного співтовариства, побудованого як колектив, який проживає на цій території, має власний територіальний інтерес і усвідомлює його;

2) розглядом місцевих співтовариств як одиниць організованості соціально-культурної рівня певної території. Це питання вимагає детального аналізу стану соціального-культурного рівня територіальних громад, їх склад, процеси виникнення, існування, взаємодії тощо для подальшого формування механізмів за діяння місцевого самоврядування;

3) формами і технологіями участі місцевих співтовариств в управлінні відтворенням і розвитком життєдіяльності місця в процесі ухвалення управлінських рішень.

Процес формування механізму задіяння потенціалу місцевого самоврядування не може відбуватися без загального процесу державного будівництва як самостійного напряму розвитку української державності, передусім: системи управління, системи публічної влади; системи державного і регіонального управління; бюджетно-податкової системи тощо.

Розвиток механізму задіяння потенціалу місцевого самоврядування є одним з пріоритетних завдань розбудови української держави, створення сталого розвитку конкурентоспроможної країни. Умовою розвитку механізму задіяння потенціалу місцевого самоврядування є наявність загальної стратегії державного будівництва і уявлень про роль і місце місцевого самоврядування в системах публічної влади і управління розвитком.

Посилення ролі держави відносно розвитку потенціалу місцевого самоврядування повинне здійснюватися не у напрямі безпосередньої участі в розв'язанні питань місцевого значення, а у напрямі посилення його ролі в координації усіх процесів державного будівництва. Необхідно постійно проводити заходи щодо державної підтримки розвитку потенціалу місцевого самоврядування у вигляді системної роботи щодо управління реформою у напрямі створення необхідних умов розвитку місцевого самоврядування.

Таким чином, однією з умов реалізації ефективного і якісного функціонування української держави інноваційно-інтелектуального типу є формування конкурентоздатних переваг політичних, соціальних і економічних механізмів, що забезпечують узгодження і реалізацію інтересів держави і місцевих співтовариств.

Література

1. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" №280/97-ВР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

2. Воронкова В.Г. Регіонально-адміністративний менеджмент: Навчальний посібник / Під ред. д.філос.н., проф. В.Г. Воронкової. – К: ВД „Професіонал”, Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Барат А.А.

*Бердянський державний педагогічний університет
alyonka-bestli@yandex.ua*

Безробіття – це соціально-економічне явище, для якого характерно незайнятість частини робочої сили (економічно активного населення) у сфері економіки. Тобто у реальному житті безробіття виступає як перевищення пропозиції робочої сили над попитом на неї. Причин безробіття дуже багато, одними з яких є: спад економіки; структурні зрушення; технологічний прогрес та запровадження нових технологій. Це пов'язано, передусім, з мізерними інвестиціями, низьким рівнем запровадження сучасних технологій в економіку і т. д. За даними ООН, сьогодні в світі кожний третій працездатний не має роботи взагалі або має випадковий чи сезонний заробіток (750 млн. чол.). Тому воно вважається центральною соціальною проблемою сучасного суспільства. Безробітні у визначенні Міжнародної організації праці (МОП) – особи у віці 15-70 років (зареєстровані та незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють трьома умовам:

- 1) не мали роботи (прибуткового заняття);
- 2) активно шукали роботу або намагались організувати власну справу впродовж останніх 4-х тижнів, що передували опитуванню;
- 3) готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів [1].

Безробіття не може бути доцільним ні в економічному, ні в соціальному плані, оскільки його зростання створює цілий комплекс проблем: скорочується купівельна спроможність населення, бюджет недоотримує частину податкових надходжень, підприємство втрачає персонал. Зростають ризики соціального напруження, додаткові витрати на підтримку безробітних.

Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого – великим суспільним лихом. Переважна більшість країн світу прикладає багато зусиль для подолання безробіття, але жодній ще не вдалося ліквідувати його повністю. Взагалі експерти Міжнародної організації праці вважають, що найближчими роками в середньому в світі рівень безробіття досягне 10% і повністю ліквідувати його не зможе жодна країна.

На основі даних про номінальну середню заробітну плату по Україні в цілому за 2002-2010 рр. можна зробити висновок про те, що даний показник зріс практично в 6 разів. При цьому максимальний приріст спостерігається в 2005 і 2008 рр. по відношенню до попередніх років (37% і 34% відповідно). Мінімальний темп приросту середньої заробітної плати мав місце в 2009 р. відносно 2008 р. (близько 6%).

Приріст показника в 2010 р. по відношенню до 2009 р. був дещо істотніше (близько 18%). Розглядаючи динаміку реальної середньої заробітної плати, наведеної до показника 2002 р., необхідно зазначити, що темп приросту даного показника за 2002-2010 рр. в цілому по Україні склав 118,8%. При цьому в 11 регіонах темп приросту виявився нижче, ніж в цілому по Україні. Це Миколаївська, Запорізька, Рівненська, Полтавська, Одеська, Харківська, Донецька, Дніпропетровська, Луганська області, а також міста Севастополь і Київ. З аналізу також видно, що в січні 2012 р. рівень безробіття зріс до 1,9% порівняно з 2011 р.

Станом на 01.02.12 в Державній службі зайнятості було зареєстровано 520,9 тис. безробітних, тоді як у січні 2011 р. – 482,8 тис., з них кількість чоловік,

що отримують допомогу з безробіття зросла на 33,1 тис. Середній розмір допомоги на одного безробітного збільшився на 72 грн. порівняно з 2011 р. [3].

Сьогодні в Україні безробіття набуло небаченого раніше розмаху, а офіційний перехід України до статусу країни з ринковою економікою є лише примарливою завісою реалій сьогодення.

Для подолання безробіття в Україні потрібно проводити певні заходи, такі як реалізація державної та регіональної програм зайнятості; приведення законодавства України у відповідність до міжнародних норм; захист внутрішнього ринку праці; приєднання України до міжнародного ринку праці; забезпечення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та підприємницької діяльності безробітних та ін. Також необхідно звернути увагу на оновлення та підвищення технічного рівня робочих місць для того, щоб кожне з них забезпечувало зайнятому прожитковий мінімум і подальше зростання заробітної плати (з урахуванням інфляції). Це дозволить привести заробітну плату у відповідність з продуктивністю праці, ліквідувати фіктивні робочі місця, зменшити приховане безробіття [2].

У моделі управління системою зайнятості, яку доцільно використовувати в Україні, повинні дістати відображення всі фактори, що впливають на поповнення ринку робочої сили, і мотиви, які формують поведінку населення допрацевдатного віку, працюючого, працевдатного непрацюючого і непрацевдатного. Суспільне виробництво України в умовах переходу до ринкових відносин перенасичене робочою силою. На це влада й повинна робити ставки.

Література

1. Гальків Л.І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття / Л.І.Гальків // Економіка і регіони. – 2009. – № 2. – С. 110-113.
2. Лопатіна К.А. Стан та напрями ліквідації проблеми безробіття в Україні / К.А.Лопатіна // Управління розвитком. – 2011. – №16 (113). – С.85-86.
3. Україна в цифрах: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.souzinform.com.ua/index.php?language=rus&menu=ukraine_in_numbers.

ФОРМИРОВАНИЕ ТРУДОВОГО КОЛЛЕКТИВА В ОРГАНИЗАЦИИ

Бибешко А.В.

*Бердянский государственный педагогический университет, Украина
Nastya.bebeshko@gmail.com*

В современных условиях, когда человеческий ресурс становится основным ресурсом предприятия, особо важное значение приобретает деятельность каждого члена коллектива. Среди факторов, способствующих трудовой активности людей или, наоборот, препятствующих этому, важную роль играет их межличностная совместимость. В психологии это понятие стали использовать при изучении процессов и результатов межгрупповых коммуникаций, общения, динамики межличностных отношений и других социально-психологических явлений.

Изучение формирования трудового коллектива важно, так как, используя различные методы и средства воздействия и влияния на индивидов и трудовые коллективы, руководители направляют их усилия на решение общих задач предприятия.

Человек – первоначальный элемент любой социальной общности. Он нуждается в общении с себе подобными и, по-видимому, получает радость от такого общения. Большинство из нас активно ищут взаимоотношений с другими людьми.

В процессе совместного труда люди прямо или косвенно связаны между собой, вступают в определенные отношения, объединяются в группы, образующие коллектив. Коллектив – это группа людей, связанных устойчивой, совместной и общественно полезной деятельностью, которая предполагает наличие единых целей, организации и управления [3].

Важнейшим звеном общественной структуры являются трудовые или производственные коллективы. Чтобы производить материальные и духовные ценности, люди вступают в определенные связи и отношения, и только в рамках этих связей существует производство.

Трудовой коллектив – это организационно оформленная группа работников, созданная для реализации комплекса производственных целей [1].

Важнейшей характеристикой трудового коллектива является единство целей его деятельности, которые вытекают из общественных потребностей и интересов. Поэтому трудовой коллектив – это не только социальная категория, но одновременно и средство достижения целей. Трудовой коллектив состоит из нескольких малых групп. Каждая группа выполняет определённые функции и занимает в технологическом процессе определенное место, она обладает некоторой обособленностью.

Наиболее часто структура трудового коллектива рассматривается с позиции отношений между отдельными группами. Отношения в трудовом коллективе могут протекать на формальном уровне (формальные или функциональные отношения) и на неформальном уровне (межличностные и групповые отношения). С этих позиций различают формальную и неформальную структуры трудового коллектива. В каждом коллективе существует сложное переплетение формальных и неформальных структур.

Группы, созданные по воле руководителя для совершения производственного процесса, являются подразделениями фирмы и называются формальными группами. Задачей формальных групп по отношению к фирме является выполнение конкретных задач и достижение определенных целей.

Неформальная группа – это общность людей, как правило, в пределах до 7 человек, которые вступают в регулярные взаимодействия для достижения определенных целей. Неформальные группы возникают в результате более или менее длительного общения, основанного на взаимодействии работающих как личностей [5]. В своем развитии коллектив проходит три основные стадии, которые характеризуют его с качественной стороны.

Первая стадия – начальная – характеризует процесс создания формальной внешней целостности коллектива. На этой стадии люди присматриваются друг к другу и к руководителю. Руководитель, в свою очередь, изучает личный состав коллектива. В этот период начинается адаптация членов коллектива к условиям труда, друг к другу, к руководителю и его требованиям.

Вторая стадия – дифференцирование, на которой на основе общности интересов и склада характеров формируются малые группы, различные по своей ориентации к руководителю и к задачам коллектива. Из наиболее сознательных и деятельных людей формируется актив, который раньше других осознает общественную значимость задач коллектива, необходимость предъявляемых руководителем требований и оказывает ему поддержку. На этой стадии руководитель, опираясь на актив, должен формировать

общественное мнение, активизировать добросовестных исполнителей, воспитывать высокую сознательность у членов коллектива. Завершение этой работы будет означать переход на качественно новую ступень развития коллектива.

Третья стадия – интегрирование, на которой создается коллектив с единством интересов и целей, сознательной дисциплиной. Все члены коллектива усваивают требования руководителя, теперь весь коллектив требует от каждого.

Роль руководителя на этой стадии заключается в организации трудовых процессов и в тактичном регулировании социальной жизни коллектива, в прогнозировании и определении путей развития коллектива. Стадией интегрирования не заканчивается развитие коллектива [4].

Таким образом, при формировании коллектива большое значение имеет выбор размера, состава коллектива, формы и способа взаимосвязей между его членами. По мере увеличения размера коллектива общение между его членами усложняется и становится все труднее достигать согласия при решении общих проблем. Принято считать, что нижний предел численности коллектива составляет 5-7 человек, верхний – 25-30. Как слишком малые, так и слишком большие коллективы затрудняют общение.

Большое значение имеет формирование состава коллектива. Для значительной части коллективов оптимальным будет разнородный их состав по возрасту, полу, уровню квалификации и образования. Такой коллектив обладает большими возможностями для обмена опытом работы и знаниями.

Однако в некоторых случаях целесообразно создавать более однородные коллективы: мужские, женские, молодежные и т.д. При формировании первичного коллектива необходимо также учитывать психологические характеристики работников (темперамент, характер и др.). Это необходимо для комплектования устойчивых групп, выделения лидеров, подбора руководителей, пользующихся авторитетом и способных воздействовать на создание здорового морального климата в коллективе. Хорошо же организованный и исполнительный трудовой коллектив, объединенный определенными знаниями и достаточной самостоятельностью, лучше воспринимает технологические новшества и быстрее внедряет их в производство.

Литература

1. Авдеев В.В. Управление персоналом: технология формирования команды: учебное пособие / В.В. Авдеев. – М.: Финансы и статистика, 2003.
2. Управление персоналом на производстве: Учебное пособие для вузов / Под ред. проф. Н.И.Шаталовой, Н.М.Бурсонова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003.
3. Амстронг М. Стратегическое управление человеческими ресурсами: Пер. с англ. / М.Амстронг. – М.: ИНФРА-М, 2002.
4. Модели и методы управления персоналом: российско-британское учебное пособие / Под ред. Е.Б. Моргунова – М.: ЗАО Бизнес-школа, Интел-Синтез, 2001.
5. Основы теории управления: учебное пособие / Под ред. В.Н.Парахиной, Л.И.Ушвицкого. – М.: Финансы и статистика, 2003.

СОЗДАНИЕ И ОСОБЕННОСТИ «ЖОНГАР-АЛАТАУСКОГО» ГОСУДАРСТВЕННОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКА

*Биготанов К.С., Тулешова Г.Б.
Жетысуский государственный университет им.И.Жансугурова,
Республика Казахстан
kaisar-bek@mail.ru*

Постановлением Правительства РК от 30.04.2010 г. за № 370 путем слияния Саркандского, Лепсинского ГУ лесного хозяйства и Кокжарского лесничества Уйгентасского ГУ лесного хозяйства создан Жонгар-Алатауский государственный национальный природный парк Комитета лесного и охотничьего хозяйства РК.

Общая площадь составляет 356022 га и землепользование формируется в границах трех административных районов – Аксуского, Саркандского и Алакольского, общая площадь охранной зоны – 99626 га. Расположен парк на северном макросклоне хребта Жетысуского Алатау, который протягивается с запада на восток примерно на 300 км. Здесь же находится высочайшая вершина – пик Семенова-Тянь-Шанского 4622 м над уровнем моря.

В Северном Жетысу хорошо выражена основная особенность Жетысуского Алатау – ступенчатость, понижение хребтов к северу с погружением осей на запад, северо-запад. Южная граница Жонгар – Алатауского ГНПП проходит по охранной зоне государственной границы Казахстана с Китаем. Западная граница – по долине реки Улькен Айдаусай. Северная граница – по северному подножью гор Жельдыкарагай до р.Саркан, далее по предгорью гор Маркатау до с.Тополевка и вдоль грунтовой дороги до пос.Лепсинск, затем по предгорьям до места слияния рек Тентек и Инели. Далее по водоразделу гор Жумак, захватывая долину реки Безымянный Ключ до реки Тастау, поворачивая на запад до реки Екенши Тентек и далее по долине реки на юг до охранной зоны государственной границы с КНР.

Основой природы парка являются живописные плодовые и хвойные леса, обилие редких и эндемичных видов флоры и фауны.

Создание Жонгар-Алатауского государственного национального природного парка направлено на сохранение этих уникальных природных комплексов и регулирование использования природных ресурсов. Статус национального парка – юридическое лицо республиканского значения. Подчиняется Комитету лесного и охотничьего хозяйства Министерства сельского хозяйства Республики Казахстан. В состав национального парка входят три филиала – Саркандский, Лепсинский и Алакольский.

На территории парка встречаются редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды, занесенные в Красную книгу Казахстана:

12 видов растений – рябчик бледноцветковый, адонис тянь-шаньский, гимноспермиум алтайский, хохлатка Семенова, яблоня Сиверса, астрагал птицеклювый, цельнолистник джунгарский, горечавка джунгарская, вероника тимьянная, крестовник огненноязычковый, соссорея обвернутая, рапонтикум сафлоровидный (маралий корень);

2 вида земноводных – центральноазиатская (сибирская) лягушка, данатинская жаба;

не менее 6 видов гнездящихся птиц – черный аист, орел-карлик, беркут, бородач, балобан, филин, стервятник;

6 видов млекопитающих – тьянь-шаньский бурый медведь, каменная куница, манул, туркестанская рысь, снежный барс, тьянь-шаньский горный баран, включенных в Красную книгу Казахстана.

В период миграции возможны встречи с такими редкими видами, как колпица, белоглазая чернеть, сапсан, дрофа, стрепет, джек, бурый голубь.

Регион является важным центром сосредоточения горного агробиоразнообразия, 1,5% от общей площади Парка занимают дикоплодовые насаждения яблони Сиверса, которая является прародительницей всех культурных сортов яблони мира и требует особой охраны, чтобы обеспечить сохранение и восстановление уникального агробиоразнообразия плодовых лесов глобального значения.

Климат резко континентальный, неоднородный, существенно меняется с высотой. Характерные черты климата горной части – значительные суточные и сезонные колебания температуры, неравномерное распределение осадков в течение года, умеренная высокая влажность. На распределение осадков и изменение температурного режима, кроме высоты над уровнем моря, большое влияние оказывают простирание горного хребта, близость ледников и снежных массивов, переход от склонов северной экспозиции к южной, от перевалов к вершинам и гребням.

В соответствии с гл. 8, ст. 45 Закона РК «Об особо охраняемых природных территориях», в Жонгар-Алатауском ГНПП выделяются следующие зоны:

- 1) зона заповедного режима – 141 217 га;
- 2) зона экологической стабилизации – 62 731 га;
- 3) зона туристской и рекреационной деятельности – 116 928 га;
- 4) зона ограниченной хозяйственной деятельности – 35 146 га;
- 5) охранный зона – 99 626 га.

Для выполнения парком охранной, восстановительной, туристско-рекреационной и эколого-просветительской деятельности в штате его дирекции функционируют следующие отделы: отдел охраны и воспроизводства природных комплексов, отдел научных работ и горного агробиоразнообразия, отдел экологического просвещения и туризма, отдел финансовой и организационной работы. Непрерывно несут службу по охране природы 140 инспекторов-лесничих.

Еще одним направлением работы национального парка является развитие туризма и эколого-просветительская деятельность. В настоящее время уже разработано 7 туристских маршрутов. Это горные, горно-пешеходные и водные маршруты.

От урочища Бирмойын до реки Улькен Баскан и на северном склоне предгорий Лепсинской внутригорной впадины выделены участки для проведения лыжных походов.

Литература

1. Туристская деятельность: Сборник законодательных актов. – Алматы: Юрист, 2008.
2. Республиканский туристический портал – туризм и отдых в Казахстане: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://visitkazakhstan.kz>.

ОЦЕНКА КОЭФФИЦИЕНТА ЦИПФА ДЛЯ КАЗАХСТАНА

Бордоусов О.В., Азанбаева С.Е.

Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
oleg.bordousov@kaznu.kz

Модели новой экономической географии занимают видное место в современной экономической методологии последнего десятилетия. Центральный вопрос – объяснение неравномерного распределения экономической активности в пространстве: между странами мира на глобальном уровне, между регионами внутри страны, а также между городами. Модели экономической географии формируются из моделей отдельных рынков отраслей и стран с допущением миграции рабочей силы [1].

Теоретически, большая часть моделей новой экономической географии основана на модели монополистической конкуренции Диксита-Стиглица. Лауреат Нобелевской премии по экономике П.Кругман впервые предложил использовать модель Диксита-Стиглица для построения модели общего равновесия, описывающей размещение производства в пространстве вследствие дифференциации регионов на «промышленные» и «сельскохозяйственные» [2]. Впоследствии значительная часть исследований была посвящена эмпирической проверке модели «центр-периферия», а также ответу на один из центральных эмпирических вопросов моделей новой экономической географии: является ли производительность труда выше в регионах с более высокой концентрацией экономической активности? [3].

Donald R. Davis и David E. Weinstein (2002) на примере Японии эмпирическим путем показали, что пространственное распределение плотности населения сохраняется неизменным на протяжении длительного исторического периода, несмотря на изменение характера производства и экономического окружения. Используя пример с атомной бомбардировкой японских городов, было установлено, что японские города возвратились к своему первоначальному распределению по численности населения через 15-20 лет [4].

Республика Казахстан обладает уникальным для 21 века опытом формирования нового экономического центра – объявление в 1997 г. новой столицы страны города Астана. За прошедшее время роль новой столицы в экономике страны существенно возросла, Астана – крупный центр машиностроительной, металлообрабатывающей, пищевой и мукомольно-крупяной промышленности. Доля г. Астана в ВВП Республики Казахстан за период с 2000 по 2011 гг. возросла с 5,0% до 7,6%. Существенно изменилась численность населения столицы, в результате г. Астана стал вторым крупнейшим городом Казахстана (табл.1).

Бывшая столица г. Алматы не утратила свое значение в экономике Казахстана, за указанный период доля в ВВП страны увеличилась с 15,2% до 17,8% [5].

Существуют разные подходы к оцениванию агломерационных эффектов. Они могут быть измерены посредством расчета индексов пространственной концентрации и местной производительности, эконометрического оценивания моделей новой экономической географии.

Одним из способов измерения агломерационных эффектов является применение закона Ципфа. Felix Auerbach (1913) и George Kingsley Zipf (1949) показали, что внутри страны размер крупнейших городов обратно пропорционален их рангу.

Крупнейшие города Казахстана

Город	Ранг		Численность населения на 1 января, тыс. человек		Отношение численности населения к населению крупнейшего города Казахстана	
	1999	2012	1999	2012	1999	2012
Алматы	1	1	1128,989	1450,3	1,000	1,000
Астана	5	2	326,939	742,9	0,290	0,512
Караганда	2	4	436,441	475,6	0,387	0,328
Шымкент	3	3	419,640	642,6	0,372	0,443
Тараз	4	7	330,220	326,1	0,292	0,225

Для оценки закона Ципфа ранжируем города по численности населения. Далее осуществляем регрессию логарифма ранга города на логарифм его численности населения. Закон Ципфа предполагает, что угол наклона регрессионной прямой (коэффициент Ципфа) будет минус единица. Gabaix (1999) для США получил коэффициент наклона равный -1,004, Kenneth T. Rosen и Mitchel Resnick (1980) для большинства стран OECD получили коэффициент наклона близкий к минус единице.

Закон Ципфа может также быть применен для измерения изменчивости в региональной плотности населения. В случае тривиальной вариации региональной плотности населения коэффициент Ципфа будет стремиться к минус бесконечности, а если гипотетически сосредоточить все население в единственном регионе – коэффициент Ципфа будет близок к нулю. Поэтому в случае большой вариации плотности населения величина коэффициента Ципфа маленькая [4].

J.Еeckhout отмечает две устойчивые эмпирические закономерности, которые затрудняют описание мобильности населения:

1) крупные города любой страны удовлетворяют закону Ципфа: пропорциональность ранга и размера города предполагает, что верхнее усечение распределения есть распределение Парето (распределение Парето описывает вероятностные закономерности в неполных генеральных совокупностях, из которых заранее изъяты все элементы с количественным признаком, превышающим или меньшим некоторого заданного уровня) с показателем степени равным единице; Ципф эмпирически показал указанный результат как по временным так и по пространственным данным, хотя с наличием вариации показателя степени распределения Парето;

2) темпы роста населения городов не зависят от их размера: эмпирические исследования Edward Glaeser и др. (1996), Jonathan Eaton и Zvi Eckstein (1997), Yannis M. Ioannides и Henry G. Overman (2003) свидетельствуют о том, что более крупные города не растут быстрее или медленнее, чем города с небольшим числом населения [1].

По статистическим данным Агентства Республики Казахстан был оценен методом наименьших квадратов коэффициент Ципфа для отечественной экономики (табл.2).

В выборке использовались только города республиканского и областного значения без подчиненных городу поселков и сельских населенных пунктов.

Таблица 2

<i>Коэффициент Ципфа</i>				
	1979	1989	1999	2012
Коэффициент Ципфа	-0,86	-0,89	-0,77	-0,73
Стандартная ошибка	0,06	0,06	0,05	0,05
R ²	0,85	0,83	0,83	0,89
DW-статистика	2,10	2,11	1,86	2,25
Объем выборки	38	38	41	41

Результаты оценивания свидетельствуют о том, что начиная с последнего десятилетия прошлого века наметилась устойчивая тенденция к концентрации населения на определенных территориях, хотя в советский период (1979-1989) отмечены противоположные тенденции.

Литература

1. Eeckhout, Jan. Gibrat's Law for (All) Cities // The American Economic Review, December 2004, 1429-1452.
2. Rytchkov O., Shevyakhova E. Regional Reallocation of Russian Industry in Transition // EERC Working Paper Series 04-10e.
3. Combes, P.-P., Mayer, T. Thisse, J.-F. Economic Geography. The Integration of Regions and Nations, Princeton University Press, 2008.
4. Davis, D.R. and Weinstein, D.E. Bones, Bombs, and Break Points: The Geography of Economic Activity// The American Economic Review, 92 (5) (2002): 1269-1289.
5. www.stat.kz.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF EDUCATIONAL SERVICE IN THE REGION

I. Britchenko¹, T. Olshantseva²

*Interdisciplinary Institute for Training and Retraining Specialists of Poltava University
of Economics and Trade, Ukraine*

¹ ibritchenko@gmail.com, ² taniaolsh@gmail.com

Successful economic reforms and innovation-led growth cannot be achieved without solving the major issues confronting Ukrainian education sector which is the main skills supplier in the national economy. Education has played a significant role in Ukraine's economic and social development, both during Soviet times and since country's independence as well. Education funding was at high level and selected pedagogical innovations were supported at the top political levels. The outcomes included high literacy rates and solid basic knowledge (especially in sciences), a large core of skilled workers, some outstanding scientific and technological achievements.

The structure of higher education system in Ukraine is based on the education systems of developed nations of the world in accordance with recommendations from the UNESCO, UN and other international organizations. Higher education is an integral part of the Ukrainian education system as laid down in the Law of Ukraine "On Education". The four-level system is provided thorough academic, professional and practical training with the following degrees: Junior Specialist, Bachelor, Specialist and Master.

Higher education can be obtained in higher education establishments of a certain level of accreditation. The applicants must have basic secondary education, complete secondary education, or degrees of the Junior Specialist or Bachelor, as well as the Specialist or Master degrees if they apply for a postgraduate education.

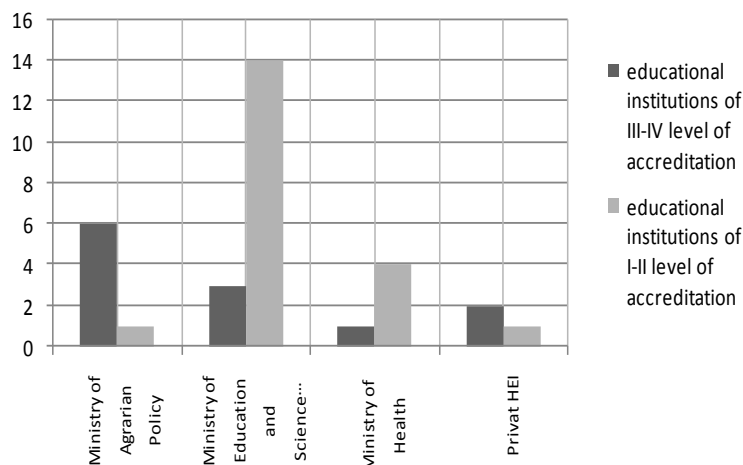
Admission to higher educational establishments is selective and depends on the applicants' ability; it does not depend on the type ownership of the education establishment or the sources of money to pay tuition fees.

The law of Ukraine "On higher education" (2002) establishes four levels of accreditation of HEIs (higher educational institutions):

- HEIs that train junior specialists have 1st level of accreditation;
- HEIs that train junior specialists and/or Bachelors have 2nd level of accreditation;
- HEIs that train Bachelors, specialists and in certain professions (specialties) Masters have 3rd level of accreditation;
- HEIs that train Bachelors, specialists and Masters and offer postgraduate Doctorate and post-Doctorate programmers have 4th level of accreditation;

Accredited education establishments provide instructions according to their accreditation level. However, the highest the accreditation level of an education establishments is, the more options it can offer to its students, who can graduate from it with a diploma or degree of any chosen level.

Six educational institutions of III-IV level of accreditation, 25 higher educational institutions of I-II level of accreditation, two private educational institutions and nine subdivisions of various forms of ownership operate in Poltava region. Subordination of education institutions in Ukraine differs from other countries. So, not all of them are managed by the Ministry of Education and Science of Ukraine. The biggest branch systems of Poltava region are managed by the Ministry of Agrarian Policy, Ministry of Health and others. It means that development of those institutions is up to each Ministry. Differentiation of educational institutions according to its affiliation in Poltava region is described in the following picture 1.

Pic.1. Distribution of HEIs by the type and affiliation by Ministry

According to the picture 1, we can affirm, that Poltava region has great educational potential, which is confirmed by number of high educational institutions and their variety. So, higher educational institutions which are affiliated by Ministry of Education and Science of Ukraine take the first place (17 educational institutions 3 of which are universities, 4 colleges, 7 technical colleges and 3 specialized schools). HEIs which are affiliated by Ministry of Agrarian Policy take second place (7

educational institutions 1 of which is academy, 3 colleges and 3 technical colleges). Finally, HEIs which are affiliated by Ministry of Health take third place (5 educational institutions 1 of which is academy, 2 colleges and 2 technical colleges).

Nowadays, Poltava region has about 61 000 students 10 994 of which are study at educational institutions of I-II level of accreditation and 50 445 students study at educational institutions of III-IV level of accreditation. Almost 86% of students are study at educational institutions of I-II level of accreditation which are state institutions. International relations of Poltava higher educational institutions grow. Today in Poltava there are students from Russia, Latvia, Poland, Czech Republic, Bulgaria, Hungary, Austria, France, Germany, Denmark, Canada, USA and China.

The strategic objectives for the HEI sector of Poltava region includes: development of a contemporary strategy for HE development, focusing on quality assurance and its integration with European and global HE areas; monitoring and ensuring law enforcement by Ukrainian HE institutions; promotion of university autonomy, students' self-governance and public involvement with university governance; development of a legal-regulatory basis and implementation of measures to increase the employability of university graduates.

PECULIARITIES OF DOING BUSINESS WITH JAPANESE PARTNERS

Mariya Voskobonyk

Poltava University of Economics and Trade, Ukraine

me41voskobonyk@gmail.com

Many Japanese businesspeople are experienced in interacting with other cultures. However, when negotiating business there, people expect that you understand and follow the Japanese way of doing things. Japanese understand that it is very difficult for foreigners to work in Japan. As matter fact they will not expect you to speak or read Japanese, or be conversant with their strict cultural nuances. That's why mistakes are allowed as long as genuine respect is shown at all times. *Initial Contacts and Meetings.* Appointments are required and, whenever possible, should be made several weeks in advance. Punctuality is important. It may take several meetings for your Japanese counterparts to become comfortable with you and be able to conduct business with you. Before initiating business negotiations in Japan, identify a highly respected local person with whom you have or can establish a good relationship. Negotiations in Japan require a team of negotiators instead of relying on a single individual. Always select your team members carefully. It's vital that your team is well aligned. Disagreeing with each other in front of the Japanese can be disastrous. The size of your team conveys the level of seriousness, so larger is better. The exchange of business cards is an essential step when meeting someone for the first time, so bring a lot more than you need.

This initial getting to know you time is crucial to laying the foundation for a successful relationship. Always give a small gift, as a token of your esteem, and present it to the most senior person at the end of the meeting.

Sharing of Information. In the phase of gathering information and discussing various details, the Japanese seek to find the other side's weaknesses. They rarely share information freely, since the Japanese view is that having privileged information creates bargaining advantages. Your counterparts consider putting all your cards on the table foolish. However, it is unwise to surprise the Japanese. Keep in mind that the Japanese are very detail-oriented. If you make exaggerated claims in an effort to impress the other side or to obtain concessions, they will likely investigate

your claims before responding. This could become very embarrassing and may ruin the trust that has been built.

Pace of Negotiation. Expect negotiations to be slow and protracted, with immense attention paid to details throughout all stages. Relationship building, information gathering, bargaining, and decision making – all take considerable time.

Bargaining. The Japanese negotiation style is very formal and tolerates only a restricted set of negotiation tactics. Many techniques that may be accepted or even admired elsewhere could jeopardize the success of a negotiation in this country. The Japanese are used to bargaining but often frown upon haggling. The Japanese seldom grant concession. They expect both parties to come to the table with their best offer. Leave yourself and for your Japanese partners sufficient room for concessions at different levels and prepare alternative options. Deceptive techniques may sometimes be employed, and Japanese negotiators may expect you to use some of them as well. It is advisable to verify information received from the Japanese side through other channels if you have a chance. Similarly, they treat 'outside' information with caution.

Decision Making. While Japanese decision making is a group process through which consensus is established, an individual manager is the one making the final decision. Westerners may mistakenly assume that this manager is the "key decision maker" in an organization, while in reality such a role usually doesn't exist at all. The process the Japanese use to reach decisions involves many stakeholders who establish consensus through a series of deliberations.

Agreements and Contracts. The way the Japanese communicate agreement is by clearly stating all terms and conditions they agree with. Don't pressure the Japanese into signing contracts. If used at all, written contracts are normally kept high-level, capturing only the primary aspects, terms, and conditions of the agreement. The Japanese believe that the primary strength of an agreement lies in the partners' commitment rather than in its written documentation. The Japanese do not see contracts as final agreements so they can be renegotiated. Using a local attorney, rather than a western one, is viewed favorably.

Other Important Things to Know. Business meals and entertainment, in particular dinners, Karaoke evenings, and other evening events that may include heavy alcohol consumption are very important as they help advance the vital process of building strong relationships. Refusing to participate in these activities may be taken as a clear signal that you are not seriously interested in doing business with your counterparts. Although these are primarily social functions, business is often discussed informally in smaller groups, many times one-on-one.

ТЕНДЕНЦИИ ИЗМЕНЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА ЭКОНОМИЧЕСКИ АКТИВНОГО НАСЕЛЕНИЯ В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ И ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ

Дубровина Н.А.¹, Бенева Е.², Дубровина В.А.³

*^{1,2} Высшая Школа Экономики и Административного Менеджмента в
Братиславе, Словакия*

³ Харьковский торгово-экономический институт КНТЭУ, Украина

¹ nadija@mail.ru, ² elenbenova@gmail.com, ³ vera_dubrovina@mail.ru

Одними из важнейших задач Европейского Союза являются повышение конкурентоспособности стран-членов ЕС и развитие экономики, основанной на знаниях (knowledge based economy). Обе эти задачи тесно связаны с качеством

человеческих ресурсов, а именно с наличием определенных компетенций и высоким уровнем подготовки кадров, занятых в инновационных сферах экономики. Обеспечение высокого качества человеческих ресурсов, их конкурентоспособности на рынках ЕС и за рубежом (прежде всего в США), предполагает существенное реформирование системы образования. В связи с этим в ряде ключевых документов ЕС (Европейская стратегия занятости, Европейская социальная программа, Лиссабонская стратегия и др.) большое внимание уделяется связи системы образования и подготовки человеческих ресурсов к новым вызовам на глобальном, региональных и локальных рынках труда [1,2].

В данной работе была поставлена цель – исследовать тенденции изменения образовательного потенциала на примере отдельных стран ЕС. В качестве объекта исследований были использованы данные по уровню образовательного потенциала для регионов NUTS2 6 стран Центральной и Восточной Европы, таких как: Австрия, Чехия, Германия, Венгрия, Польша и Словакия. Выбор данных стран обусловлен тем, что эти страны имеют общие границы, представляют группу стран как с развитой социальной рыночной экономикой (Германия и Австрия), так и посттрансформационных стран (Чехия, Венгрия, Польша и Словакия), опыт которых важен для Украины [1].

Для исследований были выбраны данные по уровню образовательного потенциала экономически активного населения указанных стран ЦВЕ. Образовательный потенциал описывается структурой экономически активного населения, имеющего тот или иной максимально достигнутый уровень образования. Выделяют три основных уровня: ED02 – доля экономически активного населения с неполным и средним уровнем образования; ED34 – доля экономически активного населения с образованием выше среднего, но не высшим; ED56 – доля экономически активного населения с первым и вторым уровнями высшего образования. Для всех стран ЕС отмечалась тенденция снижения доли экономически активного населения, имеющего только среднее или неполное среднее образование. Следует заметить, что для стран ЕС-15 доля экономически активного населения, имеющего лишь среднее или неполное среднее образование, гораздо выше, чем для новых стран-членов ЕС, которые в основном представлены бывшими социалистическими странами. Например, в Австрии данный показатель составлял в 2000 г. 20.36%, а в Германии – 16.36%. Среди приведенных постсоциалистических стран в 2000 г. наименьшее значение указанного показателя отмечалось в Словакии (6.69%), а наибольшее – в Венгрии (17.39%). За период 2000-2010 гг. для стран ЕС-27 показатель доли экономически активного населения со средним и неполным средним образованием снизился с 28.34% до 21.99%, т.е. на 6.35 единиц. В странах ЕС-15 за указанный период этот показатель снизился с 30.8% до 24.53%, т.е. на 6.27 единиц, а в странах ЕС-10 – на 5.53 единицы (с 13.44% до 7.91%). Среди стран ЕС-10 наиболее интенсивно отмечалось снижение данного показателя в Польше (на 7.33 единицы), а наименее интенсивное снижение было в Словакии (на 3 единицы). В целом тенденции снижения доли экономически активного населения со средним и неполным средним образованием достаточно сильно коррелированы как между странами, так и между группами стран. Особенно высокие коэффициенты корреляции (0.7 и выше) наблюдаются для тенденций данного показателя в постсоциалистических странах.

В странах ЕС-27 доля экономически активного населения с уровнем образования выше среднего, но не высшим, в 2000 г. составляла 44.76%, а в 2010 г. увеличилась на 4.07 единицы и составила 48.83%. В странах ЕС-15 за указанный период этот показатель увеличился с 40.17% до 44.99%, а в странах

ЕС-10 произошло снижение с 72.53% до 66%, т.е. на 6.57 единиц. Так, в Польше и Словакии за период 2000-2010 гг. произошло достаточно интенсивное снижение доли экономически активного населения с образованием выше среднего, но не высшим. Следует отметить, что между собой тенденции доли экономически активного населения с образованием ED34 в странах ЕС в меньшей степени коррелированы, чем по показателям ED02. Для некоторых групп стран отмечаются прямопротивоположные тенденции, о чем свидетельствуют достаточно высокие отрицательные значения коэффициентов корреляции. В тоже время, для приведенных постсоциалистических стран (Чехии, Венгрии, Польши и Словакии) тенденции изменения доли экономически активного населения с образованием выше среднего, но не высшим, между собой достаточно сильно взаимосвязаны и имеют положительные коэффициенты корреляции.

За период 2000-2010 гг. достаточно резко возросла доля экономически активного населения с высшим образованием. Для группы стран ЕС-27 этот показатель возрос с 21.45% в 2000 г. до 28.93% в 2010 г., т.е. на 7.48 единиц. За указанный период для стран ЕС-15 показатель доли экономически активного населения с высшим образованием возрос с 22.67% до 30.16%, т.е. на 7.49 единиц, а для стран ЕС-10 – на 12.06 единиц (с 14.03% до 26.09%). Среди приведенных стран ЦВЕ наиболее интенсивный рост данного показателя отмечался в Польше, Словакии и Венгрии, в то время как в Германии и Австрии увеличение доли экономически активного населения с высшим образованием за период 2000-2010 гг. составляло 3.18 единиц и 4.09 единиц соответственно. Следует отметить, что в целом как по группам стран ЕС, так и по приведенным странам ЦВЕ, отмечается очень сильная взаимосвязь тенденций, о чем свидетельствуют высокие положительные значения коэффициентов корреляции. Проведенный сравнительный анализа динамики образовательного потенциала по странам ЦВЕ позволяет выявить перспективы развития национальных рынков труда и предложить мероприятия по их координации с учетом вызовов для стратегий ЕС в сфере образования и занятости.

Литература

1. Нова динаміка вищої освіти і досліджень для соціальних змін та розвитку // За ред. І.О.Вакарчука. Упорядники: Фініков Т.В., Болубаш Я.Я., Бабин І.І., Усатенко Г.О. – К.:Агентство «Україна», 2009. – 64 с.

2. Progress towards the Lisbon Objectives in Education and Training. Indicators and benchmarks. Commission staff working document. Commission of the European Communities. Brussels, 2008. – 232 p.

ДИАГНОСТИКА КАЧЕСТВА МЕДИЦИНСКИХ УСЛУГ НА ОСНОВЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА РЕСПОНДЕНТОВ

Дубровина Н.А.¹, Сивец А.², Орновский М.³, Обцовская Д.⁴

¹ Высшая Школа Экономики и Административного Менеджмента в Братиславе, Словакия

² Педиатрический центр им. Яна Павла II в Сосновце, Польша

^{3,4} Высшая медицинская школа в г. Сосновец, Польша

¹ nadija@mail.ru, ² sivetz@wp.eu, ^{3,4} wsm.sosnowiec@op.pl

В современной рыночной системе организации здравоохранения значительное внимание уделяется правам пациентов и их активной роли в

качестве потребителей медицинских услуг. Выбор конкретных врачей и лечебных заведений определяется не только потребностями пациентов в тех или иных видах диагностики, лечения или реабилитации, но и зависит от социально-экономических факторов и поведенческих особенностей потребителей медицинских услуг, а именно, от уровня доходов потребителей, пола, возраста, образования, социального статуса, черт характера, психологического профиля и т.д. В связи с этим важную роль приобретает проведение регулярных социологических опросов респондентов и организация маркетинговых исследований по оценке качества медицинских услуг в рамках различных государственных и муниципальных программ, нацеленных на повышение эффективности работы лечебно-поликлинических учреждений и формирование их позитивного имиджа.

Для оценки качества медицинских услуг на примерах отдельных городов Польши и Украины был реализован пилотный проект «Развитие практики европейских реформ в сфере здравоохранения», проводившийся на территории ряда восточных регионов Украины и на территории Силезского воеводства Польши в 2009-2012 гг. В проекте принимали участие представители сферы здравоохранения, ряд лечебных и профилактических медицинских учреждений, высшие учебные заведения и общественные организации из обеих стран.

В качестве респондентов выступали представители различных возрастных и гендерных групп населения, проживающие на территориях регионов Польши и Украины, охваченных в рамках данного проекта.

Целью анкетирования респондентов было: проведение оценки качества медицинских услуг с точки зрения населения молодого, среднего и пожилого возраста; выявление негативных явлений в сфере здравоохранения на примере отдельных городов Украины и Польши; определение факторов, оказывающих влияние на поведение и предпочтения потребителей при выборе медицинских услуг и медицинского персонала; изучение перспектив реформирования и развития системы здравоохранения.

В анкетах респондентам предлагалось оценить качество медицинских услуг в Украине со следующих позиций:

- 1) оценить уровень медицинского обслуживания (низкий, средний, высокий);
- 2) удовлетворенность качеством медицинского обслуживания (да, нет);
- 3) оценить степень доступности медицинских услуг в государственных медицинских учреждениях для слоев населения с различным уровнем дохода (все слои населения, население со средним уровнем дохода, население с высоким уровнем дохода);
- 4) оценить степень доступности медицинских услуг в негосударственных медицинских учреждениях для слоев населения с различным уровнем дохода (все слои населения, население со средним уровнем дохода, население с высоким уровнем дохода);
- 5) оценить уровень медицинского обслуживания в студенческой или местной поликлинике (низкий, средний, высокий);
- 6) указать негативных явлений в медицинских учреждениях, с которыми сталкивался или не сталкивался респондент (низкий профессионализм врачей, безразличие, хамство, вымогательство денег, неоказание своевременной медицинской помощи);
- 7) указать, основываясь на личном опыте респондентов, частоту объяснений врачами диагноза и схемы лечения (никогда, редко, достаточно часто, всегда);

8) степень эффективности ежегодных профилактических медицинских осмотров с точки зрения респондентов (абсолютно бесполезные мероприятия; необходимые мероприятия, но их эффективность низкая; необходимые мероприятия с высокой степенью эффективности).

Также респондентов просили указать причины, по которым они, как пациенты, выбирают лечащего врача или врача-консультанта. Среди возможных причин в анкете указывались следующие: компетентность и профессионализм врача; хорошее отношение к пациенту; рекомендации друзей и знакомых; личное знакомство или дружба; относительно низкая стоимость услуг врача.

Респондентов опрашивали, какие факторы (умение общаться с пациентами; профессионализм; коммуникабельность, внешний вид, стиль поведения; принципиальность, честность; скромность, отсутствие намерений вымогательства денег у пациента) определяют популярность врача у пациентов.

Кроме того, респонденты отвечали на вопрос о том, какие знания и навыки общения необходимы врачу при общении с пациентами. При этом, респонденты могли выбрать следующие варианты ответов: достаточно общих знаний деонтологии, которые получает врач в медицинском вузе; необходим практический опыт общения с людьми; необходимы дополнительные знания по психологии и PR- менеджменту, полученные на курсах и тренингах.

Респондентов анкет также просили указать частоту посещения врачей в течение двух последних лет (не было обращений; до 5 обращений; от 6 до 10 обращений; свыше 10 обращений) и степень выполнения рекомендаций врачей (никогда; редко; достаточно часто; всегда).

Для анализа возможностей предоставления дополнительных консультативных медицинских услуг с использованием электронной почты и Интернета, респондентов просили указать наличие (отсутствие) их интереса к таким видам услуг.

С целью изучения перспектив реформирования и развития системы здравоохранения в Украине и в Польше респондентов просили ответить на вопросы, связанные с целесообразностью введения обязательного медицинского страхования в Украине, необходимости увеличения или сокращения коммерческих негосударственных медицинских учреждений, развития отдельных направлений в сфере здравоохранения, взимания оплаты за те или иные виды медицинских услуг.

Также респондентов просили ответить на вопросы, касающиеся размеров уровней средних заработных плат для врачей различных специальностей и средней, приемлемой с точки зрения респондента, стоимости одной врачебной консультации пациента в условиях платной медицины.

Респондентов также просили указать, какие из перечисленных проблем польской и украинской медицины, с их точки зрения, наиболее важны: борьба с коррупцией; низкий уровень финансирования медицины; недостаточный уровень качества медицинских услуг; необходимость повышения компетентности медицинского персонала, ознакомление с передовым европейским опытом; введение страховой медицины; реформирование служб здравоохранения.

Респонденты также отвечали на вопросы о том, какие, по их мнению, должны быть внедрены различные формы мотивации медицинского персонала в медицинских учреждениях.

Для анализа популярности медицинских профессий в обществе, респондентов просили ответить на вопрос, хотят ли они, чтобы их дети получили медицинские профессии.

Анкетные, полученные в ходе социологического опроса респондентов из Польши и Украины, обрабатывались различными статистическими и эконометрическими методами с помощью программ Statistica и Eviews; были построены эконометрические модели бинарного или множественного выбора зависимой переменной и выявлено влияние отдельных факторов на оценки качества медицинских услуг и предпочтения их потребителей.

Полученные в результате анкетирования и статистической обработки выводы и результаты сравнительного анализа могут быть полезными при разработке рекомендаций по улучшению качества медицинского обслуживания в отдельных лечебно-профилактических учреждениях Польши и Украины.

Литература

1. Bukowska-Piastrzyńska A. Marketing usług zdrowotnych. Od budowania wizerunku placówki do zadowolenia klientów. – Warszawa. CeDeWu. 2009.
2. Detyna B., Detyna J. Jakość usług medycznych. Ocena statystyczna. Podstawy metodyczne. – Warszawa, DIFIN. 2011.

МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Єрмак Н.В.

*Бердянський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету, Україна
gumen.natalya@gmail.com*

Швидкі темпи розвитку сучасної науки і техніки та зростання кількості інформації у світі потребують якісно нового рівня викладання як базових, так і фахових дисциплін, забезпечення інтелектуальної, психологічної, моральної та комунікативної готовності до життєдіяльності в нових умовах студентів ВНЗ. Йдеться про формування так званої „життєвої компетентності” особистості, яка є складним комплексом знань, вмінь та життєвого досвіду, необхідних для розв’язання завдань, продуктивного самоздійснення, самореалізації, самовираження й самовдосконалення.

Оволодіння майбутніх фахівців економічного напрямку саме комунікативною компетентністю в значній мірі буде сприяти їх цілеспрямованості, професіоналізму та авторитетності. Відповідно, формування комунікативної компетентності сприятиме розвитку фахової компетентності.

Дослідження комунікативної готовності майбутніх економістів до професійної діяльності передбачає розкриття сутності процесу комунікації. Основні комунікативні вимоги до мови – точність, ясність і мовна внормованість – мають у професійній сфері свою специфіку і дозволяють:

встановити оптимальні міжособистісні контакти між керівниками і виконавцями під час організації процесу діяльності (досягнення точності при цьому забезпечується сукупністю відповідних галузевих термінів);

організувати процес встановлення ділового контакту, використовуючи необхідні для цього форми і методи заохочення працівників (створення й

збереження сприятливого комунікативного мікроклімату повною мірою залежить від фахівця);

аналізувати роботу служб і скласти структуру маркетингової діяльності (важливу роль в цьому відіграє ясність професійної мови);

визначити шляхи удосконалення інформаційно-рекламної та економічної діяльності підприємства, що досягається завдяки мовної вкоренованості (у зв'язку із впровадженням української мови як державної відбувається вироблення нових мовних стереотипів у економічній сфері – і це насамперед стосується комунікативно доцільного використання численних мовних формул);

організувати і вдосконалити економічну діяльність та обґрунтувати її здійснення на підприємстві (слід дбати в даному випадку про досягнення належного мікроклімату, що забезпечує в цілому досягнення комунікативної мети);

організувати роботу підприємства, що залежить від спілкування з колегами, підлеглими та керівниками;

приймати раціональні рішення в реальних робочих ситуаціях;

контролювати виконання своїх розпоряджень;

організувати процес діяльності підприємства, пов'язаний з економічними напрямками;

сформулювати якісну характеристику на економічну діяльність підприємства.

Комунікативну компетентність майбутніх фахівців економічного напрямку ми розглядаємо як вироблення сукупності комунікативних умінь і навичок на основі новітніх досягнень психології і лінгвістики.

Саме під час прояву високого рівня комунікативної компетентності виявляється професійна обізнаність фахівців економічної діяльності у галузі загальних характеристик особистості, особливостей психологічних процесів та комунікативної готовності.

В основу дослідження покладено гіпотезу, згідно з якою успішне формування комунікативної компетентності у майбутніх фахівців економічного напрямку ВНЗ III-IV рівнів акредитації можливе за умов:

внесення культури мовлення як необхідної структурної складової до професійної компетентності фахівця економічного напрямку;

наукової розробки моделі мовленнєвої культури, яка б містила потребо-мотиваційний, когнітивний і операційно-діяльнісний компоненти;

розробки пакету дидактичних засобів визначення рівня сформованості комунікативної компетентності у майбутніх фахівців економічного напрямку;

розробки змісту і навчально-методичного комплексу курсу «Основи мовленнєвої культури майбутніх фахівців економічного напрямку» та його впровадження в навчальний процес ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

З метою перевірки правомірності означених припущень необхідно вирішити наступні завдання:

розглянути генезис поняття «комунікативна компетентність» та науково обґрунтувати необхідність формування мовленнєвої культури в контексті потреб соціально-економічного і технологічного розвитку суспільства і як необхідного компоненту професійної компетентності у майбутніх фахівців економічного напрямку;

розкрити сутність, структуру і зміст професійно-мовленнєвої культури фахівця економічного напрямку, проаналізувати специфіку досліджуваного поняття щодо фахівця;

виявити зміст, форми і методи формування мовленнєвої культури у майбутніх фахівців економічного напрямку;

розробити модель формування мовленнєвої культури у майбутніх фахівців економічного напрямку, яку б складала потребово-мотиваційний, когнітивний і операційно-діяльнісний компоненти; розробити показники і рівні її стану в студентів – економістів ВНЗ III-IV рівнів акредитації;

розробити навчально-методичний комплекс курсу «Основи мовленнєвої культури майбутніх фахівців економічного напрямку» та дослідити ефективність його втілення у навчальний процес.

Методологічними засадами дослідження стали філософські положення з теорії культури, мовознавства, психології, їх функції у суспільстві, типологіях і закономірностях розвитку, впливу на світогляд і самовираження сучасної людини; питання співвідношення культури і освіти, етики і практичної діяльності людини; філософські уявлення про реальний, об'єктивно існуючий світ, який постійно розвивається, вплив мовленнєвого середовища на інтелектуально-моральний розвиток особистості, а також на всі сфери життєдіяльності.

Складність досліджуваної проблеми зумовила необхідність застосування комплексу науково-дослідницьких методів:

вивчення й аналіз вітчизняної, іноземної наукової та методичної літератури з етики, мовознавства, психології, педагогіки, методики професійної підготовки фахівців економічного напрямку;

аналіз і узагальнення методичного досвіду щодо професійної підготовки майбутніх фахівців економічного напрямку;

безпосереднє та непряме педагогічне спостереження за навчально-виховним процесом, мовленнєвою культурою студентів, бесіди, усні та письмові опитування, анкетування та тестування фахівців економічного напрямку, випускників ВНЗ III-IV рівнів акредитації відповідного фаху;

педагогічний експеримент і дослідно-експериментальна робота в процесі розробки, створення й апробації навчально-методичного комплексу з курсу «Основи мовленнєвої культури майбутніх фахівців економічного напрямку»;

статистична обробка дослідно-експериментальних даних за допомогою ЕОМ та мережі Internet.

Базою дослідно-експериментальної роботи є Бердянський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету.

ТЕХНОЦЕНТРЫ КАК ПРИМЕР ИННОВАЦИОННОГО ОБЪЕДИНЕНИЯ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ЦЕНТРОВ

Жидкова Т.В.¹, Апатенко Т.Н.²

Харьковская национальная академия городского хозяйства, Украина

¹ tavlz@bk.ru, ² tapochka.ua@ukr.net

Одним из основных направлений научной работы кафедры Градостроительства Харьковской национальной академии городского хозяйства является «Концепция и стратегия системного, устойчивого и стратегического развития регионов и крупных городов» и, в контексте данной тематики, проблемы формирования Харьковской городской агломерации

В процессе агломерирования выделяются системы учреждений и центров общественного обслуживания. Как известно, такие центры могут быть многофункциональными или специализированными. Специализированные центры имеют объективную базу для возникновения в структуре крупных городов и агломераций, будучи связаны с процессом концентрации и интеграции городских функций в различных сферах. Отличительный признак

специализированного центра – наличие «базового» профиля специализации, который стимулирует проявление различных форм социокультурной деятельности [1].

В современном представлении к категории специализированных центров имеют прямое отношение центры с наукоемкими производствами (технополисы, технопарки), в которых основной функцией является развитие инновационных технологий на базе научных разработок, что предполагает создание дополнительных мест приложения труда, при этом функция обслуживания и проведения досуга для подобных образований приобретает второстепенное значение.

Впервые подобные инновационные объекты были обозначены в 1951 г. в США, г. Пало-Альто на базе Стенфордского университета. Благодаря ее реализации не только создана знаменитая «Кремниевая долина», которая, в сущности, является высокотехнологическим («high-tech») регионом, но и начался победоносный всемирный прогресс технопарков [2].

Высокоразвитые государства работают над кластеризацией собственных экономик с целью обеспечения эффективного функционирования «треугольника знаний» (образование – наука – производство). Концентрация подобных образований в системе города способствует территориальному развитию городов, повышению их конкурентоспособности. В контексте вышесказанного, научно-производственные комплексы (технопарки), которые специализируются в определенном секторе экономики и размещаются, как правило, на окраинах крупных городов, в отдельных локализованных кластерах, являются яркими примерами подобных систем.

Одной из главных особенностей технопарков, как было отмечено выше, является создание новых рабочих мест, что особенно актуально в современном мире в связи с ускорением процесса деиндустриализации.

Подобные тенденции стали заметны и в Украине. В малых городах, где основной градообразующей базой являлись, крупные предприятия, которые перестали функционировать, увеличились трудовые миграции. Технопарки, как места приложения труда, в частности для населения малых городов в пределах агломерации, способны снизить остроту данной проблемы.

Технопарки Украины можно разделить на три категории:

- при ВУЗах, НИИ без поддержки государства (не имеют никаких льгот);
- в специальных экономических зонах (СЭЗ) – пользуются такими же налоговыми льготами, как остальные предприятия этих зон;
- на базе крупных научных центров или ВУЗов, имеющие мощные исследовательские подразделения, которые подпадают под действие Закона Украины «О специальном режиме инвестиционной и инновационной деятельности технологических парков» и пользуются специальными льготами [3].

Яркой иллюстрацией технопарков третьей категории является научно-технологический парк «Пятихатки», который создается на территории Харьковской области, которая отличается развитыми производственными, культурными, рекреационными связями, а также удобными транспортными связями. На его территории предполагается создание «IT-парка» – регионального инвестиционного проекта Харьковской области).

На территории Харьковской области также открыт ООО "Украинско-российский технопарк "Слобожанщина", который размещен на базе госпредприятия "ФЭД", деятельность которого направлена на трансфер технологий в авиации, станкостроении, инновационной мехатроники, а также по внедрению и разработке новых материалов и нанотехнологий.

На втором направлении действует коммунальное предприятие (КП) «Индустриальный парк «Рогань» – пилотный проект правительства Украины по созданию промышленного парка [4].

Многофункциональность технопарка позволит адекватно реагировать на потребности общества, что приведёт его к высокой экономической «устойчивости», так необходимой в эпоху мировой нестабильности. В подобных системах наблюдается синергетический эффект, когда общая эффективность может во много раз превосходить сумму эффективностей входящих в неё элементов.

Литература

1. Кравченко О.П. Моделирование системы общественных центров Москвы / О.П.Кравченко // В сб. "Новые направления в развитии типов зданий культуры, спорта и их сетей". – М.: ЦНИИЭП учебных зданий, 1988.
2. Беляев Д.П. Технопаркам – зеленый свет / Д.П.Беляев // В сб. Украинского центра инноватики и патентно-информационных услуг. – К., 2003.
3. Шишкин О. В. Мифы и реалии украинских технопарков / О.В.Шишкин / Газета "LB.ua". – Х., 2006.
4. По материалам сайта Харьковской обл. администрации – Х., 2011.

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Іванова М.В.

*КП «Бердянськшляхбуд» БМР, Україна
marishka_08@list.ru*

Сучасний стан економіки України є відображенням багатьох соціально-економічних процесів, що протікають у світовому суспільстві. На нинішньому етапі розвитку країни актуальною стає проблема економічного зростання кожного з її регіонів. Існуючий зарубіжний та вітчизняний досвід практики проведення ринкових реформ підтверджує доцільність та ефективність впровадження регіональної економічної політики, без якої здійснювати успішні перетворення в масштабі всієї національної економіки неможливо. Неприйняття до уваги всіх особливостей регіонів, відсутність належної оцінки та прогнозування подальшого розвитку робить не результативним весь процес управління на регіональному рівні.

Згідно з Концепцією державної регіональної політики [1], головна мета регіональних перетворень полягає в «створенні умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів». В Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» [2] відмічається, що розвиток регіонів – провідний напрямок регіональної політики, а її пріоритетними шляхами є вдосконалення регулювання у сфері соціально-економічного розвитку регіонів.

Одним з таких регіонів є Запорізька область, в якій під впливом історичних, природних та економічних умов сформувався аграрно-промисловий тип господарського комплексу із розвинутим багатогалузевим та переробним виробництвом (табл.1).

Галузева структура області свідчить, що одним з головних елементів економіки є промисловість, яка відіграє значну роль у структурі промислового виробництва країни. На території Запорізької області розташовані підприємства

машинобудування і металообробки, хімічної, нафтохімічної та легкої промисловості, інших галузей. Інша група галузей промисловості орієнтована на обслуговування сільського господарства і переробку сільськогосподарської продукції. Обсяг промислового виробництва в Запорізькій області за 2012 р. порівняно з 2011 р. скоротився на 3,2% [3] (16 місце в Україні).

Таблиця 1

SWOT-аналіз потенціалу Запорізької області [6]

Сильні сторони регіону	Слабкі сторони регіону
1) сприятливі природно-кліматичні умови, які дозволяють розвивати курортно-рекреаційний та аграрний потенціали; 2) значний науково-освітній потенціал, висококваліфіковані кадри; 3) розвинутий індустріальний сектор; 4) забезпеченість області продуктами харчування власного виробництва; 5) значні енергогенеруючі потужності.	1) значний рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище, загострення екологічних проблем; 2) значний рівень зносу основних виробничих фондів; 3) незадовільний технічний стан автомобільних доріг; 4) проблеми із забезпеченням якісною питною водою; 5) недостатній рівень газифікації населених пунктів; 6) незадовільний стан охорони здоров'я, високий рівень захворюваності на хвороби системи кровообігу, новоутворення, вроджені аномалії; 7) повільний розвиток будівництва, зокрема будівництва житла; 8) значна частка збиткових суб'єктів господарювання

Сільське господарство – третя за обсягами галузь матеріального виробництва Запорізької області з рослинницько-тваринницьким напрямком виробничої спеціалізації. Валова продукція сільського господарства за 2012 р. склала 7056,4 млн. грн. (17 місце в Україні), або 80,8% до рівня 2011 р. (24 місце).

За підсумками 2012 р., підприємствами Запорізької області виконано будівельних робіт на суму 1666,6 млн. грн. (11 місце серед регіонів України), або 102% до 2011 року (3 місце). Середньомісячна заробітна плата по області за січень-листопад 2012 р. склала 2907 грн. (6 місце по Україні) і збільшилась у порівнянні з відповідним періодом 2011 р. на 12,8% (26 місце по Україні). Індекс реальної заробітної плати за січень-листопад 2012 р. склав 112,5% (25-26 місце). Рівень зареєстрованого безробіття на 01.01.2013 склав 2,1% проти 2,06% на початок 2012 р. Протягом 2012 р. працевлаштовано 19,2 тис. осіб (31% загальної чисельності безробітних громадян) [5].

Незважаючи на позитивні тенденції в розвитку економіки області згідно зі щорічним рейтингом регіонів України, проведеному Фондом «Ефективного управління» та Всесвітнім економічним форумом, Запорізька область погіршила свої результати в рейтингу національної конкурентоспроможності на 1 позицію і

посіла 7-е місце серед 27 регіонів України. Її сукупний індекс (4,05) на 0,07 бала перевищує середній показник по країні.

За основний показник даного рейтингу обрано індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК), що увібрав 12 складових економічного та соціального розвитку. Застосування методології ІГК дозволяє порівнювати конкурентоспроможність регіонів України не лише між собою, а й у міжнародному контексті [4].

Для забезпечення реалізації державної політики зі стимулювання соціально-економічного розвитку Запорізької області розроблено стратегію, головною метою якої є досягнення європейських стандартів життя населення та динамічного розвитку територіальної громади на основі визначених пріоритетів й консолідації зусиль влади, бізнесу і громадськості на їх реалізації [6].

Для забезпечення стійкого усталеного розвитку Запорізької області необхідно розвивати:

1) сучасну управлінську культуру за міжнародними стандартами для забезпечення самодостатності територіальних громад, їх спроможності до самоврядування та визначення пріоритетів розвитку;

2) історико-культурну унікальність Запоріжжя – колыску козацької демократії;

3) курортно-туристичний центр національного та міжнародного значення;

4) екологічну безпеку для проживання;

5) прогресивні інноваційні наукомісткі технології,

6) інвестиційну привабливість територій для внутрішніх та зовнішніх інвесторів;

7) екологічно чисту промисловість;

8) високу аграрну культуру сільськогосподарського виробництва;

9) потужний освітньо-науковий потенціал;

10) високоякісну і доступну медичну допомогу;

11) належний рівень та якість життя населення;

12) соціально-правовий захист мешканців та суб'єктів господарювання.

Таким чином, основною метою державної регіональної політики країни на сучасному етапі розвитку є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку країни, що дасть змогу регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, зробити максимальний внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на зовнішньому ринку.

Література

1. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року [Текст]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р.

2. Про стимулювання розвитку регіонів [Текст]: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – №51. – Ст. 548.

3. Офіційний сайт Головного управління статистики в Запорізькій області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zr.ukrstat.gov.ua>.

4. Звіт про конкурентоспроможність України 2012. Фонд «Ефективне управління» у співробітництві зі Всесвітнім економічним форумом: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.feg.org.ua/docs>.

5. Програма економічного та соціального розвитку Запорізької області на 2012 рік: [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Запорізької обласної державної адміністрації. – Режим доступу: http://www.state_gov.zp.ua/docs.

6. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області до 2015 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua>.

МЕТОДИ БОРотьБИ З БЕЗРОБІТТЯМ В ЕКОНОМІЧНИХ ІДЕЯХ 20-30-рр. ХХ ст.

Казаков Г.І.

Бердянський державний педагогічний університет, Україна

Gkazakov2505@mail.ru

Однією з найгостріших проблем останнього століття є проблема безробіття. Особливо виразно ця проблема проявилася у 20-30-х роках минулого століття, в період між двома світовими війнами, а особливо в роки Великої депресії. Зростання рівня безробіття стало підґрунтям формування низки економічних теорій, в яких розглядалися причини та механізми подолання цього явища. Серед подібних теорій варто виділити ідеї англійських економістів А. Пігу та Дж. Кейнса.

Мета дослідження полягає в аналізі методів боротьби з безробіттям, які пропонували А.Пігу [4] та Дж. Кейнс [1], та визначенні ступня доцільності застосування цих методів в сучасних умовах.

Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина працездатного населення не може знайти роботу, стає відносно надлишковою, поповнюючи резервну армію праці [3, с. 366].

Унаслідок світової економічної кризи економісти шукали способи боротьби з безробіттям. Неокласична концепція причин безробіття та методи боротьби з ним сформульована А. Пігу в роботі «Теорія безробіття» [4]. Він вважав, що безробіття виникає як результат порушення законів ринку, втручання в конкурентний механізм або держави, або профспілок. Виходячи з цього, А. Пігу пропонує наступні методи боротьби з безробіттям:

сприяння зниженню заробітної плати;

роз'яснення профспілкам, що ріст заробітної плати, якого вони домагаються, обертається ростом безробіття;

необхідність працевлаштовувати державою працівників, що претендують на невисокий дохід, зокрема, заохочувати розвиток соціальної сфери [3, с.68].

Проте Дж. Кейнс розкритикував «Теорію безробіття». Він же висунув власну концепцію причин безробіття та методів боротьби з ним [1]. Виходячи з того, що причиною безробіття є недостатній попит на товари, що зумовлено схильністю людей до заощадження та недостатніми стимулами до інвестицій, кейнсіанці переконані, що ліквідувати безробіття можна, лише коли держава стимулюватиме попит та інвестиції. Особлива роль у зростанні інвестицій відводиться зниженню позичкового відсотка.

Ще одним засобом боротьби з безробіттям Дж. Кейнс вважав збільшення інвестицій, які спрямовуються на розширення громадських робіт і навіть на військові витрати [3, с. 367].

На сьогодні методи боротьби з безробіттям як А. Пігу, так і Дж. Кейнса не втратили актуальності та використовуються у сучасному суспільстві. Так, за рекомендаціями А. Пігу широко застосовується розподіл ставки заробітної плати і робочого часу між декількома працівниками. Використання часткового робочого дня скорочує безробіття навіть при збереженні несприятливої кон'юнктури [2].

Кейнсіанська теорія з певними змінами, які викликані змінами у сучасній економіці, є однією з найпоширеніших теорій. Особливо це пов'язано зі світовою економічною кризою 2007 р., коли в світі різко зріс більшовся рівень безробіття. Багато країн світу внаслідок цього для того, аби подолати безробіття, звернулись саме до ідей Дж. Кейнса.

Таким чином, в 20-30-і рр. ХХ ст. повстали серед інших дві теорії боротьби з безробіттям, які є популярними і сьогодні. Ідеї А. Пігу, а особливо Дж. Кейнса застосовувала при формуванні державної політики значна частина країн світу в умовах економічної кризи 2007 р., завдяки чому в переважній більшості країн було досягнуто зниження рівня безробіття.

Література

1. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс. – М.: Деловая книга, 2001.
2. Методы борьбы с безработицей: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://mgumoscov.blogspot.com/2011/07/blog-post_1482.html.
3. Основи економічної теорії / За ред. С.В. Мочерного: Посібник для студентів Вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 472 с.
4. Пигу А. Экономическая теория благосостояния. В 2 т. Т. 1. / А. Пигу. – М.: Прогресс, 1985.
5. Семенихина В.А. Экономическая теория: макроэкономика: Учеб. пособие / В.А. Семенихина, С.А. Крючков; Отв. ред. д-р экон. наук, профессор Р.М. Гусейнов. – Новосибирск: НГАСУ, 2003. – 136 с.

ANALYSIS OF STRUCTURE OF HOUSING CONSTRUCTION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Saltanat Kondybayeva

*Al Farabi Kazakh National University, Republic of Kazakhstan
atlaspol@mail.ru*

For the period of independence of the Republic of Kazakhstan construction of housing has become one of the priority directions of the Strategy of the country development until 2050 and is one of the most important tasks of national level. Nowadays considerable attention is paid to its settlement. It is connected with the fact that up to the recent time the housing sector was on the periphery of the social and economic policy. In these conditions the crisis of housing sector appeared with a significant decrease of volumes of housing construction, in first place affordable for the majority of population, aging of housing facilities as well as engineering and communication networks. Sharp decrease of living level of the population intensified the problem, and complete overhaul of housing facilities and systems of life-support of the population has become a national problem.

At the moment, we can state that the housing sector has passed to market relations in Kazakhstan. The structure of houses set into operation on property forms and financing sources changed. According to data of register of the housing facilities dated January 1st, 2007 the total area of the housing facilities in the Republic of Kazakhstan composed 254.6 million m², including at cities – 155.7 million m², at villages – 98.9 million m². More than 97.1% of housing facilities is in private property (247.3 million m²) and 2.9% – in state property (Figure 1).

Radical changes happened in the financing system of house building. The principal role played private and individual builders.

The state stopped to be a principal participant in house building. Its role in total volume of house building decreased from 21.4% in 1996 to 3.9% in 2004. In 2005 this index increased to 25.9% at the expense of building of houses on the State program for 2005-2007.

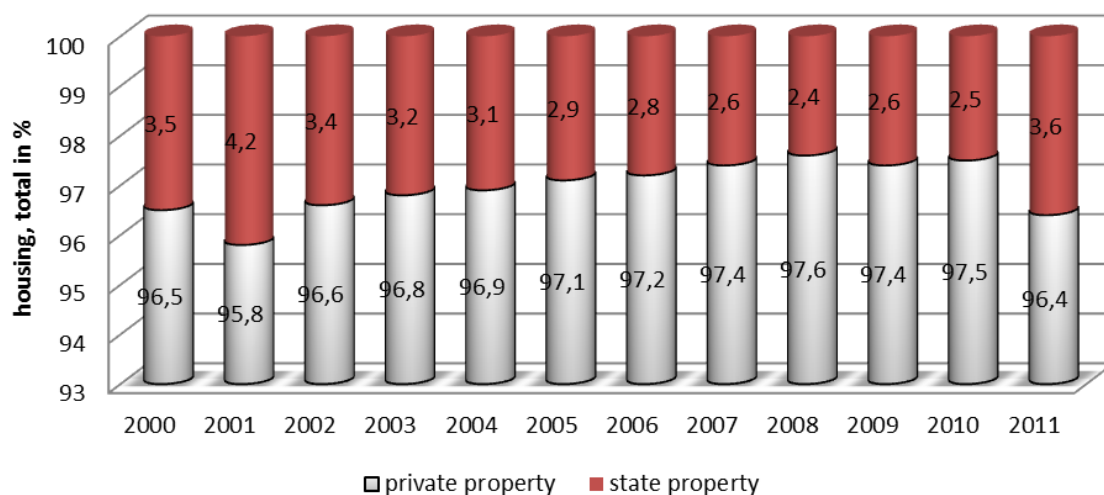

Figure 1. The composition and structure of the housing facilities of Kazakhstan

The main part of houses is built by private enterprises and organizations which part in total volume of building in the analyzable period composed at the average 89%. The population of the republic participates in solution of own housing problems actively. For the period of 2000-2004, more than 2/3 of total volume of houses set into operation was introduced at the expense of means of the population. In 2005, 50.2% of houses of total area of houses set into operation was introduced at the expense of means of the population. Volume of individual house building increases for last five years in 2.3 times (Figure 2).

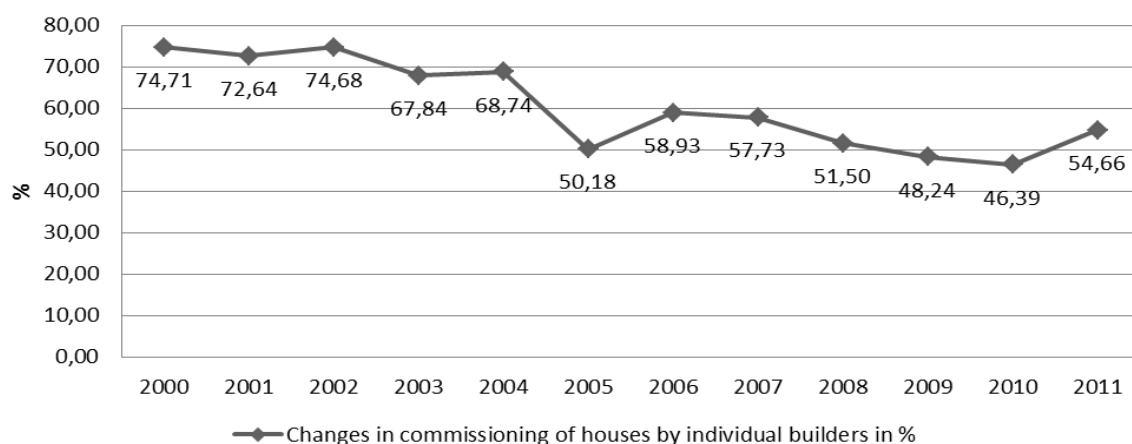

Figure 2. Volume of individual house building

Data specified in Figure 2 testify that the house building practically passed from the state sector to the private sector. It corresponds to the modern world standards.

However, the main part of the population cannot acquire apartments under conditions that are formed at the housing market in spite of significant increase of volumes of house building.

Analysis of house building state and provision of population shows that the part of population category that needs its own house very much is big by reason of lower incomes. According to data nowadays 47711 families that refer to socially protected population strata need houses. To satisfy these needs for the period of 5-7 years, annually houses must be constructed three times more than now. A big part of

population lives in houses constructed before 1980. For capital repairs of the outdated houses one need more than ten years by current volumes of financing.

In addition, the existing instruments of hypothecary crediting due to low level of incomes are accessible for wide strata of population poorly.

The prevalent situation in the sphere of provision of population with houses testifies necessity of execution of principally new housing policies. We think that it is necessary to create real possibility for construction or purchase of houses for families with average and partially low incomes.

НАПРЯМКИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПАТ «ХАРКІВСЬКА ТЕЦ-5»

Костін Ю.Д.¹, Мінкович О.В.²

¹ *Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна*

² *ПАТ «Харківська ТЕЦ-5», Україна*

¹ *ovsiyenko@rambler.ru, ² mbox@tec5.kharkov.ua*

В умовах складного соціально-економічного розвитку України значна увага повинна приділятися збереженню та відновленню енергетичного потенціалу країни, в якому важливу роль становлять великі та середні енергетичні підприємства [1, 2, 4]. Як свідчить аналіз ситуації у енергетичній галузі одним з важливих чинників зростання ефективності виробництва є підвищення продуктивності праці персоналу за рахунок впровадження відповідних програм матеріальної та моральної мотивації працівників та забезпечення успішної соціальної політики [2, 3, 4].

Нами було проведено аналіз основних напрямків соціальної політики одному з найбільших теплоцентралей в Україні – Харківська теплоелектроцентраль № 5, що розташована в Дергачівському районі Харківської області і призначена для забезпечення електроенергією і теплом побутових, промислових і бюджетних споживачів міста Харкова.

Сьогодні ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» має можливість забезпечити понад 30 % потреб у тепловій енергії такого мегаполісу, яким став Харків, а влітку надавати гаряче водопостачання усьому півторамільйонному місту. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу на 1.01.2011 р. складала 797 осіб, з них позаштатних працівників та сумісників 7 осіб. Більш ніж 99% персоналу працюють на умовах повного робочого часу. Фонд оплати праці у 2010 р. становив 49 646, 7 тис. грн., що на 36,4% було більше відповідного показника у 2009 р. Збільшення розміру фонду оплати праці в порівнянні з фактом 2009 р. відбулося у зв'язку зі зміною величини прожиткового мінімуму. Кадрова програма ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» спрямована на забезпечення рівня кваліфікації працівників технічним та економічним потребам підприємства.

Важливою складовою кадрової програми підприємства є соціальна політика. Соціальна політика ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» спрямована на створення потужних мотиваційних стимулів, поліпшення соціальної сфери й добробуту працівників і реалізується через розвиток соціальних проектів і програм, що включають у себе надання можливостей медичного обслуговування й відпочинку працівників, проведення спортивних і культурних заходів.

Завданнями соціальної політики на ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» є: 1) забезпечення гідного рівня доходів працівників підприємства, ветеранів праці й пенсіонерів; 2) своєчасні й повні розрахунки з бюджетами всіх рівнів; спільне з

Дергачівською районною державною адміністрацією створення й удосконалення системи соціальних послуг високої якості, розвиток соціальної інфраструктури; організація й проведення культурних і спортивних суспільно-значимих заходів; 3) турбота про здоров'я співробітників ТЕЦ; 4) формування системи корпоративної культури; 5) відродження духовних і моральних цінностей, турбота про підростаюче покоління.

Одним із пріоритетних напрямків соціальної політики є підтримка плідного співробітництва між працівниками в особі профспілкового комітету й керівництвом ПАТ «Харківська ТЕЦ-5», яке, крім встановлених законодавством та Галузевою угодою між Мінпаливенерго України й Профспілкою працівників енергетики та електротехнічної промисловості України, надає наступні послуги, пільги й гарантії:

1) здійснення оплати лікування працівників підприємства (а при наявності фінансової можливості – членів їх родин, що знаходяться на їхньому утриманні) у медичних установах у випадках, що потребують госпіталізації;

2) оздоровлення в таборах відпочинку дітей працівників;

3) компенсація працівникам 70 % вартості путівок у санаторії та будинки відпочинку;

4) надання матеріальної допомоги на оздоровлення під час щорічних відпусток у розмірі середньомісячної заробітної плати;

5) надання одноразової грошової допомоги за багаторічну й сумлінну працю працівникам, які звільняються у зв'язку із виходом на пенсію або у зв'язку з інвалідністю;

6) добровільне накопичувальне страхування життя працівників (пенсійне страхування).

Отже, підприємство надає всім працівникам повний пакет соціальних послуг, передбачений законодавством України, а також ряд додаткових пільг, послуг, виплат соціального характеру. Турбота про своїх співробітників є найважливішим напрямком соціальної політики, який сприяє стабільності й розвитку Харківської ТЕЦ-5 в довгостроковій перспективі.

Таким чином, вкладаючи матеріальні засоби в розвиток персоналу й активно використовуючи інструменти морального заохочення, підприємство має можливість не тільки уникнути плинності кадрів, але й залучати кращих фахівців на ринку й у цілому стимулювати ріст продуктивності праці. Соціальна підтримка й розвиток персоналу, які реалізуються в рамках соціальної політики на ПАТ «Харківська ТЕЦ-5», дозволили сформувати привабливість підприємства для кваліфікованих кадрів та стабілізувати колектив, створити сприятливий корпоративний клімат, який сприяє формуванню позитивного суспільного іміджу та зміцненню ділової репутації ПАТ «Харківська ТЕЦ-5».

Література

1. Клименко С.М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навч. посібник / С.М.Клименко, О.С.Дуброва. – К.: КНЕУ, 2005. – 252 с.

2. Костін Ю.Д. Модель оцінки ефективності праці персоналу на енергетичних підприємствах / Ю.Д.Костін, К.В.Ущатовський // Економіка промисловості. – 2010. – № 3(51). – С.107-109.

3. Ульяновский А.В. Корпоративный имидж: технологии формирования для максимального роста бизнеса. – М.: Эксмо, 2008.

4. Ущатовський К.В. Сутність прийняття рішень у кадровому менеджменті підприємства та їх класифікація / К.В.Ущатовський, Ю.Д.Костін // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. – Т.4, № 5. – С.208-214.

АНАЛИЗ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ И ТРАВМ ЗАНЯТОГО НАСЕЛЕНИЯ НА ПРИМЕРЕ СЛОВАКИИ

Лабаш П. ¹, Замятин П.Н. ², Дубровина Н.А. ³, Замятин Д.П. ⁴

¹ Университет им. Я. Коменского в Братиславе, Республика Словакия

² Институт общей и неотложной хирургии АМН Украины, Украина

³ Высшая Школа Экономики и Административного Менеджмента в Братиславе, Республика Словакия

⁴ Харьковский национальный медицинский университет, Украина

¹ peterlabas@hotmail.com, ^{2,4} zamyatinp@mail.ru, ³ nadija@mail.ru

В Украине одной из актуальных проблем является улучшение здоровья нации и снижение высоких показателей смертности населения, особенно в трудоспособном возрасте. Здоровье, как известно, является важным показателем качества человеческих ресурсов и через производительность труда человеческих ресурсов определяет социально-экономический потенциал развития национальных экономик [2].

Неоднократно в рамках реформирования системы здравоохранения ставился вопрос о введении обязательного медицинского страхования населения. Однако, несмотря на довольно длительный период времени, в течение которого ведутся дискуссии и разрабатываются новые законопроекты, до сих пор утвержденной концепции о введении обязательного медицинского страхования в Украине нет, хотя в ряде регионов осуществляются пилотные проекты по апробации отдельных организационных и финансово-экономических механизмов программ реформирования системы здравоохранения.

Существующая в Украине система обязательного социального страхования занятого населения, включающая, в том числе, и страхование от несчастных случаев и травм на производстве, не эффективна, поскольку не предусматривает именные страховые полисы для застрахованных и не позволяет покрывать непосредственные расходы на лечение и реабилитацию пациентов.

В связи с тем, что до сих пор в Украине нет единой точки зрения на целесообразность введения обязательного медицинского страхования, в первую очередь для работающего населения, необходимо изучить опыт бывших социалистических стран Центральной и Восточной Европы, где такие реформы были введены достаточно давно. На основании этого уже имеются объективные данные, позволяющие проанализировать эффективность каждой системы для отдельной страны, выявить достоинства и недостатки, указать на направления совершенствования организационных и финансово-экономических механизмов реформ.

В данной работе представлены результаты изучения опыта Словакии, где обязательное медицинское страхование населения введено достаточно давно, хотя, как показал кризис последних двух лет в системе здравоохранения страны и длительные забастовки медицинского персонала, существует значительный дефицит в финансировании системы здравоохранения, и страховых платежей на обязательное медицинское страхование не хватает, чтобы покрыть реальную стоимость лечения и реабилитации [4, 5].

Рассмотрим ситуацию в сфере медицинского страхования занятых в Словакии и тенденции основных показателей, касающихся профессиональных заболеваний и травм занятого населения за период 2003-2010 гг. [3].

В табл.1 представлены показатели, характеризующие динамику застрахованного в рамках медицинского страхования работающего населения Словакии и показатели нетрудоспособности вследствие болезней и травм.

Таблица 1

Динамика занятых, обеспеченных медицинским страхованием, и показателей нетрудоспособности вследствие болезней и травм

Показатель	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Среднее количество занятых, обеспеченных медицинской страховкой, млн. чел.	2,011	2,019	2,038	2,037	2,311	1,903	2,273	2,301
Количество вновь зарегистрированных случаев нетрудоспособности, всего (млн. случаев)	1,207	0,622	0,631	0,635	0,775	0,681	0,756	0,708
в том числе:								
вследствие болезни, в т.ч. проф. заболеваний	1,138	0,572	0,580	0,580	0,701	0,619	0,694	0,645
производственных травм	0,017	0,013	0,012	0,013	0,014	0,012	0,010	0,09
других травм	0,51	0,35	0,37	0,41	0,58	0,49	0,52	0,53

Как видно из данных табл.1, за период 2003-2010 гг. в Словакии численность работающего населения, обеспеченного медицинским страхованием, возросла с 2011770 чел до 2301146 чел, т.е. на 14,4%. Количество вновь зарегистрированных случаев нетрудоспособности также возросло за период 2004-2010 гг., с 622,248 тыс. в 2004 г. до 708,778 тыс. в 2010 г. В 2003 г. отмечался слишком высокий показатель числа случаев нетрудоспособности, однако, вследствие ужесточения контроля со стороны страховых компаний и управлений по труду, этот показатель к 2004 г. снизился почти в два раза. Следует отметить, что основное количество случаев нетрудоспособности связано с заболеваниями, на травмы (производственные и другие) приходится до 10% от вновь зарегистрированных случаев нетрудоспособности. В то же время из-за характера травм, среди которых часто бывают травмы вследствие падения с высоты, ожоги, ушибы, переломы или сочетанные травмы, характеризующиеся высокой степенью тяжести состояния пострадавшего, лечение и реабилитация пациентов занимает длительный период [1], из-за чего средняя продолжительность дней нетрудоспособности в 1,2 раза больше, чем в результате болезни (табл.2).

Из данных представленной таблицы видно, что за период 2004-2010 гг. показатели среднего количества случаев нетрудоспособности на 100 чел., обеспеченных медицинской страховкой, незначительно колебались, с уровня 30,81 в 2004 г. до уровня 35,79 в 2008 г. В то же время, за период 2007-2009 гг., когда начал стремительно проявляться глобальный экономический кризис, повлиявший и на Словакию, показатели нетрудоспособности также возросли и достигли уровня 32,55 в 2008 г. и 30,53 в 2009 г. на 100 чел., обеспеченных медицинским страхованием.

Таблица 2

Показатели нетрудоспособности на 100 чел., обеспеченных медицинской страховкой и средняя продолжительность нетрудоспособности

Показатель	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Среднее число случаев нетрудоспособности на 100 чел., обеспеченных медицинской страховкой	60,04	30,81	30,97	32,20	33,53	35,79	33,29	30,80
в том числе:								
вследствие болезни, в т.ч. проф. заболеваний	56,60	28,37	28,48	28,49	30,34	32,55	30,53	28,05
производственных травм	0,86	0,66	0,64	0,68	0,65	0,66	0,44	0,43
других травм	2,58	1,78	1,85	2,03	2,54	2,59	2,32	2,32
Средняя продолжительность нетрудоспособности, всего (календ. дни)	27,48	34,16	32,53	34,79	34,70	33,96	44,87	46,71
в том числе:								
вследствие болезни	26,76	33,35	31,22	33,38	33,64	33,04	43,92	46,05
производственных травм	42,74	44,25	48,01	50,09	45,93	43,45	54,25	53,93
других травм	38,19	43,25	47,39	49,34	44,63	43,17	55,63	53,30

В 2010 г. этот показатель снизился до 28,05, т.е. ниже, чем соответствующие уровни в 2004-2006 гг. В качестве позитивных факторов снизился уровень производственных и других травм за период 2009-2010 гг. по сравнению с данными 2006-2008 гг., однако средняя продолжительность нетрудоспособности вследствие заболеваний и травм имела тенденцию роста за период 2004-2010 гг. Показатели нетрудоспособности занятого населения вследствие заболеваний и травм существенно зависят от специфики профессиональной деятельности работающих и значительно отличаются по отраслям экономики (табл.3).

Как видно из данных табл.3, наиболее высокие показатели нетрудоспособности занятого населения отмечаются в промышленности (51,54 случаев на 100 чел., обеспеченных медицинским страхованием), особенно в таких отраслях, как горнодобывающая отрасль и машиностроение.

Следует подчеркнуть, что именно в них отмечаются наиболее высокие показатели уровня травматизма и профессиональных заболеваний, а также степень тяжести полученных травм. Низкие показатели нетрудоспособности отмечаются в сфере социальных услуг и госадминистрации. С учетом специфики профессиональной деятельности занятых в различных отраслях экономики необходимо разрабатывать целевые медико-социальные программы, направленные на снижение уровня профзаболеваний и их профилактику, а также проводить мероприятия по обучению технике безопасности и снижению травматизма, обеспечению экстренной медицинской помощи вследствие тяжелых травм.

Таблица 3

Показатели нетрудоспособности занятого населения вследствие профессиональных заболеваний и травм по отраслям в Словакии (2008 г.)

№	Отрасль	Количество случаев нетрудоспособности на 100 застрахованных вследствие				Средний процент нетрудоспособности вследствие				Средняя продолжительность нетрудоспособности (кол-во дней) вследствие			
		Проф. забол.	Произв. травмы	Другие травмы	Всего	Проф. забол.	Произв. травмы	Другие травмы	Всего	Проф. забол.	Произв. травмы	Другие травмы	Всего
1	Все отрасли	32,55	0,66	2,59	35,79	2,938	0,078	0,305	3,322	33,04	43,45	43,17	33,96
2	С/х, лесное и рыбное хозяйство	28,64	1,29	3,22	33,15	3,436	0,165	0,429	4,031	43,92	47,13	48,68	44,51
3	Промышленность, в т.ч.	46,55	1,18	3,81	51,54	3,960	0,134	0,418	4,513	31,13	41,74	40,22	32,04
4	Горнодобывающая отр.	48,13	3,55	4,70	56,37	3,979	0,523	0,537	5,039	30,26	54,03	41,87	32,72
5	Машиностроение	47,96	1,18	3,90	53,04	4,083	0,132	0,427	4,642	31,16	41,00	40,09	32,03
6	Электричество, газ и водоснабжение	22,72	0,30	2,04	25,05	1,914	0,032	0,239	2,185	30,84	39,24	42,99	31,92
7	Строительство	35,15	0,99	4,79	40,93	3,319	0,141	0,580	4,040	34,56	52,37	44,31	36,13
8	Торговля	29,74	0,50	2,36	32,61	2,789	0,055	0,271	3,115	34,32	39,70	41,97	34,96
9	Отели, рестораны	25,69	0,36	2,27	28,32	3,077	0,045	0,312	3,434	43,83	45,95	50,35	44,38
10	Транспорт, логистика и коммуникации	28,40	0,56	2,49	31,45	2,381	0,070	0,300	2,751	30,69	45,42	44,11	32,09
11	Финансовые услуги	33,04	0,17	1,25	34,46	2,258	0,016	0,133	2,408	25,02	35,13	39,21	25,58
12	Недвижимость, риелт. услуги	27,19	0,35	1,92	29,45	2,642	0,041	0,228	2,911	35,56	43,14	43,56	36,17
13	Гос. администрация, органы внутр. дел и правопорядка	23,48	0,30	1,26	25,04	2,063	0,029	0,166	2,259	32,16	36,18	48,03	33,01
14	Образование	24,02	0,21	1,16	25,40	2,164	0,031	0,155	2,350	32,97	52,57	48,76	33,86
15	Здравоохранение и соц. службы	21,15	0,26	1,36	22,77	2,293	0,034	0,193	2,520	39,69	47,51	51,98	40,52
16	Другие виды	25,14	0,44	2,08	27,65	2,378	0,053	0,259	2,689	34,62	44,17	45,57	35,59

Таким образом, проведенный анализ ситуации в сфере медицинского страхования занятого населения Словакии и исследование тенденций нетрудоспособности вследствие заболеваний и травм может быть полезным для Украины с целью сравнения относительных показателей и обоснования эффективности предлагаемых программ и проектов по улучшению состояния здоровья человеческих ресурсов.

Литература

1. Замятин П.Н. Профилактика и комплексная терапия стресс-поражений желудочно-кишечного тракта у пострадавших с травматической болезнью / П.Н.Замятин, О.Ч.Хаджиев, В.В.Куриной и др. // Зб. наук. праць Української військово-медичної академії «Проблеми військової охорони здоров'я». – Вип. 34. – Т.2. – 2012. – С.52-59.
2. Дубровина Н.А. Применение макроэкономических моделей в исследовании проблем экономики здоровья (health economics) / Н.А.Дубровина, Э.Неубауерова, А.Сивец, М.Орновский // Сучасні проблеми прогнозування соціально-економічних процесів: концепції, моделі, прикладні аспекти: Монографія/ За ред. О.І.Черняка, П.В.Захарченка. – Бердянськ, 2012. – С.229-245.
3. Disability to work due to the disease and injury in the SR. Statistical office of the Slovak Republic. Bratislava, 2009.
4. Kováč Eduard. Zdravotné poistenie. Zdravotnopolitické a ekonomické súvislosti. Bratislava, 2003.
5. Labaš Peter. Štátny sektor alebo súkromná prax?//Zdravotnícke noviny. R. XVII/LXI od 20.09.2012. S.7.

KONCEPCIA ŠTÁTNEJ BYTOVEJ POLITIKY NA SLOVENSKU DO ROKU 2015

Ivana Lennerová
Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovenská republika
ivana.lennerova@euba.sk

Koncepcia štátnej bytovej politiky do roku 2015 schválená uznesením vlády SR č. 96 zo dňa 3. 2. 2010, ako východiskový dokument pre oblasť bývania do roku 2015 stanovila základné pôsobnosti štátu v oblasti rozvoja bývania. V rámci týchto pôsobností patrí k základným úlohám štátu úloha vo vytváraní systému ekonomických nástrojov na rozvoj bývania.¹

V nadväznosti na uvedené je cieľom podpory rozvoj sociálneho nájomného bývania (štartovacie byty pre mladých, bývanie pre starších ľudí a marginalizované skupiny) a revitalizácia obytného prostredia s preferovaním integrovaných stratégií.

V Koncepcii štátnej bytovej politiky do roku 2015 bola ďalej prijatá úloha „pripraviť návrh právneho rámca pre uplatnenie nových ekonomických nástrojov štátu pre stimuláciu investorov pri rozvoji súkromného nájomného sektoru“. Zámerom je aj zacielenie podpory na prioritné oblasti s integrovaním nových nástrojov finančného

---

¹Príspevok/výstup vznikol v rámci VEGA 298, MŠ 1/0174/11 Determinanty formovania znalostnej ekonomiky v kontexte novej hospodárskej stratégie „Európa 2020“.

inžinierstva s cieľom dosiahnuť ich vzájomným pôsobením čo najširší rozvoj v oblasti bývania a obytného prostredia.

V štátnom rozpočte sa každoročne vyčleňujú finančné prostriedky určené na rozvoj bývania. V období rokov 1996 až 2011 fond uzavrel 44 276 zmlúv a poskytol podporu v celkovej výške 1 784,24 mil. eur, pričom zo štátneho rozpočtu bolo na tento systém podpory vyčlenených 1 442,02 mil. eur. Okrem podporných finančných nástrojov zo strany štátu je možné na rozvoj bývania využiť aj ďalšie finančné systémy, ktorými sú stavebné sporenie alebo hypotekárne úverovanie. Možno konštatovať, že tieto dva finančné systémy sa stali dostupnými pre takmer celé obyvateľstvo (s výnimkou nízkopríjmových občanov). Dôkazom toho je aj vývoj poskytovaných podpôr na jednotlivé účely. Kým v rokoch 2000 až 2005 smerovalo až cca 50-90% poskytnutých podpôr na obstaranie bytov do vlastníctva fyzických osôb, od roku 2006 smeruje na tento účel len cca 25%. Väčšia časť poskytnutých podpôr smeruje do výstavby nájomných bytov a obnovy existujúceho bytového fondu.

Z uvedeného dôvodu, je možné zo strany štátu pristúpiť k smerovaniu podpory z prostriedkov Štátneho fondu rozvoja bývania najmä do oblasti obstarávania nájomných bytov, či už vo verejnom alebo súkromnom sektore a obnovy bytového fondu.

V súlade s Programovým vyhlásením vlády SR sa navrhuje zacielenie podpory pre fyzické osoby, mladých manželov (vek oboch manželov nepresiahne v deň podania žiadosti 35 rokov). Ide o mladé rodiny, resp. rodiny starajúce sa o maloleté deti, ktoré si v prevažnej miere zabezpečujú svoje prvé bývanie. Ďalšími žiadateľmi by mali byť domácnosti, ktorých členom je osoba s ťažkým zdravotným postihnutím a odchovanci detských domovov (domovov sociálnych služieb pre deti, fyzické osoby, ktorým sa skončila pestúnska starostlivosť) vo veku do 35 rokov.

V rámci modernizácie alebo rekonštrukcie spoločných častí a spoločných zariadení bytového domu sa navrhuje zacieliť podporu na tie časti bytových domov, ktoré smerujú k zvýšeniu bezpečnosti niektorých zariadení, resp. spoločných častí stavieb. V kontexte uvedeného sa dôraz kladie na výmenu alebo modernizáciu výťahu, výmenu spoločných rozvodov plynu alebo elektriny, vybudovanie bezbariérového prístupu do bytov pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a ostatné rekonštrukčné práce väčšieho rozsahu (vyžadujúce stavebné povolenie, resp. ohlásenie stavby). V oblasti obnovy bytového fondu je ďalej možné podporiť odstránenie systémovej poruchy bytového domu a zateplenie bytovej budovy.

Fond ako finančná inštitúcia na implementáciu nástrojov finančného inžinierstva, ktorá bude o.i. implementovať finančné zdroje z európskej únie v zmysle schválených princípov a priorít štátnej bytovej politiky schválených vládou SR naposledy v Konceptii štátnej bytovej politiky do roku 2015.

Cieľom štátnej bytovej politiky, pri realizácii ktorých zohráva fond jednu z kľúčových úloh, je postupné zvyšovanie celkovej úrovne bývania tak, aby bolo bývanie pre obyvateľstvo dostupné a aby si každá domácnosť mohla zabezpečiť primerané bývanie. V tomto duchu je potrebné vytvárať rámec pre zapojenie všetkých subjektov procesu rozvoja bývania pri riešení čiastkových úloh, vytvárať priestor pre participáciu všetkých úrovní rozhodovania a posilňovať partnerstvo medzi verejným, súkromným a mimovládny sektorom na horizontálnej i vertikálnej úrovni, a to pri rešpektovaní princípov trvalo udržateľného rozvoja, energetickej a ekonomickej efektívnosti a sociálnej solidarity. V oblasti kvality bývania je prvoradou úlohou zlepšiť technický stav jestvujúceho bytového fondu a s použitím vhodných nástrojov obnovy prispieť k predĺženiu jeho životnosti a zníženiu energetickej náročnosti aj využitím prostriedkov EÚ prostredníctvom nástrojov finančného inžinierstva. Podpora bývania zo štrukturálnych fondov EÚ by mala vytvoriť spolu s existujúcimi nástrojmi štátnej bytovej politiky vzťah logickej komplementarity, nie

konkurencie. Aj táto skutočnosť bude najlepšie zabezpečená prostredníctvom Štátneho fondu rozvoja bývania ako inštitúciou, ktorá je integrálnou súčasťou celého systému štátnej bytovej politiky SR.

Fond ako verejná inštitúcia spravajúca sa striktne v medziach ustanovujúcej národnej legislatívy má s poskytovaním úverových zdrojov v oblasti bývania dlhoročné skúsenosti. Existujúce účely podpory sú osvedčené a z hľadiska najbližších rokov vyžadujú veľký objem finančných prostriedkov. Z tohto dôvodu na účel „zateplenie bytovej budovy“ bude vhodné aj využitie finančných prostriedkov EÚ, ako nástroja na zlepšenie energetickej efektívnosti bytových budov. Fond je najvhodnejšia inštitúcia aj vzhľadom na minimalizáciu finančných, administratívnych a časových nákladov na prípravu a implementáciu pilotného prístupu, s potenciálom jeho rozsiahlejšieho využitia v ďalšom programovom období 2014-2020. Vzhľadom na existenciu Štátneho fondu rozvoja bývania nie je potrebné vytvárať novú inštitúciu, resp. nástroj, ktorý bude implementovať finančné prostriedky z EÚ.

Fond pôsobí na Slovensku už 15 rokov a poskytuje úvery na viaceré účely podpory (výstavba nájomných bytov, výstavba a obnova bytov pre fyzické osoby, obnova bytovej budovy). Medzi inými sú to aj účel obnova bytovej budovy a od roku 2009 aj vládny program zateplovania, na ktorý v roku 2009 boli poskytnuté fondom úvery 347 žiadateľom v objeme finančných prostriedkov cca 71 mil. eur. Na obnovu je to od roku 2000 takmer 2 300 žiadostí v objeme finančných prostriedkov 231 mil. eur.

Sources

1. Bačišin, V. 2004. Prepojenie politických a ekonomických záujmov v procese transformácie. In: Gyárfášová, Oľga (ed.) Mesežnikov, Grigorij (ed.) Reformy a zodpovednosť: aktéri, dopady, komunikácia. s. 65-75. Inštitút pre verejné otázky. 2004. s. 65. – s. 73. ISBN 80-88935-65-2

2. Ondrášik, Branislav. 2013. Globálne & lokálne médiá, biznis a spoločnosť.

3. Matušovič, Martin. Štruktúra zdrojového zabezpečenia. In: Ekonomika, financie a manažment podniku. 2003. Bratislava: Fakulta podnikového manažmentu EU, 2003. Bratislava: Fakulta médií, Paneurópska vysoká škola. 2013.

4. Konceptia štátnej bytovej politiky do roku 2015 schválená uznesením vlády SR č. 96 zo dňa 3. 2. 2010.

KRÍZA GLOBALIZÁCIE – GLOBALIZÁCIA KRÍZY ?¹

Ján Lisý

Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovenská republika

jan.lisy@euba.sk

Globalizácia sa viac alebo menej dotýka všetkých národov, štátov a všetkých oblastí života spoločnosti a jednotlivca. Mnohí autori dnes globalizáciu charakterizujú ako komplexný proces, ktorý zahrňuje ekonomické, sociálne a politické problémy ľudstva. Globalizácia, ako celosvetový proces charakterizujúci moderné trhové ekonomiky sa začal výraznejšie prejavovať od začiatku 70. – 80. rokov 20. storočia. Podľa OECD sa globalizácia vyznačuje týmito znakmi: rozvojom medzinárodného

---

¹ "Príspevok/výstup vznikol v rámci riešeného projektu OP VaV s názvom Vytvorenie excelentného pracoviska ekonomického výskumu pre riešenie civilizačných výziev v 21. storočí (ITMS 26240120032). Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ".

obchodu, celosvetovou tendenciou k liberalizácii, rastúcou globalizáciou výrobných systémov, integráciou finančných trhov, rastúcimi priamymi zahraničnými investíciami, zvýšenou migráciou obyvateľstva, vytváraním regionálnych zoskupení, zvyšujúcou sa ekonomickou silou transnacionálnych korporácií, schopnosťou transformovať informácie na poznatky a inteligenciu, všestranné využívanie ľudskej kreativity, skracovaním výrobných a technologických cyklov, vznik spoločensko-ekonomických systémov, ktoré využívajú moderné komunikačné systémy, formovanie novej ekonomiky, základom ktorej sú vedomosti a kreativita.

V procese globalizácie sa podľa niektorých autorov začínajú výraznejšie prejavovať negatívne javy, prejavom ktorých je aj súčasná globálna kríza, ktorá prerástla do celosvetových rozmerov. Negatívnym dôsledkom ekonomickej globalizácie je proces koncentrácie, kedy stále menší počet transnacionálnych korporácií ovláda stále viac odvetví, regiónov a národných ekonomík. Na základe toho vydierajú jednotlivé regióny a krajiny a vyhrážajú sa znížením resp. zastavením výroby, ale aj presunom výroby a investícií do krajín s nižšími mzdami a výhodnejšími podmienkami pre podnikanie. Napomáha tomu aj ekonomická politika Európskej únie, ktorá prijíma zákony pod vplyvom silných lobistických skupín, ktoré smerujú k takej monopolizácii a liberalizácii trhu zvyhodňujúcej transnacionálne korporácie a zároveň totálnu likvidáciu tradičných domácich výrobcov a malých a stredných podnikov.

Možno konštatovať, že výsledkom globalizačných procesov nie je len ekonomický rozvoj, aj keď veľmi diferencovaný, ale aj vznik a prehĺbovanie konfliktov a protirečení ako napr. prehĺbovanie nerovnomerného ekonomického a sociálneho rozvoja, polarizácie obyvateľstva a nespravodlivé rozdeľovanie bohatstva, rast medzinárodnej kriminality, terorizmu a násillia, atď. To znamená, že globalizovaná svetová ekonomika začiatkom 21. storočia zápasí s vážnymi ekonomickými a sociálnymi problémami. Aj napriek tomu je globalizácia nezvratným procesom. Nie je možné ju úplne zastaviť. Jednotlivci, národy, štáty a nadnárodné inštitúcie môžu globalizačné procesy transformovať a humanizovať tak, aby prevyšovali pozitívne stránky globalizácie. V podmienkach globálnej krízy to určite nebude jednoduchý, priamočiary a bezkonfliktný proces. Už aj preto, že súčasná globálna kríza odhalila mnohé nové a neznáme otázky v teórii a doteraz nepoznané a neriešené problémy v praxi. Ekonomická teória tradične predpokladá, že kríza vzniká vtedy, keď dochádza k poklesu reálneho HDP počas dvoch po sebe nasledujúcich štvrtrokov. Mnoho ekonómov dnes spochybňuje tieto tvrdenia a hovoria, že kríza vzniká vtedy, keď tempo rastu reálneho HDP je zreteľne nižšie, ako je normálne tempo rastu ekonomiky. Ukazuje sa tiež, že výkyvy ekonomiky sú, čo do času trvania i čo do intenzity, nepravidelné a len ťažko predvídateľné. Súčasná kríza má globálny charakter a zasahuje takmer všetky odvetvia. Nezamestnanosť v období krízy prudko rastie a v období expanzie klesá podstatne pomalšie, alebo neklesá vôbec. Niektoré smery ekonomickej teórie koncom 20. storočia nielenže nepredpokladali vznik súčasnej krízy, ale dokonca tvrdili, že hospodárska kríza nemôže vzniknúť a že hospodárska politika využitím moderných nástrojov dokáže zabrániť vzniku krízových procesov. Poznatky ekonomickej teórie zlyhali a taktiež odporúčania hospodárskej politiky sa ukázali ako neúčinné. A preto v dôsledku krízy ekonomickej teórie a krízy nástrojov hospodárskej politiky ako aj krízy spoločensko-ekonomického systému v roku 2008 prepukla globálna kríza kapitalizmu. Súčasťou globálnej hospodárskej krízy je kríza hypotekárna, banková, menová, dlhová, spotrebná, fiškálnej politiky, celej makroekonomickej politiky, morálnych a etických základov spoločnosti.

Ukazuje sa, že vznik a priebeh krízy nedokážu vysvetliť a zdôvodniť monetárne teórie ekonomického cyklu M. Friedmana, ktoré považujú za hlavnú príčinu krízy nesprávnu peňažnú a úverovú politiku centrálnej banky, v dôsledku

čoho neočakávané zvýšenie ponuky peňazí spôsobí zvýšenie cien a nominálnych miezd. Podľa predstaviteľov rakúskej školy (F. A. Hayek, L. E. Mises, M. N. Rothbard) ekonomickú krízu vyvolávajú lacné bankové úvery vynakladané na zlé investície, zdrojom ktorých boli vynútené úspory s výhodnou úrokovou mierou. Neskôr podnikatelia zisťujú, že ponuka úverov sa vyčerpala, banky poskytujú drahšie úvery, záujem o úvery klesá, pretože úroková miera sa tak zvýšila, že pre podnikateľov je neefektívne čerpať úver, čo spomaľuje investičnú aktivitu podnikateľov. Vo fáze expanzie sa zvyšujú zlé úvery a investície a fáza recesie je začiatkom ozdravovacieho procesu ekonomiky.

Podľa Keynesovej ekonomickej teórie kľúčovú úlohu pri zdôvodnení cyklického vývoja majú investície ako súčasť agregátneho dopytu. Aj pokles ďalších súčastí agregátneho dopytu (C, G, NE) môže spôsobiť pokles výroby zamestnanosti a HDP. Teórie reálneho ekonomického cyklu považujú za hlavné príčiny výkyvov ekonomiky zmeny v používanej technológii, informatizáciu organizácie práce a v kvalitatívnych zmenách používaného kapitálu.

Žiadna z uvedených teórií neodhalila podstatu a skutočné príčiny globálnej krízy, nedefinovala ako dlho môže trvať, aké sú jej konkrétne prejavy a aké nástroje a opatrenia treba urobiť, aby sa umožnilo ju čo najskôr riešiť. Hlavným nedostatkom týchto teórií je že vedome ignorujú etické a morálne aspekty ekonomiky a spoločnosti. Nové a komplexné riešenie procesu globalizácie predpokladá systémové zmeny súčasnej spoločnosti.

Literatúra

1. Baláž, P. – Verček, P.: Globalizácia a nová ekonomika. Bratislava, Sprint 2002.
2. Friedman, M. a R.: Svoboda volby. Grada Publishing, Praha 1992.
3. Gonda, V.: Peniaze a monetárna teória. Bratislava, IURA EDITION, 2005.
4. Hayek, F. A.: Právo zákonodárství a svoboda. Praha, Liberální institut, 1991.
5. Hontyová, K. – Ivanová, P.: Aktuálne problémy globálnej hospodárskej krízy a ich možné teoretické a praktické riešenie. Ekonomický časopis 60, 2012, č. 10, s. 1059 – 1078.
6. Keynes, J. M.: Obecná teorie zaměstnanosti úroku a peněz. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1963.
7. Staněk, P.: Globální kríza a problémy eurozóny. Bratislava, Sprint, 2010.
8. Šikula, M.: Globalizácia – rázcestie civilizácie. Bratislava, Sprint, 1999.
9. Šikula, M.: Kritická miera rozporov civilizácie a globálna ekonomika. Ekonomický časopis 57, č. 8, 2009.

ПРОБЛЕМЫ МУСОРОПЕРЕРАБОТКИ В УКРАИНЕ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Лобова Е.Ю.

*Бердянский государственный педагогический университет, Украина
katrin-lobova@rambler.ru*

В Украине скопилось огромное количество бытовых и промышленных отходов. Полигонов для его складирования уже почти не осталось, да это и не выход искать новые площадки, чтобы бездумно зарывать то, что может приносить прибыль и не загрязнять окружающую среду.

На сегодняшний день в стране остро стоит проблема переработки бытовых отходов. Со времени провозглашения независимости (1991 г.) в Украине не построено ни одного завода по переработке отходов. Лишь в 2000-х годах начато строительство двух таких предприятий. По нашему мнению, проблема мусоропереработки является актуальной в контексте мирового экологического кризиса. Решение этой проблемы позволило бы улучшить экологическую ситуацию в Украине и сделать это выгодным бизнесом.

Статистика свидетельствует, что ежегодно украинцы выбрасывают около 14 млн. т или 50 млн. м³ бытовых отходов, из которых при правильной переработке можно произвести 4 млн. т сырья для строительства дорог, полностью обеспечить электроэнергией такой мегаполис, как Киев, а теплом – такой, как Донецк. Однако представители местной власти, ссылаясь на земельные, экологические и финансовые проблемы, не дают необходимые разрешения на строительство новых предприятий, которые дали бы возможность эффективно использовать мусор. Поэтому более 90% отходов находится на территории полигонов под открытым небом и при этом загрязняет окружающую среду [4].

В Украине не существует государственных программ по переработке бытовых отходов. Повсеместная реализация таких программ могла бы дать от 350 до 3000 рабочих мест и улучшить экологическую ситуацию в стране, вообще, и, в частности, в таких городах, как Кривой Рог, Донецк, Запорожье, которые признаны одними из самых загрязненных городов Европы.

Незаинтересованность государственной власти в разработке программы по утилизации бытовых отходов не дает этой отрасли развиваться, хотя существуют частные инвесторы, которые готовы вкладывать деньги в этот бизнес. Не существует также и законодательных механизмов регулирования этой деятельности [2, с.7].

По мнению экспертов, наиболее эффективным способом решения проблемы является постройка мусоросжигательных заводов [1]. Украинские предприятия подобного типа сжигают мусор, обеспечивая теплом близлежащие территории, но при этом не производят электроэнергию, как это происходит в европейских странах.

В Украине существует всего два мусоросжигательных завода: в Киеве и Днепропетровске. При этом киевский завод рассчитан на переработку 250-300 тыс. т и может покрыть потребности столицы в утилизации мусора лишь на четверть от необходимого объема [1, с.13]. Проектные мощности днепропетровского предприятия рассчитаны на 200 тыс. т в год, то есть на утилизацию около половины генерируемых городом отходов. Таким образом, чтобы полностью решить проблему утилизации твердых бытовых отходов, лишь для Киева необходимо 4 мусороперерабатывающих завода, а для Днепропетровска – 2.

Однако, учитывая значительную стоимость постройки одного завода (200-300 млн. евро), которые не предусмотрены в государственном бюджете Украины, эксперты заявляют об еще одном методе утилизации бытовых отходов. Таким методом является сортировка [3, с.10]. В Украине уже создано более 10 сортировочных станций. Суть их работы заключается в дифференциации мусора на различные фракции для дальнейшей перепродажи переработчикам.

Главным условием для эффективной работы мусоросортировочного предприятия является первичная сортировка мусора на уровне потребителей. В Украине отдельный сбор отходов внедрили в качестве эксперимента более трех лет назад. Этим видом экономической деятельности занимаются

исключительно частные компании. Основной проблемой данного вида утилизации отходов является отсутствие должной инфраструктуры. За бытовыми отходами в двух разных баках должны приезжать две разные машины.

Для того чтобы вывоз отдельно собранных бытовых отходов был рентабельным, необходимо поднимать расценки на коммунальные платежи, что может негативно быть воспринято потребителями. В настоящее время в Украине тарифы на вывоз отходов рассчитывают исходя из нормы генерации 300 кг одним человеком в год. Таким образом, один украинский гражданин в среднем платит за вывоз всех своих бытовых отходов около 20 евро, в то время как в Европе аналогичный показатель составляет около 200 евро с человека [5].

Возможные сценарии развития событий вокруг обработки и утилизации бытовых отходов в Украине довольно разнообразны. Наиболее перспективным и вполне достижимым в современных условиях является стимулирование первичного раздельного сбора и максимальное извлечение полезных компонентов из отходов.

По оценкам специалистов, для общей переработки (сжигания или сортировки) пригодно до 95% всего современных твердых бытовых отходов, около 50%, содержащихся в среднестатистическом городском баке, можно использовать вторично [2].

Бытовые отходы могут перерабатываться в строительные материалы. В Украине ежегодно производится 50-70 тыс. тонн биологически чистого шлака, который можно использовать для строительства дорог, дамб. Однако, спроса на строительную крошку, изготовленную из отходов, нет, поскольку стройматериалы из них являются слишком дорогими.

Третьей полезной составляющей бытовых отходов являются пищевой мусор. При раздельном сборе либо извлечении при сортировке его можно перерабатывать в биологические удобрения и использовать в сельском хозяйстве.

Еще одно направление использования твердого мусора – альтернативная энергетика. Извлечение биогаза из отходов в Украине не является распространенным явлением, поскольку электроэнергия, произведенная в результате переработки такого газа, на законодательном уровне не признана альтернативной и не подпадает под льготные категории налогообложения, из-за чего инвестиции в данный сектор экономики непривлекателен для бизнеса [4].

Таким образом, для того, чтобы мусоропереработка была прибыльным бизнесом, в Украине необходимо обеспечить законодательное регулирование данного вида деятельности. Кроме того, требуется создание соответствующей инфраструктуры для оборудования свалок и полигонов. Учитывая объемы накопившихся в Украине бытовых отходов (25 млрд. тонн), этот вид экономической деятельности может быть рентабельным и, кроме того, будет способствовать улучшению экологической ситуации в государстве.

Литература

1. Гришина О. До 2020 года в Украине будет построено 20 мусороперерабатывающих заводов / О.Гришина // Между строк. – 2012. – С 13-14.
2. Дубровык А. О бизнесе «на мусоре» / А.Дубровык // День. – 2011. – № 136. – 2011. – 7 с.

3. Недогибченко А. Правительство дало «зеленый свет» для создания индустрии мусоропереработки / А.Недогибченко // Україна Комунальна. – 2012. – 10 с.

4. Энергономика / Справочно-информационный интернет-портал, 2011: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://energy.dsnews.ua/utilities-energy-saving/109-zolotoe-dno-ukraina-vse-bolshe-grjanet-v-musore>.

5. Интернет-издание ХайВей: Портал гражданской журналистики, 2005: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://h.ua/story/28766>.

KSZTAŁTOWANIE OTWARTOŚCI WŁADZ W POLITYCE ENERGETYCZNEJ PAŃSTWA I JEGO REGIONÓW

Z. Lulczak

Uniwersytet Narodowy "Politechnika Lwowska", Ukraina

liulchak_zoriana@mail.ru

Wysoki poziom zabezpieczenia informacyjnego społeczeństwa to podstawa zorganizowania środowiska socjalnego, klucz do jego niezbędnej giętkości, zdolności przebudowywać się odpowiednio do zmieniających się sytuacji, skuteczny zabieg o ponizenie ryzyko przyjęcia niepoprawnych i niebezpiecznych decyzji.

Ukraińscy obywatele często zarzucają władzom podanie nieprawdziwej i niepełnej informacji lub jej brak. To zmniejsza zainteresowanie ludności wobec działalności władz i w dużym stopniu zaostrza stosunki między państwem a społeczeństwem. Właśnie na poziomie lokalnym, najbliższym każdemu poszczególnemu obywatelowi, staje się oczywista potrzeba radykalnych zmian w zakresie świadczenia usług informacyjnych ludności, ponieważ właśnie w ten sposób można zachować czy odzyskać z powrotem zaufanie obywateli do działań i zamiarów władz.

Szczególnie dotkliwymi zaznaczone problemy stają się dzisiaj w warunkach okresowego kryzysu, zaostrzenia sprzeczności z rosyjskimi importerami zasobów energetycznych. Dlatego niepełna lub nieprawdziwa informacja czas od czasu znacznie zwiększa sprzeczności między różnymi socjalnymi, partyjnymi, zawodowymi, narodowymi i wiekowymi grupami ludności. W tej sytuacji stworzenie niezbędnych warunków dla wszechstronnego informowania ludności dotyczącego polityki energetycznej każdego poszczególnego regionu będzie sprzyjać zwiększeniu dynamiki progresywnych procesów ekonomicznych i socjalnych, przyspieszeniu rozwoju i samoorganizacji społeczeństwa, zwiększeniu rozsądności, świadomości oraz poziomu życia ludności, a także stabilizacji sytuacji politycznej, przewycięzeniu napięcia socjalnego w społeczeństwie.

Niestety, na Ukrainie w większości przypadków władze zarówno na poziomie terytorialnym, jak i centralnym, nadal uważają, że proces wymiany informacjami jest albo zbyt progresywny, albo po prostu zbędny. Należy zauważyć, że zapewnienie otwartości informacyjnej w zakresie polityki energetycznej jest dwustronnym procesem. Z jednej strony, jego podstawą jest istnienie społecznego żądania otrzymywać obiektywne i wyczerpujące informacje o działalności organów władzy, aktywna pozycja społeczeństwa obywatelskiego wobec władz. Z drugiej strony, poziom otwartości określa się realną działalnością konkretnych organów władzy mającej na celu jak najlepsze informowanie publiczności o swojej pracy, jednym z czynników czego jest chęć władzy legitymizować siebie.

Otwarte władze w polityce energetycznej to takie władze, w których podmioty gospodarcze, potencjalni inwestorzy, organizacje społeczne oraz obywatele mogą:

“być poinformowanymi” – otrzymywać należne i zrozumiałe informacje o zachowaniu zasobów energetycznych; “być konsumentami” – korzystać z usług państwowych oraz współdziałać z urzędem w dostawie energii; “być zarządcami” – brać aktywny udział w procesach przyjęcia decyzji dotyczących zapewnienia dostawy energii.

Warto zaznaczyć, że termin «otwartość władz» w polityce energetycznej nie można ograniczać do stosunków między władzami a poszczególnymi obywatelami. Pod tym należy rozumieć pewne instytucje społeczne i ich współdziałania, które zdolne są zapewnić i wywrzeć wpływ na władze, pewny kierunek władzy, i w skutek tego ukształtować cały model współdziałania systemu władzy i jej obywateli.

Otwartość władz państwowych w zakresie zapewnienia dostawy energii można ocenić, wychodząc z trzech podstawowych czynników.

Po pierwsze, jest to jakość czynnych norm prawnych, zgodnie z którymi funkcjonuje aparat państwowy.

Po drugie, istnienie skutecznych i konkretnych mechanizmów i procedur realizacji praw dostępu obywateli do informacji o działalności władzy państwowej w zakresie zapewnienia dostawy energii.

I po trzecie, istniejącym w społeczeństwie, zwłaszcza w aparacie państwowym, poziomem kultury politycznej.

Zaletami otwartości władz ukraińskich w zakresie polityki energetycznej zostaną:

1) kształtowanie w urzędników państwowych trwałych przekonań wewnętrznych dotyczących ich odpowiedzialności za informowanie publiczności o działalności władz państwowych i zdobycia przez nich niezbędnej wiedzy i umiejętności w optyimizowanym zapewnieniu dostawy energii. Ważnym zasobem osiągnięcia tego musi zostać wniesienie odpowiednich zmian w przygotowanie kwalifikacji urzędników państwowych;

2) informowanie ludności o jej prawach na dostęp do informacji o funkcjonowaniu organów władzy, szczególnie poprzez dołączenie do tej działalności organizacji społecznych, a także uzasadnienie i wyjaśnienie przyczyn przyjęcia decyzji urzędowych w zakresie polityki energetycznej;

3) Wdrażanie współczesnych form zapewnienia otwartości władz w zakresie zapewnienia dostawy energii, takich jak publiczne przesłuchania, otwarte dyskusje ekspertów i pod;

4) polepszenie kultury prawnej, ekologicznie-energetycznej oraz informacyjnej wśród obywateli Ukrainy;

5) podjęcie kompleksu konkretnych i skutecznych działań w celu polepszenia technologicznego zapewnienia otwartości informacyjnej;

6) stworzenie skutecznych mechanizmów kontroli zarówno państwowej, jak i społecznej, nasamprzód za pomocą środków masowego przekazu, zapewnienia otwartości organów władzy państwowej oraz samorządu terytorialnego w polityce energetycznej;

7) formowanie popytu społecznego na informacje o działalności władz państwowych w branży energetycznej, zainteresowania obywateli w jej otrzymaniu.

Nie warto zapominać też o takim prostym środku podwyższenia poziomu otwartości władz w zakresie zapewnienia dostawy energii, jak zwiększenie zaufania ze strony społeczeństwa, co automatycznie polepszy skuteczność działalności władz w zakresie pełnionych przez nich funkcji. Można stwierdzić, że, pod warunkiem zarządzania demokratycznego, otwartość jest jedną z podstaw legitymności władzy państwowej, a więc jej efektywności.

FINANČNÁ KRÍZA A JEJ SOCIALNO-EKONOMICKÝ DOPAD¹

Peter Majerčík

Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovenská republika

peter.majercik@euba.sk

Kríz v ekonomických teóriách poznáme viacero od hospodárskych, cez hypotekárne, investičné, finančné až po menové, úverové, dlhové a krízu likvidity. V období vytvárania a prepuknutia finančnej krízy často dochádza ku kombinácii jednotlivých druhov kríz. Preto jednoznačné segmentovanie finančnej krízy nie je jednoduché. Finančnú krízu možno označiť za poruchu často súvisiacu s finančnými trhmi, kde efektívne smerovanie a využívanie zdrojov prestáva správne fungovať. Je neodmysliteľne spojená s poklesom ekonomickej aktivity domácich a zahraničných subjektov, poklesom výkonnosti ekonomiky, zvyšovaním nezamestnanosti dochádza k zhoršeniu platobnej bilancie danej krajiny. Pri vážnejšom priebehu prestáva fungovať bankový systém, prípadne celý hospodársky mechanizmus.

Príčin vzniku finančných kríz je viacero. Treba ich však hľadať v kombinácii neudržateľného makroekonomického prostredia. Ide hlavne o deficity platobnej bilancie, nadmerný rast verejného dlhu, ľahostajnosť k riziku, expanzívna monetárna politika, zvýšenie úverovej aktivity, odlev medzinárodného kapitálu, morálny hazard. Faktorov je viacero a preto kombinácia niekoľkých spomenutých má za následok dlhodobú recesiu, čo vedie k sociálnym nepokojom a nedobrovoľnému znižovaniu životnej úrovne.

Hrozbou stále ostáva nevyspytateľnosť krízy, ktorá je schopná sa preliat' aj do ostatných sektorov hospodárstva, ba čo viac má globálny charakter. Sme svedkami toho ako krajiny bez ekonomických nerovnováh sú zasiahnuté poklesom domáceho i zahraničného dopytu, stratou odberateľských kanálov, nedostatkom pracovných miest pričom na začiatku s existujúcou krízou nemali nič spoločné.

Podľa Mishkina² je finančná kríza „poruchou finančných trhov, na ktorých sa zlá voľba a morálny hazard stávajú stále horším problémom a preto finančné trhy nie sú schopné nasmerovať finančné prostriedky k najefektívnejším investičným príležitostiam.“

Goldsmith uvádza, že finančnú krízu je veľmi ťažké presne definovať, pričom je takmer vždy zrejmé, že finančná kríza prepukla. Charakterizuje ju ako „prudké, okamžité, ultracyklické zhoršenie všetkých finančných indikátorov, ceny aktív, krátkodobej úrokovej sadzby, insolventnosť firiem a úpadky finančných inštitúcií.“³ Viacerí uznávaní ekonómovia tvrdia: finančné trhy nie sú schopné efektívne prepojiť finančné prostriedky s tými subjektmi, ktoré majú najproduktívnejšie investičné príležitosti.

Vo všeobecnosti možno krízu zdefinovať ako stupňovanie nestabilných ekonomických nerovnováh a nevyrovnanosti cien aktív alebo menových kurzov, často v súvislosti s poruchami finančného sektora a štrukturálnymi rigiditami. Otázkou teda zostáva: je finančný sektor stabilný? Nastala zásadná reforma globálneho finančného poriadku?

Znamená to koordinovanú kontrolu medzinárodných finančných inštitúcií ako aj kontrolné mechanizmy jednotlivých vlád. Bol teda problém v regulácii? Alebo sa len určitá časť obyvateľstva správala egoisticky a vnímala iba svoj prospech.

¹ Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA č. 1/0761/12 (VEGA 329) Alternatívne prístupy k meraniu sociálno-ekonomického rozvoja (v kontexte Stratégie 2020 a ponaučení z globálnej finančnej krízy).

²Mishkin, F.S.: Anatomy of a Financial Crisis. Cambridge: NBER Working Paper Series, 1991. S.7.

³Goldsmith, R.W.: Comment on Hyman P. Minsky's The Financial Instability Hypothesis: Capitalist Processes and the Behavior of the Economy, s. 42. In: Kindleberger, C.P.- Laffargue, J.P.: Financial Crises, 1982.

Nachádzame sa v kríze, ktorá trvá od jari roku 2008. Aj keď príznaky boli viditeľné niekoľko mesiacov pred rokom 2008. „Thistimeisdifferent“ tvrdí uznávaná ekonómka Carmen M. Reinhart. Ako je to teda možné pýtajú sa laici i odborná verejnosť. Keď opakujúce sa chyby priviedli ekonomiky najsilnejších krajín do takej hlbokkej krízy. Najvýraznejšie prejavy súčasnej globálnej krízy už doznali. Kríza v jej začiatkoch bola považovaná ako kríza Spojených štátov amerických. Veľmi rýchlo sa však prostredníctvom finančných trhov rozšírila do celého sveta. Rástla neistota, nedôvera napokon i averzia k riziku. Po rozšírení na vyspelé krajiny zasiahla rozvíjajúce sa ekonomiky a aj krajiny tretieho sveta.

Je expanzívna monetárna politika jedno z riešení? V takom rozmere ako ju robia v Spojených štátoch amerických. Rast peňažného agregátu M1 vzrástol v USA od roku 2009 o takmer 30%. Peňažný agregát M2 vzrástol o 20%. Napriek novému objemu peňazí v ekonomike inflácia dramaticky nestúpila.

Európa bojuje s nadmernými verejnými dlhmi, zadlženosťou, nezamestnanosťou, nestabilitou. Európska komisia navrhuje uťahovanie opaskov, konsolidáciu verejných financií a pripravuje jednotlivé členské krajiny na zvyšujúcu sa infláciu. Vysoké a nestabilné miery inflácie narúšajú hodnotu príjmov obyvateľstva a môžu poškodzovať trvalo udržateľný hospodársky rast a tvorbu pracovných miest. Nízke a stabilné úrokové sadzby sú v záujme všetkých. Preto musí byť inflácia riadená pomocou nástrojov menovej a fiškálnej politiky. Niekoľkoročná riadená inflácia, bude mať za následok pokles životnej úrovne a stým spojenú znižujúcu sa kvalitu života.

Literatúra

1. Kindleberger, Ch. P. – Aliber, R. Z.: Manias, Panics and Crashes: A History of Financial Crises. 5th Edition Eastbourne, 2005, 309 s. ISBN 1-4039-3651-X
2. Krugman, P.: A Model of Balance of Payments Crises. In Journal of Money, Credit and Banking, 1979, Vol. 11, No. 3., 311-325 s.
3. Lisý, J. a kolektív: Ekonomia. Bratislava: Iura Edition, 2011, 628 s. ISBN 978-80-8078-406-5
4. Lisý, J. a kolektív: Ekonomický rast a ekonomický cyklus. Bratislava: Iura Edition, 2011, 273 s. ISBN 978-80-8078-405-8
5. Mishkin, F.S.: Anatomy of a Financial Crisis. Cambridge: NBER Working Paper Series, 1991. 7 s.

РАЗВИТИЕ САМООРГАНИЗАЦИИ МЕСТНОЙ ГРОМАДЫ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МУНИЦИПАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Макшишко Н.К.¹, Глазова Я.В.²

¹ Запорожский национальный университет, Украина

² Бердянский государственный педагогический университет, Украина

¹ maxishko@ukr.net, ² Yanaglazova@gmail.com

Общим признаком развития управленческих систем во многих государствах на текущий момент становится поиск новых путей социально-экономической, правовой и духовной трансформации общества. В качестве одного из инструментов развития становится использование процессов самоорганизации населения в решении насущных проблем территориальных громад.

По мнению известного футуролога Элвина Тоффлера, «...Сегодня мир стоит на пути создания новой системы богатства... Если «вторая волна» строила вертикальную иерархию, то «третья» создает горизонтальные сетевые связи и альтернативные структуры» [1]. Именно эти структуры, по мнению автора, и являются носителями процессов самоорганизации. В связи с этим изучение таких трансформационных процессов является актуальным направлением в поиске путей выхода из мирового экономического кризиса.

В экономико-правовом поле Украины проблемы управления в территориальных громадах чаще всего рассматриваются в аспекте местного самоуправления. Однако, понятие муниципальной самоорганизации много шире понятия местного самоуправления. Использование такого понятия предполагает мобилизацию всего экономического и интеллектуального потенциала громады, а не только наполнение и исполнение местного бюджета. Кроме того, традиционно, органы местного самоуправления воспринимаются именно как органы государственной власти на местах, что препятствует формированию и запуску механизмов инновационной самоорганизации в муниципальных громадах «сверху».

Концепция производственно-социального комплекса, как нового понимания смысла существования муниципальной громады, предложенная в работе [2], рассматривает всестороннее развитие человека как главной производительной силы, производителя и потребителя благ. Именно фокус на человеке, как основном неделимом элементе этой системы, позволяет увидеть новые инструменты воздействия на механизмы запуска процессов самоорганизации. Феномен развития территориальной громады заключен внутри этой сложной социально-экономической системы. И амплитуда маятника доходно-расходной системы местных бюджетов, на всех уровнях, от личного хозяйства и выше, зависит от активности его внутренних элементов. Однако внешняя среда, которая создает стимулирующее воздействие, может, как усиливать, так и гасить динамику развития системы.

Анализ причинно-следственных связей между элементами громады как сложной социально-экономической системы выявил, что уравнивание бюджетов территориальных образований за счет дотационных механизмов тормозит экономическую активность громад, и лишь заставляет направлять больше усилий на просьбы о субсидиях сверху, а не поиск новых источников дохода на местах. Одним из выходов в данной ситуации является использование соревновательных технологий.

Так в работе [3] авторы предлагают модель конкуренции между территориальными образованиями за повышение инвестиций и создание новых рабочих мест путем контроля ставок налогообложения, социальных расходов и др. Авторы [4], положительно оценивая влияние соперничества регионов на экономический рост государства, обращают внимание на определенный социально-исторический контекст механизмов конкуренции, отмечая необходимость «воспитания» предпринимательских качеств на всех уровнях общества».

Именно поэтому особенно актуально звучит тезис «...страны строят передовую экономику, не обращая внимания на то, что прогрессивной экономике нужно прогрессивное общество...» [1]. Только взаимодействие государственного регулирования и общественной самоорганизации может стать синергией стабильного экономического роста муниципальной громады.

В данной работе разработана когнитивная модель муниципальной экономики с точки зрения ее внутренней структуры, взаимодействия с

государственными институтами и процессов самоорганизации, возникающими в громаде.

Литература

1. Тоффлер Э. Світ на шляху до створення нової системи багатства: [Електронний ресурс]. – Режим доступа <http://interviews.com.ua/projects/arch-int/404-elvin-toffler-svit-na-shlyakhu-do-stvorennya-novoji-sistemi-bagatstva>.

2. Макаров В.Л. Переход к инновационной самоорганизации муниципальных образований / В.Л.Макаров, М.В.Глазырин, В.Е.Королев // Политика. – 2003. – № 4. – С.109-120.

3. Oates W.E., Schwab R.M. Economic Competition Among Jurisdictions: Efficiency Enhancing or Distortion Inducing? // Journal of Public Economics, 1988. №35. pp. 33-53.

4. Зулькарнай И. Конкурентный федерализм и экономический рост: [Электронный ресурс] // Экономика и управление: научно-практический журнал. – 2009. – №1. – Режим доступа: <http://old.bagsurb.ru/journal/issue/files/2009-1/Zulkarnaj.pdf>.

URBAN ECOSYSTEM SERVICES AS FACTOR OF CITIES' AMENITIES

Tetyana Nestorenko

Berdyansk State Pedagogical University, Ukraine

Tetyana.Nestorenko@gmail.com

The difference in income levels in different areas is an important factor in determining migration. Residents of large cities get higher income within a country, in rural areas – lower. In addition to income levels, some factors that affect man's desire to move from one place to another include:

- availability if a variety of goods and services;
- higher levels of public goods (good clinics, hospitals, schools and universities);
- the aesthetic appeal (the presence of monuments, historical places) and natural factors – natural amenities.

We can assume that the first two factors (of course, in addition to the differences in the level of income), affect the decision of an individual to move from rural to urban areas or from a small town into a city. The last factors will influence the direction of migration within the city – between districts (intracity migration).

Natural amenities play an important role in the rural economic condition [5]. As a component of the quality of life, natural amenities play a prominent role in human migration and location decision of companies. A city's natural amenities (services) are provided by the urban ecosystem.

Ecosystem services' concept appears more and more frequently in scientific publications and reports aimed at aiding the political decision making process. Ecosystem services are the benefits that people receive from ecosystems [1, 2, 6]. The term is associated with natural capital, which in this case corresponds to ecosystems.

The most widely used classification of ecosystem services was proposed in the Millennium Ecosystem Assessment (MEA), a global research project report published in 2005 that comprised a summary of the current knowledge on the state of the global environment.

The report placed particular emphasis on the link between ecosystem services and quality of life [4]. If people were better informed of the benefits derived from urban nature, social support or its protection would be greater, including the support of decision makers.

Although nature in a city center provides fewer and less diverse service compared to ecosystems outside of the city, they still play a key role in meeting the needs of residents. In fact, it turns out that the economic value of ecosystem services increases as distance from the city center decreases.

Cities can take advantage of their natural amenities (for example waterside location) and employ green development strategies to promote their image. The reintegration (in terms of composition and function) of riverbanks with their urban fabric, and the acquisition of investment areas with excellent landscape attributes became the main aim of urban waterfront transformation. Emerging waterside boulevards, squares and parks can be a showcase for towns and cities, while active flood protection systems that are indispensable in heavily built-up downtown areas may become attractive sites for recreation and resident integration, for example London's Thames Barrier Park [3].

City's residents deem those districts as more attractive. Districts where the ecosystem provides more services to residents. In the issue, an increase in property values increases the payments of the property tax to the district's budget and, as a consequence, the growth opportunities of regional authorities to improve the quality of the ecosystem.

References

1. Costanza, R. et al., 1997. The value of the world's ecosystem services and natural capital. *Nature*, 387(6630), pp. 253-260.
2. Fisher, B., Turner, R.K. and Morling, P., 2009. Defining and classifying ecosystem services for decision making. *Ecological Economics*, 68(3), pp. 643-653.
3. Januchta-Szostak, A. Usługi ekosystemów wodnych w miastach. *Magazyn Zrównoważony Rozwój – Zastosowania*, nr 3/2012 (Polski poradnik TEEB dla miast): [Electronic resource]. – Access mode <http://www.sendzimir.org.pl/magazyn3>.
4. Kronenberg, J. Usługi ekosystemów w miastach: *Magazyn Zrównoważony Rozwój – Zastosowania*, nr 3/2012 (Polski poradnik TEEB dla miast): [Electronic resource]. – Access mode <http://www.sendzimir.org.pl/magazyn3>.
5. Marcouiller, D.W. and G.C. Clendenning. 2005. The supply of natural amenities: Moving from empirical anecdotes to a theoretical basis. In Green, G.P., S.C. Deller, and D.W. Marcouiller (eds.) *Amenities and Rural Development: Theory, Methods, and Public Policy*, New York: Edward Elgar Publishing. Chapter 2: pp.6-32.
6. Millennium Ecosystem Assessment, 2005. *Ecosystems and human well-being: synthesis*, Washington, D.C.: Island Press.

SOCIO-EKONOMICKÉ ASPEKTY ROZHODOVANIA SA JEDNOTLIVCOV V OBLASTI ŽIVOTNÉHO POISTENIA NA SLOVENSKU

Erika Pastoráková

*Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovenská republika
erika.pastorakova@euba.sk*

Snaha zabezpečiť seba a svojich blízkych je súčasťou finančného rozhodovania jednotlivcov. Jedným z nástrojov zabezpečenia sa, je aj životné poistenie. Uzatvorením životného poistenia „zamení“ jednotlivec súčasné peniaze za

podmienené peniaze v budúcnosti. Medzi dňom uzatvorenia poistnej zmluvy a vznikom poistnej udalosti však spravidla uplynie určitý čas (dokonca môže vzniknúť aj situácia, že poistná udalosť nenastane), preto rozhodnutia jednotlivcov o uzatvorení alebo neuzatvorení poistenia možno zaradiť medzi také, ktorých výsledok je neistý. Prvotný rozpor v rozhodovaní o uzatvorení alebo neuzatvorení poistenia je prítomný medzi snahou jednotlivcov o znižovanie rizika pri nimi vnímanej pravdepodobnosti strát na jednej strane a skutočným priebehom udalostí v budúcnosti na strane druhej. K nemu sa v reálnych podmienkach pridávajú ďalšie faktory. Medzi ne možno zaradiť finančné možnosti jednotlivcov, ich subjektívne potreby, preferencie, životný štýl, pociťované ohrozenie rizikami, ako aj očakávania smerom do budúcnosti. Dôležitú rolu zohráva aj finančná gramotnosť, schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti. Nedostatočná finančná gramotnosť pôsobí negatívne na záujem o poistenie, keďže prehlbuje informačnú asymetriu, ktorá je na poistnom trhu beztak prítomná. Ak uvedené determinanty umocníme o odlišný prístup jednotlivcov k riziku, k jeho vnímaniu, prijímaniu resp. odmietaniu, vzniká náročný výskumný rámec. Cieľom príspevku je, prostredníctvom skúmania vplyvu vybraných faktorov na rozhodovanie o životnom poistení v podmienkach Slovenskej republiky, zistiť, aké aspekty vstupujú do uvedeného procesu v súvislosti s obstaraním životného poistenia.

Príspevok ponúka výsledky prieskumu realizovaného v Slovenskej republike, ktorého cieľom bolo zistiť postoje obyvateľov k životnému poisteniu v Slovenskej republike. Prieskumu sa zúčastnilo 342 náhodne vybraných respondentov zaradujúcich sa do rôznych demografických, sociálnych a ekonomických skupín v Slovenskej republike. Skúmanú vzorku tvorilo 52% žien a 48% mužov a kopírovala tak rozdelenie populácie z hľadiska pohlavia v Slovenskej republike podľa údajov dostupných zo Štatistického úradu SR. Respondenti priradzovali v nami zostavenom dotazníku vybraným faktorom ovplyvňujúcim rozhodnutie uzatvoriť životné poistenie rôznu mieru významnosti. Je nesporné, že na prijímaní rozhodnutí sa u jednotlivcov nepodieľa iba rozum a ich vedomosti, ale vo veľkej miere aj úvahy (či už racionálne alebo iracionálne) a ich intuícia. Zaujímavé boli preto aj odpovede na zistenie miery vplyvu vybraných priamych a nepriamych faktorov na spotrebu (priamy výber konkrétneho poistného produktu) životného poistenia. Pre potreby nášho skúmania sme vybrali tie, ktoré sa opakovali vo viacerých štúdiách. Podľa nich na spotrebu (priamy výber konkrétneho poistného produktu) priamo vplyva predovšetkým cena a rozsah ponúkaného poistného krytia. Nepriamo na tento proces vplyvajú také faktory, ako vnímanie osobnej finančnej situácie a „dobrého mena“ poisťovne, ale aj daňové zvýhodnenie poskytované štátom. Zistili sme, že určujúcimi faktormi pri rozhodovaní sa jednotlivcov o uzatvorení, resp. neuzatvorení životného poistenia sú, aj na základe nášho prieskumu, cena a rozsah poistného krytia. Úlohu ceny ako významného faktora pri rozhodovaní nepopierajú ani poisťovne. V súvislosti s cenou sme zisťovali psychologickú hranicu výšky poistného u jednotlivých respondentov, ktorú sú ochotní pravidelne platiť pri danej výške poistnej sumy 100 000 eur. Uvedomujeme si, že psychologická hranica jednotlivcov je ovplyvňovaná, okrem úrovne preferencie rizika (averzie voči riziku), aj úrovňou intuitívneho, emocionálneho, resp. racionálneho rozhodovania.

V Slovenskej republike (podľa prieskumu uskutočneného Infostatom) iba jedna tretina respondentov uvádza, že majú uzatvorené poistenie ako zabezpečenie sa pre prípady rizík, ktorých existenciu si uvedomujú. Ďalšia tretina oslovených však priznáva, že o poistenie sa nezaujíma, pretože sa ich netýka. Každý desiaty oslovený nemá konkrétny dôvod, prečo uzatvoril poistnú zmluvu, a rovnako 10% oslovených si chce zabezpečiť príjem v dôchodkovom veku. Ktoré vybrané aspekty sú teda pri

rozhodovaní sa o obstaraní životného poistenia významné a ktoré menej, objasňuje naša výskumná štúdia.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИНЦИПОВ ЛОГИСТИКИ В ТУРИСТИЧЕСКИХ КЛАСТЕРАХ

Пелиова Я.¹, Несторенко А.В.²

¹ Экономический университет Братиславы, Республика Словакия

² Бердянский государственный педагогический университет, Украина

¹ peliova@yahoo.com, ² anestorenko@mail.ru

В настоящее время под логистикой понимается наука об управлении материальными, а также связанными с ними информационными, финансовыми и сервисными потоками в определенной системе [3]. Существует большое количество различных определений логистики [1], но во всех них „краеугольным камнем” являются материальные потоки. Т.е. принципы логистики применяются, если существует поток сырья, материалов, готовой продукции. Чем выше интенсивность таких потоков, тем выше экономический эффект от применения логистических подходов в управлении. В работе [6] к вышеназванным потокам добавляются человеческие потоки. Человеческие потоки можно разделить на кадровые (трудовые), обслуживающие материальные потоки и туристические [4].

Применим метод аналогий, заменив материальные потоки туристическими, учитывая специфику человеческих потоков. Для управления ими можно использовать логистические принципы. Высокая интенсивность туристических потоков свойственна фирмам-туроператорам и туристическим центрам.

Туристические центры делятся на две группы. К первой относятся центры, являющиеся конечным пунктом туристического потока. Вторая группа характеризуется тем, что для части туристических потоков они являются конечным, а для другой части – транзитным пунктом. Как правило, это города, являющиеся крупными транспортными узлами.

В туристических центрах сконцентрированы фирмы, которые совместно используют туристические ресурсы, специализированную туристическую инфраструктуру, а также напрямую или опосредованно связаны с предоставлением туристических услуг [5]. То есть выполняются необходимые условия создания туристического кластера, так как, по определению М.Портера, «кластер – это группа географически соседствующих взаимосвязанных компаний и связанных с ними организаций, действующих в определенной сфере, характеризующихся общностью деятельности и взаимодополняющих друг друга» [2]. Учитывая высокий уровень глобализации в современном мире, уровень развития транспортной инфраструктуры, средств передачи информации, банковской сферы, для увеличения интенсивности туристического потока в состав кластерного образования можно включать и фирмы-туроператоры, географически находящиеся в других регионах или странах. Для успешного функционирования кластера необходимо наличие управляющего центра, который бы направлял, координировал, контролировал работу его членов. Для туристического кластера таким центром может быть логистический центр, который бы управлял туристическими, информационными, финансовыми потоками с целью их оптимизации. Это особенно актуально для туристических центров, относящихся ко второй группе.

Создание туристического кластера под управлением логистического центра позволит перенаправить высокоинтенсивный транзитный поток туристов, а также людей, совершающих поездки в деловых и личных целях, через кластер с предоставлением комплекса туристических услуг.

Література

1. Крикавський Є. Логістика. Для економістів: Підручник / Є.Крикавський. – Львів: Вид-во НУ „Львівська політехніка”, 2004. – 448 с.
2. Портер М. Конкуренція: Пер. с англ./ М.Портер – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
3. Скоробогатова Т.Н. Логистика: Учебное пособие: 2-е изд. / Т.Н.Скоробогатова – Симферополь: ООО «ДиАйПи», 2005. – 116 с.
4. Скоробогатова Т.Н. Особенности туристических потоков как объектов управления сервисной логистики / Т.Н.Скоробогатова // Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація і управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі в цілому. Зб. наук. пр. – Вип. 16. – Донецьк: ДІТБ, 2012. – С.279-284.
5. Соколы И.И. Кластерный анализ функционирования туристического бизнеса Украины и Одесского региона / И.И.Соколы, Е.В.Бровкова // Бізнес Інформ, 2011, №2 (2). – С.119-122.
6. Abt St. Systemy logistyczne w gospodarowaniu. Teoria i praktyka gospodarki. AE w Poznaniu. – Poznań, 1997.

ВЛИЯНИЕ РЕЛИГИИ НА ЭКОНОМИКУ: ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Саута Ю.В.

*Бердянський інститут державного і муніципального управління
Класического приватного університета, Україна
Yul-saut@mail.ru*

Как показывает исторический опыт, связь между религией и экономикой существует с древнейших времен. Религия оказывала и оказывает активное воздействие на поведение верующих в сфере экономики и производства, на отношение к труду. Об этом свидетельствует опыт всех мировых религий. Экономического успеха добивались те общества и страны, где различные религии своими заповедями и специфическими средствами стимулировали экономическую деятельность, создавая соответствующий нравственный нормы и трудовую этику.

На сегодняшний день существует множество религиозных школ, стилей, линий, направлений. Историки, психологи, экономисты, политологи трактуют религию как один из факторов, определяющих успех или крах различных обществ. В настоящее время большое внимание уделяется изучению влияния религии на человека и на сферы его жизнедеятельности, в том числе и на экономическую сферу.

В данном исследовании рассматриваются вопросы определения взаимосвязи между религиозными факторами и экономической деятельностью той или иной страны в целом. Как пример такой взаимосвязи могут служить библейские заповеди и человеческая вера, являющаяся важнейшим катализатором, благодаря которому мы живём, действуем, мыслим и чувствуем.

Например, сакраментальное «не укради» запрещает жульничать, или «не лжесвидетельствуй» не нарушать обещанного, что, казалось бы, должно способствовать развитию экономики: купцы не будут обвешивать и обсчитывать, должники – скрываться от кредиторов. Или еще одна заповедь «не возжелай... ничего, что у ближнего твоего...». Здесь можно рассмотреть взяточничество государственных чиновников, которое оказывает огромное негативное влияние на инвестиционную привлекательность страны, на восприятие гражданами сложившейся системы отношений между ними и государством. В то же время истории известны не только положительные примеры, которые тем или иным образом влияли на экономику, ярчайшим из которых является индульгенция. В католической церкви – это полное или частичное прощение «грехов», даваемое верующему церковью, а также свидетельство, выданное церковью по случаю «отпущения грехов» [1]. В XII-XIII вв. католическая церковь начала в широких масштабах торговлю индульгенцией, приняв характер беззастенчивой наживы, что вызвало впоследствии бурный протест гуманистов. Отмена торговли индульгенцией была одним из основных требований Реформации [2]. Т.е. человек, имеющий капитал, за определенную плату получал документ, свидетельствующий о том, что он прощен Богом.

В данном исследовании ставятся и решаются следующие задачи:

научно обосновать необходимость дальнейшего исследования религиозной взаимосвязи с экономическими аспектами развития страны;

раскрыть сущность, структуру и содержание зависимости экономических и религиозных ценностей у населения;

разработать модель церковной организации – как структурного и культурного инструмента в реализации экономических целей;

определить содержание, формы и методы современных бизнес-групп, существования которых будет направленным на экономическое развитие стран.

Библия утверждает, что «блаженны нищие, ибо они унаследуют землю», а буддисты возвышают нищенствующего монаха, который путешествует легко, не связывая себя экономическими заботами, поэтому может легко окунуться в жизнь наблюдений и размышлений. Но как только религиозная группа становится более сложной, возникает вопрос – где взять средства? И начинается сбор взносов от своих последователей и благодарность за пожертвования, получаемые от обеспеченных членов. Если члену такой группы удастся избавиться от бедности, его не осуждают, наоборот – даже хвалят за его трудолюбие и бережливость. Таким образом, группа начинает активную экономическую деятельность, хочет она того или нет.

Все большее распространение получает идея социального служения Церкви. Общественная потребность в Церкви выходит за пределы религиозного поля и смещается в сторону социально-экономической сферы.

Современные бизнес-группы все чаще рассматривают религию как идеологию новой экономической жизни, а церковные организации – как структурный и культурный инструмент в реализации их экономических целей. При этом собственно религиозные убеждения и ценности утрачивают свою значимость, становятся дизайном экономического поведения.

Религии мира различаются между собой по возрасту, распространенности и влиятельности. Некоторые из них побывали в роли государственных, другие были вечно гонимыми. Религии конкурируют друг с другом за господство над сознанием людей. И, тем не менее, все религии равноценны. Все вероисповедания имеют значение для развития мировой культуры, экономики.

Таким образом, открывается огромный простор для интерпретаций, в чем состоят настоящие католические, мусульманские, православные, иудейские ценности. Но ясно одно, что любые древние и новейшие религии, учения могут быть частью человеческого бытия и дополнять многие сферы жизни человека, кроме тех, которые обращены к хаосу, страху, а также сеют ненависть и противостоят принципам гуманизма, любви, сострадания.

Литература

1. Лозинский С.Г. Папский «департамент покаянных дел» // С.Г.Лозинский: В кн.: Вопросы истории религии и атеизма, сб. 2. – М., 1954.
2. Рамм Б.Я. Папские таксы отпущения грехов // Б.Я.Рамм: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://krotov.info/acts/15/3/taxes.htm>.

ТУРИСТИЧЕСКАЯ КЛАСТЕРНАЯ ИНИЦИАТИВА КАК ИНСТРУМЕНТ СОЗДАНИЯ БРЕНДА ГОРОДА ДЛЯ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ

Сердюк О.В.

*ООО «Шнейдер Электрик Украина», Украина
berdansk.ua@mail.ru*

Особое значение для социально-экономического развития территории играет привлечение инвестиций. В современных условиях вложение капитала в реальный сектор экономики, к которому относится туризм и его обслуживающая инфраструктура, необходимы, в первую очередь, для обеспечения производства новых услуг с улучшенными количественно-качественными показателями, которые усилят и повысят их привлекательность и конкурентоспособность.

Расположенный на берегу Азовского моря и владеющий богатыми ресурсами курортный город Бердянск имеет возможность стать объектом крупных инвестиционных вложений как со стороны представителей бизнеса, так и конечных потребителей товаров и услуг курортного города – отдыхающих.

Вместе с тем привлечение инвестиций ставит определенные задачи перед руководством города, муниципальными образованиями. Главными из них являются создание благоприятных условий для притока внутренних и иностранных инвестиций, а также анализ активности уже существующих инвесторов.

В течение прошедших лет городу удалось сформировать определенную туристическо-рекреационную инфраструктуру, которая по своему типу схожа с туристическим кластером. Но самостоятельное существование каждого из субъектов инфраструктуры не способствует образованию взаимодополняющих и усиливающих друг друга конкурентных преимуществ. Каждый преследует цель получения максимальной прибыли в разгар курортного сезона, забывая о едином содействии преобразению города. Отсутствие четких мер по воздействию со стороны городских властей приводит к тому, что Бердянск сталкивается с проблемами, ведущими к снижению инвестиционной привлекательности города, и как результат – к снижению уровня социально-экономического развития.

Главнейшей привлекательностью города Бердянска неизменно остается Азовское море, лечебные грязи и воды. На протяжении почти двух столетий эти факторы были неотделимы от истории города и привели к началу его

формирования. Именно эти составляющие являются источником привлечения инвестиций.

На сегодняшний день город обладает расширенной сетью курортных баз и санаториев, способных работать круглый год. Так в 2012 г. функционировало 96 санаторно-курортных и оздоровительных учреждений. Но полностью заполняются санатории только в курортный сезон – около четырех месяцев в году. И только двое из всего количества учреждений имеют потребность работать в отопительный сезон. Из-за слабой информационной поддержки, отсутствия рекламы, популяризации круглогодичного отдыха со стороны властей санаторно-курортные центры теряют возможность принимать и оздоравливать приезжих в остальные месяцы и, тем самым, зарабатывать самим и пополнять доходную часть бюджетов разных уровней.

Не в меньшей мере доход и популярность городу может приносить посещение отдыхающими городских музеев и экскурсий. Ежегодно в курортный сезон в городе отдыхает 500-600 тыс. человек как из Украины, стран СНГ, так и из стран дальнего зарубежья. Из-за отсутствия информации о работе таких заведений и проходящих в них мероприятиях, выставках их посещаемость остается на невысоком уровне. Расположенные недалеко от побережья пять музеев имеют посещаемость 5774 чел. в месяц, что составляет 23096 чел. в сезон. В летний период большую посещаемость, нежели местные исторические достопримечательности, имеют приезжие выставки драгоценных камней, животных, одежды и др. Подобные экспозиции не несут никакой информационной нагрузки об истории города или курорта и не выделяют его среди других курортных городов.

Изучая центральную территорию города, следует выделить проблему уничтожения исторических ценностей и ухудшения внешней привлекательности города и пляжей. Так в связи с планом реконструкции города в 2012 г. была выкопана часть исторической брусчатки, заложенная в годы основания города, и заменена асфальтом. Она представляла собой не только качественную дорогу, но и придавало «изюминку» облику города.

Проблема непостоянства действий по реконструкции города, связанная с отсутствием преемственности у руководителей города, привела к нарушению плана застройки города. Окончание центральной аллеи города – парковая зона – была заменена на асфальтированную трассу с автостоянкой.

Необдуманное постановление властей разрешать установку в центральной и прибрежной частях города большого количества малых архитектурных форм (МАФ) – торговых палаток – обусловили проблему ухудшения внешней привлекательности морского города. Палатки не только нарушают стиль города, но и реализуют товар, не относящийся и не произведенный в Бердянске.

Низкий уровень обслуживания, нежелание владельцев создать привлекательный вид заведений создают проблему низкого сервиса оказания услуг и неудовлетворенности клиентов.

Вследствие вышеперечисленных проблем возникает неудовлетворенность горожан состоянием приморской части города, выбор отдыхающими других мест отдыха, потеря эффективных инвестиций, снижение курортной привлекательности города.

Создание бренда территории города – это путь изменения сложившейся ситуации, выбор нового направления для улучшения привлекательности Бердянска.

Основным экономическим инструментом на этапе создания бренда является формирование туристической кластерной инициативы путем

образования со стороны городской власти Отдела инновационного развития города. Отдел призван быть связующим звеном между участниками туристической кластерной инициативы: бизнесом, муниципалитетом, властью, образованием. Задачи Отдела инновационного развития города следующие:

объединение и поиск участников кластерной инициативы, обладающих ресурсами и желанием работать совместно для решения общих проблем;

привлечение и анализ инвестиционных предложений в крупномасштабные инфраструктурные проекты города;

налаживание тесных связей между бизнесом и образованием, обеспечивая подготовку квалифицированных кадров для проектов;

проведение и активное участие в конференциях, форумах, семинарах, заседаниях участников кластерной инициативы;

создание платформы для постоянного обмена информацией о стратегических планах развития города, о потребностях туристов, о трендах туристической индустрии;

оценка рентабельности и эффективности существующих проектов в городе, разработка рекомендаций по утверждению именно тех проектов, которые не только выгодны для территории города, но и напрямую влияют на развитие бренда Бердянска.

Только плодотворная работа всех компонентов туристической кластерной инициативы позволит создать сильный узнаваемый бренд, что станет основой вложения в Бердянск крупных и эффективных инвестиций.

Литература

1. Годовой отчет городского головы Бердянска: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.brd24.com/news/a-3939.html>.

2. Туристическая кластерная инициатива Калининградской области: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tourismkaliningrad.ru>.

РАЗВИТИЕ РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТИЧЕСКОЙ ИНДУСТРИИ В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАНЫ

Шамсутдинова Ю.С.

*Бердянский государственный педагогический университет, Украина
zxcv2727@e-mail.ua*

Совокупность социальных и экономических проблем можно рассматривать как своего рода угрозу социально-экономической безопасности страны, стабильности ее развития, эффективной жизнедеятельности общества. Именно поэтому концепции национальной безопасности многих государств трактуются как защищенность жизненных интересов граждан, общества и государства, национальных ценностей и образа жизни от внешних угроз, различных по своей природе политических, военных, информационных, экономических, экологических, социальных. Вопросы социально-экономической безопасности рассматривают в своих научных работах такие ученые, как М.И.Долишний, Б.М.Данилишин, В.М.Геец, Б.В.Буркинский, В.Н.Степанов, С.К.Харичков и др. [2 с.237].

Данный подход позволяет предполагать, что сущность социально-экономической безопасности страны раскрывается через национальные интересы государства, которые могут быть реализованы посредством

рационального природопользования, качественного улучшения генофонда нации, преумножения национальной культуры и этноса, обеспечивая при этом экономический рост национальной экономики.

Национальным интересам страны отвечает, прежде всего, медико-биологическая функция рекреации и туризма, которая состоит в оздоровлении людей, восстановлении их физических и духовных сил, повышении работоспособности и продлении периода активной трудовой, творческой и интеллектуальной деятельности. Этим обеспечивается социальная безопасность, поскольку в результате потребления рекреационных услуг наблюдается положительный эффект воспроизводства рабочей силы, роста производительности труда, повышения эффективности полезной деятельности человека. Кроме этого, развитие рекреации и туризма обеспечивает решение проблемы занятости населения, что позволяет снизить социальную напряженность в обществе. Так, в мировой туристической системе занято 130 млн. человек, а создание одного рабочего места обходится в 20 раз дешевле, чем в промышленном комплексе экономики (в туристической индустрии таких стран как Испания, Италия, Греция, Франция работает свыше 50% населения; каждые 1000 мест в туристической сфере создают 459 мест в сфере обслуживания).

Согласно мировой статистике, туризм и рекреация являются наиболее конкурентоспособной и прибыльной деятельностью, так как ежегодно путешествуют около 1,5 млрд. человек, мировой доход от туризма составляет 10,1% от всего валового продукта, а ежегодный доход только от налогообложения – 166 млрд. долларов США [4, с.121].

Таким образом, экономическая функция туризма и рекреации имеет особенное значение для национальной экономики стран, находящихся в условиях переходного этапа к рыночной экономике, так как реализация этой функции создает предпосылки для экономической безопасности государства.

Анализ географических, природных, исторических и экономических условий регионов приморских территорий Украины показывает, что на этих территориях имеются все предпосылки для сбалансированного сочетания региональных и государственных интересов на основе оптимального использования природных, материально-технических, трудовых и других ресурсов, образуя при этом конкурентные преимущества каждой отдельной региональной системы. Однако следует отметить, что индустрия рекреации и туризма на территориях Украинского Причерноморья и Приазовья развивается без должной государственной поддержки и функционирует только за счет собственных ресурсов, что может привести к безвозвратной утрате рекреационного потенциала приморских территорий страны и, как следствие, поставить под угрозу социально-экономическую безопасность государства.

В связи с этим необходимо разработать программу стратегических действий по восстановлению экологической системы и комплексному использованию природно-ресурсного потенциала приморских территорий, разработать проект создания «свободных экономических зон» исключительно для курортно-рекреационных регионов общенационального назначения, выделить туристическо-рекреационные центры потенциального и ограниченного развития, территории природно-заповедного фонда и территории с высоким лечебно-оздоровительным потенциалом. Реализация вышеизложенных стратегических направлений развития регионального рекреационно-туристического комплекса позволит оптимизировать деятельность, усилить взаимосвязь туризма с другими приоритетными сферами социально-экономического и культурного развития отдельных

территорий. Также это будет способствовать координации действий государственных и местных органов власти, субъектов хозяйствования, созданию необходимых условий для сбалансированного и эффективного природопользования, что в целом обеспечит социально-экономическую безопасность страны.

Литература

1. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети / М.І.Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 511 с.
2. Буркинский Б.В. Экономико-экологические основы регионального природопользования и развития. / Б.В.Буркинский, В.Н.Степанов, С.К.Харичков. – Одесса: Феникс, 2005. – 575 с.
3. Политика мобилизации интегрального ресурса региона: В 2 кн. / Под. ред. Буркинского Б.В., Харичкова С.К. – Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 2002. – Кн.2. – 346 с.
4. Статистичний щорічник України за 2004 рік. – К.: Техніка, 2005. – 740 с.

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шелеметьєва Т.В.

Запорізький національний технічний університет, Україна

t.shelemeteva@mail.ru

У сучасних умовах розвитку економіки України ефективного функціонування кожного окремого підприємства, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках є необхідною умовою для забезпечення економічної стабільності країни. Проблема ефективного функціонування промислового підприємства в сучасних умовах має комплексний характер і складається з багатьох складових, серед яких важливе значення має проблема ефективного функціонування зовнішньоекономічної діяльності, яка може розглядатися як проблема підвищення ефективності її управління. Для того щоб система управління зовнішньоекономічної діяльності підприємства була ефективною, вона повинна ґрунтуватися на принципах адаптивності і забезпечувати достатню гнучкість і швидкодію в прийнятті рішень, при цьому вона повинна відповідати сучасним економічним вимогам і умовам, враховувати динаміку кон'юнктури міжнародного і внутрішнього ринків.

На всіх історичних етапах розвитку суспільства вирішення економічних проблем конкретної держави, окремого регіону чи підприємства було неможливо без розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що є одним з основних фактів вдосконалення внутрішньогосподарських пропорцій, розміщення і розвитку продуктивних сил.

Інтеграція України в світові господарські зв'язки обумовлює важливість для національної економіки її зовнішнього сектора, зокрема експортного. За даними Держкомстату України, частка експорту в структурі ВВП України досягає більш 50%, унаслідок чого експортна діяльність суб'єктів господарювання України залишається одним з головних важелів стабілізації української економіки. Дослідження розвитку зовнішньоекономічної діяльності та експортної стратегії дозволило охарактеризувати етапи, що відбивають тенденції зовнішньоторговельних відносин України (рис.1).

Результати аналізу дозволили виділити основні чинники, що суттєво вплинули на розвиток експортної діяльності України:

– постійне зростання обсягів експорту в цінових і кількісних показниках упродовж усього періоду (за винятком 1998-1999 рр.);

– експортна спрямованість економіки України (у сукупному обсязі ВВП частка експорту складає близько 50%);

– перевага в товарній структурі експорту продукції з низьким ступенем обробки і досягнень науково-технічного прогресу (домінування сировинного експорту);

– перевага в географічній структурі експорту частки країн з відносно невисоким рівнем розвитку економіки (за рахунок обмеженого доступу до ринків країн ЄС і США);

– порушення антидемпінгових процесів проти українських експортерів металургійної продукції під час спроби прямого доступу на ринки країн СОТ.

Рис.1. Характеристика етапів розвитку експортної діяльності

Метою зовнішньоекономічної діяльності підприємств є отримання прибутку від зовнішньоторговельних операцій. Виходячи з означеної мети, ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств визначається як ступінь досягнення максимального обсягу чистого прибутку від зовнішньоторговельних операцій за рахунок оптимізації існуючих сукупних витрат на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Багато українських підприємства, у тому числі підприємство ВАТ «Мотор Січ», здійснює експортну діяльність, так як вона дає ряд переваг. По-перше, дозволяє розширити можливості реалізації продукції підприємства і подолати його залежність від єдиного ринку – вітчизняного. По-друге, веде до підвищення конкурентоспроможності компанії на вітчизняному ринку. По-третє, сприяє більш раціональному використанню виробничих потужностей підприємства. Крім того, продажі на зовнішніх ринках у деяких випадках допомагають уникнути сезонних коливань в діяльності підприємства. Експортна діяльність збільшує продажі і прибуток, а також сприяє зростанню престижу компанії.

Управління зовнішньоекономічною діяльністю країни, регулювання зовнішньої торгівлі, фінансових потоків на міжнародному рівні мають все більше значення в процесі інтернаціоналізації господарського життя, збільшення

економічної залежності держав. Можна констатувати факт, що на сьогодні практично не залишилося країн, які б не взаємодіяли між собою економічно і не брали участь у міжнародному поділі праці.

Розвиток експортно-імпортних відносин означає зміцнення взаємозв'язку численних господарських суб'єктів окремих країн або їх груп з питання виробництва й обміну в міжнародному масштабі різного роду об'єктами – товарами, послугами, капіталами і робочою силою. Можливості, перспективи та роль експортно-імпортних операцій, значення та вдосконалення їх основних форм визначаються поглибленням міжнародного поділу праці, переходом до його вищим типам.

РЕКЛАМА І ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Щерба О.І.

*Українська академія друкарства, Україна
shcherba@gmail.com*

Реклама протягом декількох останніх десятиліть існування в Україні суттєво змінила своє обличчя. Це зумовлено як внутрішніми факторами, так і зовнішніми. До перших віднесемо політичні та соціально-економічні зміни в українському суспільстві. Зникло чітке ідеологічне забарвлення реклами радянських часів. Поява приватної власності різко збільшила частку комерційної реклами серед інших видів реклами та в рази збільшила вимоги до її якості, оскільки суттєво загострилася конкуренція. Політична ситуація в Україні зумовила складні умови існування малого та середнього бізнесу, що спричинило те, що можливості для рекламування своїх товарів та послуг у її власників за останні 3 роки звелась до мінімуму. До другої групи факторів віднесемо глобалізаційні процеси у світі, стійке довготривале значне надвиробництво товарів та послуг та особливий споживчий тип сучасного суспільства («суспільство споживання», за Зигмунтом Бауманом [1, с.66]).

В даній публікації зосередимо увагу на взаємозв'язку та взаємовпливі ціннісних орієнтацій українського суспільства та реклами.

Глобалізація економічного простору призвела до того, що все більшого значення набуває культурне надбання різних країн, тому важливим стає дослідження ціннісних орієнтацій різноманітних спільнот.

Усупереч прогнозам тотальної глобалізації медіасфери дослідники констатують і факти глокалізації – взаємовпливу двох тенденцій, одна з яких веде до гомогенізації медійно-культурного життя різних країн, а інша до адаптації цієї тенденції до локальних контекстів у відповідності до історичних особливостей культурних традицій тих чи інших народів і їхнього прагнення до самобутніх умов розвитку [2, с.34-35].

Реклама, як відомо, відображає цінності суспільства, в котрому вона ретранслюється. Це аксіома. Часто цю формулу розширюють, і тоді виникає тема формування нових цінностей – підтримка старих цінностей як мінімальна стадія, нульова позначка для ефективного спілкування, згодом етап незначних змін і лише як третя стадія – певної конверсії. І це, і інше однаково важливе для соціального організму: утверджуючи цінності, які поділяють усі члени суспільства, вона – реклама чи соціальна інформація у ширшому контексті – тим самим забезпечує суспільству стабільність, в цей же ж час, формуючи нові цінності, задає деякі нові орієнтири у русі соціуму, сприяє його трансформації. Успіх чи неуспіх її напряму пов'язаний із загальним ціннісним полем осіб, які її

сприймають, причому співвідношення сил, які формують і приймають інформацію, має надзвичайно складні взаємовідносини [3, с.37].

Дослідник П. К. Власов стверджує [4, с.57], що цінності можуть сприяти рекламному впливу, а можуть йому перешкоджати. Виходячи з цього, основна група споживачів нашого суспільства достатньо інертна, консервативна і не прагне змінювати свої звички, смаки та вподобання. Саме цей феномен буде обумовлювати інтенсивність рекламного впливу на одиницю часу. Інтенсивність не повинна надміру стимулювати клієнтів інформацією, котру вони неспроможні обробити. Оперативні можливості рекламного впливу окрім інертності цільової аудиторії можуть бути обмежені властивостями продукту.

Згідно з дослідженнями науковця Пилипенка В.Є. [5, с.217-218], зараз в українському суспільстві існують два основних типи ціннісних установок: 1) цінності, в основі яких лежать орієнтації зрівняльного характеру; 2) цінності, що відображають орієнтацію на суспільство рівних можливостей. Загалом перша орієнтація розповсюджена значно менше, ніж друга. Основну значущість для більшості населення мають цінності життя і можливості самореалізації. Однак дані цінності, на відміну від американського та європейських суспільств, відображені в українській рекламі вкрай мало.

Необхідно зауважити, що соціальні норми, прийняті в даному суспільстві, також беруть участь у формуванні поведінки споживача.

Прикладом впливу норм на споживчу поведінку може бути культивування традицій «заощадження» у західних областях нашої країни аж до 40-х років минулого століття. Вважалося обов'язковою нормою мати грошові заощадження в банку. Це віталось і владою, і суспільством. Адже банківські заощадження населення сприяли економічному зростанню держави і добробуту населення. Обнадійливим є той факт, що ці традиції поступово відроджуються не лише в західних регіонах, а й в усіх областях України [6, с.137].

Отже, успіх сучасного національного маркетингу, інструментом якого часто виступає реклама, спирається на знання і вміння використовувати групові інтереси, звичаї та традиції соціально-культурного середовища у формуванні поведінки споживачів. Разом з тим в українській рекламі помітною є спроба пов'язувати національну культуру та національні особливості із цивілізаційними процесами.

Література

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Зигмунт Бауман // Пер. з англ. І. Андрущенко; за наук. ред. М. Винницького. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 109 с.
2. Землянова Л.М. Глобализация медиасферы и защита ее общественного потенциала в коммуникативистике / Л.М. Землянова // Вест. Моск. Ун-та. Сер. 10. Журналистика. – 2005. – № 4. – С.25-38.
3. Федотова Л.Н. Социология рекламы / Л.Н. Федотова. – М.: Добросвет, 1999. – 339 с.
4. Психология в рекламе / под ред. П. К. Власова. – Харьков: Изд-во Гуманитарный центр, 2003. – 220 с.
5. Пилипенко В.Є. Людина в ринковому суспільстві: орієнтації, поведінка, культура / Валерій Пилипенко. – К.: ПЦ “Фоліант”, 2005. – 224 с.
6. Леонов В. Соціологічні аспекти мотивації фінансової поведінки населення / В.Леонов // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2005. – № 4. – С.132-146.

SECTION 3

THE THEORETICAL FRAMEWORK, REGIONAL ASPECTS AND MODELS OF SPATIAL ECONOMY

АНАЛИЗ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ СТРАН-УЧАСТНИЦ ТАМОЖЕННОГО СОЮЗА ЗА 2012 ГОД

Баева Ж.Ж.

*Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
jako-maho@mail.com*

Современный мировой рынок – это сфера обмена, которая охватывает общее товарное обращение различных стран, являющихся его составными основополагающими элементами. Сегодня нельзя представить ни одной страны, ни одной нации, которые бы обходились как без внешней, так и внутренней торговли, даже самые небольшие страны.

Анализируя внешнюю торговлю стран-участниц Таможенного союза за 2012 г., изменение ее товарной и географической структуры, можно отметить следующее.

Суммарный объем внешней торговли товарами стран Таможенного союза с третьими странами в январе-декабре 2012 г. составил 939,3 млрд. долларов США, в том числе экспорт товаров – 600,1 млрд. долларов, импорт – 339,2 млрд. долларов. По сравнению с аналогичным периодом 2011 г. стоимостной объем внешнеторгового оборота увеличился на 3,2%, экспорта – на 2,6%, импорта – на 4,1%. Профицит внешней торговли составил 260,9 млрд. долларов [1]. Более 80% объема внешней торговли приходится на Российскую Федерацию (83%), в том числе 81% совокупного экспорта и 86,6% импорта товаров. Доля Республики Казахстан составила 11,9%, 14,2% и 7,9%, Республики Беларусь – 5,1%, 4,8% и 5,5%, соответственно.

В январе-декабре 2012 г. вклады государств – членов Таможенного союза в совокупный объем внешней торговли (в процентах к итогу) распределились следующим образом и изображены на рис.1.

Основным покупателем экспортируемых государствами – членами Таможенного союза товаров выступает Европейский союз (57% совокупного экспорта). Среди стран Европейского союза наиболее существенны поставки в Нидерланды (15,3%), Италию (8,1%), Германию (6,5%), Польшу (3,7%) и Соединенное Королевство (2,9%). В страны АТЭС было продано 19% экспортируемых товаров, из них в Китай – 8,8%, Японию – 2,8%, Южную Корею – 2,4%, Соединенные Штаты – 2,2%. Странам СНГ реализовано 8,5% экспортированных товаров, из них Украине – 5,9%. Экспортные поставки в Турцию составили 5,1% общего объема экспорта государств – членов Таможенного союза, Швейцарию – 2,6% [1].

В товарной структуре экспорта государств – членов Таможенного союза в третьи страны преобладают минеральные продукты (72,4% общего объема экспорта государств – членов Таможенного союза в третьи страны) и металлы и изделия из них (8,6%). Около 80% этих товаров продает на внешнем рынке Российская Федерация.

Наибольшую долю в импорте занимают машины, оборудование и транспортные средства (48,3% совокупного импорта), продукция химической

промышленности (15,6%), продовольственные товары и сельскохозяйственное сырье (12,9%). Около 90% объема закупок этих товаров за пределами Таможенного союза осуществляет Российская Федерация [1].

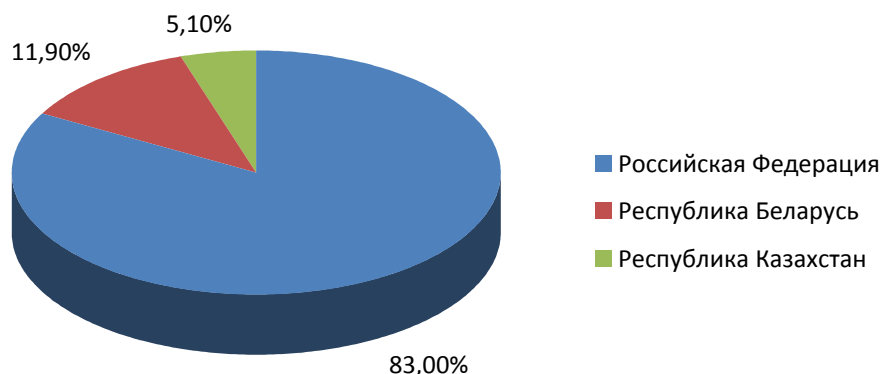

Рис.1. Вклады стран Таможенного союза в совокупный объем внешней торговли, %

Экспорт

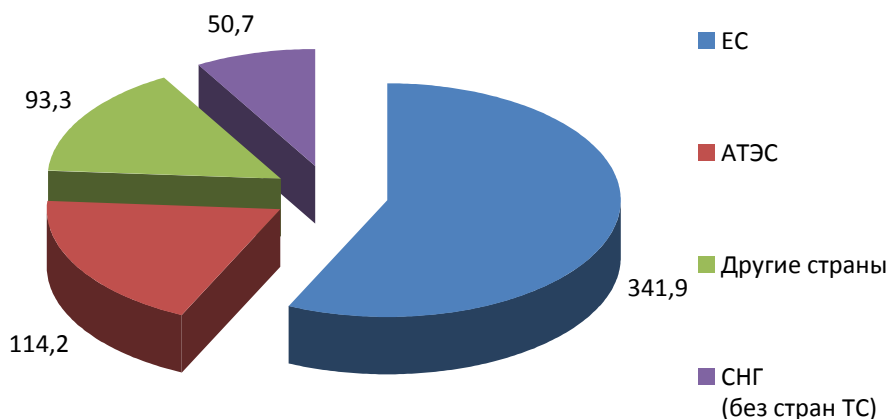

Рис.2. Распределение объемов внешней торговли по группам стран в январе-декабре 2012 г., млрд. долл. США

Таким образом, развитие внешней торговли государств – членов Таможенного союза с третьими странами с начала 2012 г. характеризуется постепенным снижением темпов роста ее стоимостных объемов. Доля Российской Федерации в общем объеме экспорта в январе-декабре 2012 г. сократилась незначительно до 81% (81,7% в январе-декабре 2011 г.), в совокупном импорте – до 86,6% (87,3% в январе-декабре 2011 г.). При этом следует отметить увеличение по сравнению с аналогичным периодом 2011 г. вклада Республики Казахстан в общий объем экспорта государств – членов Таможенного союза (с 13,8% до 14,2%), импорта (с 6,5% до 7,9%).

Литература

1. Официальный сайт Комиссии Таможенного союза: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.tsouz.ru/db/stat/Analytcs_trade/Documents/Analytics_E_201212.pdf.

РЕГИОНАЛЬНЫЕ ЦЕЛЕВЫЕ ПРОГРАММЫ КАК ИНСТРУМЕНТ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ

Бажин И.И.

*Нижегородский региональный институт управления и экономики АПК,
Российская Федерация
bazhin41@gmail.com*

Социальные инновационные преобразования, проводимые органами власти в виде управленческих решений, базируются на определенной нормативно-правовой основе, в частности, на концепциях трансформаций той или иной сферы управленческой деятельности, положениях о структурных подразделениях региональной власти, вводимых в действие соответствующими постановлениями правительства субъекта РФ, а также принимаемых в виде региональных законов целевых программ социально-экономического развития.

В качестве объекта контент-анализа нами выбраны целевые региональные программы социально-экономического развития в различных сферах социальной жизни, поскольку именно такие программы в наивысшей степени должны отражать цели, содержание, механизмы и результаты социальных инновационных преобразований.

Содержательный анализ целевых программ проводился в разрезе следующей методологической структуры прогнозного социального проектирования.

1. Оценивание общего *социального смысла* целевой программы, несущей определенные изменения социальной среды, что позволяет осмыслить саму целесообразность осуществления данной программы.

2. *Нормативно-правовой анализ*, где проводится оценка наличия представительных отсылок к законодательству (федеральным законам, законам субъектов РФ, подзаконным правовым актам), законности компетенции государственного органа (должностного лица), его подготовившего.

3. Проверка целевой программы на предмет *дублирования полномочий* заказчиков, разработчиков, исполнителей и структур, осуществляющих контроль результатов социальных инноваций, что, в первую очередь, характеризует степень социальной открытости программы и долю ее коррупциогенности.

4. Оценка степени прояснения в программе *ожидаемого от нее социального эффекта*, что проявляется, прежде всего, в четкости формулирования цели (целей) программы в виде определенно обозначенного результата и сопровождения этих целей количественными критериями оценки степени достижения планируемого результата.

5. Анализ *системного характера* целевых программ, дающий возможность оценить, в какой мере представление о социальном эффекте носит системный характер и включает в себя экономические, экологические, психологические, социокультурные и прочие социально значимые последствия.

6. Степень ориентации программы на определенные *ценностные эталоны*, присущие различным социальным группам, испытывающим

воздействие инноваций. Эти эталоны позволяют взвешенно судить о социальной «стоимости», а значит и о социальной преемственности решения.

По каждому из описанных параметров при проведении контент-анализа целевых программ могут быть приняты переменные, равномерно распределенные на отрезке [0,1], характеризующие либо четкое наличие того или иного признака в анализируемой программе (в этом случае он оценивается величиной 1), либо его невнятное выражение или полное отсутствие (в таком случае он оценивается величиной 0). Промежуточные значения от 0 до 1 определяют степень близости соответствующего признака к тому или иному его предельному значению. Соответствующие значения параметров определялись методом экспертных оценок, на базе метода Дельфи.

Региональный спектр данного исследования с опорой на гомогенность генеральной совокупности и расчетом величины репрезентативной выборки представлен 15 субъектами Российской Федерации, включая области и республики РФ. Случайная выборка составляла 50 целевых программ указанных субъектов, что является вполне репрезентативным как в территориальном разрезе, так и по спектру сфер управленческой деятельности (направленности анализируемых целевых программ).

Общие итоги проведенных исследований сведены в табл.1, где по каждому из параметров представлена средневзвешенная доля программ в выборке, содержательно отвечающих требованию четкого наличия того или иного признака для позитивной оценки эффективности социальной инновационной деятельности органов власти.

Таблица 1

Средневзвешенная доля программ в выборке

Параметр	Социаль- ный смысл	Нормативно -правовая база	Отсутствие дублирования полномочий	Социаль- ный эффект	Систем- ность	Учет ценност- ных эталон ов
Доля позитивно оцениваем ых программ	0,28	0,75	0,15	0,23	0,12	0,05

Полученные результаты показывают, что в программных документах, представляющих собой нормативно-правовую основу проводимых органами власти социальных инновационных преобразований, параметры, отражающие социальный смысл содержания программы, имеют очень низкие значения. Это означает, что рост энтропии в социальной среде, объективно обусловленный проводимыми социальными реформами, многократно усиливается в результате низкой управленческой культуры разработчиков целевых региональных программ.

Низкие значения показателей означают, что в осуществлении социальных реформ по основным компонентам содержательной деятельности органов власти имеет место высокий уровень хаоса, увеличивающий турбулентность социальной среды и определяющий, в первую очередь, несогласованность управленческой инновационной деятельности с социумом, что приводит к высокому уровню социальной напряженности в обществе.

РЕГИОНАЛЬНЫЕ ЛОГИСТИЧЕСКИЕ ЦЕНТРЫ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ

*Бодаубаева Г.А.
Международная академия бизнеса, Республика Казахстан
gulmira.ba@mail.ru*

Инновационный путь развития, позволяющий повысить конкурентоспособность территорий и страны в целом, подразумевает формирование новых инновационных технологий управления развитием территорий, обеспечивающих концентрацию ресурсов на приоритетных направлениях и создающих условия для межрегиональной кооперации и стратегического партнерства власти, бизнеса и общественных институтов.

Инновационные технологии достаточно широко освещаются в экономической литературе и определяются как улучшающие или принципиально новые технологии, коренным образом преобразующие продукт. Но инновационные технологии можно рассматривать и относительно управленческо-организационных технологий как на уровне предприятий, так и на региональном уровне. Тогда инновационные технологии можно определить как новые системы управления, дающие новые качественные характеристики в управленческом воздействии.

В условиях происходящих глобальных процессов функционирование региональных логистических систем является примером инновационного управления на региональном уровне, с целью обеспечения конкурентоспособности экономики регионов [2].

Региональную логистическую систему можно представить как совокупность логистических функциональных и обеспечивающих подсистем региональной товаропроводящей сети, состоящей из звеньев, интегрированных материальными и сопутствующими потоками для получения максимального синергетического эффекта на основе установления партнерских взаимовыгодных отношений между участниками транспортно-логистического процесса (рис.1).

Развитие логистических систем в международном экономическом пространстве предопределено высоким экономическим эффектом, получаемым производителем товара и его потребителем. Эффекты от деятельности региональных логистических систем имеют место на уровне отдельных его элементов (внутренний эффект) и на уровне экономики региона или страны (внешний эффект).

Внутренний эффект обусловлен синергетикой, проявляющейся при взаимодействии участников логистической системы, при этом можно выделить следующие преимущества: увеличение масштабов производства и расширение области деятельности; разделение издержек и рисков; гибкость и эффективность; скорость реакции на изменение требований рынка; снижение издержек и др.

Внешние эффекты являются результатами преимуществ, возникающих внутри логистической системы, к которым можно отнести: увеличение налоговых поступлений; повышение занятости населения; повышение инвестиционной привлекательности и др.

Динамика рыночных отношений, глобализация экономики и ресурсные ограничения приводят к существенному возрастанию скорости материальных и финансовых потоков, сокращению числа посредников в логистических цепях, уменьшению устойчивости и надежности их функционирования вследствие кардинального уменьшения материальных запасов в производстве и

распределительных сетях. Поэтому развитие региональных экономик, достижение стратегических целей бизнеса становится возможным при дальнейшей интеграции логистических систем в логистические распределенные сети.

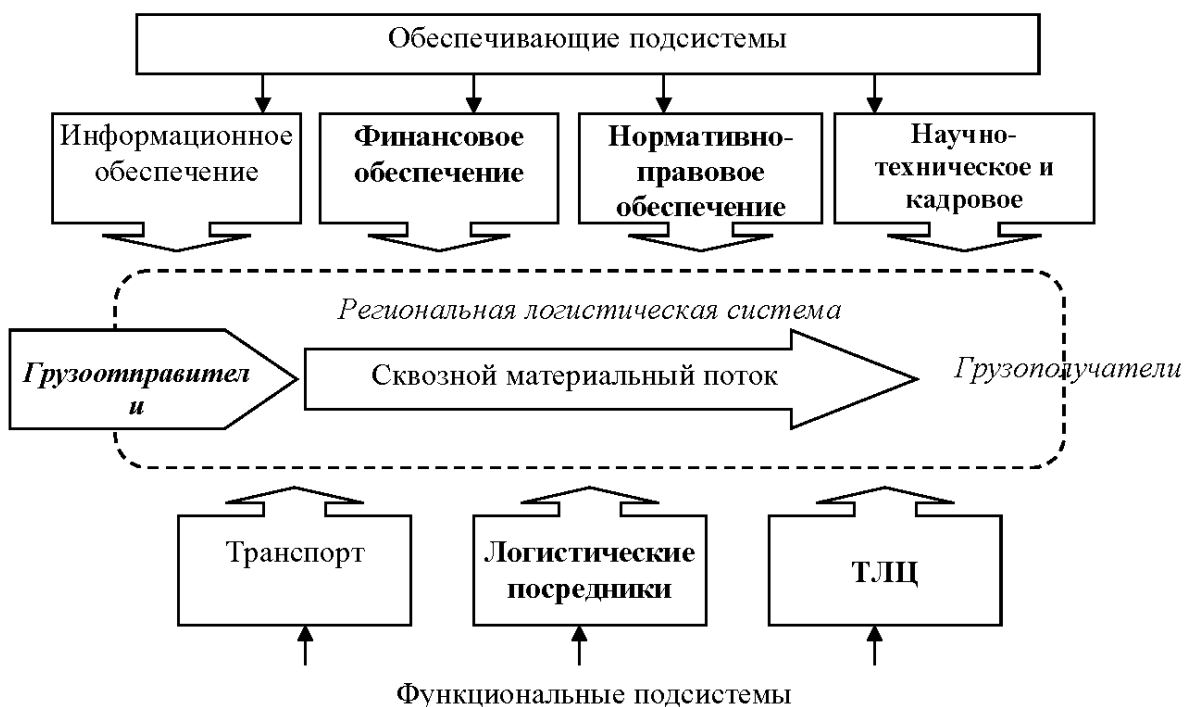

Рис.1. Структура региональной логистической системы

Сетевой принцип становится одним из эффективных средств поведения предприятий в рыночной среде [1]. Работа предприятий в составе логистических сетей определяет целый ряд преимуществ, связанных с объединением независимых рисков, т. е. уменьшением числа «колебаний» в системе, а также существенным снижением затрат и повышением качества функционирования всей системы. Основная причина их создания кроется в том, что в современных условиях успех фирмы зависит не только от наличия собственных ресурсов, но и умения привлекать ресурсы и конкурентные возможности других участников логистической системы.

Предпосылками для интегрированного логистического подхода к региональным транспортным рынкам являются:

- новое понимание механизмов рынка и логистики как стратегического элемента в реализации и развитии конкурентных возможностей предприятий, росте инвестиционной привлекательности регионов;
- реальные перспективы и современные тенденции по интеграции участников хозяйственных связей между собой, развитию новых рыночных структур и организационных форм – логистических сетей;
- технологические возможности в области новейших информационных технологий, открывающих принципиально новые возможности для взаимодействия субъектов рыночной деятельности и снижения их затрат.

Литература

1. Бугорский В. Н. Сетевая экономика: учебное пособие / В.Н.Бугорский. – М.: Финансы и статистика, 2007.

2. Кизим А. А. Концепция построения региональной транспортно-логистической системы: вопросы теории и практики: монография / А.А.Кизим. – Краснодар: КГУ, 2004.

ВПЛИВ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА КАПІТАЛІЗАЦІЮ РЕГІОНІВ

Гладка М.Є.

*Науково-дослідний економічний інститут
Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Україна
Gladkaj-marina@mail.ru*

Однією із ключових умов активізації трансформаційних процесів економіки є забезпечення необхідного рівня капіталізації підприємств. Високий рівень капіталізації забезпечує підприємству його фінансову стійкість, фінансову безпеку, інвестиційну привабливість, зростання конкурентоспроможності. Капіталізація є не лише завданням підприємств, а й важливим завданням державної та регіональної політики, оскільки зростання капіталізації підприємств впливає на зростання фінансового потенціалу країни регіонів.

Проблема «капіталізація регіону» має теоретичне та прикладне значення, обумовлене необхідністю визначення сутності, поняття, визначення методів його оцінки і відповідно розробки та безперервного вдосконалення економічних, інституційних, організаційних та інших механізмів.

Сучасна економічна наука зазвичай використовує поняття «капіталізація» як узагальнюючий показник економічного стану господарюючого суб'єкта.

При цьому єдиного тлумачення змісту даного поняття поки не існує. У «Большом экономическом словаре» капіталізація (англ. – capitalisation) визначається як:

- 1) перетворення доданої вартості в капітал;
- 2) обчислення цінності майна по принесеному їм доходу;
- 3) перетворення доходу в капітал, тобто використання доходу на розширення діла;
- 4) віднесення витрат на приріст капітальних активів, а не на витрати звітного періоду [1].

Капіталізація визначається як перетворення безприбуткових цінностей в оборотний капітал, а «капіталізація регіонів» – як забезпечення зростання вартості сукупних активів, що перебувають на території [2]. Таким чином, економічну сутність капіталізації будь-якого господарюючого суб'єкта становить формування системи економічних відносин з приводу накопичення капіталу.

Незалежно від того, в якій сфері – продуктивної або грошовій, в якій формі – капіталізації прибутку або капіталізації ринкової вартості – реалізується цей процес, його результатом завжди є прирощення цінності. Оцінка капіталізації регіону повинна здійснюватися не з позицій активів (або витрат), а з урахуванням доходів, здатних генерувати капітал всіх господарюючих суб'єктів регіону. Регіон забезпечує ріст капіталізації, переходячи до стратегічного освоєння своїх територій, орієнтуючись не тільки на будівництво газопроводів, нових нафтових труб але і на збільшення вартості капіталу за рахунок перетворення земельних активів до капіталу, підвищення якості трудових ресурсів або підвищення вартості зосередженого в регіоні інтелектуального та інфраструктурного капіталу.

На основі проведення деяких розрахунків, що характеризують результати виробничо-господарської діяльності регіонів (валовий регіональний продукт, обсяг інвестицій в розрахунку на одну особу порівняно із середньостатистичною величиною цих показників, досягнутих по Україні), було виділено три наступні групи регіонів [3]:

– перша група – об'єднує п'ять областей, рівень досліджуваних показників яких перевищує середній рівень, досягнутий по Україні. До таких областей за результатами дослідження 2002-2007 рр. віднесені: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Полтавська, м. Київ;

– друга група – об'єднує регіони, величина валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу яких наближається до досягнутого рівня в середньому по Україні. До таких областей віднесені наступні регіони: Київська, Луганська, Харківська як адміністративні області та м. Севастополь;

– третя група – включає адміністративні області, які за рівнем валового регіонального продукту на одну особу в значній мірі відстають від середнього рівня, досягнутого по Україні, та від попередніх двох груп. До складу таких регіонів віднесені наступні області: Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Миколаївська, Львівська, Кіровоградська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська.

Слід відзначити, що більшість адміністративних областей України як були, так і залишаються дотаційними. Це свідчить про те, що в Україні не відбулося кардинальних змін в реструктуризації галузей економіки. З боку держави велика роль надавалась галузям промислового та металургійного характеру.

Дослідження показали, що тільки компетентність регіональних і місцевих органів влади можуть вирішити питання, пов'язані з визначенням ресурсного потенціалу регіонів, представлення його у різних формах капіталу та активів з оцінкою рівня капіталізації кожного з них. Під ресурсами регіону пропонується розуміти сукупність джерел і факторів, що забезпечують його соціально-економічний розвиток. Ресурсний потенціал – здатність ресурсів забезпечувати реалізацію поставлених цілей розвитку регіонів.

Створювати регіональний валовий продукт при зміні певних обставин можуть як пасивні так і активні регіональні ресурси.

Під регіональними активами пропонується розуміти всі види ресурсів конкретної території, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу.

Ключовим питанням в управлінні регіональними активами є визначення їх вартості. В умовах ринкової системи господарювання виникає необхідність оцінки вартості регіональних активів також і на ринкових засадах, виходячи із законів попиту і пропозицій на конкретні види активів. Капітал регіону розглядається як нагромаджений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових запасів, капітальних товарів, що втягуються його власниками в економічно-господарський процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою одержання доходу [4].

Фінансові центри та фінансові посередники (банківські і небанківські установи), суб'єкти господарювання, домашні господарства і населення є основними нагромаджувачами і споживачами капіталів регіонів, що окреслюють структуру їх внутрішнього кругообігу.

Як підсумок, можна зазначити, що в ринковій системі господарювання підвищення капіталізації регіональних активів сприяє активізації інвестиційної діяльності, створює можливість для успішного вирішення проблем економічної безпеки регіонів, їх конкурентоспроможності.

Література

1. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 1999. – С.332.
2. Глосарій: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.archipelag.ru>.
3. Методологічні основи оцінки рівня капіталізації суб'єктів господарювання: монографія / [М.А. Козоріз, С.А. Давимука, О.М. Людкевич та ін]; під ред. М.А. Козоріз. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2008. – 290 с.
4. Бланк И. Управление формированием капитала / И.Бланк. – К.: Ольга, 2002. – С.461.

PLYNOVÁ KRÍZA A OPATRENIA KRAJÍN STREDOEURÓPSKEHO REGIÓNU NA POSILNENIE ENERGETICKEJ BEZPEČNOSTI¹

Vladimír Gonda

*Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovenská republika
vladimir.gonda@euba.sk*

Rusko-ukrajinské plynové spory v posledných rokoch naštrbili imidž Ruska ako spoľahlivého dodávateľa energií a motivovali členské štáty EÚ ku korektúram v energetickej politike s dôrazom na šetrenie, resp. efektívnejšie využívanie energie, diverzifikáciu zdrojov dodávok energetických nosičov, budovanie prepojení potrubnej siete i nových plynovodov, rozvoj alternatívnej energetiky a pod. [3] Zvlášť rusko-ukrajinská plynová kríza na začiatku roku 2009, keď kvôli obchodnému sporu medzi RF (producentická krajina) a Ukrajinou (tranzitná krajina) celý rad štátov strednej a juhovýchodnej Európy zostal v situácii akútneho nedostatku dovážaného zemného plynu, nastolila problém energetickej bezpečnosti s novou naliehavosťou.

Hlavným záujmom Ruska v energetickej oblasti vo vzťahu k štátom strednej a východnej Európy (SVE) je obmedziť jeho závislosť na tranzitných krajinách, z ktorých mnohé považuje za nespoľahlivých partnerov. Nové potrubné trasy, ktoré mieni vybudovať, by mali obchádzať tieto krajiny. Zároveň sa ruské energetické spoločnosti snažia v regióne strednej Európy získať kontrolu nad aktívami pozdĺž existujúcich potrubných trás [6].

V predmetnom článku priblížime reakcie niektorých krajín stredoeurópskeho regiónu (Poľsko, Slovensko, Maďarsko) na výzvy energetickej bezpečnosti v kontexte ruskej energetickej politiky v regióne.

Cez Poľsko vedie dôležitý plynovod Jamal 1, prechádzajúci aj cez Bielorusko, ktorého spory s Ruskom viedli v minulosti k niekoľkým obmedzeniam dodávok. Po otvorení Jamalu 1 sa cez tento plynovod prepravovalo 17 % ruského plynu do Európskej únie. Gazprom prijal rozhodnutie tento podiel v budúcnosti nezvyšovať a upustil od výstavby druhej vetvy plynovodu, hoci náklady na výstavbu Jamal 2 by boli 3 až 4 – krát nižšie ako náklady na vybudovanie podmorského plynovodu Nord Stream. Aj Poľsko sa dlhodobo usiluje o zníženie svojej závislosti na dodávkach plynu a ropy z Ruska a hľadá cesty diverzifikácie. Jednou z možností je ropovod

---

¹ Príspevok/výstup vznikol v rámci riešeného projektu OP VaV s názvom Vytvorenie excelentného pracoviska ekonomického výskumu pre riešenie civilizačných výziev v 21. storočí (ITMS 26240120032). Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ (50%), a v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0174/11 *Determinanty formovania znalostnej ekonomiky v kontexte novej hospodárskej stratégie „Európa 2020“* (50%).

Odesa – Brody, ktorý by mal byť predĺžený do poľskej rafinérie Plock a odtiaľ do Gdaňska. Ropovod by mal prepravovať ropu z kaspického regiónu mimo územia RF, a tým prispievať k zvýšeniu konkurencie dodávok ropy do EÚ. V strednodobom horizonte Poľsko plánuje výstavbu terminálov na skvapalnený plyn (v Świnoujście pri Baltskom mori), kam bude dovážaný plyn z Nórska, Kataru a afrických krajín (Alžírsko, Líbya, Egypt, Nigéria). Skúma sa aj možnosť využívať bridlicový plyn, ktorého má Poľsko veľké zásoby. Poľské úrady už udelili okolo sto koncesíí na prieskumné vrty vrátane firiem ako Exxon Mobile, Chevron, či domáci PK Orlen. Poľsko by tak mohlo znížiť svoju závislosť na ruskom plyne, ale zmeniť aj svoj energetický mix, v ktorom stále dominuje uhlie.

Slovensko patrí medzi krajiny najviac závislé na dovoze ruského plynu (98 %). Po skúsenostiach z januára 2009, keď na dvanásť dní boli pozastavené dodávky zemného plynu, SR vyvinula viacero iniciatív na zvýšenie plynovej bezpečnosti. Tie zahŕňajú najmä investície do zvýšenia skladovacích kapacít, zvýšenie súčinnosti medzi zásobníkmi a prepravnými sieťami a možnosť reverzného toku z okolitých krajín (Českej republiky, Rakúska a Maďarska), čo by v prípade prerušenia dodávok malo zabezpečiť spotrebu plynu aj v zimných mesiacoch. Slovensko sa zapojilo aj do rôznych projektov, ktoré umožnia dovoz uhľovodíkov z iných krajín, napr. z kaspickej oblasti.

V polovici roka 2009 slovenská vláda prejavila záujem o vybudovanie terminálu na regazifikáciu skvapalneného plynu na pobreží Jadranského mora v Chorvátsku, čo by umožnilo krajinám SVE diverzifikovať štruktúru dodávok plynu. Slovensko má záujem využívať aj terminály v Poľsku [5].

Maďarsko, ktoré je tiež závislé na dovoze zemného plynu z Ruska, sa chystá dovoz v najbližších rokoch diverzifikovať. Diverzifikácia spočíva v prepojení s Rumunskom (bolo dokončené v roku 2010), Chorvátskom (bolo dokončené v roku 2011), plánuje sa prepojenie so Slovenskom, prípadne aj so Slovinskom [1]. Významným potenciálnym projektom je vytvorenie koridoru Sever – Juh medzi Poľskom a Chorvátskom, ktorý by prepájal dva LNG terminály. Maďarsko je súčasťou prepravnej trasy severnej vetvy plynovodu South Stream (z Bulharska cez Maďarsko do Rakúska). Zároveň maďarská vláda podporila projekt Nabucco, keďže by mohla profitovať z daného projektu ako tranzitná krajina a zároveň diverzifikovať dodávky plynu.

Literatúra

1. Budai, A.: Európska únia a Ruská federácia: problémy a perspektívy partnerstva: dizertačná práca. Bratislava: EU v Bratislave, 2012.
2. Gonda, V.: Energetické záujmy EÚ a Ruska. In: Ekonomický časopis, roč. 61, 2013, č. 3. ISSN 0013-3035.
3. Gonda, V.: Spolupráca SR a Ruska v energetickej sfére. In: Recenzovaný zborník príspevkov z vedeckého a odborného workshopu KET NHF EU v rámci riešeného projektu OP VaV. 14. február 2013. EU v Bratislave, NHF, KET. ISBN 978-80-225-3581-6.
4. Kašťáková, E.: Obchodná spolupráca EÚ s Ruskom (súčasný vývoj a perspektívy). Bratislava: Vyd. EKONÓM, 2012. ISBN 978-80-225-3538-0.
5. Kulikovova, N. V. (ed.): Rossijskij faktor v energetičeskoj politike stran Centralnoj i Jugo-Vostočnoj Evropy. Moskva: Inštitút ekonomiky Ruskej akadémie vied, 2010. ISBN 978-5-9940-0210-0.
6. Orbánová, A.: Moc, energie a nový ruský imperialismus. Praha: ARGO, 2010. ISBN 978-80-257-0251-2.

МОДЕЛЬ КЛАСТЕРНОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ В РАМКАХ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Джулаева А.М.

*Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
danone0303@list.ru*

Актуальным направлением развития современной экономики Казахстана является переход на инновационное развитие. Важнейшим условием решения этой задачи является региональный подход, когда национальная экономика рассматривается как объединение взаимодействующих, пространственно-распределенных региональных экономик. Каждый регион характеризуется индивидуальным содержанием экономической структуры и, соответственно, уникальными возможностями развития.

Возможности для исследования, определения и использования в полной мере экономического потенциала региона расширяются по мере использования достижений пространственной экономики, которая является более интегрированным научным направлением по сравнению с традиционной региональной экономикой. Её предметом исследования являются не только регионы и региональные системы, но и все пространственные формы хозяйства и расселения, включая кластеры. С точки зрения пространственной экономики, региональная экономика рассматривается как совокупность пространственных феноменов – кластеров.

К достижениям последних двух десятилетий относится теория региональных кластеров. «Региональная экономика есть пространственное взаимодействие экономических кластеров, имеющих свою внутреннюю пространственную структуру и внутренний продуктовый обмен, и пространственно-распределенное инвестиционное взаимодействие» [1].

Таким образом, развитие региона в определяющей степени зависит от эффективности функционирования кластеров.

О необходимости по-новому взглянуть на потенциал кластерного развития в становлении инновационной экономики Казахстана сказал Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев: «Основными драйверами роста становятся не промышленные предприятия, к чему мы привыкли за все эти годы, а центры инновации и знаний, университеты, технологические, инженерные организации. Тем самым создается тройная спираль взаимосвязи бизнеса, университетов и государства. Нужно сформировать такую тройную спираль в Казахстане. Традиционная административная система плохо справляется с этой задачей. Поэтому требуется новое организационное оформление кластерного развития» [2].

Такой новой организационной формой кластерного развития в Казахстане должно стать государственно-частное партнерство. Только такая организационная форма управленческой технологии позволит создать условия для активного участия казахстанского бизнеса в этих процессах. Она позволит полностью использовать потенциал как государства, так и бизнеса в целях реализации задач индустриально-инновационной стратегии развития страны.

Государственно-частное партнерство может быть эффективным только при учете интересов партнеров и их взаимоувязанности. Интерес представляет собой сложную по структуре категорию. На сущностный интерес конкретного субъекта накладывается его «региональный» интерес, интерес, возникающий в связи с особенностями его уровня хозяйствования, и этот процесс модифицирует первоначальный сущностный интерес каждого субъекта-

участника партнерства. Для эффективного партнерства необходимо определить баланс интересов, а значит, выявить весь спектр интересов субъектов с учетом их региональных особенностей, уровня хозяйствования, определить критерии и показатели оптимальной сбалансированности интересов сторон.

Разработка методики анализа и оценки региональных интересов субъектов государственно-частного партнерства в рамках кластера позволяет поднять его эффективность путем создания новых механизмов его реализации, путем выявления скрытых возможностей повышения действенности партнерства государства и бизнеса.

Именно интересы лежат в основе пространственного взаимодействия экономических субъектов. Соответственно, одинаковый подход к реализации интересов государства и бизнеса в рамках кластеров в различных регионах не может в равной мере обеспечить им рост инноваций, что в значительной степени снижает уровень реализации инновационного потенциала страны в целом.

Такой подход позволит разработать новую модель кластерного развития на основе государственно-частного партнерства, которая будет работать на энергии учета разности региональных интересов субъектов партнерства.

Литература

1. Гранберг А.Г. Пространственная экономика в системе наук / А.Г.Гранберг // Российский экономический конгресс: сб. докл. (РЭК-2009). 7-12 декабря 2009, Москва.

2. Назарбаев Н.А. Общенациональный телемост по запуску проектов Карты индустриализации за второе полугодие 2012 года.

3. Региональные компоненты повышения конкурентоспособности в условиях глобализации экономики // «Мировой экономический кризис: теория, методология, практика. Экономические исследования / Под ред. д.э.н., проф. А.А.Абишева, д.э.н. Мухамбетова. – Алматы: Экономика, 2009. – С.1009-1017.

4. Тихий В.И. Пространственная трансформация экономики региона под воздействием процесса внутрирегиональной кластеризации / В.И.Тихий // Ученые записки Орловского государственного университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки. – 2010. – № 3-1. – С.18-21.

5. Анимица Е.Г. Пространственная проекция инновационной экономики / Е.Г.Анимица, П.Е.Анимица // Журнал экономической теории. – 2010. – № 4. – С.102-107.

6. Головков А.Н. Пространственное развитие как экономическая категория / А.Н.Головков // Управление экономическими системами: электронный научный журнал. – 2011. – № 26. – С.14-20.

РЕГИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ АПК

Дуламбаева Р.Т.¹, Жумагулова А.Б.²

Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан

¹ Dulambaeva68@mail.ru, ² abs.nks@mail.ru

Агропромышленный комплекс является составной частью экономики Казахстана, где производится жизненно важная для общества продукция и сосредоточен огромный экономический потенциал. Развитие агропромышленного комплекса в решающей мере определяет состояние всего

народнохозяйственного потенциала, уровень продовольственной безопасности государства и социально-экономическую обстановку в обществе.

Развитие агропромышленного комплекса (АПК) в решающей мере определяет состояние всего народного потенциала, уровень продовольственной безопасности региона и страны в целом и социально-экономическую обстановку в обществе, но проблемы, возникающие в нем, противоречивы и в достаточной мере не изучены, а перспективные направления совершенствования развития регионального АПК нуждаются в систематизации.

Под региональными особенностями развития АПК понимаются специфические характеристики этого сектора, базирующиеся на природно-климатических, географических, производственно-экономических, ресурсных, структурных и прочих особенностях самого региона.

В региональном разрезе по выпуску продукции сельскохозяйственных культур значимыми являются Акмолинская, Алматинская, Костанайская, Южно-Казахстанская, Северо-Казахстанская области. В этих регионах производится более 60% всей сельскохозяйственной продукции. В 2011 г. валовый выпуск продукции вырос на 76% по сравнению с 2006 г. и составил 2286 млрд. тг. Аутсайдерами являются Мангыстауская область, г.Алматы и г.Астана – их доля выпуска сельскохозяйственных культур менее 1%. Но если рассмотреть по видам деятельности (рис.1), то в 2011 г. по растениеводству лидируют Акмолинская и Костанайская области, а по животноводству лидируют Мангыстауская и Восточно-Казахстанские области [1].

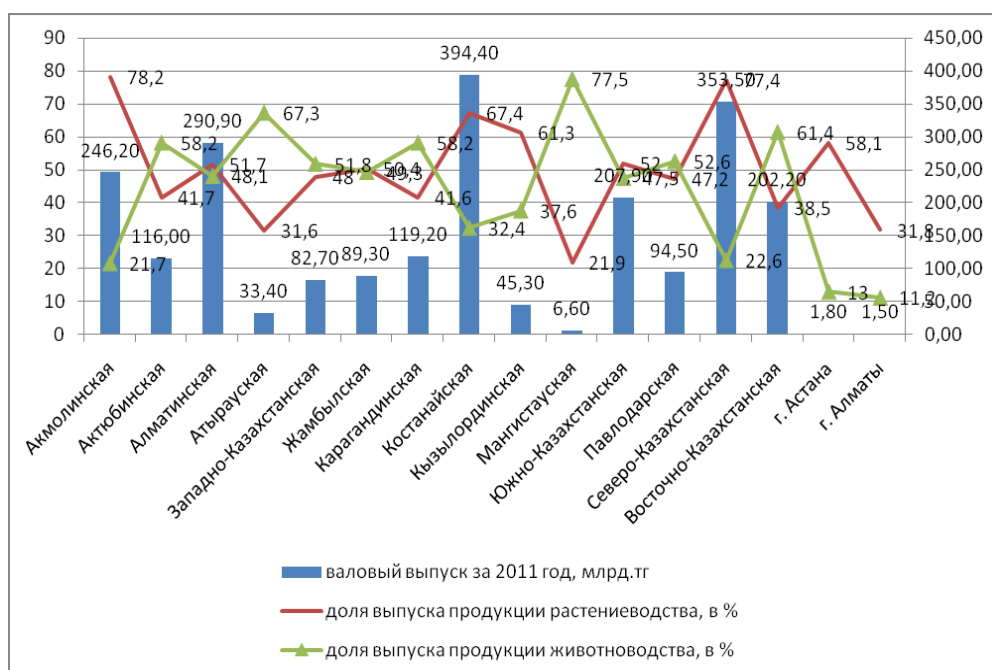

Рис.1. Валовый выпуск продукции сельского хозяйства за 2011 г.
Источник: по данным Агентства по Статистике РК.

В современных условиях хозяйствования успешное развитие АПК региона невозможно без реализации конкретных программ, направленных на улучшение финансово-хозяйственной деятельности предприятий, относящихся к агропромышленному сектору экономики.

Мировой опыт функционирования АПК свидетельствует, что программно-целевое планирование – один из наиболее эффективных методов

осуществления государственной социальной и экономической политики развития страны и ее отдельных регионов. Целью региональной политики является гармонизация пространственного развития страны путем устранения территориальных диспропорций, сложившихся и обеспечения развития регионов с использованием имеющихся у них преимуществ.

В этой связи усиливается роль государства как центрального субъекта регулирования экономики.

Цель государственного управления в аграрном секторе – создание условий для эффективного функционирования формирований отрасли. Чтобы достичь этой цели, государство должно взять на себя значительное количество обязанностей, которые оно сейчас не выполняет в должной мере. Конкретными направлениями указанной помощи, наряду с прямой финансовой поддержкой, являются контроль цен на продукцию и услуги естественных монополий, разумная налоговая, кредитная, инвестиционная, ценовая и страховая политика.

На наш взгляд, программы развития региональный АПК нужно систематизировать. Комплексная программа развития АПК должна обеспечивать системное достижение эффектов в нескольких сферах: экономических, социальных, финансовых. В этой связи следует отметить государственную программу по развитию агропромышленного комплекса «Агробизнес -2020». Среди основных целевых индикаторов Агробизнеса-2020 – финансовое оздоровление, повышение доступности товаров, работ и услуг для субъектов АПК; развитие государственных систем обеспечения субъектов АПК; повышение эффективности систем государственного регулирования [2].

На наш взгляд, комплексная реализация указанных направлений предлагаемой программы позволит обеспечить инновационное развитие агропромышленного комплекса области, а также получить социальный эффект от ее реализации.

Литература

1. Агенство по Статистике РК. Сельское хозяйство. Валовый выпуск продукции (услуг) сельского хозяйства за 2006-2011 годы: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://stat.kz/digital/selskoe_hoz/Pages/default.aspx.

2. Сармантаев А. Программа Минсельхоза Казахстана «Агробизнес-2020»: движение – всё, цель – ничто // «КазахЗерно», 28.11.2012: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.kazakh-zerno.kz/index.php?option=com_content&task=view&id=68892.

РЕГИОНАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Дуламбаева Р.Т.¹, Темирбекова А.Б.²

*¹ Казахский национальный университет им. аль-Фараби,
Республика Казахстан*

² Международная академия бизнеса, Республика Казахстан

¹ Dulambaeva68@mail.ru, ² alma.61@mail.ru

Важной проблемой функционирования национальной воспроизводственной системы на сегодняшний день является обеспечение ее внутренней целостности, результатом которой является достижение прогрессирующей систематизации и гомеостаза, а значит ее стойкости.

Формирование макросистемы подобного типа обеспечит создание конкурентоспособной экономики. Данная модель демонстрирует актуальность логической завершенности каждого элемента и ее тесную взаимосвязь со всеми другими элементами.

Однако на практике данную целостность сложно обеспечить. Иерархичность, сложность проведения государственной политики, направленной на оптимизацию структуры пространственной экономики, подтверждается практикой реализации региональной ее формы на национальном уровне. Экономические цели региона зачастую не совпадают с государственными. Разворачивается кризис национальной государственности, что проявляется в переделе национального общественного богатства региона между республиканскими, региональными и местными структурами власти.

Современное состояние экономики нашей страны характеризуется специфическими особенностями проводимой государственной региональной политики.

Во-первых, процессы регионального развития экономики протекают на фоне мирового экономического кризиса, что усиливает, обостряет существующие проблемы в регионах.

Во-вторых, становление рыночной экономики предопределил расширение социально-экономической самостоятельности административно-территориальных и национальных образований, при переходе к рыночной экономике резко повысилась роль отдельных субъектов хозяйствования.

В современных условиях изменилась структура экономики страны, экономические отношения все более зависят от государственного участия в их развитии. Качественно изменилась система управления производственными, хозяйственными и региональными структурами.

В условиях мирового экономического кризиса, на наш взгляд, возникает необходимость формировать методологические основы реализации региональной политики в соответствии с новыми целями и задачами развивающейся республики. Под региональной политикой следует понимать одно из важнейших направлений деятельности государственных органов, синтезирующее ее региональные аспекты. Она представляет собой систему принципов, приоритетных направлений, методов и мероприятий государственных органов власти по воздействию на территориальную структуру общества для достижения исторических целей социально-экономического развития страны [1, с. 24].

Учитывая особенности экономического развития регионов Казахстана, необходимо выработать специфический подход к реализации экономических реформ. Каждый из регионов имеет собственную модель развития. Ее можно было бы экстраполировать, если бы существовали достаточно устойчивые тенденции и показатели саморазвития региона. Недостаточно организованное вхождение региона в рынок приводит к сложным ситуациям в экономике. В особо тяжелом положении находятся регионы, в которых действуют предприятия-гиганты с устаревшей технологией, с высокой концентрацией стагнирующих отраслей промышленности. Управление подобными предприятиями осуществлялось из одного центра и по долгосрочным программам реконструкции и инвестирования.

В условиях кризиса все проблемы и противоречия обостряются. Межрегиональная дифференциация производства и потребления возрастает, усиливаются различия между относительно благополучными и бедствующими территориями.

Таким образом, социально-экономическое положение регионов республики в целом характеризуется:

- сохранением глубоких региональных различий в уровне социально-экономического развития и темпах проведения экономических реформ;
- нестабильностью хозяйственной сферы в отдаленных, высокоспециализированных и малых по масштабам регионах;
- нарастанием обособленности хозяйственных региональных комплексов.

В интересах улучшения экономической и социальной ситуации в регионах целесообразно расширять комплекс методов государственного воздействия на экономику и социальную сферу регионов, вплоть до использования административных форм регулирования в отдаленных и узкоспециализированных, а также бедствующих районах. Также эффективная реализация политики на региональном уровне видится в осуществлении переориентации органов государственного управления с ликвидации на предотвращение чрезвычайных ситуаций в регионах, вызванных экономическими причинами.

Данное направление в регулировании регионального развития возможно при условии усиления мониторинга региональных социально-экономических процессов и создании соответствующего республиканского фонда материальных и финансовых ресурсов.

Литература:

1. Дульщикова Ю. С. Региональная политика и управление / Ю.С.Дульщикова. – М.: РАГС, 2001 – 36 с.

СПЕЦИФИКА РЕГИОНАЛЬНОЙ МАКРОДИНАМИКИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Ережепова А.А.

*Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
aiman.yerezhpova@mail.ru*

Базовым условием последовательного экономического роста страны является пространственная макродинамика. Она предполагает три элемента:

- оценку воспроизводственного потенциала регионов страны,
- модельные варианты развития регионов,
- инвестиционные возможности реализации оптимального варианта регионального развития.

Воспроизводственный потенциал регионов Казахстана в предшествующей истории определялся исключительно из сложившейся структуры производства. Но современные условия выдвигают новые критерии, к ним, в частности относится формирование агломераций.

В стране обозначены агломерации двух уровней. К агломерация первого уровня относятся: Астана, Алматы, Шымкент как города, обладающие наибольшим потенциалом. Ко второму – Актобе и Актау. Их макроэкономическое назначение – становление долгосрочных центров роста, интеграция с мировыми и региональными программами.

Агломеративный критерий позволит систематизировать факторы для наращивания внутренней и внешней конкурентоспособности регионов,

территориальной концентрации ресурсов труда и капитала в центрах экономического роста, повышения региональной занятости и качества жизни жителей республики.

Прикладной реализацией данного подхода является формирование модельных вариантов регионального развития. Причем для этого региональная политика включает в как эффекты агломерации (развитие нетипичных региональных производств, интеграционной инфраструктуры), так и пространственно-экономическую специфику.

Пространственно-экономический потенциал республики естественным образом распределен по пяти основным зонам:

1) Центральная-Восточная зона (Карагандинская, Восточно-Казахстанская, Павлодарская области) Она концентрирует такие отрасли, как угледобыча, электроэнергетика, черная и цветная металлургия, тяжелое машиностроение;

2) Юго-Восточная зона (Алматы и Алматинская область). В этой зоне развиты пищевая, легкая, фармацевтическая промышленности и машиностроение;

3) Северная зона (Астана, Акмолинская, Костанайская и Северо-Казахстанская области. У этой зоны наиболее выгодное транспортно-географическое положение и развитая инфраструктура экономики. Развиты такие отрасли, как добыча бокситов и железной руды, сельское хозяйство;

4) Западная зона (Актюбинская, Атырауская, Мангистауская и Западно-Казахстанская области). Прежде всего, это зона нефтегазовых ресурсов и нефтегазодобычи, роль которой в экономике Казахстана постоянно растет;

5) Южная зона (Кызылординская, Жамбылская и Южно-Казахстанская области). Здесь развиты сельское хозяйство, нефтепереработка, пищевая и химическая промышленности, добываются золото и барит.

Данная карта отраслевых региональных доминант и лежит в основе модельного выбора стратегического развития. Для его же оптимизации необходима реальная оценка инвестиционных возможностей региона. А для их оценки необходимы количественные и качественные характеристики. К основной количественной характеристике относится параметр инвестиционного потенциала региона, который необходимо использовать в прикладном моделировании.

В данном аспекте четко проявляется следующая тенденция:

Центральная-Восточная зона концентрирует более 30% инвестиционного потенциала Казахстана;

на Юго-Восточную зону приходится около 25% инвестиционного потенциала республики;

Северная зона аккумулирует 18% инвестиционного потенциала Казахстана;

Западная зона концентрирует 16% общереспубликанского потенциала;

Южная зона – 11% общего потенциала.

Для качественной оценки региональной реализации инвестиций используется параметр «потенциал-риск», т.е. соотношение инвестиционного потенциала и уровня риска в данном регионе. С этих позиций данный параметр выглядит следующим образом (табл.1).

Как видно из табл.1, все регионы Казахстана распределились по трем основным группам. Каждая из этих групп отличается своеобразием инвестиционного климата, что и используется в региональных программах.

*Распределение регионов Республики Казахстан
по параметру «потенциал – риск»*

Группа	Характеристика климата	Область
1 группа	Высокий потенциал и высокий уровень риска	Карагандинская и Восточно-Казахстанская области
2 группа	Ограниченный инвестиционный потенциал в сочетании с наиболее низким риском	Астана, Актюбинская, Жамбылская, Западно-Казахстанская, Кызылординская, Мангистауская, Северо-Казахстанская и Южно-Казахстанская
3 группа	Высокий инвестиционный потенциал в сочетании с умеренным уровнем риска	Павлодарская, Атырауская и Алматинская

Таким образом, эффективная макродинамика на уровне регионов Республики Казахстан имеет свою специфику. Ее векторное развитие определяется формированием центров деловой активности – городов – генераторов, передающих импульсы в регионы и стимулированием рациональной модели пространственного развития, включающей в себя как структуру воспроизводства так и рыночную инвестиционную оценку.

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

Ільєва Л.С.

*Бердянський державний педагогічний університет, Україна
lyubava_ls@mail.ru*

Останнім часом туризм в Україні одержав значний розвиток і став масовим соціально-економічним явищем. Швидкому його розвитку сприяє розширення політичних, економічних, наукових і культурних зв'язків між Україною та іншими державами. Тому дослідження питання щодо стану туристичної діяльності, визначенні основних функцій та факторів, що чинять вплив на її розвиток, мають важливе значення для подальшого розвитку даної галузі.

Туристична галузь, враховуючи її значний вплив на економічний та соціальний розвиток країни, розгалуженість господарських зв'язків, потребує регулювання, підтримки та пильного контролю з боку держави, тому визначення основних принципів побудови державної політики розвитку туризму в Україні, дасть змогу покращити та стабілізувати її стан.

Метою роботи є аналіз сучасних проблем функціонування туристичної галузі України та їх вплив на економіку країни.

Туристична галузь набуває дедалі більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери і в Україні, стрімко інтегрується у світову туристичну індустрію. Пріоритетний напрям розвитку в'їзного та внутрішнього туризму є важливим чинником підвищення якості життя в Україні, утворення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів держави та підвищення її авторитету на міжнародній арені [3, с.53].

Україна має всі об'єктивні передумови, щоб стати однією з передових туристичних країн світу. Однак аналіз сучасного стану функціонування туристично-рекреаційної галузі свідчить про те, що ефективність діяльності цієї галузі стримується через невирішеність низки проблем. Насамперед це проблеми нормативно-правового забезпечення функціонування туристичної галузі, для розв'язання яких необхідно внести відповідні зміни та доповнення до чинного законодавства з питань туризму, зокрема видається необхідними закріплення за в'їзним та внутрішнім видами туризму статусу пріоритетних; розробка економічних інструментів стимулювання діяльності з обслуговування туристів у середині країни та залучення інвестицій у туристичну галузь; затвердження національних стандартів усіх видів туристичних послуг; створення дієвих механізмів контролю якості послуг та збереження і раціонального використання природної та культурної спадщини України [1, с.167].

Важливими передумовами розвитку туризму на регіональному та місцевому рівнях є, передусім, покращання взаємодії і кооперації між органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємцями, інвесторами, а також іншими особами та організаціями, активне співробітництво яких може привести до створення привабливого туристичного продукту.

Ефективним механізмом залучення територіальних громад до розвитку туристичної галузі на регіональному і місцевому рівнях також видається створення робочої групи фахівців галузі, яка на основі розроблених на державному рівні типових положень, правил і рекомендацій, у контексті європейського досвіду, зокрема французького, розроблятиме конкретний план заходів для кожного окремого туристичного регіону. На першому етапі група має впроваджувати ці заходи в життя, а на наступних – контролювати і підтримувати їх.

Для багатьох малих міст і сільських населених пунктів України туризм є найбільш перспективною галуззю, яка сприятиме їх соціально-економічному зростанню. Незважаючи на активізацію міської влади багатьох міст, недостатність досвіду, традицій та знань уповільнює розвиток туристичної галузі, тому вимагається її державна підтримка. Насамперед необхідні розробка методичних документів, які допоможуть місцевій владі розвивати туризм, проведення науково-практичних семінарів із залученням зарубіжних спеціалістів з цих питань, розробка комплексної програми розвитку малих історичних міст України разом з представниками Спілки малих історичних міст України.

Одним з видів діяльності в напрямі просування місцевого туристичного продукту є створення туристичних інформаційних центрів у формі державних підприємств, підпорядкованих органам місцевого самоврядування, які працюють на принципах самоокупності за рахунок отримання доходів від надання інформаційно-рекламних послуг подорожуючим та консультативних послуг виробникам туристичного продукту [2, с.45].

Реалізація вказаних заходів дасть змогу підвищити темпи розвитку туристичної галузі, проводити активну загальнодержавну політику в цій важливій складовій економіки України, забезпечити координацію заходів центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, стимулюватиме місцеву ініціативу, розвиток соціального туризму. Це, у свою чергу, сприятиме збільшенню туристичних потоків на внутрішньому ринку туристичних послуг, формуванню мережі економічно самодостатніх туристичних центрів та курортів як рекреаційної, так і лікувальної спеціалізації, створенню необхідних умов для швидкого розвитку суміжних галузей, організації нових робочих місць, збільшенню надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Література

1. Агафонова Л. Туризм, готельний та ресторанный бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Л.Агафонова, О.Агафонова; Київський ун-т туризму, економіки і права. – К.: Знання України, 2008. – 351 с.

2. Біркович В.І. Модернізація туристичного та рекреаційного потенціалу регіонів України / В.І.Біркович // Статистика України. – 2006. – № 3. – С.83-86.

3. Шаптала О. Рекреація і туризм: взаємозв'язки, відносини і проблеми / О.Шаптала // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. – 2009. – № 3. – С. 395-399.

ROLA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W ROZWOJU REGIONU

Sergii Keizer

*Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Rzeczpospolita Polska
keizer@ukr.net*

Mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) odgrywają główną rolę w gospodarce europejskiej. To w nich głównie koncentrują się ludzkie umiejętności i predyspozycje w zakresie przedsiębiorczości, innowacji i zatrudnienia. W rozszerzonej Unii Europejskiej liczącej 25 państw około 23 mln MŚP stanowi 99% wszystkich przedsiębiorstw i zapewnia około 75 mln miejsc pracy. W 15 starych krajach Unii Europejskiej stanowi on 95% wszystkich przedsiębiorstw, a w Polsce – ponad 98%.

Małe i średnie przedsiębiorstwa z jednej strony są czynnikiem hamującym wzrost bezrobocia, z drugiej – w przypadku trudności ekonomicznych – zmniejszają liczbę pracujących. Sektor MŚP odgrywa znaczną rolę w rozwoju gospodarczym państwa i jego regionów.

W aspekcie ogólnospołecznym za podstawowe cele rozwoju regionalnego przyjmuje się zaspokajanie potrzeb materialnych i duchownych lub podnoszenie poziomu życia ludności. Z punktu widzenia rodzajów aktywności i działalności [2] wyróżnia się takie cele rozwoju na:

1) ekonomiczne – wzrost dochodu narodowego i tempo wzrostu, wzrost efektywności gospodarowania, budowę gospodarki opartej na wiedzy, wzrost inwestycji, eksportu, popytu wewnętrznego, wzrost zatrudnienia lub zmniejszenia bezrobocia, zmniejszenie lub likwidację „czarnego rynku” itp.;

2) polityczne – wzrost aktywności obywatelskiej i partycypacji politycznej, reformy ustrojowe, zwiększenie bezpieczeństwa obywateli, stabilność polityczna, zmniejszenie nierówności społecznych i inne;

3) kulturowe – rozszerzenie zakresu i podniesienie poziomu szkolnictwa podstawowego i średniego oraz edukacji akademickiej, wzrost efektywności badań naukowych i ich innowacyjności, podniesienie poziomu i rozszerzenie zakresu kulturalnego obywateli, dostęp do informacji itp.;

4) biologiczne – wzrost długości i jakości życia ludzi, wzrost efektywności i rozszerzenie zakresu opieki zdrowotnej;

5) ekologiczne i ochrony środowiska – podnoszenie jakości sztucznego i naturalnego środowiska bytowania ludzi, oszczędność energii i zasobów surowcowych i inne;

6) organizacyjno-przestrzenne – kształtowanie ładu przestrzennego, czyli organizacji przestrzennej realizującej zasady racjonalności społecznej oraz kryteria racjonalnej lokalizacji i użytkowania ziemi.

Na niższym poziomie rozwoju i transformacji decydujące rolę odgrywają cele ekonomiczne.

Warunki rozwoju regionu, z punktu widzenia [1], stanowią ramy, w obrębie których odbywa się rozwój gospodarczy. Głównymi warunkami rozwoju regionów są:

- 1) sytuacja ludnościowa,
- 2) struktura sieci osadniczej (размещения людей),
- 3) stan środowiska przyrodniczego,
- 4) infrastruktura techniczna,
- 5) struktura gospodarcza.

Jednym z czynników rozwoju regionu jest rozwój sektora MŚP.

Z 1 stycznia 2005r. w Unii Europejskiej odbyła się zmiana definicji małych i średnich przedsiębiorstw (tabela 1).

Przedsiębiorstwa zatrudniające mniej niż 10 pracowników określa się w UE jako mikroprzedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwa te stanowią około 92,4% przedsiębiorstw wspólnotowych. W Polsce prawie 90% to przedsiębiorstwa zatrudniające poniżej 5 pracowników.

Małe i średnie przedsiębiorstwa przyczyniają się do wzrostu gospodarczego i zachowania konkurencji. MŚP wytwarzają około 2/3 wartości dodanej w gospodarce UE, w Polsce – około 55% oraz mają ponad 55% udział w całkowitej sprzedaży w UE, a w Polsce 64,0%.

Tabela 1

Zmiana definicji małych i średnich przedsiębiorstw

Kryterium	Definicja do 01.01.2005	Definicja po 01.01.2005a
Liczba zatrudnionych	250 (średnie) 50 (małe) 10 (mikro)	250 (średnie) 50 (małe) 10 (mikro)
Roczny obrót lub całkowity bilans roczny	40 mln euro (średnie) 27 mln euro (małe)	50 (roczny obrót) lub 43 (całkowity bilans roczny) mln euro (średnie) 10 mln euro (małe) 2 mln euro (mikro)
Prawo własności	< niż 25% w ręku przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw nie spełniających kryterium MŚP	< niż 25% w ręku przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw nie spełniających kryterium MŚP

Polityka rozwoju regionalnego spełnia dwa podstawowe cele: podniesienia konkurencyjności regionu i wyrównywania dysproporcji rozwojowych między regionami. Wprowadzana w Polsce decentralizacja państwa tworzy podstawy do prowadzenia aktywnej polityki intraregionalnej nastawionej na rozwój poszczególnych województw. Jednocześnie rośnie znaczenie działań związanych z polityką rozwoju realizowaną na szczeblu centralnym.

Stymulowanie wzrostu konkurencyjności regionu następuje przez odpowiednie działania zmierzające do poprawy jakości życia na danym terenie, a szczególnie działania w takich dziedzinach jak ochrona środowiska, edukacja, bezpieczeństwo i zdrowie publiczne, a także poprzez działania pobudzające aktywność gospodarczą – rozwój MSP czy tworzenie odpowiedniego klimatu inwestycyjnego.

Literatura

1. Chojnicki Z., Czyż T. Aspekty regionalne gospodarki opartej na wiedzy w Polsce. – Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2006.

2. Chojnicki Z., Czyż T. Główne aspekty regionalnego rozwoju społeczno-gospodarczego. W: (red.) J.J.Parysek. Rozwój regionalny i lokalny w Polsce w latach 1989-2002. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2004.

ПРЯМЫЕ ИНВЕСТИЦИИ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Коваль Л.А.

*Бердянский государственный педагогический университет, Украина
Koval197979@mail.ru*

Инвестиции представляют собой основной инструмент формирования микро- и макроэкономических пропорций, который определяет темпы экономического роста. Регулирующее воздействие общества на формирование и структуру использования инвестиций может осуществляться только путем определения обоснованных экономических рычагов и нормативов. Становление национальной экономики Украины, как составной части мирового хозяйства, основывается на обязательном учете ряда важных общих закономерностей в сфере инвестиционной деятельности, но, вместе с тем, оно порождает новые сущностные черты, обусловленные изменением экономических приоритетов, развитием национального рынка. Поэтому движение инвестиций следует рассматривать как результат взаимодействия этих факторов.

Реальные инвестиции представляют собой вложения капитала в какую-либо отрасль экономики или предприятие, результатом чего является образование нового капитала или приращение наличного капитала (здания, оборудование, товароматериальные запасы и т.д.).

Финансовые же – вложения капитала (государственного или частного) в акции, облигации, иные ценные бумаги. Здесь прироста реального капитала не происходит, происходит лишь покупка, передача титула собственности. Налицо, таким образом, трансфертные (т.е. передаточные операции).

Понятие инвестиционных ресурсов охватывает все произведенные средства производства, т.е. все виды инструмента, машины, оборудование, фабрично-заводские, складские, транспортные средства и сбытовую сеть, используемые в производстве товаров и услуг и доставке их к конечному потребителю.

Инвестиционные товары (средства производства) отличаются от потребительских товаров тем, что последние удовлетворяют потребности непосредственно, тогда как первые делают это косвенно, обеспечивая производство потребительских товаров. Фактически, по своему содержанию, инвестиции представляют тот капитал, при помощи которого умножается национальное богатство.

Инвестиции – это то, что «откладывают» на завтрашний день, чтобы иметь возможность больше потреблять в будущем. Одна часть инвестиций – это потребительские блага, которые не используются в текущем периоде, а откладываются в запас (инвестиции на увеличение запасов). Другая часть инвестиций – это ресурсы, которые направляются на расширение производства (вложения в здания, машины и сооружения).

Днепропетровская область – это регион больших возможностей и всестороннего развития, инвестиционные ворота Украины. Здесь реализуются тысячи проектов по всем направлениям – от благоустройства территорий, образования, медицины к добыче полезных ископаемых, металлургического производства, строительства космических ракет. В Днепропетровской области идет построение конкурентоспособной экономики, создаются эксклюзивные условия для привлечения инвестиций и налаживания прочных партнерских отношений с иностранными коллегами.

На сегодня область является лидером по привлечению иностранных инвестиций. По объемам привлеченных прямых иностранных инвестиций область уверенно занимает 1-е место среди областей Украины. По состоянию на 1 июля 2011 г., объем прямых иностранных инвестиций, привлеченных в экономику области, составил 7673,5 млн. долл. США или 16,3% от общегосударственных объемов. Власти региона делают все возможное для привлечения иностранных инвестиций. Придя в Днепропетровскую область, инвестор должен понимать все происходящее в регионе, видеть стратегию и прогнозировать свой бизнес на перспективу.

В целях содействия привлечению инвестиций в область решением Днепропетровского областного совета было создано коммунальное учреждение «Днепропетровское региональное инвестиционное агентство» Днепропетровского областного совета (ДИА). Его главная цель – создать информационное поле, которое многократно усилит интерес инвестора вкладывать прямые инвестиции в регион, то есть создать аналитическую базу, что позволит инвестору проводить анализ потенциальной эффективности ведения бизнеса в регионе.

Например, уже готовы все документы, включая паспорта по логистике, по строительству мусороперерабатывающего завода. На сегодняшний день уже проведен ряд встреч с потенциальными инвесторами, которые работают в сфере обращения с ТБО. Рассмотрено более 30 предложений от отечественных и зарубежных компаний. Из них отобрано восемь и планируется провести выбор наиболее перспективной, экологически безопасной и экономически выгодной для Днепропетровской области технологии.

Строительство мусороперерабатывающего завода позволит создать новые рабочие места и будет максимально эффективной по утилизации ТБО. Кроме того, инвестиционное агентство сопровождает переговорный процесс по определению земельного участка с компанией «Евроглас», специализирующейся на изготовлении плоского стекла. Для Днепропетровской области это проект очень важен – его стоимость более 250 млн. евро.

Особенно важным является привлечение прямых инвестиций в депрессивные районы области, на территории которых расположены недействующие предприятия. Поэтому Днепропетровское региональное инвестиционное агентство должно разработать детальный план коммуникаций с потенциальными инвесторами, проекты по экономическому росту таких районов.

Несмотря на низкие официальные показатели уровня безработицы (0,7% в Днепропетровске, 1,1% – в Павлоградском районе) реальный уровень безработицы существенно выше. Снижению уровня безработицы будет способствовать привлечение в область прямых инвестиций.

В Днепропетровской области успешно реализуются проекты с участием немецких, английских, австрийских, швейцарских и других инвесторов. Результатами такой работы являются лидирующие позиции области в общегосударственных рейтингах.

ПЕРСПЕКТИВИ СТРАТЕГІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Коломоєць В.Г., Місєвич С.В.

*Бердянський державний педагогічний університет, Україна
vekolomoec@yandex.ru*

Дане дослідження присвячено всебічного розгляду зв'язків між народами України і Польщі, яким притаманні давні історичні традиції та які охоплюють політичну, економічну і духовну сфери життя. Особливо вони посилились після здобуття Україною незалежності. Українсько-польському зближенню на міжнародній арені сприяли різні чинники. Найголовнішим досягненням цього співробітництва можна вважати подолання деяких усталених упереджень і стереотипів, що в минулому існували у відносинах між Україною та Польщею.

Метою даного дослідження є аналіз відносин між Україною і Польщею в нових геополітичних умовах.

Висвітленню даної проблеми до недавнього часу приділялася незначна увага дослідників. Лише в останні роки почали з'являтися монографії українських та польських учених, присвячені сучасному стану відносин між Україною та Республікою Польща. Так, досвід модернізації в обох державах висвітлюється у роботах Г.Зеленько [1, с.77], Б.Сурмач [4, с.125], в яких розглянуто сучасний стан українсько-польських взаємин з позицій добросусідства, дружніх відносин і співробітництва. В теперішній час значна увага українсько-польським взаєминам приділяється у журналах, газетах, часописах, наукових виданнях обох країн.

Українсько-польські відносини зазнали великих змін з 1989 р. Це було спричинено внутрішнім розвитком українського і польського суспільств, а також зовнішніми факторами: необхідністю знайти нову форму безпеки та виробити нову геополітичну стратегію [2, с. 6].

Упродовж другої половини 1990-х рр. теоретичне оформлення українсько-польського стратегічного партнерства було реалізоване через створення інституційної бази, зокрема Консультаційного комітету Президентів України та Польщі; Українсько-польської змішаної комісії з питань торгівлі та економічного співробітництва.

Визначальною подією, що вплинула на стосунки між нашими державами, стало набуття Польщею 1 травня 2004 р. повноправного членства в ЄС. Попри ряд негативних моментів ця подія мала й позитивне значення для України. Так, наприклад, це значно розширює свободу пересування всередині ЄС для тих, хто має шенгенську візу; прикордонне співробітництво за таких умов сприятиме пристосуванню української економіки до вимог ЄС.

Українсько-польським відносинам уже протягом тривалого часу притаманні такі риси, як стабільність, прогрес і динамізм. Предмет українсько-польських взаємин міцно пов'язаний з формуванням єдиного безпекового та політико-економічного простору Європи.

На сучасні польсько-українські відносини вплинула складна політична й економічна ситуація, що до останнього часу характеризувалася відсутністю в обох країнах: такої правової системи, що стабілізувала б політичну ситуацію, ясно визначила б відносини і повноваження між різними рівнями влади, гарантувала б цивільні права відповідно до європейських стандартів; потужного середнього класу, чітко визначених правил економічного життя; економічної рівноваги, оскільки економіки обох країн вимагають реструктуризації; фінансової стабільності.

Польща і Україна належать до числа найважливіших учасників сучасних європейських відносин, і це є одним з ключових факторів, що визначають шляхи геополітичної трансформації в Центрально-Східній Європі. Водночас нова конфігурація регіональних стосунків і взаємовідносин наших двох держав великою мірою формуються під впливом процесу європейської та євроатлантичної інтеграції.

Для України ці чинники, крім того, багато в чому визначають поле зовнішньополітичних пріоритетів.

Перспективи для подальшої польсько-української співпраці є позитивними. Хоча б візьмемо те, що відбуваються позитивні результати у взаємній торгівлі, поглиблення співробітництва та довготермінові зв'язки партнерів у бізнесі. Ми бачимо значні позитивні сторони, а от негативних або зовсім немає, або ж вони є незначними.

Цілком очевидно, що зміст інтересів є визначальним для обох країн і, виходячи з тотожності напрямів європейської самореалізації, характер міждержавних взаємин – стратегічний.

Майбутнє трансграничне співробітництво варто розглядати щонайменше в двох тимчасових розрізах. Перший – це період сьогодні, до вступу Польщі в Європейський Союз, другий – після цього. Можна констатувати основне: головною метою євро регіональної політики має стати принципове обмеження чи ліквідація зазначених вище перешкод у співробітництві Польщі й України.

Література

1. Зеленько Г. Навздогінна модернізація: досвід Польщі та України / Г.Зеленько. – К., 2003. – С. 215.
2. Лега Ю. Співробітництво України й Польщі на шляху до європейської інтеграції / Ю.Лега // Економіст. – 2003. – № 12. – С.54-56.
3. Моцок В.І. Сучасні українсько-польські міждержавні відносини: політичний аспект: Дис. канд. політ. наук / В.І.Моцок. – Чернівці, 2001. – С.210.
4. Сурмач Б. Современные польско-украинские взаимоотношения. Политологический анализ трактата о добром соседстве / Б.Сурмач. – Люблин: Uniwersytet Marii Curi-Skłodowskiej, 2002. – 267 с.

ПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Місюкевич В.І.¹, Гринько С.М.²

Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна

¹ misyuckevich@yandex.ua, ² svetagrynko@yandex.ru

Детермінанта економічного простору завжди задавала специфіку паралельного соціально-економічного розвитку територій, побудови стосунків, опосередкованих регіональною спеціалізацією та місцем конкретного суб'єкта у національному і загальносвітовому розподілі праці.

Сучасний економічний простір України, що розвивається в останні два десятиліття за «інерційно-драматичним» сценарієм, детермінованим розпадом Радянського Союзу, характеризується рядом деструктивних тенденцій, консервація, стабілізація і континуальні наростання яких може призвести до актуалізації ряду серйозних проблем в геополітичному і геоекономічному стані переважної більшості регіонів України.

До подібних тенденцій доцільно віднести, перш за все, зростання кризи застарілих схем розселення та просторової організації економіки, а також архаїчної системи державного управління реалізацією міграційно-демографічної та просторової політики.

Більшість сучасних теорій володіє універсальними властивостями і може застосовуватися для пояснення закономірностей і тенденцій просторового розвитку в більшості регіонів. Сучасну просторову політику доцільно представляти у вигляді триєдності елементів морфологічного складу, що включає спрямованість і характер трансформації економічного простору, а також варіанти просторових перетворень трансформаційного типу, які в сукупності спираються на третій компонент – теоретичні аспекти перетворення економічного простору.

Причому, можна говорити про певну просторову політику лише в разі синхронної наявності всіх трьох компонентів, що обумовлюють один одного, а як тільки відсутній який-небудь елемент – просторова політика втрачає свої властивості і функціональне призначення. Просторова політика як явище і процес пройшла певний період свого сутнісного становлення і теоретичного осмислення.

В історичній ретроспективі простежується різноманіття поглядів, позицій та концепцій просторового розвитку територій, що зайвий раз підтверджує її актуальність і значимість, а також необхідність продукування подальшої наукової рефлексії.

Теорії просторового розвитку регіонів суттєво відрізняються за своєю методологічною основою, так як кожна з них зароджувалася і розвивалася під впливом різних споріднених дисциплін.

Сучасне наукове забезпечення просторового розвитку територій базується на комбінаційно-компліментарному поєднанні наявного наукового знання з різних галузей і сфер діяльності. Інтеграція раніше суверенних галузевих дисциплін дозволяє забезпечити приріст нових знань в даній проблемній області, так як автономний розвиток існуючих територіально-значущих парадигм в більшій мірі втратив свій прогресивно-проривний евристичний потенціал, а подальше концептуальне осмислення сучасних просторово-економічних тенденцій – сформулювати силуети нової теорії просторового розвитку регіонів.

Ядром, класичним базисом сучасної просторової політики прийнято вважати географічні та геополітичні концепції, а також так звані «чисті» теорії розміщення продуктивних сил і просторової організації економіки. Просторовий розвиток територій розглядається як закономірний результат впливу метарегіонального поділу праці, природно-географічних та етноконфесійних особливостей, що склалися до моменту створення відповідних теоретичних конструкцій.

Різноманітні геоурбаністичні теоретичні конструкції пояснюють закономірності просторової локалізації та розвитку міст в основному з позицій геоцентризму і положень теорії «центр-периферія» у відриві від глибинних процесів, що протікають в адміністративно-територіальній, гео економічній та геополітичній площинах і вимірах.

Разом з тим, слід зазначити, що різноманіття теоретичних конструкцій регіонального розвитку, в цілому дозволить сформулювати досить певне уявлення про особливості однієї з прикладних проблем сучасної просторової політики. Слідуючи логіці міркування, можна припустити те, що сучасна просторова політика повинна розроблятися і реалізовуватися без відриву від вектора «центр – напівпериферія – периферія» та його специфіки на кожному з рівнів.

Крім того, слід враховувати національні та метарегіональні центропериферійні інгредієнти, а також особливості внутрірегіонального центропериферійного розшарування.

Слід зазначити, що в багатьох регіонах сценарії просторового розвитку передбачають формування кластерних і мережевих форм організації економічного простору регіонів, при цьому сучасна парадигма регіонального просторового розвитку повинна віддавати пріоритет вже не створенню кластерних формувань, а їх трансрегіональній експансії, розширенню ареалу їх діяльності, включенню в міжнародний поділ праці і глобальний ринковий простір.

Таким чином, слід зазначити, що представлені теоретичні та методологічні положення з обґрунтування напрямків, характеру і варіантів здійснення просторових трансформацій в регіоні, орієнтованих на реструктуризацію територіальної організації економіки, усунення її центропериферійної роз'єднаності, формування синтетичного образу регіону можуть стати основою для теорії геоархітектоники просторового розвитку регіону та його центропериферійних образів.

Подальша розробка її концептуальних положень повинна вестися в напрямку оцінки ефективності просторових трансформацій, посилення впливу коридорів і осей розвитку просторових систем, вироблення нових і вдосконалення існуючих механізмів здійснення нової просторової політики. Це, в свою чергу, вимагає проведення нових масштабних досліджень.

АНАЛИЗ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА

Мухашев А.О.

*Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
aibek.mukhashev@gmail.com*

Для современного Казахстана характерна высокая степень открытости экономики регионов, все больше проявляется тенденция к взаимосвязанности и взаимозависимости регионов страны, являющихся частями глобальной экономической системы. К тому же, экономический рост в Казахстане в основном связан с опережающим развитием сырьевого сектора. Следствием объективных процессов развития и влияния долговременных негативных тенденций функционирования экономики страны, как закрытой административно-управляемой системы, стал структурный кризис национального хозяйства.

Неоднородность территории страны по различным признакам или большая величина территории с точки зрения определенных целей изучения или практической деятельности обуславливают необходимость деления данной территории на части – регионы.

В настоящее время территория Казахстана включает 16 регионов страны (14 областей, города Алматы и Астана). В Концепции региональной политики Казахстана на 2002-2006 гг. регионы были сгруппированы по так называемому проблемному принципу. Такая группировка регионов Казахстана актуальна и сегодня.

Основные показатели социально-экономического развития групп регионов приведены в табл. 1.

Таблица 1

Основные показатели социально-экономического развития
регионов Казахстана в 2010 г.

	Доля региона, %				
	в общей численности населения	в ВРП	в объеме промышленного производства	в валовой продукции сельского хозяйства	в освоении инвестиций в основной капитал
Республика Казахстан	100	100	100	100	100
Группа 1	12	33	6	1	29
Группа 2	6	16	32	1	29
Группа 3	23	19	23	18	12
Группа 4	32	15	15	36	14
Группа 5	8	7	10	16	6
Группа 6	19	10	14	27	10

Источник: Расчеты автора по данным Агентства РК по статистике

К первой группе регионов относятся города Астана и Алматы – это регионы с высоким уровнем среднедушевых доходов населения, диверсифицированной промышленностью, развитым финансовым сектором и высоким научно-техническим потенциалом. В настоящее время для городов Астана и Алматы проработаны и реализуются программы развития, предполагающие интенсивное развитие обрабатывающей промышленности, инфраструктуры, научных, культурных и иных центров, формирование инфраструктуры туризма и отдыха.

Вторую группу образуют Атырауская и Мангистауская области, богатые углеводородными минеральными ресурсами. Среднедушевые доходы населения в этих областях самые высокие.

В третью группу входят Восточно-Казахстанская, Карагандинская и Павлодарская области, богатые природными минерально-сырьевыми ресурсами. Здесь получили развитие добывающие и перерабатывающие отрасли, использующие местное сырье, а также машиностроение, легкая и пищевая промышленность.

Программы регионального развития для второй и третьей групп регионов предусматривают диверсификацию промышленного производства в основном в обрабатывающих отраслях, развитие предпринимательства в сельском хозяйстве, развитие инфраструктуры транспорта и связи. При этом особого внимания требуют мероприятия по охране окружающей среды, особенно на шельфе Каспийского моря.

К четвертой группе относятся Актюбинская, Жамбылская, Костанайская и Южно-Казахстанская области, богатые природными ресурсами и значительными сельскохозяйственными угодьями. В регионах данной группы среднедушевые доходы населения ниже среднереспубликанского уровня; примерно одинаковая экономическая база и равнонаправленная структура. Здесь региональная политика должна быть направлена на реализацию мер по дальнейшему использованию потенциала крупных предприятий, развитию производств, обслуживающих сельское хозяйство.

Пятая группа включает Западно-Казахстанскую и Северо-Казахстанскую области, где развита преимущественно отрасль машиностроения, имеются значительные площади сельскохозяйственных угодий. Кроме того, в Западно-Казахстанской области развита нефтегазодобывающая промышленность. Важной стратегической линией здесь должна стать модернизация и обновление машиностроительных предприятий, в первую очередь, оборонных.

Шестая группа объединяет Акмолинскую, Алматинскую и Кызылординскую с развитым сельскохозяйственным производством, если не считать нефтедобычу на Кумколе в Кызылординской области. Среднедушевые доходы населения здесь ниже среднереспубликанского уровня, хотя выделяется Кызылординская область (за счет освоения Кумколя). Основное внимание региональной политики здесь должно уделяться развитию малых и средних предприятий, перерабатывающих сельскохозяйственную продукцию, а также заготовительных, сбытовых производств и др.

Достижения устойчивых темпов экономического роста в регионе зависит, прежде всего, от способности своевременно выявлять и эффективно использовать его конкурентные преимущества.

При этом на конкурентоспособность региона и, следовательно, страны в целом большое влияние оказывает способность промышленности вводить новшества и модернизироваться.

Для этого необходима разработка стратегии развития региона, которая подразумевает выбор долгосрочных направлений социально-экономической политики, как для отдельного региона, так и для всей территории страны.

Литература

1. Калабаева А.Н. Моделирование межрегиональных связей экономической системы Казахстана. Автореферат. – Алматы, 2008.
2. Регионы Казахстана: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economy.kz/region/spravka>.
3. Регионы Казахстана в 2011 году: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.stat.kz.
4. Региональная экономика: Под ред. В.И. Видяпина и М.В. Степанова. – М.: ИНФРА-М, 2009.

GLOBALNE FINANČNÉ KRÍZY¹

Marcel Novák

Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovenská republika

marcel.novak@euba.sk

Rozdelenie finančných kríz je všeobecne náročné, lebo pri stanovení kritérií sa musí zohľadňovať práve prebiehajúci ekonomický cyklus, otvorenosť ekonomiky, úroveň rozvoja bankového sektora v krajine, dôvody vzniku, trvanie jednotlivých kríz a ich následky na danú krajinu, okolité krajiny, prípadne zoskupenia, ktorých je krajina súčasťou. V empirických štúdiách boli rozpracované časové rozdelenia kríz od roku 1800 až po súčasnosť. Triediacim kritériom boli dôchodok a mobilita kapitálu.

---

¹ "Príspevok/výstup vznikol v rámci riešeného projektu OP VaV s názvom Vytvorenie excelentného pracoviska ekonomického výskumu pre riešenie civilizačných výziev v 21. storočí (ITMS 26240120032). Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ".

Zoskupením krajín sme vytvorili užší výber sumarizovaných bankových kríz zoradených v časovom rade (tabuľka 1).

Tabuľka 1

Celosvetové bankové krízy od 1890 do 2008¹

Roky zoskupenia bankových kríz	Postihnuté krajiny	Prejavy krízy
1890 - 1891	Argentína, Brazília, Čile, Portugalsko, Anglicko, USA	Zlyhanie všetkých argentínskych bánk
1907 - 1908	Čile, Dánsko, Francúzsko, Taliansko, Japonsko, Mexiko, Švédsko, USA	Pokles cien medi postupne oslabil solventnosť trustových spoločností (kvázi bánk) v New Yorku
1914	Argentína, Belgicko, Brazília, Francúzsko, India, Taliansko, Japonsko, Holandsko, Nórsko, Anglicko, USA	Prepuknutie 1. svetovej vojny
1929 - 1931	Vyspelé krajiny: Belgicko, Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Grécko, Taliansko, Portugalsko, Španielsko, Švédsko, USA Rozvojové krajiny: Argentína, Brazília, Čína, India, Mexiko	Kolaps reálnych cien komodít o 51% v priebehu rokov 1928 až 1931. Reálne úrokové sadzby sa dostali na 13% v USA.
1981 - 1982	Rozvojové krajiny: Argentína, Čile, Kolumbia, Kongo, Ekvádor, Egypt, Ghana, Mexiko, Filipíny, Turecko, Uruguaj	Medzi rokmi 1979 a 1982, reálny pokles cien komodít o 40%. Reálne úrokové sadzby dosiahli 6% najvyšší pokles od roku 1933.
1987 - 1988	Mnoho malých prevažne nízko - príjmových krajín, Subsaharská Afrika	Takmer desaťročia trvajúce dlhové krízy
1991 - 1992	Vyspelé krajiny: Česká republika, Fínsko, Grécko, Japonsko, Švédsko, Ostatné: Alžírsko, Brazília, Egypt, Gruzínsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko	Prasknutie realitnej a kapitálovej bubliny v severských krajinách a v Japonsku, liberalizácia a stabilizácia mnohých transformujúcich sa ekonomík
1994 - 1995	Argentína, Brazília, Bolívia, Ekvádor, Mexiko, Paraguaj Ostatné: Azerbajdžan, Chorvátsko, Kamerun, Litva, Svazijská republika	Mexická „tequila“ kríza priniesla prvú ranu na prudký prílev kapitálu do rozvíjajúcich sa krajín od začiatku 90-tch rokov
1997 - 1998	Ázia: Hong Kong, Indonézia, Malajzia, Filipíny, Taiwan, Thajsko, Vietnam Ostatné: Kolumbia, Ekvádor, San Salvador, Maurícius, Rusko, Ukrajina	Druhá a posledná rana na prílev kapitálu do rozvíjajúcich sa krajín
2007 - súčasnosť	USA, Anglicko, Nemecko, Maďarsko, Island, Írsko, Japonsko, Španielsko a ostatné	Americká hypotekárna bublina a ostatné hypotekárne bubliny rozvinutých ekonomík a s tým spojený pád kapitálových trhov

¹ Allen, F. a Gale, D.: An introduction to financial crises, published by E. Elgar – the international library of critical writings in economics, August 2007.

V ďalších grafoch vidíme, že medzivojnové obdobie bolo najhoršie, čo nás ale neprekvapuje, nakoľko toto obdobie zahŕňa Veľkú hospodársku krízu. Breton-Woodske obdobie je veľmi odlišné od ostatných. Vysvetlením je, že po Veľkej hospodárskej kríze sa politiky v mnohých krajinách zameriavali na predchádzanie, reguláciu a kontrolu bankovej a menovej politiky (problematické bankové inštitúcie sa dostali pod štátnu kontrolu), čím sa bankové krízy úplne eliminovali. Zaujímavé je, že najpriaznivejším obdobím je éra zlatého štandardu.

Bankové krízy a menové krízy v tomto období boli veľmi zriedkavé v porovnaní s ďalšími obdobiami. Cez to všetko, že globálny finančný systém bol v tejto dobe pomerne otvorený globalizácia nevedla nevyhnutne k rozšíreniu finančných kríz. Posledné obdobie nie je tak zlé, ale krízy sú častejšie ako v predošlých periódach okrem medzivojnového obdobia. Toto je jednoznačne viditeľné pri rozšírenej skupine 56 krajín (väčšina pridaných krajín je spomedzi rozvojových krajín). To tiež naznačuje, že rozvíjajúce sa krajiny, sú viac náchylné ku krízam, hlavne menovým.

V dvojici ďalších grafov je porovnanie početnosti kríz v rozvinutých a rozvojových krajinách, kde sú prehľadne zobrazené dĺžky trvania jednotlivých kríz v rokoch a tiež kumulatívna strata HDP v percentách za jednotlivé obdobia. Z toho vyplýva, že najkratšie trvanie kríz a tiež najmenej výrazná kumulatívna strata HDP je Breton-Woodske obdobie (1945 – 1971).

Iným charakteristickým znakom je, že paralelné krízy majú podstatne horšie následky (vyššie kumulatívne straty) ako ostatné. V medzivojnovom období síce krízy netrvali výrazne dlhšie ako v inom období ale ich straty boli výrazne najvyššie zo všetkých sledovaných období.

- Počas hodnotených 120 rokov v ekonomikách po krízach nasledoval trvalý pokles v trvaní 2 až 3 roky (môžeme tiež povedať, že čas zotavenia hospodárstva po kríze trval v priemere 2 až 3 roky) a HDP kleslo o 5 až 10% od vývoja priemeru.
- Paralelné krízy majú za následok najrozsiahlejšie straty.
- Recesie sprevádzané krízami sú podstatne vážnejšie ako recesie bez kríz.
- Retrospektívne sa obdobie Breton-Woods (1945 – 1971) javí trochu špeciálne. Krajiny s reguláciou bánk sa snažili zabrániť rizikám vzniku kríz a prekvapením bolo, že v tomto období sa zaznamenala jediná kríza v Brazílii v roku 1962.

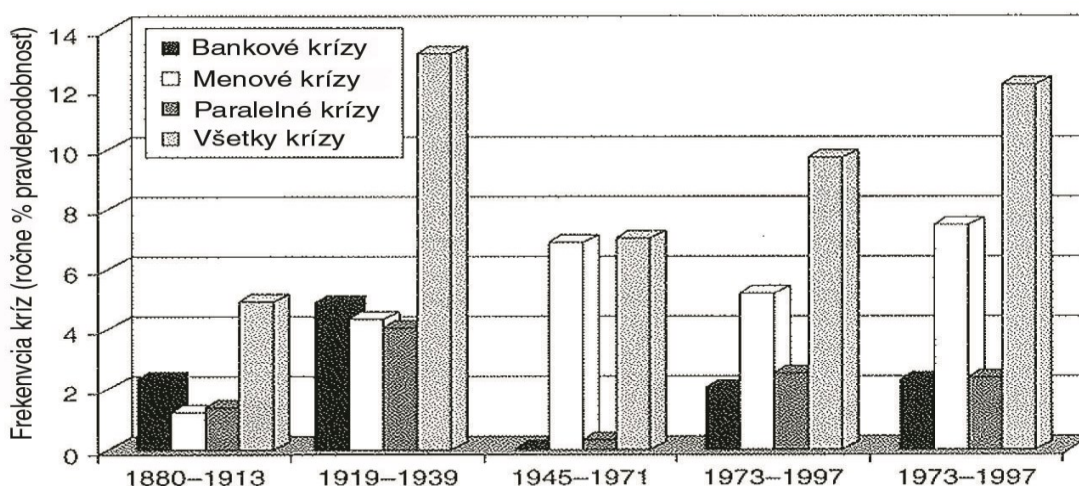

Figure 1. Grafická analýza frekvencie kríz od roku 1880 do roku 1997

Zdroj: Allen, F. a Gale, D.: Understanding Financial Crises, Oxford University Press, 2007, ISBN 978-0-19-925141-4, s.11.

- Medzivojnové obdobie je tiež špeciálne nakoľko v tomto období boli krízy veľmi rozsiahle a straty vyplývajúce z kríz boli veľmi vážne.
- Posledné sledované obdobie je tiež veľmi náchylné na krízy, početnosť kríz je určite spojená globalizáciou trhov i keď samotná globalizácia bola aj v období zlatého štandardu pomerne rozsiahla a predsa v tomto období máme zaznamenaných najmenej kríz.

Literatúra

1. Allen, F. a Gale, D.: *Understanding Financial Crises*, Oxford University Press, 2007, ISBN 978-0-19-925141-1
2. CHALÚPKOVÁ, A. a kol.: *Ekonomía*. Bratislava: EKONÓM, 2007. ISBN 80-225-1976-9.
3. Allen, F. a Gale, D.: *An introduction to financial crises*, published by E. Elgar – the international library of critical writings in economics, August 2007.
4. Beveridge a Nelson (1981), Nelson a Plosser (1982), Campbell a Mankiw (1987, 1988)
5. Czesaný, S.: *Hospodářský cyklus*. Praha: LINDE, a.s., 2006, s. 33.
6. Iša, J.: *Koniec „keynesovskej revolúcie“?*, Bratislava 1985, s. 249-250.
7. Kovačka, M.: *Makroekonomika*. Bratislava: SPN, 1992, s. 124.

РЕГИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Нурманова Б.З.

*Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
biken@bk.ru*

Различия в уровнях экономического развития между регионами носят во многом объективный характер и поэтому имеют место практически во всех государствах. К таким объективным факторам относят географическое местоположение, обеспеченность природными ресурсами, климатические условия и ряд других факторов. Именно поэтому в экономической литературе все чаще говорят не об устранении региональных различий, а лишь об их смягчении.

В Республике Казахстан пространственные различия весьма существенны и продолжают усиливаться. Так, если в 1998 г. разрыв в уровне ВРП на душу населения между Атырауской и Жамбылской областями составил 4,8 раза, то в 2011 г. – почти 11 раз. Среди причин, усиливающих дифференциацию регионов, следует отметить, прежде всего, неравномерную обеспеченность природными ресурсами, особенно месторождениями сырья, востребованными на мировом рынке. Наиболее экономически развитый регион на сегодняшний день – западные области, богатые нефтью.

На среднедушевые показатели большое влияние оказывают демографические факторы. На юге страны, где больше доля коренного населения, а также проживают национальные группы, с традиционным стремлением к большим семьям – высокая рождаемость. На севере и востоке страны – прирост населения ниже.

Кроме того, следует отметить еще ряд моментов, влияющих на социально-экономическое развитие Казахстана. Слабая заселенность и удаленность территорий сильно увеличивают транспортные расходы и снижают эффективность от инвестиций в развитие транспортной инфраструктуры. Недостаточно высокие средние доходы и малочисленность населения снижают внутренний спрос, что негативно сказывается на возможностях развития

обрабатывающей промышленности. Промышленность Казахстана представлена в основном добывающими предприятиями, продукция которых пользуется спросом на мировом рынке. Почти 80% экспорта составляют минеральные продукты, прежде всего топливно-энергетические товары. Такая специализация берет начало с XIX века, когда в страну пришел иностранный капитал, который вкладывался исключительно в горнодобывающую промышленность (разрабатывались медные, железные и полиметаллические руды, угольные копи). В советский период было создано много новых промышленных предприятий, но большинство из них оказались неконкурентоспособными в условиях перехода к рынку. Казахстанский нефтегазовый сектор нацелен главным образом на экспорт, а не на внутреннюю переработку. Так, если добыча сырой нефти за 20 лет (с 1991 по 2011 гг.) увеличилась с 26591 тысяч тонн до 80061, то производство нефтеперерабатывающей продукции (мазут, бензин) за этот же период сократилось (топливо моторное с 3 561 тыс. тонн до 2775,4). Таким образом, развитие нефтегазового сектора оторвано от перерабатывающего сектора, не способствует его развитию.

В области регионального развития Казахстан еще долгое время не сможет достичь уровня европейских стран с их плотностью населения, освоенностью территорий и густой сетью городов.

Смягчение региональных различий в Казахстане должно происходить за счет развития конкурентных преимуществ каждого региона и учитывать его особенности.

Западный Казахстан богат углеводородным сырьем, и развитие этого региона должно базироваться на диверсификации производства, прежде всего повышении степени переработки нефтепродуктов. Основные нефтедобывающие регионы нашей страны отличаются резкими различиями в уровне доходов сырьевого сектора и сельского хозяйства. Рост нефтедобывающего сектора должен сопровождаться развитием традиционных отраслей.

Главнейшим конкурентным преимуществом восточного Казахстана являются минеральные ресурсы, здесь сконцентрированы крупные добывающие и перерабатывающие предприятия черной и цветной металлургии. Однако имеют место в основном низшие звенья переработки сырья, и необходим переход к более высоким ступеням.

Север и центр страны также имеет свои преимущества: высокотоварное зерновое производство, угольная промышленность, черная металлургия; близость российских рынков.

Развитие и поддержка агропромышленного сектора представляется наиболее приоритетными направлениями для этих регионов. В трудоизбыточных южных областях с благоприятным климатом могут быть сформированы конкурентные преимущества в трудоемких отраслях за счет более дешевой рабочей силы (сельское хозяйство, услуги).

У Казахстана есть потенциал для смягчения региональных диспропорций. Достаточно высокий уровень развития человеческого капитала, особенно в столичных агломерациях, создает возможности для развития высокотехнологичных отраслей.

Быстроразвивающиеся столичные агломерации (Астана и Алматы) являются научными, финансовыми, туристскими центрами и способствуют росту близлежащих территорий. Политическая стабильность, позитивный имидж страны позволяют на протяжении долгого периода привлекать иностранных инвесторов.

МЕТОД ДВОХ КРАЙНІХ ТОЧОК В ДОСЛІДЖЕННІ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

Овчиннікова О.Р.
Хмельницький національний університет, Україна
mouseinlove@mail.ru

При побудові ряду оперативних соціально-економічних прогнозів можна зіштовхнутися з проблемою одержання достатнього обсягу необхідної інформації. У ряді випадків при відсутності достатньої кількості даних для простого прогнозу можна використовувати метод прогнозування по прямій, проведеній через дві крайні точки. Цей метод може бути використаний і для одержання експрес-прогнозу, коли більш важливим є оперативне одержання прогностичних оцінок, ніж їх точність, або для одержання моделі як першого наближення економічного процесу, коли дана модель приймається за основу і потім уточнюється [1]. Недоліком цього методу є припущення про лінійний характер тенденції зміни показника в часі, що не завжди так, та низька якість оцінок параметрів моделі.

Розглянемо сутність методу прогнозування на основі прямої, проведеної через дві крайні точки. З вибірки беруть дві крайні точки (x_1, y_1) і (x_n, y_n) і через них проводять пряму вигляду $y = a_0 + a_1x$. Оцінки параметрів обчислюються за формулами:

$$a_1 = \frac{y_n - y_1}{x_n - x_1}, \quad a_0 = y_1 - a_1x_1. \quad (1)$$

Отримані в такий спосіб оцінки є незміщеними, але вони не будуть переконливими (спроможними) і тим більше ефективними [1].

Зробимо прогноз міграційного приросту (скорочення) населення, взявши за вихідні – дані табл. 1.

Таблиця 1

Міграційний приріст (скорочення) населення, тис. осіб

Роки	Україна	Хмельницька область
	Y	
2000	-133,60	-3,70
2001	-152,20	-4,80
2002	-33,80	-3,20
2003	-24,20	-2,50
2004	-7,60	-2,70
2005	4,60	-3,00
2006	14,20	-2,00
2007	16,80	-1,70
2008	14,90	-0,80
2009	13,40	-0,30
2010	16,10	0,02

Ми отримаємо наступні значення параметрів для даних по Україні:

$$a_1 = 16,33; \quad a_0 = -133,60$$

А модель за методом крайніх точок матиме вигляд:

$$Y = -133,60 + 16,33x$$

Для Хмельницької області значення параметрів дорівнюватимуть:

$$a_1 = 0,38; a_0 = -3,70$$

Модель матиме вигляд:

$$Y = -3,70 + 0,38x$$

Отже, можна розрахувати емпіричні значення за даними моделі (табл.2).

Таблиця 2

Емпіричні значення моделі за методом двох крайніх точок по Україні і Хмельницькій області

Роки	x	Україна		Хмельницька область	
		Y	Y (прогнозне)	Y	Y (прогнозне)
2000	0	-133,60	-133,60	-3,70	-3,70
2001	1	-152,20	-117,27	-4,80	-3,32
2002	2	-33,80	-100,93	-3,20	-2,94
2003	3	-24,20	-84,60	-2,50	-2,57
2004	4	-7,60	-68,27	-2,70	-2,19
2005	5	4,60	-51,93	-3,00	-1,81
2006	6	14,20	-35,60	-2,00	-1,43
2007	7	16,80	-19,27	-1,70	-1,06
2008	8	14,90	-2,93	-0,80	-0,68
2009	9	13,40	13,40	-0,30	-0,30
2010	10	13,10	29,73		0,08

Графічна інтерпретація результатів відображена на рис.1 і рис.2.

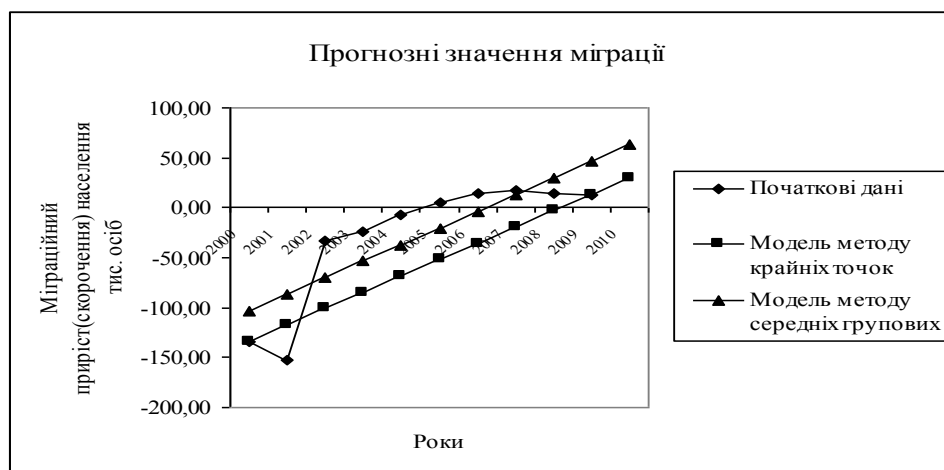
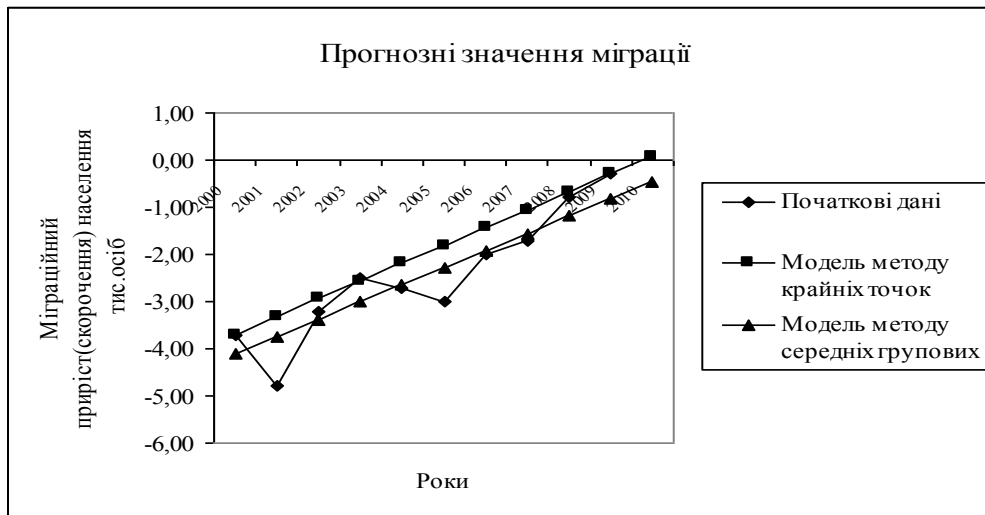

Рис.1. Прогнозні значення приросту (скорочення) міграції для України

Як бачимо, емпіричні значення, що розраховані за моделями «накрили» вихідні дані, що говорить про адекватність отриманих прогнозних значень. А для ефективного управління процесами міграції необхідно будувати політику на основі прогнозів і перспектив розвитку в даному питанні. Важливою характеристикою прогнозу є його надійність або достовірність, яка визначається насамперед точністю вхідної інформації, а також обґрунтованістю гіпотез про очікувані зміни соціально-економічних чинників, що впливають на міграційні процеси.

Рис.2. Прогнозні значення приросту (скорочення) міграції для Хмельницької області

Як бачимо, емпіричні значення, що розраховані за моделями «накрили» вихідні дані, що говорить про адекватність отриманих прогнозних значень. А для ефективного управління процесами міграції необхідно будувати політику на основі прогнозів і перспектив розвитку в даному питанні. Важливою характеристикою прогнозу є його надійність або достовірність, яка визначається насамперед точністю вхідної інформації, а також обґрунтованістю гіпотез про очікувані зміни соціально-економічних чинників, що впливають на міграційні процеси.

Для того, щоб методи прогнозування дали кращий результат, потрібно скоротити «крок» прогнозування: за менший проміжок часу (місяць) ймовірність кардинальної зміни зовнішнього середовища прогнозування значно менша ніж при прогнозуванні на довший проміжок часу (рік).

Література

1. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: підручник / Геєць В.М., Клебанова Т.С., Черняк О.І., Іванов В.В., Дубровіна Н.А., Ставицький А.В. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 396 с.

ПРІОРИТЕТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ У СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ КРУП'ЯНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Орленко О.В.
Міжнародний університет бізнесу і права, Україна
el2005@ukr.net

Україна належить до числа країн з розвинутою індустріальною базою і достатньо високим ресурсним потенціалом. На сьогодні в основному вичерпані можливості інерційного зростання, що підтверджено звуженням зовнішнього попиту та надмірним насиченням внутрішнього ринку імпортованими товарами. Національна економіка потребує глибоких перетворень, зокрема у промисловості, сільському господарстві, системі державного і корпоративного управління, що дасть змогу підвищити економічну стійкість країни.

Кожна держава намагається визначити найефективнішу стратегію розвитку її економіки, що є актуальним в умовах нестабільності ситуації на світовому ринку, збільшення ризиків у політичній, фінансовій, військовій сфері, виникнення труднощів у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залученні іноземних інвестицій. Успішність реалізації стратегії соціально-економічного розвитку держави оцінюється як в самій державі, так і за її межами. У рейтингу конкурентоспроможності (Global Competitiveness Report) за 2011-2012 рр., який визначає Всесвітній економічний форум, Україна займає 82 місце серед 142 країн, а за індексом сталого розвитку перебуває на межі критичності.

У структурі національної економіки залишилися переважно галузі, які добувають сировину або випускають продукцію з низьким ступенем обробки для експорту, завантаження потужностей яких залежить від попиту на зовнішньому ринку. Багато підприємств інших галузей не витримали конкуренції навіть на внутрішньому ринку. Споживчий ринок України все більше наповнюють товари іноземного виробництва.

Аналіз показників динаміки виробництва основних видів продукції харчової промисловості у 2005-2011 рр. свідчить про суттєве зростання виробництва олії та тваринних жирів, які є основним продуктом експорту харчової промисловості – у 2011 р. їх виробництво подвоїлося порівняно з 2005 р. (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів виробництва основних видів продукції харчової промисловості

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів, тис. тонн	1102,4	1244,8	1501,8	1442,8	1352,4	1450,8	1439,7
Перероблення та консервування овочів та фруктів, тис. тонн	852	934,5	1199,7	1151,6	919,6	924,2	851,2
Виробництво олії та жирів, тис. тонн	1684	2391	2545	2183	3149	3393	3529,2
Виробництво молочних продуктів та морозива, тис. тонн	1942	1843,3	1932	1852,9	1734,6	1730	1691,1
Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної пром., крохмалю та ін., тис. тонн	3286	3018	3226	3393	3131	2972	2569,1
Виробництво ін. харч. прод., тис. тонн	5389	5741	4951	4631	4146	4699	5326
Виробництво напоїв, млн. дал.	615,8	674,9	774,9	745,9	666,9	687,9	644,3
Виробництво сигарет, млрд. шт.	120	120	129	130	114	103	95,5

Протягом 2009-2011 рр. тенденцію до скорочення виявляли виробництва молочних продуктів та морозива, продуктів борошномельно-круп'яної промисловості та сигарет. У 2011 р. знизилась обсяги виробництва м'яса та м'ясних продуктів, переробка та консервування овочів та фруктів, виробництва напоїв. Розвиток харчової промисловості є важливою домінантою для

задоволення споживчого попиту на внутрішньому ринку України і забезпечення продовольчої безпеки держави. Процеси реформування в агропромисловому комплексі привели до розширення асортименту і підвищення якості продовольчих товарів, але на сьогодні насичення споживчого ринку продуктами харчування відбувається частково за рахунок імпорту або переробки значної кількості імпортованої сировини.

Ефективність роботи харчової промисловості України та зниження залежності ринку продовольчих товарів від імпорту мають забезпечуватися шляхом розвитку сільськогосподарської сировинної бази, підвищення продуктивності праці за рахунок упровадження нових ресурсозберігаючих технологій, підвищення науково-технічного та технологічного рівня виробництва, розвитку коопераційних зв'язків між постачальниками сировини, виробниками та реалізаторами продукції, створення рівних умов конкуренції для вітчизняних та іноземних виробників; гармонізації українських стандартів виробництва та переробки аграрної продукції з європейськими; забезпечення пріоритетного розвитку виробництва кінцевої продукції глибокої переробки.

Проектом «Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки» передбачається ряд пріоритетних напрямів економічної політики України [1]. Щодо підтримки вітчизняного виробника круп та реалізації політики імпортозаміщення, то пріоритетами стимулювання розвитку імпортозамінних виробництв на ринку продукції харчової промисловості є наступні:

- посилення захисту національних виробників від неякісної та небезпечної харчової продукції іноземного виробництва, недобросовісної конкуренції та монополізму на внутрішньому ринку, а також обмеження імпорту продукції, яка може виготовлятися в Україні;

- сприяння розвитку інфраструктури зберігання та збуту продукції агропромислового комплексу, а також виробничої інфраструктури у харчопереробній галузі, що дозволить знизити втрати сировини через незадовільні умови її зберігання та суттєво підвищити рівень забезпеченості крупопереробних підприємств сировиною, а також забезпечити агропромислові підприємства необхідною технікою для переробки сільськогосподарської сировини.

Література

1. Представлено проект Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245986315&cat_id=2442772
12.

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ У ДОСЛІДЖЕННІ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА МІГРАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ І РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА

Пасічник О.А.

*Хмельницький національний університет, Україна
pasechnik_lyosha@mail.ru*

Після проголошення незалежності України в країні значно погіршилась соціально-економічна ситуація. Рівень життя населення знижувався, реальна заробітна плата падала, зростало безробіття. Люди переставали вірити у покращення життя на Батьківщині. Велика кількість людей відправлялась за кордон у пошуках кращої долі.

Дане дослідження проводилось на прикладі Польщі, адже саме ця країна в останні роки все більше приваблює українців та швидкими темпами нарощує видачу їм дозвільних документів на роботу. Так, з 2005 до 2012 рр. кількість виданих дозволів на проживання для українців зростає з 2897 до 34000 осіб. І в подальші роки тенденція навряд чи зміниться в іншу сторону.

В даній роботі відображена можливість і необхідність застосування математичних методів в дослідженні чинників впливу на міграцію між Україною та Республікою Польща.

Спробуємо проаналізувати чинники, які впливають на міграційний стан, за допомогою методів факторного аналізу. Сутність методів факторного аналізу полягає в переході від опису деякої множини досліджуваних об'єктів, заданої великим набором непрямих безпосередньо вимірюваних ознак, до їх опису меншим числом максимально інформативних глибинних змінних, що відображають найбільш істотні властивості явища. Дослідження будемо проводити на прикладі методу головних компонент за алгоритмом:

- 1) обчислення матриці стандартизованих ознак: $X \rightarrow Z$;
- 2) обчислення кореляційної матриці стандартизованих ознак: $Z \rightarrow R$;
- 3) обчислення матриці власних значень L та матриці нормованих власних векторів V : $R \rightarrow (L, V)$;
- 4) обчислення матриці факторних навантажень: $(L, V) \rightarrow W = VL^{1/2}$;
- 5) обчислення матриці значень факторів $(Z, W) \rightarrow F = ZWL^{-1}$.

Визначивши головні компоненти, відбираємо лише ті, які пояснюють найбільшу частку дисперсії вихідних ознак.

Кількість легальних емігрантів з України у Польщу наведено в табл.1.

Перший показник приймемо за результативну ознаку, решту – за чинники. За допомогою методів компонентного аналізу потрібно виявити латентні фактори, що здійснюють вплив на результативний показник.

Таблиця 1

Чинники, які впливають на еміграцію з України у Польщу

Роки	Легально емігрувало у Польщу з України, чол.	Кількість зайнятого населення в Україні, тис. осіб.	Кількість безробітного населення в Україні за методикою МОП, тис. осіб.	Потреба в робочій силі в республіці Польща, тис. осіб	Середньомісячна заробітна плата в Польщі, грн.	Середньо місячна заробітна плата в Україні, грн.	Потреба в робочій силі в Україні, тис. осіб
	Y	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6
2005	2897	18886,5	1595,2	193	5983,0	806	186,6
2006	3275	19032,2	1513,7	242	6226,6	1041	170,5
2007	3851	19189,5	1416,7	253	6764,0	1351	169,7
2008	6321	19251,7	1424	198	7399,6	1806	91,1
2009	10200	18365	1956,6	172	7799,4	1906	65,8
2010	13150	18436,5	1784,2	195	8106,1	2239	63,9
2011	18669	18516,2	1731,7	205	8544,9	2633	59,3
2012	34000	18835,4	1629,2	222	8926,4	3025	48,6

Наступними кроками є проведення стандартизації даних та знаходження кореляційної матриці, що необхідно для обчислення матриці власних значень та власних векторів. Розрахувавши усі ці матриці, обчислюємо матрицю факторних навантажень. В результаті розрахунків отримали дві головні компоненти F_1 і F_2 .

До першої компоненти увійшли X_6, X_4, X_5, X_2, X_1 . До другої компоненти увійшли X_3, X_2, X_6, X_7 .

Для достовірності отриманої інформації для компонент з найбільшими коефіцієнтами F_1 і F_2 виконаємо оцінку інформативності побудованих ознак. Коефіцієнти інформативності для F_1 і F_2 будуть рівні 0,89 та 0,9 відповідно, що перевищує 0,75, тобто набір вихідних ознак вважається задовільним.

Для розрахунку множинного рівняння регресії обирають найбільш значимі з всієї множини незалежних змінних фактори. Відповідно до проведеного факторного аналізу це будуть X_6, X_4, X_5, X_2, X_1 .

З розрахунків ми бачимо, що кореляція буде $R = 0,993$, а коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,986$, отже якщо $R > 0,7$ – то це означає сильний зв'язок між факторами і потенційною міграцією.

Висновок про правильність вибору виду взаємозв'язку та характеристику значимості всього рівняння регресії отримують за допомогою F -критерію (критерій Фішера-Снедекора), що становить $F = 27,54$, так як він є більшим, ніж $F_{\text{табл}} = 5,95$.

За допомогою коефіцієнтів, які ми знайшли, складемо рівняння, за яким можливо визначити, як вибрані фактори впливають на потенційну міграцію. Воно має наступний вигляд:

$$y = -469,56 + 0,026X_1 + 0,07X_2 - 0,034X_4 + 0,066X_5 + 0,101X_6.$$

З даного рівняння видно, що в бік зменшення незначно впливає чинник X_4 , тобто середньомісячна заробітна плата в Республіці Польща. Решта чинників впливають в бік збільшення, але також в незначних розмірах. Але якщо визначати найбільш впливовий чинник, то таким є X_6 – потреба в робочій силі на Україні. Адже якщо робоча сила не відчуває попиту на себе, то вона буде пропонувати свої послуги за інших умов, наприклад – за кордоном.

На рис. 1 бачимо різницю між фактичним і прогнозним значенням.

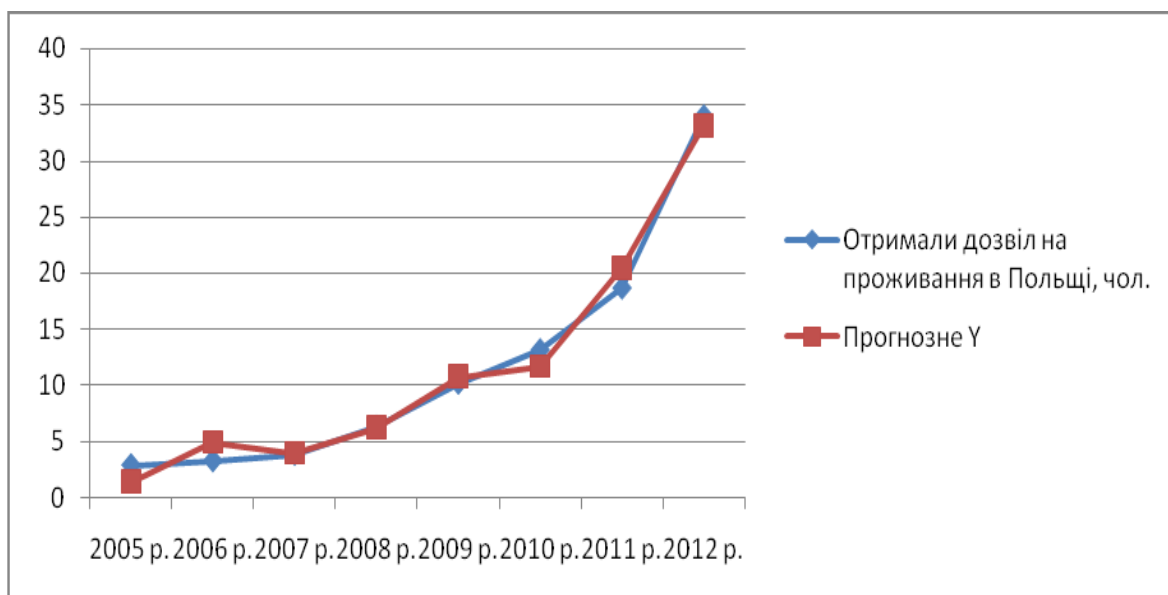

Рис. 1. Різниця між фактичним і прогнозним значенням

Отже, використання математичних методів може відіграти значну роль в дослідженнях міграційних настроїв і міграційної ситуації, адже проблема мігрантів відіграє значну роль у нашій державі.

ФОРМУВАННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ТЕОРІЇ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Прушківська Е.В.

Київський національний університет ім. Т.Шевченка, Україна

Em_prushkovskaya@mail.ru

Теорії структуризації та ефективної організації економічного простору базуються на функціональній властивості форм просторової організації виробництва та розселення: промислових та транспортних вузлів, агломерацій, територіально-виробничих комплексів, міського та сільського поселень різного типу.

Якщо розглядати дослідження просторових закономірностей та просторової організації через призму цивілізаційного руху суспільства від аграрного, індустріального, до постіндустріального, то можна зауважити, що на кожен етап існувала своя теорія. Зокрема, ще у першій половині XIX століття, в аграрно-індустріальний період, теорію штандарту сільського господарства розробив Й. Тюнен. На початку XX століття, коли у Європейських країнах відбувалася друга технічна революція та бурхливий розвиток індустріальної стадії з'явилася теорія штандарту промисловості, яку розробив А.Вебер. До головних чинників, які впливають на розвиток промисловості в даний період, вчений відносив транспорт, працю та агломерацію.

Теорію А. Вебера розвинув німецький економіст А. Льош, який розглядав особливості розміщення не одного підприємства, а їх сукупності в певній галузі. У своїх дослідженнях А. Льош поєднав теорію штандарту з теорією економічного районування. Головним районоутворюючим фактором він вважав ринковий збут товарів.

В сучасних умовах формування постіндустріального суспільства, тобто, коли існують сформовані територіально виробничі комплекси, міста-велитні, монопрофільні міста, малі та середні міста, сільські поселення, формуються відповідні кластери, виникає проблема не тільки в техніко-економічному аспекті розміщенні виробництва, а й соціальному. Оскільки, потребує вирішення питання забезпечення соціальних гарантій щодо створення робочих місць, надання соціальних послуг, продовольчої безпеки.

Процеси деіндустріалізації, які виникають в період формування постіндустріального суспільства провокують негативні явища, як в розвинених країнах так і в країнах пострадянського простору, в тому числі і в Україні. Скорочення частки промисловості в національній економіці та зростання питомої ваги сфери послуг загострило суперечності на рівні регіонів України. Зокрема, протягом останніх двадцяти років в регіонах індустріального напрямку (Дніпропетровський, Запорізький, Донецький, Харківській) відбулося значне скорочення частки обслуговувальних галузей в загальній структурі національної економіки та зростання безробіття. Але не відбулося заміщення цих галузей в напрямку зростання частки високотехнологічних галузей вторинного сектору та сервісних галузей третинного сектору, які б суттєво збільшили ВВП й зайнятість на рівні регіонів та в національній економіці в цілому.

На наш погляд, на сучасному етапі в Україні доцільно використовувати теорію полюсів зростання, родоначальником якої був французький економіст інституціонального напрямку Ф. Перу. В якості полюсів зростання можна розглядати не тільки сукупність підприємств галузей-лідерів, але і конкретні території, населені пункти, які виконують в економіці регіону чи країни функцію джерела інновацій та прогресу.

Теоретичні положення полюсів зростання можна використовувати при розробці стратегії регіонального розвитку національної економіки в умовах модернізації та реструктуризації промислових та аграрних регіонів України. В результаті цього буде відбуватися поляризація шляхом створення в цих регіонах інноваційних виробництв разом з об'єктами сучасної виробничої та соціальної інфраструктури.

В індустріальних регіонах України, крім виробничого потенціалу, був зосереджений значний науковий та освітній потенціал (науково-дослідні інститути, вищі навчальні заклади, професійно-технічні та інші), який сьогодні може продукувати високі технології та стимулювати розвиток «економіки знань».

Модернізація економіки України не тільки стимулює розвиток традиційних сервісних видів діяльності, а й сприяє виникненню відносно нових для країни типів послуг, таких як: аудиторські, консалтингові, інжиніринг, франчайзинг, маркетингові, лізингові, аутсорсинг, інформаційно-комунікаційні та інші.

Важливим напрямком в формування регіональної політики та розвитку сервісних галузей є державне регулювання діяльності вітчизняної сфери послуг та окремих сервісних галузей. Зокрема, оновлення законодавства щодо інтелектуальної власності, вдосконалення законодавства на рівні професійних послуг, обмеження, або заборона імпорту певних видів послуг, а також обмеження діяльності іноземних компаній на внутрішньому ринку послуг.

Розробка державної стратегії сервісної політики дозволить покращити стан зайнятості, а також дозволить мінімізувати диспропорції регіонального розвитку, спричинені внутрішніми (структурні деформації, деіндустріалізація) та зовнішніми факторами (глобалізація, дезінтеграційні процеси, інтернаціоналізація). А пріоритетний розвиток високотехнологічних галузей вторинного та третинного секторів дозволить національній економіці рухатися в напрямку постіндустріального суспільства.

РЕГИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ РОСТА И РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ КАЗАХСТАНА

Спанкулова Л.С., Такишева А.М.

*Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
takisheva.aiym@mail.ru*

Для экономики Казахстана существенно важно ставить вопрос не только о величине роста валового внутреннего продукта (ВВП) [1], а о равномерности распределения этого роста. Действительно, если посмотреть на макроэкономические показатели развития Казахстана, страна живет хорошо. В частности, на протяжении последних шести лет экономика республики демонстрирует достаточно динамичное развитие. Однако бытует мнение, что на уровне микроэкономики и отдельных регионов ситуация совершенно иная. В этом контексте представляется целесообразным проанализировать, как развивается ситуация в региональном аспекте. За последние 13 лет (1998-2011 гг.) объем ВРП в целом по республике возрос в 15,9 раза (табл.1).

Вместе с тем региональная структура ВРП за последние 13 лет претерпела значительные изменения. Так, если в 1998 году наибольший удельный вес занимали Восточно-Казахстанская, Карагандинская области и г. Алматы (на их долю приходилась треть суммарного ВРП), то по итогам 2011 г. почти половина экономического потенциала страны сосредоточена в

четырёх регионах – городах Алматы и Астане, Атырауской и Карагандинской областях.

Таблица 1

Структура ВРП Республики Казахстан по регионам
за 1998 и 2011 гг.* [1]

Регионы		млн. тенге		Структура валового* регионального продукта, %	
		1998 г.	2011 г.	1998 г.	2011 г.
Республика Казахстан		1 733 263,5	27 571 889,0	100	100
ВК	Восточно-Казахстанская	190 543,1	1 624 341,0	11	5,9
ЗК	Западно-Казахстанская	57 774,0	1 323 537,6	3,3	4,8
	Актюбинская	89 311,4	1 477 682,0	5,2	5,4
	Атырауская	105 444,9	3 447 336,7	6,1	12,5
	Мангистауская	63 966,9	1 751 142,2	3,7	6,3
СК	Северо-Казахстанская	67 998,7	667 893,3	3,9	2,4
	Павлодарская	133 676,9	1 527 256,2	7,7	5,54
	Костанайская	121 920,8	1 135 574,0	7,04	4,1
	Акмолинская	48 922,2	809 400,6	2,82	2,9
ЮК	Алматинская	92 478,3	1 246 208,6	5,3	4,5
	Жамбылская	48 879,3	634 251,9	2,8	2,3
	Кызылординская	38 188,0	1 034 819,0	2,2	3,8
	Южно-Казахстанская	102 086,0	1 507 227,9	5,9	5,5
ЦК	Карагандинская	200 649,8	2 397 919,6	11,6	8,7
	г.Астана	60 533,1	2 090 987,4	3,5	7,6
	г.Алматы	310 890,1	4 896 311,0	17,94	17,76

*расчеты авторов

Примечание: ВК – Восточный Казахстан; ЗК – Западный Казахстан; СК – Северный Казахстан; ЮК – Южный Казахстан; ЦКР – Центральный Казахстан.

Это связано со структурными преобразованиями экономики, индустриальным развитием страны [2], созданием новых отраслей и крупных производств в регионах. Так, резкий рост доли ВРП города Алматы обусловлен интенсивным развитием сферы услуг, охватывающей телекоммуникационную, кредитно-финансовую, страховую и другие отрасли этой сферы, а более чем четырехкратное увеличение доли Атырауской области и трехкратное – доли Мангистауской области – динамичным развитием нефтегазодобывающей отрасли.

Лидером по структуре ВРП по регионам за 2011 г. стал Западно-Казахстанский регион (29%), и наименьший вклад внес Восточно-Казахстанский регион (6%) (рис.1).

Это можно связать с тем что, в Западном Казахстане, несмотря на колоссальные природные богатства, развивается практически только добыча нефти и газа. Порт Актау на внутриконтинентальном Каспийском море – главные морские ворота страны.

Города республиканского подчинения Алматы и Астана – это потребительские центры. Их отличают высокий уровень доходов населения, развитие сектора услуг.

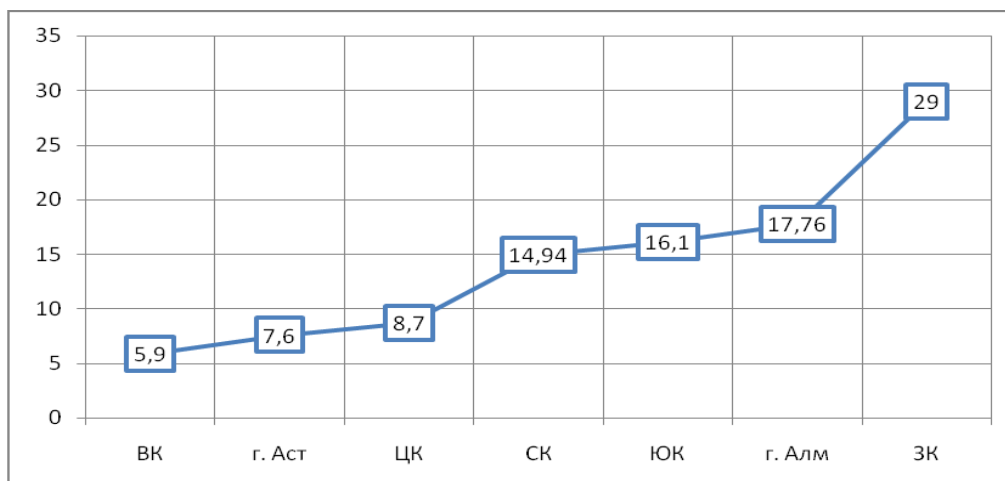

Рис.1. Динамика доли ВРП по регионам РК за 2011 г., в %

Сегодня для Казахстана крайне актуальна задача стимулирования концентрации экономических и трудовых ресурсов в экономически перспективных районах и благоприятных для жизнедеятельности природно-климатических зонах, создания условий для роста экономической активности субъектов рынка и формирования единого внутреннего экономического пространства, гармонично интегрированного с мировой экономикой [3].

Общая картина по регионам показала, что национальный экономический рост в значительной мере опирается на добычу нефти, так что нефтедобывающие области, то есть Атырауская и Мангистауская увеличили свою долю в национальном валовом региональном продукте (ВРП) в 2 раза, который представляет собой сумму валовых региональных продуктов. Новая столица Астана также является крупнейшим центром роста.

Литература

1. Статистические данные по основным макроэкономическим показателям Республики Казахстан // Официальный сайт Агентства Республики Казахстан по Статистике: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.stat.kz.
2. Указ Президента Республики Казахстан от 19 марта 2010 года №958 «О Государственной программе по форсированному индустриально-инновационному развитию Республики Казахстан на 2010-2014 годы».
3. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана». – 27 января 2012 г.

РАЦИОНАЛЬНОЕ РАЗМЕЩЕНИЕ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНЫХ СИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН КАК ФАКТОР ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ

Темирбаева С.Б.¹, Садуллаева А.П.²

Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан

¹ sburkutbekovna@mail.ru, ² sp-aigul@mail.ru

Развитие и размещение производительных сил, суть которых сводится к наилучшему размещению экономических и социальных объектов по регионам страны, занимают центральное место в обеспечении долговременного устойчивого экономического роста и повышения благосостояния населения независимо от места его проживания на основе рационального использования

всех ресурсов страны, в т. ч. достижений научно-технического прогресса. Не случайно этой проблеме отводят значительную часть своего внимания правительства как малых, так и больших стран. Поскольку развитие и размещение производительных сил – это долговременная проблема, для ее решения разрабатываются соответственно долгосрочные планы-прогнозы, которые в одних странах называются долгосрочными планами, в других – планами регионального развития, а в третьих – стратегическими планами, но все они включают программы решения крупных проблем.

В бывшем Советском Союзе данная работа получила название «Схема развития и размещения производительных сил на 15-летний период». В ней предусматривались оценка потенциала страны, анализ развития и размещения производительных сил в предшествующем пятнадцатилетнем периоде, цели и задачи, основные социально-экономические проблемы и концепция развития и размещения производительных сил на следующий пятнадцатилетний период, перечень и обоснование по отраслям, республикам, областям, подлежащим техническому перевооружению, реконструкции, расширению действующих и строительству новых предприятий, других объектов с указанием основных видов и объемов производства продукции.

Нетрудно заметить, что в Казахстане нет единого рынка, единого экономического пространства. Сегодня он представляет собой пять не связанных между собой развитой транспортно-коммуникационной и топливно-энергетической связью регионов с разбросанными по всей огромной его территории малыми монопроизводственными «богом забытыми» городами, поселками, аулами, где сегодня нет или газа или света и электроэнергии, или воды или того, и другого, и третьего, нет транспорта, нет дорог, а значит, нет выхода к рынкам.

«Схема» нужна не только государству, которое планирует, где, что будет развивать и строить с учетом того, где и что собираются развивать и строить частные предприниматели, но и частным инвесторам и предпринимателям, которые должны разрабатывать свои стратегии на перспективу с учетом того, где и какую инфраструктуру или другие хозяйственные объекты собирается развивать и строить государство. В «Схеме» формируются важнейшие конечные цели и социально-экономический уровень развития, достигаемые к 2015 г. Она будет содержать основные направления и пути решения важнейших проблем с учетом потенциала страны и специфического потенциала каждой области, которые воплощаются в конкретных отраслевых и территориальных проектах и на предприятиях, подлежащих реконструкции, расширению или новому строительству.

Чтобы оживить в регионах активную жизнь, поддержать население и обеспечить его занятость, государство должно развивать во многих из них производственную инфраструктуру за счет государственных капитальных вложений. Это будет способствовать перемещению в них промышленности, привлечению малых и средних инвесторов, которые будут развивать свой бизнес. Более того, в соответствии с новой региональной политикой государство организует выдачу субсидий и субвенций тем жителям, которые захотят открыть там свое производство.

«Схема» содержит прогнозные макроэкономические, отраслевые и территориальные социально-экономические показатели развития страны на период до 2015 г. в целом и по пятилеткам. Но основным содержанием являются отраслевые и территориальные проекты развития и размещения предприятий (техническое перевооружение, реконструкция, расширение

действующих и строительство новых предприятий), проекты зонального (поясного) развития регионов с полюсами (точками) роста.

Государство имеет достаточно мощные рыночные рычаги воздействия на частный сектор для реализации намеченных проектов и успешного решения стратегических задач независимо от того, кому принадлежат эти предприятия.

Производительные силы – это система субъективных и объективных факторов производства, направленная на преобразование вещества и сил природы для удовлетворения человеческих потребностей.

Производительные силы выражают меру господства человеческого общества над природой. Главной производительной силой является работник, обладающий общими и профессиональными знаниями, производственным опытом, трудовыми навыками, трудолюбием, человек во всем богатстве его способностей и творческих сил.

Итак, рассмотрим следующие выводы.

1. Перегруппировка экономического потенциала. Ее основное направление – перераспределение незанятого населения.

2. Структурная перестройка хозяйства при железнодорожной полосе на основе расширения связей с другими территориями области как поставщиками ресурсов и потребителями продукции.

3. Формирование единого продовольственного рынка области, где основные территориальные задачи – вывод производителей сельскохозяйственной продукции средней полосы к потребителям северных районов области, вовлечение в товарный оборот частное сельскохозяйственное производство удаленных территорий.

4. Внедрение экологических ограничителей в существующую систему хозяйства в зоне природной территории.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В УМОВАХ ПРОСТОРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Трало І.М.

Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

tralo@rambler.ru

Одним із дієвих інструментів підвищення конкурентоспроможності територій та реалізації ними довгострокових пріоритетів розвитку, є впровадження практики стратегічного планування.

Стратегічне планування дозволяє не лише визначити та конкретизувати наявні проблеми регіону, а й окреслити основні напрями соціально-економічного розвитку в динамічному середовищі. При цьому слід зауважити, що стратегічне територіальне планування тісно пов'язане з поняттям конкурентоспроможності, адже в кінцевому результаті воно формує спільну стратегію розвитку, містить бачення майбутнього, перелік стратегічних проектів тощо, які дозволяють нарощувати наявний стратегічний потенціал території.

Для визначення змісту поняття «стратегічний потенціал», необхідно конкретизувати поняття стратегії. Загальноприйнятним вважається трактування стратегії як сукупності форм та методів обґрунтування стратегічної мети і похідних від неї цілей та комплексу заходів, спрямованих на їх реалізацію за мінливості внутрішніх і зовнішніх умов; економічна політика, спрямована на досягнення економічного розвитку в довготерміновому періоді. Втілюється у найбільш важливих і принципових планах, програмах, установах чи намірах

органів, які приймають рішення щодо довготермінового економічного розвитку на всіх рівнях управління.

Однак функціонування соціально-економічної системи на конкурентному ринку потребує зміщення акцентів у розумінні та значенні стратегії. Стратегія не повинна бути формальним результатом стратегічного планування (яке на практиці часто ототожнюється з довгостроковим плануванням і не є конкурентоспроможним механізмом реалізації потенціалу системи), – вона повинна бути пов'язана з конкурентними діями (реалізовувати наявні та формувати потенційні конкурентні переваги), реагувати на зовнішнє середовище та реалізовувати принципи системного підходу.

Найчастіше під стратегічним потенціалом дослідники розуміють можливості досягнення стратегічних цілей при максимально ефективному використанні наявних ресурсів та граничні можливості для вирішення поставлених цілей за певних умов, створених зовнішнім середовищем. При цьому наголошується, що основна відмінність стратегічного потенціалу від поточного полягає у наявності стратегічної мети розвитку регіону, під яку і має бути сформований даний потенціал. У системі довгострокового планування існує припущення, що майбутнє може бути передбачене шляхом екстраполяції історично сформованих тенденцій. У системі стратегічного планування навпаки, таке припущення відсутнє.

Таким чином, узагальнене визначення стратегічного потенціалу регіону повинно:

- ґрунтуватися на використанні системного підходу;
- враховувати можливості, що надаються зовнішнім середовищем, включати його у структуру потенціалу регіону;
- виявляти та враховувати наявні та потенційні конкурентні переваги регіону (унікальні комбінації ресурсів і відмітні компетенції);
- орієнтуватися на стратегічні цілі розвитку та забезпечувати стратегічну гнучкість управління.

На основі наведеного, сформулюємо поняття стратегічного потенціалу регіону: сукупність потенційних можливостей соціально-економічної системи та її конкурентних переваг у довгостроковій перспективі у взаємозв'язку із факторами зовнішнього середовища; здатність успішно протистояти зовнішньому середовищу, змінюючи свій стан з такою ж складністю і швидкістю, як і зміни, що відбуваються в середовищі. Стратегії, що розроблятимуться, повинні відповідати стратегічному потенціалу системи, та, відповідно до принципу динамічної рівноваги, видозмінювати його в ході реалізації стратегій. Іншими словами, потенціал соціально-економічної системи повинен знаходитися в динамічній рівновазі з факторами зовнішнього середовища.

Оскільки формування стратегічного потенціалу регіону відбувається в умовах мінливого зовнішнього середовища, необхідно враховувати такі основні чинники:

- політичну ситуацію в регіоні та її здатність впливати на розвиток соціально-економічної системи;
- технологічну готовність регіону – швидкість, з якою економіка переймає та використовує новітні технології для підвищення власної продуктивності, здатність максимально використовувати переваги інформаційних і комунікаційних технологій в щоденній діяльності і виробничих процесах з метою поширення і підвищення ефективності інновацій, що врешті-решт сприяє зростанню конкурентоспроможності;
- соціальні фактори;

- державний вплив – система нормативних актів, що регулює діяльність регіону.

Таким чином, система стратегічного територіального планування повинна в першу чергу передбачати можливості формування та нарощення стратегічного потенціалу кожного регіону та спиратися на принципи просторового розвитку.

INVESTMENT PORTFOLIO OPTIMIZATION 6 SHARES SECURITIES BY DIVERSIFICATION MARKOWITZ

Tumanova M.E.¹

al-Farabi Kazakh National University, Republic of Kazakhstan

Tumanova G.I.², Tumanova F.I.³

The National Bank of Kazakhstan, Republic of Kazakhstan

¹ tmuniver@yandex.ru, ² tumangai@mail.ru, ³ fariza.tumanova@mail.ru

Explore a portfolio of investments from shares of six companies through diversification Markowitz [1].

Investors need to reduce risk in their required returns. Markowitz diversification should construct the objective function and constraints to form on the Lagrangian. The objective function (the variance of the portfolio) is:

$$\sigma_{\rho}^2 = \sum \sum x_i x_j \sigma_{ij} \rightarrow \min . \quad (1)$$

Here, x_i – share of i -th security in the portfolio; x_j – share of j -th security in the portfolio; σ_{ij} – covariance of these securities.

The restrictions will look like:

The average yield on the portfolio is given by:

$$\bar{E} = \sum x_i E(r_i), \quad (2)$$

here x_i – share of i -th security in the portfolio; $E(r_i)$ – expected return of i -th security in the portfolio;

$$2) \sum x_i = 1 .$$

Lagrange function form the following:

$$L = \sum \sum x_i x_j \sigma_{ij} + \lambda_1 (\sum x_i E(r_i) - \bar{E}) + \lambda_2 (\sum x_i - 1), \quad (3)$$

here λ_1, λ_2 – are Lagrange multipliers.

It's a system of equations is:

$$\begin{aligned} \frac{\partial L}{\partial x_i} &= 0, \\ \frac{\partial L}{\partial \lambda_l} &= 0. \quad (l = 1, 2) \end{aligned} \quad (4)$$

Solution of this system characterizes the investment portfolio that minimizes risk.

For the case where in the investment portfolio are 6 shares of securities, that is, when $i, j = 1, 2, 3, 4, 5, 6$, Lagrange function has the form:

The system of equations (4) for our case in a matrix form is as:

$$L = x_1^2 \sigma_{11} + x_2^2 \sigma_{22} + x_3^2 \sigma_{33} + x_4^2 \sigma_{44} + x_5^2 \sigma_{55} + x_6^2 \sigma_{66} + 2x_1 x_2 \sigma_{12} + 2x_1 x_3 \sigma_{13} + 2x_1 x_4 \sigma_{14} + 2x_1 x_5 \sigma_{15} + 2x_1 x_6 \sigma_{16} + 2x_2 x_3 \sigma_{23} + 2x_2 x_4 \sigma_{24} + 2x_2 x_5 \sigma_{25} + 2x_2 x_6 \sigma_{26} + 2x_3 x_4 \sigma_{34} + 2x_3 x_5 \sigma_{35} + 2x_3 x_6 \sigma_{36} + 2x_4 x_5 \sigma_{45} + 2x_4 x_6 \sigma_{46} + 2x_5 x_6 \sigma_{56} + \lambda_1 (x_1 E(r_1) + x_2 E(r_2) + x_3 E(r_3) + x_4 E(r_4) + x_5 E(r_5) + x_6 E(r_6) - \bar{E}) + \lambda_2 (x_1 + x_2 + x_3 + x_4 + x_5 + x_6 - 1) ; \quad (5)$$

$$H \cdot \vec{A} = \vec{G}, \quad (6)$$

Here:

$$H = \begin{bmatrix} 2\sigma_{11} & 2\sigma_{12} & 2\sigma_{13} & 2\sigma_{14} & 2\sigma_{15} & 2\sigma_{16} & E(r_1) & 1 \\ 2\sigma_{21} & 2\sigma_{22} & 2\sigma_{23} & 2\sigma_{24} & 2\sigma_{25} & 2\sigma_{26} & E(r_2) & 1 \\ 2\sigma_{31} & 2\sigma_{32} & 2\sigma_{33} & 2\sigma_{34} & 2\sigma_{35} & 2\sigma_{36} & E(r_3) & 1 \\ 2\sigma_{41} & 2\sigma_{42} & 2\sigma_{43} & 2\sigma_{44} & 2\sigma_{45} & 2\sigma_{46} & E(r_4) & 1 \\ 2\sigma_{51} & 2\sigma_{52} & 2\sigma_{53} & 2\sigma_{54} & 2\sigma_{55} & 2\sigma_{56} & E(r_5) & 1 \\ 2\sigma_{61} & 2\sigma_{62} & 2\sigma_{63} & 2\sigma_{64} & 2\sigma_{65} & 2\sigma_{66} & E(r_6) & 1 \\ E(r_1) & E(r_2) & E(r_3) & E(r_4) & E(r_5) & E(r_6) & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 0 & 0 \end{bmatrix},$$

$$\vec{A}^T = [x_1 \ x_2 \ x_3 \ x_4 \ x_5 \ x_6 \ -1] \ , \ \vec{G}^T = [0 \ 0 \ 0 \ 0 \ 0 \ 0 \ \bar{E} \ 1] \ .$$

If we know the expected return of securities $E(r_i)$ and their covariance σ_{ij} , and assuming that the investor wants to get a high yield $\bar{E}$, by allowing the system of equations (6), we will obtain the percentage of securities x_i .

Finally, we obtain necessary, $\sum x_i = 1$.

References

1. Anshin V.M. Investment Analysis. – M.: Business, 2002. – 280 p.
2. Taha, Hamden A. Introduction to the Operations Research. – M. Williams, 2001. – 912 p.
3. Shapkin A.S. Economic and financial Risks. Assessment, Management, Investment Portfolio. – M.: Dashkov K, 2007. – 544 p.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО СЕКТОРА В УКРАИНЕ

Федотов А.И.

Бердянский государственный педагогический университет, Украина
tema0071994@mail.ru

В начале XXI в. туризм можно назвать одним из наиболее перспективных направлений социально-экономического развития многих стран, в том числе и Украины. По данным Всемирной туристической организации, доля туризма в мировом ВВП составляет 9,4% [3].

Что касается туристического хозяйства Украины, оно постепенно развивается, однако подобное развитие нельзя назвать стабильным и стремительным. В 2011 г., по данным Госкомстата Украины, страну посетило 2343496 туристов [2]. В 2012 г., как прогнозировало Государственное агентство по туризму и курортам, количество иностранных туристов должно было увеличиться на 1 млн. человек [1]. Всплеск интереса к Украине со стороны иностранных туристов обусловлен проведением в Украине (наряду с Польшей) европейского чемпионата по футболу ЕВРО-2012.

Сегодня в Украине существуют все предпосылки для развития туризма, а именно: исторические, географические, естественные и экономические. Однако существует ряд проблем, которые значительно замедляют развитие туристической индустрии Украины.

Во-первых, в средствах массовой информации активно проводится реклама в основном международного, а не внутреннего туризма. Исключение составляет разве что реклама туристического сектора Крыма и Карпат. Отсутствие целенаправленной политики, направленной на развитие внутреннего туризма, приводит к сокращению числа внутренних туристов – так, например, количество внутренних туристов в 2011 г. сократилось на 6% по сравнению с 2010 г. [2].

Во-вторых, недостаточное финансирование со стороны государства реконструкции достопримечательностей, исторических памятников, памятников архитектуры. Если рассматривать исторический туризм, то такие центры исторического туризма как Хотин, Изяслав или Междуречье имеют архитектуру XVII-XVIII веков. Естественно, для её поддержания и реконструкции необходимы финансовые средства, источником которых должен быть государственный бюджет.

В-третьих, в Украине не развит сектор туристической индустрии. Ни в одном городе страны бесплатно не раздаются туристические буклеты, путеводители историко-культурных достопримечательностей города либо окрестностей.

В-четвёртых, так сложилось, что многообразием туристических услуг могут похвастаться лишь крупные города и туристические центры. В остальных городах и регионах можно было бы развивать промышленный, познавательный или какие-либо другие виды туризма, которые не требуют наличия специфических условий и факторов, как, например, климат или памятники архитектуры.

В-пятых, туристам зачастую сложно найти достойное временное жилье на время отдыха, когда оптимальным образом сочетались бы цена и качество. Безусловно, это создаёт определённые проблемы для туристов, вообще, и иностранных туристов, в частности. Тот факт, что в Украине зачастую отсутствует подробная информация (особенно на иностранном языке) о туристических объектах, которые бы турист смог бы посетить сам, без экскурсовода, не способствует увеличению притока туристов.

Ещё одним фактором, препятствующим развитию туристической индустрии, является недостаточно развитая инфраструктура. Государство уделяет минимальное внимание сфере туризма. А ведь такие туристические центры страны, как Карпаты, Крым, Львовская, Закарпатская и Тернопольская область могли бы стать ещё более крупными туристическими точками страны, и постепенно выходить на международный рынок туризма, что повлекло бы за собой приток иностранной валюты.

Таким образом, создавшиеся проблемы негативно влияют на развитие туристической индустрии Украины. Решение этих проблем положительно

повлияет как на экономическое развитие страны, так и на социальное. Это позволит создать новые рабочие места как в туристической индустрии, так и в связанных с ней отраслях экономики.

Литература

1. В Україні у 2012 році збільшиться кількість туристів: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.buktour.cv.ua/news_detail.php?id=584.
2. Туристичні потоки. Державна служба статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Tourism 2020 Vision: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unwto.org/facts/eng/vision.htm>.

ПАРАМЕТРЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

Хусаинова Ж.С.

*Карагандинский государственный университет им. академика Е.А. Букетова,
Республика Казахстан
zhibekh11@mail.ru*

Важнейшим условием эффективности экономики в целом является проблема устойчивого социально-экономического развития регионов и городов, обеспечивающего динамичность и сбалансированность воспроизводственного процесса, социально-политическую стабильность и экологическую безопасность. Мировой опыт также свидетельствует, что экономическое неравенство регионов в конце XX века росло в крупных странах догоняющего развития, отличительной чертой которых является территориальная локализация и поляризация пространства. В Казахстане к объективным и естественным лимитирующим негативным детерминантам регионального экономического развития страны относятся: наличие значительной доли пустынных и безводных аридных территорий, неблагоприятных для проживания людей; низкая плотность населения; большая разбросанность населенных пунктов; большие расстояния между городами; слабая удельная концентрация хозяйственной деятельности; низкая емкость внутреннего рынка; внутриконтинентальное расположение страны с отсутствием выходов к морям; высокие транспортные издержки. Данные лимитирующие факторы требуют выработки механизмов их нивелирования в рамках эффективной региональной политики, учитывающей мировые тенденции развития территориальных систем, новые реалии посткризисного развития экономики и направленной на обеспечение рационального распределения экономического потенциала страны и формирование систем расселения населения.

Европейские теории, заложившие основы пространственной организации экономики и обосновавшие категории «полюса экономического роста» и «оси развития», выделили базовые элементы таких территориальных образований: совокупность хозяйствующих субъектов, расположенных в урбанизированных территориях, характеризующихся высокими темпами распространения инноваций через посредство многоаспектных рыночных связей между экономическими субъектами. Дальнейшее развитие эти теории получили в результате введения категории «ось развития», которая представляет собой инфраструктурный «коридор» между городами («полюсами роста»), характеризующийся высокой концентрацией

хозяйственной деятельности. «Полюса роста» и «оси развития» представляют собой пространственный каркас экономического развития региона, в котором инновационные производства располагаются в урбанизированных территориях с современной производственной и социальной инфраструктурой. Развитие этих теоретических положений обосновало выделение таких форм организации производства как промышленные кластеры, региональные и локальные кластеры, промышленные и технологические районы, которые считаются наиболее конкурентоспособными формами размещения производительных сил.

Важнейшим условием реализации актуальных задач региона также является переход на модель устойчивого развития, концепция которой восходит к идее устойчивой равновесной экономики. Так, А.В. Луссе, рассматривая проблемы устойчивости экономической системы, приводит четыре варианта перевода термина «устойчивость развития»: «stability» и «stabilization» (стабильность, стабилизация); «equalibrium» (равновесие); «steadu state» (состояние стационарной устойчивости); «sustainable development» (устойчивое развитие, обеспечивающее экологическую безопасность). Наиболее точной дефиницией устойчивого развития является определение, данное академиком РАН В.А.Коптюгом, который считал, что концепция устойчивого развития предполагает сокращение экономического диспаритета на всех уровнях, от глобального до местного, на основе новой модели развития, балансирующей экономические, социальные и экологические критерии. Поэтому, если рассматривать регион как открытую систему, разделенную условно на три взаимодействующие подсистемы: экономическую, природную и социальную, то на основе диагностики их динамики развития можно условно выделить следующие стадии приближения к устойчивому развитию: неустойчивое состояние, слабая устойчивость, средняя устойчивость, сильная устойчивость.

Неустойчивое состояние социо-эколого-экономической системы региона понимается как положительная динамика в экономической подсистеме при отрицательной в социальной и экологической подсистемах. При этом для развития экономической подсистемы характерны экстенсивный рост на основе традиционных технологий и низкая диверсификация промышленности региона.

Слабая устойчивость региона понимается как положительная динамика в экономической и социальной подсистемах, при отрицательной динамике в экологической подсистеме. Для экономической подсистемы в данном случае характерны: положительная динамика на основе традиционных и прогрессивных технологий при доминировании традиционных (смешанный тип роста); средняя диверсификация промышленности; агрегированный индекс в инновационной сфере близок к нулевому значению и динамика отсутствует.

Средняя устойчивость региона трактуется как положительная динамика в экологической и социальной подсистемах при неотрицательной динамике в экологической подсистеме (т.е. для экосистемы характерно простое воспроизводство). При этом в экономической подсистеме наблюдается положительная динамика при доминировании прогрессивных технологий; диверсификация выше средней; агрегированный индекс инновационной сферы незначительно отклоняется от нулевого значения и есть положительная динамика.

Сильная устойчивость предполагает положительную динамику во всех трех подсистемах, в том числе в экономической подсистеме: положительную динамику на основе прогрессивных и уникальных технологий; высокую диверсификацию промышленности.

Для вистраивання довгосрочної економічної стратегії міста необхідно чітко позиціонувати сильні сторони його соціо-еколого-економічного розвитку і визначити можливості посилення цих конкурентних переваг на основі подолання своїх слабких сторін і усунення загроз.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ОЛІЄЖИРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Шевцов Д.В.

*Міжнародний університет бізнесу і права, Україна
el2005@ukr.net*

Відродження українського аграрного сектору економіки та вирішення соціальних проблем українського села багато науковців і експертів пов'язують з розвитком олієжирового комплексу країни, оскільки існуючий потенціал цієї бюджетно-формулюючої галузі є надзвичайно великим. Навіть в умовах фінансово-економічної кризи підприємства комплексу забезпечують потреби внутрішнього ринку й постійно нарощують виробництво та розширюють світову географію збуту. Проте для максимальної реалізації економічних можливостей розвитку олійно-жирової галузі та зміцнення її позицій на міжнародних ринках необхідно вирішити низку проблем, пов'язаних з раціональним нарощуванням сировинної бази та переробної сфер, підвищенням ефективності їх функціонування, вдосконаленням регуляторної політики держави.

Проте, в сучасних умовах, що характеризуються новими торговельними правилами, динамічними змінами кон'юнктури на внутрішньому і зовнішньому ринках продовольства та енергетичних ресурсів, актуальним залишається питання визначення факторів і умов забезпечення ефективного розвитку виробництва продукції олієжирового комплексу.

Нині світовий ринок олійної продукції стрімко розвивається і цей ріст зумовлюється не тільки зростанням харчового попиту на олію та жири рослинного походження, а й застосуванням олійної сировини для технічних цілей – виробництва альтернативного біологічного палива. Світове виробництво рослинних олій зросло на 25% – до 147-150 млн. т, водночас збільшення обсягів зерна становило лише 8%. Такі тенденції, властиві й нашій країні, свідчать про кон'юнктуру привабливості продукції, можливе збільшення виробництва олійних культур, розширення площ під ними, посилення боротьби за земельні ресурси та альтернативність їх використання.

Розвиток світового ринку олійної продукції, як одного з головних факторів впливу на нарощування вітчизняного виробництва олійно-жирової продукції, конкуренцію переробних підприємств та торговельних компаній за ринки збуту та сировину – олійне насіння, стимулює виробників олійних культур формувати адекватну ринкову пропозицію, а переробну сферу – підвищувати якість олійно-жирової продукції. Це зумовлює необхідність докорінного технічного переозброєння підприємств галузі.

Першочергову роль у розвитку переробної сфери відіграла ефективна протекціоністська політика держави. Впровадження і збереження експортного мита на соняшник дало змогу сформувати стабільні економічні відносини між товаровиробниками олійної сировини та виробниками олії, завантажити потужності останніх, перетворити вітчизняну олійно-жирову галузь на головного експортера готової продукції. а не сировини.

Олійно-жирова галузь України зберігає привабливість для іноземних компаній завдяки тенденції розвитку і розширення виробництва. До початку поточного сезону (2012/13 МР) переробний потенціал українських підприємств по олійним культурам оцінювався на рівні 12 млн. тонн, а в перспективі очікується нарощування переробних потужностей до 15 млн. тонн до 2015 р. Цьому сприяє розширення виробництва олійних до 15 млн. тонн до вказаного року.

Держава підтримує розвиток експортно-орієнтованого комплексу, про що свідчать заходи пов'язані з відміною квот на експорт соняшникової олії, захистом інтересів підприємств олійно-жирової галузі у конфліктах щодо якості її продукції на європейському ринку, поступовим врегулюванням проблемного питання з ЄС щодо відміни експортного мита на насіння соняшнику при створенні зони вільної торгівлі. Так, проблема якісних характеристик експортованої української олії, яка виникла у 2008 р., була оперативно вирішена державою разом з асоціацією «Укроліяпром» шляхом створення нової системи контролю за якістю продукції, яку визнали країни ЄС.

Згідно із Законом України від 10.09.99 № 1033-XIV «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур», починаючи з 1 січня 2007 р. ставка вивізного (експортного) мита на насіння соняшнику щорічно зменшується на 1 процентний пункт до значення 10%. З 1 січня 2011 р. ставка вивізного (експортного) мита на насіння соняшнику становить 11% від митної вартості. Відміна обмежень може мати негативні наслідки як для галузі, так і економіки в цілому. Зростання експорту насіння соняшнику призведе до подальшого загострення конкурентної боротьби за сировину, зростання цін на неї та продукти переробки, безробіття у галузі, дестабілізації її інвестиційного клімату. Нині, враховуючи існуючі правила торгівлі, частка України у світових обсягах експорту соняшникової олії становить близько 65%. Олійно-жирова галузь характеризується високою концентрацією виробництва, що позитивно впливає на рівень його ефективності. Понад 70% загального обсягу продукції комплексу припадає на великі підприємства, а мала переробка становить менше 2%.

Забезпечення стійкого ефективного розвитку цього комплексу, вимагає нових, більш досконалих методів і форм його регулювання, реструктуризації підприємств і на цій основі удосконалення їх розміщення. Ряд невирішених проблем є в забезпеченні оперативного реагування підприємств на кон'юнктурні зміни та світові тенденції науково-технічного розвитку.

Успішне вирішення задачі ефективного розвитку олійно-жирового комплексу значною мірою залежить від рівня його теоретико-методологічного вивчення та узагальнення, що є науковою основою розробки і обґрунтування практичних рекомендацій щодо вирішення продовольчої проблеми.

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ЭКСПОРТНОГО ЗЕРНОВОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Шормакова Ж.Ж.

*Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Республика Казахстан
jannur_27_@mail.ru*

Большую роль в продовольственном фонде государств играет зерновое хозяйство. Зерно является также главным продовольственным биржевым товаром, цены на большинство продовольственных товаров в определенной

мере формируются в зависимости от цен на зерно. Состояние зернового рынка характеризует как мировую, так и национальную безопасность.

Зерновой экспортный потенциал является важнейшей составной частью экспортного потенциала экономики зерносеющей страны. Это связано с тем, что экспорт зерна выступает важным фактором обеспечения самофинансирования сельскохозяйственных товаропроизводителей, а доля экспорта зерна определяется еще и спецификой экономического потенциала страны в целом, наличия в ней запасов минеральных ресурсов, общим уровнем экономического развития и т.д.

Необходимо совершенствование инфраструктуры и механизмов развития экспортного потенциала: системы экспортного кредитования, экономического стимулирования и т.д. Поэтому сегодня отрывать экспортную политику от общеэкономической стратегии просто невозможно. Именно в этом системном ключе требуется рассмотрение вопроса принципов формирования экспортного потенциала, как в целом страны, так и в отдельной отрасли.

Необходимо рассмотреть динамику основных показателей и итоги последнего года в зерновой и растениеводческой отрасли в целом. В посевной кампании 2012 г. было задействовано порядка 2700 посевных комплексов. Сравним это с показателем пятилетней давности – 2020 единиц. Площади под зерновые культуры сократились на 7% в сравнении с клином 2011 г. и составили 15699 тыс. га. В этом отношении можно сказать, что выполняются задачи о диверсификации растениеводческой отрасли, монокультура покидает свои обжитые поля в пользу масличных, серых, кормовых культур.

Спецификой рынка зерновых в Республике Казахстан являются такие показатели, как невысокая рентабельность сельского хозяйства и высокая его зависимость от природно-климатических факторов, что делает особой роль внешнего рынка для поддержания рентабельности и прибыльности в течение длительного периода.

Рассмотрим основные факторы, влияющие на формирование и развитие рынка зерна. Условно эти факторы можно разделить на системные (объективные) факторы (на которые невозможно повлиять) и субъективные.

К системным факторам относятся: географическое расположение, то есть дальность рынков и невыгодность перевозки, например, на Дальний Восток, страны Африки; внешнеполитические факторы, например, введение торгового эмбарго, война в Ираке, угрозы со стороны третьих стран т.д.; урожайность в конкретном году; природные факторы (зона рискованного или плодородного земледелия) и др.

К субъективным факторам можно отнести введение экспортных и импортных пошлин в стране, экономическую ситуацию в стране, внешнеэкономическую политику государства, транспортные тарифы в транзитных странах, уровень собственной транспортной инфраструктуры, урожайность вследствие низкой культуры земледелия и т.д.

В связи с этим можно выделить основные принципы для формирования и развития экспортного зернового потенциала в Казахстане:

1. Принцип предпочтительного стимулирования экспорта связан с той особенностью зернового рынка, что государству экономически выгоднее, чтобы зерновой сектор имел высокие стимулы для саморазвития, выхода на внешний рынок, зарабатывания валюты и тем самым обеспечения высокого уровня саморазвития.

2. Принцип сохранения рынков сбыта. Сегодня основные страны-экспортеры зерна (США, Канада, Австралия, Европейский Союз, Аргентина) находятся в преимущественном положении благодаря тому, что страны-

импортеры из этих стран доверяют им и устанавливают долгосрочные отношения.

3. Принцип предпочтения экономических методов таможенно-тарифным вытекает из предыдущего, и нами уже отмечено, что экспортные пошлины обладают значительным недостатком непредсказуемых последствий. Казахстан в этом смысле ведет разумную политику, редко прибегая к крайним мерам квотирования и таможенного ограничения.

4. Принцип непрерывного мониторинга внешнего рынка.

5. Принцип обеспечения равных условий выхода на внешний рынок.

6. Принцип предпочтительного экспорта зерна высшего качества.

7. Принцип жесткого государственного контроля за качеством продукции.

Приведенные принципы должны быть положены в основу экспортной стратегии Республики Казахстан для дальнейшего обеспечения конкурентноспособного развития рынка зерновых культур.

Литература

1. Агентство РК по статистике. Сельское хозяйство: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://stat.kz/digital/selskoe_hoz/Pages/default.aspx

2. Буднин В. Казахстан: Итоги сельхозгода-2012. Перепроизводство сырья, темпы диверсификации и поиск национальных брендов. Газета «КазахЗерно.kz», 15.01.2013.

3. Программа по развитию агропромышленного комплекса Республики Казахстан на 2013-2020 годы (Агробизнес-2020): [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.minagri.kz>.

4. Механизмы формирования рынков зерна. Экономика. – Казахстанский институт стратегических исследований. – 19.09.2009.

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ И ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ РЫНКА ПИВА УКРАИНЫ

Яценко Е.А.

ПАО «Карлсбер Украина», Украина

Evgeniy.Yatsenko@carlsberg.ua

Бурный рост, который продолжался на украинском рынке пива до 2008 г., сменился падением во время экономического кризиса. Снижение натуральных объемов в полной мере проявилось только в 2009 г., составив 6,9%. Но уже в 2010 г. рынок увеличился на 6,8%, то есть украинцы быстро восстановили свое потребление, но далее оно уже не росло. Наоборот, наблюдалось незначительное сокращение рынка – на 1,3% в 2011 г. и на 1,2% в 2012 г. [7].

Наиболее крупными участниками рынка пива являются компании «САН ИнБев Украина», «Carlsberg Ukraine», «Оболонь», альянс Efes Ukraine и SABMiller, а также альянс ППБ и Oasis CIS, куда входит «Московская пивная компания» (МПК) [5]. Структура украинского рынка пива претерпевает изменения. Если в 2010 г. рыночная доля второй по величине пивной компании – «Carlsberg Ukraine» – не существенно отличалась от рыночной доли «Оболони» – третьей по величине компании, то в 2012 г. «Carlsberg Ukraine» по данному показателю находилась ближе к лидеру рынка – «САН ИнБев Украина», чем к компании «Оболонь» (рис.1).

В 2012 г. «САН ИнБев Украина» (основные торговые марки – Черниговское, Янтарь, Staropramen, StellaArtois, Leffe, Bud) сократила рыночную долю на 1,8 п.п., до 34,3% (рис.1). Это рекордно низкий показатель для

компании за последние десять лет. При этом объем производства компании уменьшился на 10,3%, до 93 млн. дал, что стало худшим ее показателем с 2006 г. Для сравнения, весь рынок в 2012 г. снизился всего на 1% – до 303 млн. дал [2]. Из крупнейших игроков в 2012 г. г. увеличила рыночную долю только «Carlsberg Ukraine» – до 29,2% (основные торговые марки – Львовское, Балтика, Tuborg, Carlsberg, Guinness), а из небольших игроков можно отметить «Efes Ukraine» – до 5,9% (торговые марки Сармат, Жигулевское, Miller, Velkopopovicky Kozel).

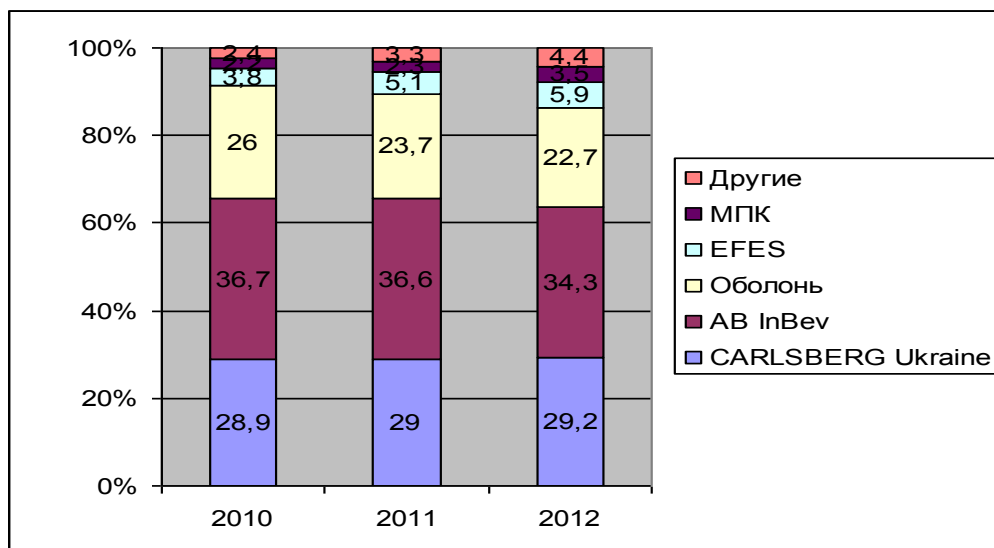

Рис.1. Рыночная доля компаний на рынке пива, в натуральном выражении

Кроме компании «САН ИнБев Украина», рыночную долю в 2012 г. потерял третий по величине участник – «Оболонь» (на 1 п.п., до 22,7%) [4].

Вместе с тем, компания «Carlsberg Ukraine» нарастила свою долю незначительно – на 0,2 п. п., до 29,2%, потратив в 2012 г. немало средств на маркетинг. Carlsberg был официальным спонсором чемпионата по футболу Евро-2012, стоимость спонсорского пакета оценивается в 6,5 млн. евро. Как результат, продажи бренда Carlsberg повысились на 16%. Однако, доля бренда по-прежнему незначительна – 0,7% рынка [4].

Общее потребление пива в Украине, по данным AC Nielsen, упало на 8,6% [7]. Одной из основных причин является запрет употребления пива на улицах. Это привело к сокращению массового сегмента – люди предпочитают пить премиальное пиво в заведениях. Однако поскольку доходы населения не растут, то объемы при этом сокращаются. В итоге люди пьют дорогое пиво, но в небольших объемах – растет премиум-сегмент [3]. По этой причине вложения "САН ИнБев" и Carlsberg в премиальные торговые марки со временем могут оправдать себя. По прогнозам, в 2013 г. украинский рынок пива сократится на 4,6%. Этот спад будет наибольшим с посткризисного 2009 г., когда емкость рынка пива сократилась на 6,9% [7].

Но не только у украинского рынка пива неблагоприятные показатели. Так, согласно «Глобальному пивному отчету», к началу 2013 г. всемирный объем потребления пива составит 2 млрд. гектолитров [1].

Несмотря на кризис, в среднем прогнозируется устойчивый рост в 2,8% в период между 2009 и 2015 гг. Однако рост произойдет за счет «молодых» рынков. В Азии потребление пива, по прогнозам, вырастет на 5% между 2009 и

2015 гг. Африканский рынок пива также вырастет на 5%, Латинскую Америку ожидает рост в 3%, а на Ближнем Востоке среднегодовой темп роста в 5,5% за тот же период [6]. На восточно-европейском рынке рост ожидается 1,5%, в то время как потребление пива в Северной Америке прогнозируется еще меньше – всего 0,5%, а в Западной Европе ожидается незначительное снижение.

Высокие показатели азиатского рынка пива составляют 38% от общего объема потребления пива к 2015 г. Азиатский рынок, это, в первую очередь, Китай, и, как прогнозируют, в 2015 г. на один лишь Китай будет приходиться более четверти всего потребления пива во всем мире. Китайский рынок пива к концу прогнозируемого периода вдвое превысит объемы рынка США [6].

Казахстан, Вьетнам, Ангола и Индия тоже покажут двузначный годовой прирост в период с 2009 по 2015 гг. Прогнозируется, что вьетнамский рынок составит 8% от общего объема пива в период с 2009 по 2015 гг. В Германии, Нидерландах, Канаде, Франции и Великобритании продолжится падение продаж. Во всей Западной Европе только в Финляндии, Италии, Норвегии, Португалии и Испании, как ожидается, будет рост [6].

Учитывая данные тенденции, украинским пивным компаниям необходимо активнее завоевывать азиатские рынки, а на внутреннем рынке увеличивать производство пива для премиум-сегмента.

Литература

1. Глобальный пивной отчет: к началу 2013 года всемирный объем потребления пива составит два миллиарда гектолитров: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belbeer.com/index.php?c=ar&i=5368>.

2. Статистична інформація: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Попова М. Пиво не пошло // Крупнейшие пивовары теряют рыночную долю / М.Попова // Коммерсантъ Украина, № 186 (1676), 16.11.2012.

4. Попова М. У "Черниговского" отпили / М.Попова // Коммерсантъ Украина, № 52 (1755), 28.03.2013.

5. Рынок пива Украины 2012: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pivnoe-delo.info/rynok-piva-ukrainy-2012/#004>.

6. Украина: Пена осела на дно // Акциз: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://az-ua.com.ua/analytics/spirt/1092.html>.

7. ТМ Carlsberg подводит итоги 2012 года: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.press.carlsbergukraine.com/release/819>.

Scientific Edition

**PROBLEMS AND PROSPECTS
OF TERRITORIES' SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT**

Collections of Materials of the 2nd International Scientific Conference

April 25-29, 2013

Opole, Poland

Published in author's edition

Signed in print 09. 04. 2013. Garnitura «Arial». Format 60x84/16.

Offset paper. Printing machine – the risograph.

Conventional printed sheets – 16.60.

Conventional publishing sheets – 17.01 Circulation 300 copies.

Order № 057

Publishing and Printing O.Tkachuk
71100, Zaporizhzhya Region, Berdyansk, 52/49 Kirova Street, 53 ap.
Tel. +38097-918-66-41, +38066-106-29-93; e-mail: Tizdat@gmail.com
<http://izdatelstvo.at.ua>

The certificate of the subject of publishing registration in the State Register of publishers, manufacturers and distributors of publishing products DK № 3377 from 29.01.2009.

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ**

Збірник матеріалів 2-ої Міжнародної науково-практичної конференції
25-29 квітня 2013
Ополе, Польща

*(Російською, українською, англійською, польською
та словацькою мовами)*

Збірник матеріалів 2-ї Міжнародної науково-практичної конференції містить сучасні теорії, практичні аспекти та інструменти аналізу і управління складними соціально-економічними системами та визначення перспектив соціально-економічного розвитку територій. В збірнику також представлено нові перспективні напрямки досліджень, обґрунтовано системні методологічні концепції і конструктивні принципи ведення просторових досліджень, досліджено особливості врахування просторових детермінант при побудові моделей розвитку соціально-економічних систем різних рівней, метою яких є істотне підвищення економічної ефективності таких систем.

Окремо приділено увагу питанням дослідження ефективності фінансових та економічних інструментів розвитку територій та підприємств в просторовій системі координат.

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку 09.04.2013 р.

Гарнітура «Arial». Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Друк – різнографія. Ум.-друк. арк. 16,60. Обл.-вид. арк. 17,01

Наклад 300 прим. Зам. № 057

Видавництво та друк Ткачук О.В.

71100, Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Кірова, 52/49, 53

Тел. +38097- 918-66-41, +38066-106-29-93; e-mail: Tizdat@gmail.com

<http://izdatelstvo.at.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до

Державного реєстру видавців, виготівників і

розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 3377 від 29.01.2009 р.